

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI**

IRAK TÜRKMEN TÜRKÇESİNDE SORU

Noor Yalmaz Nooraldeen NOORALDEEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2019

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI**

IRAK TÜRKMEN TÜRKÇESİNDE SORU

Noor Yalmaz Nooraldeen NOORALDEEN

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Nigâr OTURAKÇI ORBAY

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Muna YÜCEOL ÖZEZEN

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Ali TAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2019

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Dr. Öğr. Üyesi Nigâr OTURAKÇI ORBAY
(Danışman)

Üye: Prof. Dr. Muna YÜCEOL ÖZEZEN

Üye: Doç. Dr. Ali TAN

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
.../.../2019

Prof. Dr. Serap ÇABUK
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. / / 2019

Noor Yalmaz Nooraldeen NOORALDEEN

ÖZET

IRAK TÜRKMEN TÜRKÇESİNDE SORU

Noor Yalmaz Nooraldeen NOORALDEEN

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Nigâr OTURAKÇI ORBAY

Mayıs 2019, 349 sayfa

Bu çalışmada Irak Türkmen Türkçesinde soru cümleleri; soru işaretleyicileri, sözdizimi ve anlam bakımından incelenmiştir. İncelenen metinlerde *haşsı, hanı, hara, harda, hardan, hayza, kim, nanca, ne, nece, neçe, nerede, neçi, nişi, niye* ve *yavı/yavü*, Irak Türkmen Türkçesinde kullanılan soru sözcükleri olarak tespit edilmiştir.

Çalışmamız, beş bölümden oluşmuştur. İlk bölümde “Giriş”, İkinci bölümde “Kuramsal Açıklamalar ve İlgili Araştırmalar”, üçüncü bölümde “Yöntem”, dördüncü bölümde “Bulgular” ve beşinci bölümde ise “Sonuç” yer almıştır.

Birinci bölüm olan Giriş’te çalışmanın problemi, amacı, önemi, sınırlılıkları ve tanımı yer almıştır.

İkinci bölümde, “Kuramsal Açıklamalar ve İlgili Araştırmalar” başlığı altında Irak Türkmen Türklerinin tarihçesi, yaşadıkları coğrafya, ağızları ve edebiyatı ile ilgili bilgiler yer aldıktan sonra Türkiye Türkçesindeki ve Irak Türkmen Türkçesindeki soru türleri ortaya konmuştur. Daha sonra da soru ile ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde ise çalışmanın Yöntem’i yer almıştır.

Dördüncü bölümde, “Bulgular” başlığı altında Irak Türkmen Türkçesindeki sorular, “soru işaretleyicileri”, “sözdizimi” ve “anlam” olmak üzere üç bakımdan incelenmiştir. Bu bölümün birinci kısmını oluşturan “Soru İşaretleyicileri Bakımından Soru”, “Sözcük Türü ile Kurulan Soru Cümleleri” ve “Ezgi Soruları” olarak sınıflandırılmıştır. Sözcük türü ile kurulan sorular, zamir, sıfat ve zarf işlevinde kullanılışlarına göre değerlendirilmiştir. Ezgi

Soruları ise “I. tip ezgi soruları” ve “II. tip ezgi soruları” olarak sınıflandırılmıştır. Bulgular bölümünün ikinci kısmında ise soru sözcükleri sözdizimsel bakımdan incelenmiştir. Soru sözcükleri, cümle ögelerinde ve söz öbeklerinde yer almaları bakımından iki temel gruba ayrılmıştır. Soru sözcüklerinin anlamsal özellikleri ise Bulgular bölümünün üçüncü kısmını oluşturmuştur. Bu kısımda soru sözcüklü cümleler, doğrudan ve dolaylı olarak iki ana gruba ayrıldıktan sonra gerçek veya sözde oluşlarına göre incelenmiş, ardından da olumlu ve olumsuz anlamları bakımından dört grupta değerlendirilmiştir. Irak Türkmen Türkçesinde soru sözcüklü cümlelerde dolaylı soru örneğine rastlanılmamıştır, ancak gizli dolaylı soru olarak incelediğimiz cümleler bu bölümün diğer kısmını oluşturmuştur. Ayrıca bu kısımda soru sözcüğü olup da soru anlamı taşımayan cümlelere de yer verilmiştir.

Çalışmanın beşinci ve son bölümünü ise “Sonuç” oluşturmuştur. Her bölümde yapılan sınıflandırmalar sonucunda sayısal verilerin dökümü tablolar ile belirtilerek Irak Türkmen Türkçesinde soruların kullanım sıklığı ortaya konmuştur.

Anahtar Sözcükler: Irak Türkmen Türkçesi, Soru Sözcükleri, Ezgi Soruları, Sözdizimi, Anlam.

ABSTRACT

QUESTION IN IRAQ TURKMEN TURKISH

Noor Yalmaz Nooraldeen NOORALDEEN

Master Thesis, Department of Turkish Language and Literature

Supervisor: Dr. Öğr. Üyesi Nigâr OTURAKÇI ORBAY

May 2019, 349 pages

In this thesis, questions sentences, question marks in Iraq Turkmen Turkish are examined in the framework of syntax and semantics. In study *haşsı, hanı, hara, harda, hardan, hayza, kim, nanca, ne, nece, neçe, nerede, neçi, nişi, niye* ve *yavı/yavü* are question sentences in Iraq Turkmen Turkish.

This thesis is divided into five groups: “Introduction”, “Theoretical Explanations and Investigations”, “Method”, “Findings”, “Conclusion”.

In introduction we explained the main purpose of thesis, it’s boundedness, aim and it’s importance.

In the second part, “Theoretical Explanations and Investigations” it is examined the history of Turkmen Turkish’s their geography, dialects and their literacy. After that the kind of questions both Turkey Turkish and Iraq Turkmen Turkish are clarified. Later we gave place to studies about questions.

In third part the method of thesis takes place.

Under the name of “Findings” questions in Iraq Turkmen Turkish are examined in framework of “questions marks”, “syntax” and “semantics”. In this first part of this chapter “Questions with Question Marks”, “Questions with the Question Sentences”, “Melody Questions” are taken place. Questions with question sentences are clarified as a pronoun, adjective, adverb. Melody questions are divided into “I. type melody questions”, “II. type melody questions”. In the second of this chapter, question sentences are examined in the

framework of syntax. In the third part, questions are examined in the framework of semantics. Question sentences are classified as direct and indirect questions and positive and negative. In Iraq Turkmen Turkish, we did not find indirect questions. Also in this chapter, some questions who do not imply any questioning meaning take place.

In conclusion chapter, we come up with the summit of the whole thesis.

Key Words: Iraq Turkmen Turkish, Question Sentences, Melody Questions, Syntax, Semantics.

ÖN SÖZ

Çalışmada, Irak Türkmen Türkçesindeki soru işaretleyicileri tespit edildikten sonra tasnif edilmiştir. Soru birimlerinin sözcük türü ve ezgi soruları ile gösterilmesi, Irak Türkmen Türkçesine ait soru şekilleridir. Çalışmanın malzemesini Irak Türkmen Türkçesiyle yazılmış eserler oluşturmuştur.

Irak Türkmen Türkçesindeki sorular, yapısal ve anlamsal boyutları ile incelenerek Türkiye Türkçesindeki soru cümleleri ile karşılaştırılmıştır. Böylece bu çalışma Irak Türkmen Türkçesindeki soru karakteristiğini ortaya koymaya çalışılacaktır.

Bu çalışmanın oluşumu sürecinde bana maddi-manevi yardımlarını ve güzel dualarını eksik etmeyen her zaman yanımda olduklarını hissettiğim annem Zeynep Fazıl'a ve babam Yılmaz Nurettin'e şükranlarımı sunarım.

Irak Türkmen Türkçesi sahasında daha önce araştırılmamış bir çalışmanın ortaya çıkmasında bana yardımcı olan, çalışmamız sırasında bilgilerini, anlayışını ve yardım severliğini esirgemeyen sayın hocam ve danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Nigâr OTURAKÇI ORBAY'a teşekkür ederim.

Okul hayatımın ilkokulundan lisesine, üniversite yıllarımdan yüksek lisansına kadar gerek bilgileriyle gerekse güzel karakterleriyle beni geliştiren bütün hocalarıma ve arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca tezimin ilerlemesi ve daha düzgün bir araştırma biçimine gelmesi için katkı ve yorumda bulunan jüri üyelerine teşekkür ederim.

Noor Yalmaz Nooraldeen NOORALDEEN

Adana / 2019

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ÖN SÖZ	viii
KISALTMALAR	xvii
TABLolar LİSTESİ	xviii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi	2
1.4. Sınırlılıklar	2
1.5. Tanımlar	3

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Irak Türkmenleri Hakkında Genel Bilgi	5
2.1.1. Irak Türkmen Türklerinin Tarihçesi	5
2.1.2. Irak Türkmen Türklerinin Yaşadığı Coğrafya	7
2.1.3. Irak Türkmen Türkçesi ve Ağızları	7
2.1.4. Irak Türkmen Edebiyatı	9
2.2. Soru Kavramı ve İşaretleyicileri Hakkında Genel Bilgi	9
2.2.1. Türkiye Türkçesinde Soru Türleri	9
2.2.2. Irak Türkmen Türkçesinde Soru Türleri	10
2.3. İlgili Araştırmalar	11

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Yöntemi	12
---------------------------------	----

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Soru İşaretleyicileri Bakımından Soru.....	13
4.1.1. Soru Eki ile Kurulan Soru	13
4.1.1.1. Ezgi Sorusu	13
4.1.1.1.1. I. Tip Ezgi Sorusu.....	13
4.1.1.1.2. II. Tip Ezgi Sorusu	15
4.1.2. Sözcük Türü ile Kurulan Soru	31
4.1.2.1. Soru Zamirleri.....	31
4.1.2.1.1. Haşsı	31
4.1.2.1.2. Hanı	31
4.1.2.1.3. Hara	35
4.1.2.1.3.1. Hara'nın Eksiz Kullanımı	35
4.1.2.1.3.2. Hara'nın Durum Ekleri ile Kullanımı	38
4.1.2.1.3.2.1. Hara'nın Belirtme Durumu	38
4.1.2.1.3.3. Hara'nın İyelik Eki ile Kullanımı	38
4.1.2.1.3.4. Hara'nın Yapım Eki ile Kullanımı.....	39
4.1.2.1.4. Harda	39
4.1.2.4.1. Harda'nın Eksiz Kullanımı	39
4.1.2.4.2. Harda'nın Ek-Fiil ile Kullanımı	42
4.1.2.1.5. Hardan	45
4.1.2.1.5.1. Hardan'ın Eksiz Kullanımı	45
4.1.2.1.5.2. Hardan'ın Ek-Fiil ile Kullanımı	47
4.1.2.1.6. Hayza	47

4.1.2.1.7. Kim	47
4.1.2.1.7.1. Kim'in Eksiz Kullanımı	48
4.1.2.1.7.2. Kim'in Durum Ekleri ile Kullanımı	64
4.1.2.1.7.2.1. Kim'in Belirtme Durumu	64
4.1.2.1.7.2.2. Kim'in Yönelme Durumu	65
4.1.2.1.7.2.3. Kim'in Bulunma Durumu	67
4.1.2.1.7.2.4. Kim'in Çıkma Durumu	67
4.1.2.1.7.2.5. Kim'in Tamlayan Durumu	68
4.1.2.1.7.3. Kim'in İyelik Eki ile Kullanımı	69
4.1.2.1.7.4. Kim'in Ek-Fiil ile Kullanımı	70
4.1.2.1.7.5. Kim'in Birleşik Fiiller ile Kullanımı	72
4.1.2.1.7.6. Kim'in Çokluk Eki ile Kullanımı	72
4.1.2.1.8. Ne	73
4.1.2.1.8.1. Ne'nin Eksiz Kullanımı	73
4.1.2.1.8.2. Ne'nin Durum Ekleri ile Kullanımı	86
4.1.2.1.8.2.1. Ne'nin Yönelme Durumu	86
4.1.2.1.8.2.2. Ne'nin Bulunma Durumu	87
4.1.2.1.8.2.3. Ne'nin Çıkma Durumu	87
4.1.2.1.8.2.4. Ne'nin Tamlayan Durumu	88
4.1.2.1.8.2.5. Ne'nin Vasıta Durumu	88
4.1.2.1.8.3. Ne'nin İyelik Eki ile Kullanımı	89
4.1.2.1.8.4. Ne'nin Ek-Fiil ile Kullanımı	92
4.1.2.1.8.5. Ne'nin Birleşik Kullanımı	105
4.1.2.1.8.5.1. Birleşik Yazılan Birleşik Kullanımlar	105
4.1.2.1.8.5.2. Ayrı Yazılan Birleşik Kullanımlar	134
4.1.2.1.8.6. Ne'nin Çokluk Eki ile Kullanımı	138
4.1.2.1.9. Neçe	139
4.1.2.1.10. Nerede	139
4.1.2.1.11. Niye	139
4.1.2.1.11.1. Niye'nin Eksiz Kullanımı	139
4.1.2.1.11.2. Niye'nin Ek-Fiil ile Kullanımı	140

4.1.2.2. Soru Sıfatları	140
4.1.2.2.1. Haıısı	141
4.1.2.2.2. Naıısı	141
4.1.2.2.3. Nanca	143
4.1.2.2.4. Ne	144
4.1.2.2.5. Nece	161
4.1.2.2.6. Neıe	167
4.1.2.3. Soru Zarfları	171
4.1.2.3.1. Nanca	171
4.1.2.3.2. Ne	173
4.1.2.3.3. Nece	178
4.1.2.3.3.1. Nece'nin Eksiz Kullanımı	178
4.1.2.3.3.2. Nece'nin Ek-Fiil ile Kullanımı	196
4.1.2.3.4. Neıe	198
4.1.2.3.5. Neden	199
4.1.2.3.5.1. Neden'in Eksiz Kullanımı	199
4.1.2.3.5.2. Neden'in Ek-Fiil ile Kullanımı	200
4.1.2.3.6. Neıi / Neyıi	203
4.1.2.3.7. Niıi / Niıin	205
4.1.2.3.7.1. Niıi/Niıin'in Eksiz Kullanımı	205
4.1.2.3.7.2. Niıi/Niıin'in Ek-Fiil ile Kullanımı	211
4.1.2.3.8. Yavı/Yavu	213
4.1.3. Yardımcı Sözcükler	213
4.2. Sözdizimi Bakımından Soru	216
4.2.1. Cümle Ögelerinde Soru Sözcükleri	216
4.2.1.1. Yüklemden Soru Sözcükleri	216
4.2.1.1.1. Yüklemlen Olan Soru Sözcükleri	216
4.2.1.1.2. Yüklemden Yer Alan Soru Sözcükleri	221
4.2.1.2. Özneden Soru Sözcükleri	226
4.2.1.2.1. Özne Olan Soru Sözcükleri	226
4.2.1.2.2. Özneden Yer Alan Soru Sözcükleri	228

4.2.1.3. Nesnede Soru Sözcükleri	230
4.2.1.3.1. Nesne Olan Soru Sözcükleri.....	230
4.2.1.3.2. Nesnede Yer Alan Soru Sözcükleri	232
4.2.1.4. Dolaylı Tümleçte Soru Sözcükleri.....	234
4.2.1.4.1. Dolaylı Tümleç Olan Soru Sözcükleri	234
4.2.1.4.2. Dolaylı Tümleçte Yer Alan Soru Sözcükleri.....	237
4.2.1.5. Zarf Tümlecinde Soru Sözcükleri	238
4.2.1.5.1. Zarf Tümleci Olan Soru Sözcükleri	238
4.2.1.5.2. Zarf Tümlecinde Yer Alan Soru Sözcükleri.....	244
4.2.1.6. Eksiltili Cümlede Soru Sözcükleri	245
4.2.2. Söz Öbeklerinde Soru Sözcükleri	247
4.2.2.1. Birleşik Fiillerde Soru Sözcükleri.....	348
4.2.2.2. Edat Grubunda Soru Sözcükleri.....	251
4.2.2.3. İsim Tamlamasında Soru Sözcükleri	252
4.2.2.3.1. Belirtili İsim Tamlamasında Soru Sözcükleri	252
4.2.2.3.1.1. Belirtili İsim Tamlamasının Tamlayanında Yer Alan Soru Sözcükleri	252
4.2.2.3.1.2. Belirtili İsim Tamlamasının Tamlananında Yer Alan Soru Sözcükleri	253
4.2.2.3.2. Belirtisiz İsim Tamlamasında Soru Sözcükleri	254
4.2.2.4. Kısaltma Grubunda Soru Sözcükleri	254
4.2.2.5. Sıfat Tamlamasında Soru Sözcükleri.....	254
4.2.2.6. Zamir Tamlamasında Soru Sözcükleri.....	258
4.3. Anlam Bakımından Soru	259
4.3.1. Doğrudan Soru	259
4.3.1.1. Doğrudan Gerçek Soru	259
4.3.1.1.1. Doğrudan Olumlu Gerçek Soru.....	259
4.3.1.1.1.1. Bıkma Anlamlı Olumlu Gerçek Soru.....	259
4.3.1.1.1.2. Çaresizlik Anlamlı Olumlu Gerçek Soru	259
4.3.1.1.1.3. İtiraz Anlamlı Olumlu Gerçek Soru	260
4.3.1.1.1.4. Kaygı Anlamlı Olumlu Gerçek Soru	260

4.3.1.1.1.5. Kaygılandırma Anlamli Olumlu Gercek Soru	260
4.3.1.1.1.6. Merak Anlamli Olumlu Gercek Soru.....	260
4.3.1.1.1.7. Sitem Anlamli Olumlu Gercek Soru	267
4.3.1.1.1.8. Şaşırma Anlamli Olumlu Gercek Soru	268
4.3.1.1.2. Doğrudan Olumsuz Gercek Soru	269
4.3.1.1.2.1. Merak Anlamli Olumsuz Gercek Soru.....	269
4.3.1.1.3. Doğrudan Olumlu Yapılı Olumsuz Anlamli Gercek Soru ...	270
4.3.1.1.4. Doğrudan Olumsuz Yapılı Olumlu Anlamli Gercek Soru ...	270
4.3.1.1.4.1. Merak Anlamli Olumsuz Yapılı Olumlu Anlamli Gercek Soru.....	270
4.3.1.2. Doğrudan Sözde Soru	270
4.3.1.2.1. Doğrudan Olumlu Sözde Soru.....	271
4.3.1.2.1.1. Abartma Anlamli Olumlu Sözde Soru	271
4.3.1.2.1.2. Beddua Anlamli Olumlu Sözde Soru.....	271
4.3.1.2.1.3. Bıkma Anlamli Olumlu Sözde Soru	271
4.3.1.2.1.4. Çaresizlik Anlamli Olumlu Sözde Soru.....	272
4.3.1.2.1.5. Çokluk Anlamli Olumlu Sözde Soru	274
4.3.1.2.1.6. Değersizlik Anlamli Olumlu Sözde Soru.....	276
4.3.1.2.1.7. Endişe Anlamli Olumlu Sözde Soru	277
4.3.1.2.1.8. Gereksizlik Anlamli Olumlu Sözde Soru.....	278
4.3.1.2.1.9. Hesap Sorma Anlamli Olumlu Sözde Soru.....	279
4.3.1.2.1.10. İmkânsızlık Anlamli Olumlu Sözde Soru	279
4.3.1.2.1.11. İstek Anlamli Olumlu Sözde Soru	280
4.3.1.2.1.12. İsteksizlik Anlamli Olumlu Sözde Soru.....	281
4.3.1.2.1.13. İtiraz Anlamli Olumlu Sözde Soru.....	281
4.3.1.2.1.14. Kararsızlık Anlamli Olumlu Sözde Soru	283
4.3.1.2.1.15. Küçümseme Anlamli Olumlu Sözde Soru	283
4.3.1.2.1.16. Merak Anlamli Olumlu Sözde Soru.....	284
4.3.1.2.1.17. Pişmanlık Anlamli Olumlu Sözde Soru	291
4.3.1.2.1.18. Sitem Anlamli Olumlu Sözde Soru.....	292
4.3.1.2.1.19. Sorgulama Anlamli Olumlu Sözde Soru.....	295

4.3.1.2.1.20. Şaşıрма Anlamalı Olumlu Sözde Soru	297
4.3.1.2.1.21. Umursamama Anlamalı Olumlu Sözde Soru.....	299
4.3.1.2.1.22. Yalvarma Anlamalı Olumlu Sözde Soru	300
4.3.1.2.2. Doğrudan Olumsuz Sözde Soru	300
4.3.1.2.2.1. Merak Anlamalı Olumsuz Sözde Soru	300
4.3.1.2.2.2. Sitem Anlamalı Olumsuz Sözde Soru	300
4.3.1.2.3. Doğrudan Olumlu Yapılı Olumsuz Anlamalı Sözde Soru	301
4.3.1.2.3.1. Azlık Anlamalı Olumlu Yapılı Olumsuz Anlamalı Sözde Soru	301
4.3.1.2.3.2. Çaresizlik Anlamalı Olumlu Yapılı Olumsuz Anlamalı Sözde Soru	303
4.3.1.2.3.3. Gereksizlik Anlamalı Olumlu Yapılı Olumsuz Anlamalı Sözde Soru	303
4.3.1.2.3.4. İmkânsızlık Anlamalı Olumlu Yapılı Olumsuz Anlamalı Sözde Soru	304
4.3.1.2.3.5. İtiraz Anlamalı Olumlu Yapılı Olumsuz Anlamalı Sözde Soru	306
4.3.1.2.3.6. Şaşıрма Anlamalı Olumlu Yapılı Olumsuz Anlamalı Sözde Soru	307
4.3.1.2.4. Doğrudan Olumsuz Yapılı Olumlu Anlamalı Sözde Soru	308
4.3.1.2.4.1. Çokluk Anlamalı Olumsuz Yapılı Olumlu Anlamalı Sözde Soru	308
4.3.1.2.4.2. Kesinlik Anlamalı Olumsuz Yapılı Olumlu Anlamalı Sözde Soru	308
4.3.2. Dolaylı Soru	309
4.3.3. Soru Anlamı Taşımayan Soru	313
4.3.3.1. Salt Soru Sözcükleri.....	314
4.3.3.1.1. Şart Cümlelerinde Yer Alan Salt Soru Sözcükleri	314
4.3.3.1.1.1. Genellemeli Şart Cümlelerini Sınıflandırma.....	315
4.3.3.1.1.1.1. Düz Genellemeli Şart Cümleleri.....	315

4.3.3.1.1.2. Ardıl Zamirle/Sıfatla Kullanılan Genellemeli Şart Cümleleri	318
4.3.3.1.1.3. Benzeşimci Genellemeli Şart Cümleleri.....	319
4.3.3.1.1.4. Ödünleyici Genellemeli Şart Cümleleri	319
4.3.3.1.1.5. Şart Eki Olmadan Kurulan Genellemeli Şart Cümleleri	320
4.3.3.1.2. Şart Cümleleri Dışında Yer Alan Salt Soru Sözcükleri.....	323
4.3.3.2. Soru Sözcüklerinde Sözlükselleşme	326
4.3.3.3. Soru Sözcüklerinde Deyimselleşme	327

BÖLÜM V

SONUÇ	334
KAYNAKÇA.....	345
ÖZGEÇMİŞ	349

KISALTMALAR

AK: Arzı Kamber Matalı

ITDA: Irak Türklerinde Deyimler ve Atasözleri

ITT: Irak Türkmen Türkçesi

KA: Kerkük Ağzı

KTB: Kerkük Türkleri Bilmecelelerinde Konu ve Yapı

KHM: Kerkük Hoyratları ve Maniler

SS: Soru sözcüğü

TABLOLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Soru İşaretleyicilerinin Taranan Eserlere Göre Dağılımı	335
Tablo 2. Soru Zamirlerinin Taranan Eserlere Göre Dağılımı	335
Tablo 3. Soru Sıfatlarının Taranan Eserlere Göre Dağılımı	336
Tablo 4. Soru Zarflarının Taranan Eserlere Göre Dağılımı	336
Tablo 5. Ezgi Sorularının Taranan Eserlere Göre Dağılımı	338
Tablo 6. Soru Sözcüklerinin Cümle Ögelerine Göre Dağılımı	339
Tablo 7. Soru Sözcüklerinin Söz Öbeklerine Göre Dağılımı	340
Tablo 8. Soruların Anlamlarına Göre Dağılımı	341
Tablo 9. Gizli Dolaylı Soruda Yer Alan Soru Sözcüklerinin Taranan Eserlere Göre Dağılımı	342
Tablo 10. Soru Anlamı Taşımayan Soru Sözcüklerinin Türlerine Göre Dağılımı	343

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem

İnsanın soru sorması, düşündüğüne ve bir şeyleri merak ettiğine delalet eder. Soru sorma eylemi insanın merakının sözel olarak ifadesidir. Aslında insan, dünyaya gözünü açtıktan sonra sorgulama eylemi başlar ve bilindiği üzere en çok soru sorma eylemini çocuklar gerçekleştirir. Çocuklar ana dillerini öğrenmeleriyle birlikte sormaya ve sorgulamaya başlarlar; büyüdükçe soru işaretleri de kendileriyle birlikte büyür. Dünyayı ve çevrelerinde yaşananları anlamaya çalışmaları, daha çok soru sormalarını sağlar. Bu dönemde öğrenme isteğiyle dolu olan çocuklar, her şeyi merak ederler, araştırmak, öğrenmek, keşfetmek için çabalarlar ve bunu da “Bu ne?”, “Neden?”, “Nasıl oldu?”, “Ne yapıyorsun?” gibi çok temel ve basit yollu sorularla gerçekleştirirler.

Soru sorma eylemi insanın kendi kendine yürüttüğü bir eylem de olabilir. Örneğin “Ben niçin yaşıyorum?”, “Ben kimim, bu dünyadaki amacım ne?” gibi sorular, insanlık tarihini değiştiren, icatlar yaratan, dünyayı bu günlere kadar getiren soru sorma eylemleriyle oluşmuştur.

Birey, düşünmeyi, sorgulamayı ve zihnindeki belirsizliklerin açıklığa kavuşmasını ister ve araştırır. İnsan, bir şeyleri sorguladıkça, beynindeki soru işaretlerinin cevabını bulup açıklığa kavuşturdukça daha fazla soru işaretinin oluşmasına yol açar. İnsanın doğasında olan merak ve bunu giderme yolu olan “soru sorma”, hayatın merkezindedir ve açıkça denilebilir ki basit bir zihinsel eylem değildir. Soru sormak; cesaret, merak ve kararlılık gerektirir.

İnsanların bu kadar önemli bir eylemi nasıl ifade ettiklerini ve hangi cümlelerle ve ifade yollarıyla oluşturduklarını merak edip araştırmaya başlayarak yola çıkılan bu çalışmada, Irak Türkmen Türkçesindeki soru işaretleyicileri ele alınacak ve Türkiye Türkçesi ile ne kadar örtüşüp ayrıştığına bakılacaktır.

Irak Türkmen Türkçesinde Soru adlı bu çalışmanın ortaya çıkma sebebi, literatürde daha önce bu konu ile ilgili bir çalışmanın bulunmamasıdır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmadaki amaçlar; Irak Türkmen Türkçesinde belirlenen eserlerde hangi soru türünün daha çok kullanıldığını tespit etmek, hangi soru sözcüklerinin ne sıklıkla kullanıldığını ortaya koymak, ezgi sorusu olan soru cümlelerini sınıflandırmaktır. Ayrıca soru işaretleyicilerinin sözdizimi içerisinde hangi öge olarak, ne sıklıkta kullanıldığını saptamak ve bu soruların hangi anlamlarda kullanıldığını ortaya koymak, soru anlamı taşımayan ancak soru sözcüğü olarak bilinen sözcükleri saptamak, Irak Türkmen Türkçesindeki soru cümleleri ile Türkiye Türkçesindeki soru cümlelerini karşılaştırmak ve benzeyen, örtüşen ya da ayrılan yanlarını belirlemektir.

Bu amaçlar doğrultusunda bu çalışmada Irak Türkmen Türkçesindeki soru kavramı, yapısal ve anlamsal boyutları ile ele alınarak Irak Türkmen Türkçesinin genel soru karakteristiği ortaya koyacaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Irak Türkmen Türkçesinin dil özelliklerini ortaya koyan çalışmaların azlığı ve daha önce Irak Türkmen Türkçesinde “soru” ile ilgili bağımsız bir araştırmanın bulunmaması dolayısıyla bu çalışma, önem taşımaktadır.

Irak Türkmen Türkçesinin genel soru karakteristiğini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma, Türk dili araştırmalarında yapılacak yapı ve anlam ile ilgili diğer çalışmalara kaynaklık etme noktasında da katkı sağlayacaktır.

1.4. Sınırlılıklar

Irak Türkmen Türkçesinde kullanılan soru işaretleyicilerini yapı ve anlam bakımından incelemeyi hedefleyen bu çalışma, Irak Türkmen Türkçesiyle yazılmış 6 eser ile sınırlıdır.

Çalışmanın malzemesini oluşturan Irak Türkmen halk edebiyatı geleneğinden seçili *hoýrat*, *matal* (masal), *tapmaca* (bilmece), *atasözü* türlerindeki metinlerde yer alan soru işaretleyicileri, Türkiye Türkçesiyle kıyaslanmış, diğer Türk dilleri, çalışmanın dışında bırakılmıştır. Ayrıca Irak Türkmen Türkçesinin yazı dilindeki (seçili eserlerdeki) kullanım özellikleri bu çalışmada yer almış, sözlü dildeki kullanım özellikleri yer almamıştır.

1.5. Tanımlar

Ardıl Zamirle/Sıfatla Kullanılan Genellemeli Şart Cümlesi: Şart eki almış yan cümle içinde yer alan soru sözcüklerinin temel cümledeki zamirle pekiştirilmesi sonucu oluşan şart cümlesidir: “*Harda kırıldıysa orda kalsın.*” (ITDA)

Benzeşimci Genellemeli Şart Cümlesi: Yan cümle içinde yer alan “nasıl” soru sözcüğünün temel cümledeki “öyle, böyle, şöyle” sözcükleri ile pekiştirilmesiyle oluşan şart cümlesidir: “*Sen nece bilisen bele ele.*” (KA)

Eksiltili Soru Cümlesi: Yüklemini düşürülen, eksiltelen soru cümlesidir.

Doğrudan Soru: Fiilimsi grubu içerisinde yer almayan soru sözcüğünün oluşturduğu soru cümlesidir: “*Nece çıhaş bular elinnen?*” (KA)

Dolaylı Soru: Soru sözcüklü soru cümlesinin fiilimsi grubu içerisinde yer alması ve bu yapının bir bildirme cümlesine bağlanması sonucunda oluşan cümledir: “*Nereye gittiğini biliyorum.*”¹

Düz Genellemeli Şart Cümlesi: Soru sözcüğü içeren şart eki almış yan cümlelerin bir temel cümleye bağlanmasıyla kurulan cümle türüdür: “*Allah’tan ne gelirse hoştu*” (ITDA)

Gerçek Soru: Bilgi edinmek, merakı gidermek amacıyla sorulan ve cevap beklenen soru cümlesi türüdür: “*‘Bu Altun çerşefi satmasan?’ dedi. ‘Beli.’ dedi.*” (KA)

Gizli Dolaylı Soru: Soru sözcüklü soru cümlesinin fiilimsi grubuna bağlanmadan bir bildirme cümlesinin öncesinde ya da sonrasında yer alması sonucu oluşan cümle türüne denir: “*Sele bir keşel gelip senüvçi hediye getirip bahın ne diyer!*” (KA)

Ödünleyici Genellemeli Şart Cümlesi: “Soru sözcüğü + fiilin şartlı birleşik çekimi + aynı fiilin emir çekimi” formülünde olan şartlı cümledir: “*Hara düşerse düşsün!*” (ITT)

Salt Soru Sözcükleri: Herhangi bir ekle veya sözcükle birleşmeden kullanılan, soru anlamı taşımayan soru sözcükleridir: “*Tel saç munca gözeldi, göresen sehebi nanca gözeldi!*” (KA)

Sözde Soru: Bilgi edinmek ya da merakı gidermek amacıyla sorulmayan, cevap verme ihtiyacı duyulmayan, şaşırma, heyecan, öfke vb. gibi anlamları taşıyan soru cümlesidir: “*Ne durupsan işte oğlun tapıldı.*” (KA)

Şart Cümlelerinde Yer Alan Salt Soru: Soru sormayan, içerisinde bulunduğu şart ekli yan cümlede “genelleme” yapan, salt soru cümleleridir: “*Ne istesev ederem*”

¹ Tanımlarda verilen örnekler, Irak Türkmen Türkçesinde tespit edilen örneklerdir. Ancak taranan Irak Türkmen Türkçesi metinlerinde dolaylı soru örneği görülmediği için Türkiye Türkçesinden örnek verilmiştir.

Yardımcı Sözcük: Doğrudan doğruya soru anlamı taşımayan ancak soru cümlelerindeki soru anlamını güçlendiren sözcüklerdir: “‘Acebe bu memleket nece bir memleketti hişkimse olmasın içinde!’” (KA)

I. Tip Ezgi Sorusu: Gerek Irak Türkmen Türkçesinde gerekse Türkiye Türkçesinde ezgi yoluyla kurulan soru cümlesidir: “‘Valla ihtiyar baba sormaginan! Başıma dem düşüp gelmişem.’ ‘herdi?’ dedi.” (KA)

II. Tip Ezgi Sorusu: Irak Türkmen Türkçesinde kullanılan, Türkiye Türkçesindeki karşılığı soru eki (mI/mU) olan ve ezgi yoluyla kurulan soru cümlesidir: “‘Hazırsan?’ dedi. ‘Hazıram’ dedi.” (KA)

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Irak Türkmenleri Hakkında Genel Bilgi

2.1.1. Irak Türkmen Türklerinin Tarihçesi

Tarihî kaynaklara göre Irak'ta ilk Türk toplulukları, 674 yılında, Emevî Halifesi olan Muaviye tarafından Horasan'a gönderilen Ubeydullah Bin Ziyadin'in 2000 kadar, Türk askerini Basra'ya yerleştirmesi ile başlar. Ancak bazı yazarlara göre de Türklerin Irak'a gelişi daha eskilere dayanmaktadır (Saatçi, 2007, s. 20).

Irak toprakları üzerinde bin yıldan beri bulunan Türkmenler, millî kimliklerini korumayı başarmıştır. Türkmenler Irak'ta Telâfer'den Mendili'ye uzanan bir çizgi üzerinde yerleşmiş, kendi kültürlerini bu topraklara kalıcı bir şekilde işleyerek bu topraklara kendi vatanları olarak yerleşmişlerdir. Türkmenler gerek Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı çağlarında Kerkük ve diğer Türkmen bölgelerinde pek çok okul ve tekke kurarak eğitimi kalıcı kurumlar yoluyla toplum hayatına kazandırmış ve yeni nesillerin yetişmesini, bu yollarla da milletin varlığının devamını temin etmişlerdir. Bu eğitim kurumlarında her ne kadar Arapçaya yer verilmişse ve okutulmuşsa da Türkçe de eğitimde esas alınan bir başka dildir. Türkmenler, ana dilleriyle eğitim faaliyetlerini yürütürken hem çağın ihtiyacı olan ilimleri tahsil etmiş hem de millî varlıklarını ana dilleri vasıtasıyla korumuşlardır. Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemlerinde yalnızca Kerkük'te 26 mektep ve medresenin açılmış olduğunu görüyoruz. Bu durum Türkmenlerin eğitime ne derece önem verdiklerinin bir göstergesidir (Saatçi, 2012, s. 16).

1534 yılından itibaren Irak'ta aralıksız olarak Türk hâkimiyeti devam etmiştir. 1918'de İngilizlerin Irak'ı işgal etmesi ve 1926 Ankara Antlaşması ile Musul ve Kerkük'ün İngiliz mandasındaki Irak'a bırakılmasının ardından bölgede Türkmenlerin yok sayılmaya başlandığı bir döneme girilmiştir (Anwar, 2012, s. 2).

Irak'ta Türkçe eğitimi, Osmanlıların devamı şeklinde, 1931 yılına kadar Türkçe olarak devam etmiştir. 1931 yılında Irak Devleti, Türkçe eğitim veren öğretmenleri sürgün etmiştir. 1931'den 1970 yılına kadar Irak Türkleri, eğitimlerini Arapça yapmak zorunda

kalmışlardır. 1970’te Irak hükümeti bir yasayla Türkmenlerin kültürel haklarını elde etme hareketi çerçevesinde Türkmenlere ana dilleriyle eğitim yapma haklarını geri vermiştir. Bu tarihte Kerkük ve Tuzhurmatu bölgelerinde 200 kadar Türkçe eğitim yapan okul açılmıştır. Fakat aynı hükümet tarafından bir buçuk yıl sonra Türkmen okulları yine kapatılmıştır.

1991 tarihinde, 1. Körfez Savaşı’ndan sonra Kuzey Irak’ın Duhok, Erbil, Süleymaniye ve Kifri şehirleri, “güvenli bölge” olarak ilân edilmiştir. Bu bölgede de halkın isteği üzerine Türkçe eğitime geçilmiştir.

1993 yılında Türkmenler, Kuzey Irak bölgesinde sekiz okul açmışlardır. Bu okullar büyük bir ilgiyle karşılanmıştır. Türkçe öğretmenlerinin gönüllü olarak görev yaptıkları bu okullarda, eskisinden farklı olarak, Türkçe eğitimi Latin harfleriyle yapılmaya başlamış ve bu okulların sayısı 2003 yılına kadar artış göstermiştir. Saddam Hüseyin’in kontrolü altında olan bölgelerde ise Türkçe eğitimin yapılması yasak olup Arapça eğitim yapılmıştır. 2003 işgalinden sonra Türkmeneli bölgesinde Türkçe eğitim yapan okullar açılmaya başlamıştır (Anwar, 2012, s. 5-6).

Irak’ta Baas rejiminin Türkmenlere baskıları 1979 yılında iyice ağırlaşmıştır. Lider seviyesinde olan önemli Türkmen şahsiyetleri 1979 yılında tutuklanmış, 16 Ocak 1980 tarihinde idam edilmişlerdir. Bunlar arasında Türkmen Kardeşlik Ocağı’nın uzun yıllar başkanlığını yapmış emekli Albay Abdullah Abdurrahman ve Bağdat Üniversitesi’nde öğretim üyesi olan Doç. Dr. Necdet Koçak başta gelmiştir (Saatçi, 2007, s. 261).

Eski rejim döneminde Türk diline savaş açarak Türkmenleri daha doğrusu Irak Türkmenlerini dillerinden vazgeçmelerini çeşitli işkence ve zor durumda bırakarak gerçekleştirmeye çalışılmıştır. Uyguladıkları baskılar âdeta Türkmen toplumunu canından bezdirecek hâle getirmiştir. Sürgüne maruz kalan Türkmenlerin ayrıca evleri, tarım arazileri, ticaret yerleri ellerinden alınmıştır. Türkmen bölgelerinin bir kısmı da yerle bir edilmiş, halkı yerlerinden sürülmüştür (Saatçi, 2008, s. 62).

Birbiri ardına gelen idamlar ve baskılarla tamamen yok edilmeye çalışılan Irak Türklüğü, çok köklü bir geçmişe dayandığı bu coğrafyada her dönemde varlığını korumayı başarmıştır.

2.1.2. Irak Türkmen Türklerinin Yaşadığı Coğrafya

Irak'a gelen Türkmenler, ağırlıklı olarak ülkenin kuzeybatısından güneydoğusuna doğru uzanan bölgede yerleşirler. Bu bölge Musul şehrinin batısında Telafer kazası ve civarındaki köylerden başlar. Doğuya doğru Musul'a ulaşır ve Dicle nehrinin doğusunda Yunus Peygamber, Erbil, Altunköprü, Kerkük şehri civarındaki köy ve kasabaları içine alır. Dakuk (Tavuk) Tazehurmatu, Beşir, Tuzhurmatu, Karatepe, Kifri, Leylan ile Bağdat'ın doğu ve güneydoğusunda Hanekin, Mendili, Kızılarabat, Bedre, Cessan, Aziziye'yi ve bunlara bağlı çok sayıda köyü kapsar (Sharif, 2012, s. 9).

Türkmenlerin Irak'ta yerleştiği bölgedeki il, ilçe, kasaba ve köylerin en önemlilerinin dağılımını şöyle sıralıyabiliriz:

Musul ili: Musul'un merkez ilçesine bağlı Yunus Peygamber, Faysaliye ve Mansur mahaleleri, nüfus itibarıyla Türkmen'dir.

Erbil ili: Erbil, tarihî bir Türkmen şehridir. Nüfusunun yarısından fazlası Türkmen olan Erbil, Kerkük'ten sonra Türkmenlerin Irak'ta yaşadığı ikinci büyük il sayılır.

Kerkük ili: Kerkük'ün 1975 yılına kadar idari taksimatında 4 ilçe vardı. Bunlardan biri merkez ilçe olan Kerkük, Kifri, Tuzhurmatu ve Çemçemal ilçeleridir.

Diyala ili: Diyala il sınırları içinde de Türkmen nüfusu bulunmaktadır. Diyala ilinin idari taksimatında yer alan 5 ilçe, hemen hemen hepsinde Türkmenler yaşamaktadırlar. Bu ilçeler şunlardır: Bakuba, Halıs, Hanekin, Mendeli ve Şahraban (Şimdiki adı Mikdadiye).

Vasıt (Kut) ili: Diyala il sınırına, İran sınırına yakın Bedre ile Karağöl oymağının yaşadığı Yusufiye ilçesi, önemli bir Türkmen yerleşim merkezidir (Saatçi, 2015, s. 91-94).

Irak Türkmen Türkçesi ağızlarını konuşan kesimin nüfusuna bakıldığında mutlak bir nüfus sayısı verilemez çünkü sağlıklı bir nüfus sayımı yapılmamaktadır. 1990 yılında yapılan resmî nüfus sayımına göre ülke nüfusu 17.742.000 kabul edilecek olursa Irak'taki Türkler % 12'lik bir oranla 2.129.040 olarak tahmin edilir (İbrahim, 2009, s. 7).

2.1.3. Irak Türkmen Türkçesi ve Ağızları

Tarih boyunca çeşitli olaylara sahne olan bölge, Türkmenlerin ağız özelliklerini etkiler. Batı Türkçesi, Osmanlı Türkçesi (Batı Oğuzca) ve Azerî Türkçesi (Doğu Oğuzca) diye ikiye ayrılır. Osmanlı ve Azerî sahaları arasındaki ayrılıklar hem konuşma dilinde hem

de yazı dilinde görülür. Ancak bu ayrılıklar Irak Türkmen Türkçesinde sadece konuşma dilinde kalır. Irak Türkmenlerinin konuştukları ağız, Türkçenin Azerî ağız (Doğu Oğuzca) sahası içine girmektedir. Azerî sahası dil coğrafyası bakımından Doğu Anadolu, Güney Kafkasya, Kafkas Azerbaycan'ı, İran Azerbaycan'ı, Kerkük (Irak) ve Suriye Türkleri bölgelerini kapsar (İbrahim, 2009, s. 9).

Irak Türkmenlerinin konuştukları ağız, Oğuzca sahası içinde değerlendirilir. Osmanlı İmparatorluğu'nun Irak'tan ayrılmasıyla birlikte Türkmenler yalnız bırakılmışlardır. Türkmence, bölgelerde okullar ve resmi dairelerde asimilasyona uğrayıp Arapçanın etkisi altına girmiştir.

İbrahim Dâkûkî, Irak Türkmen Türkçesi Ağızlarını beş başlık altında sıralamıştır. Sınıflandırılan ağızlar ise şunlardır:

1. Tella'fer ve etrafındaki köylerin ağızları.
2. Altunköprü ve civarı ağızları.
3. Kerkük, Dakuk ve komşu çevrelerin ağızları.
4. Beyat, Kifri, Karatepe ağızları.
5. Hanekin Kızlarbat, Şehrbân, Mendeli, Karağan ağızlarıdır (1970, s. 21)

Abdüllatif Benderoğlu, ise Irak Türkmen Türkçesi Ağızlarını farklı bir yaklaşım sergileyerek şöyle sınıflandırmıştır:

1. Kerkük ve Tavuğ ağızı.
2. Tuzhurmatı ağızı.
3. Telafer ağızı.
4. Kifri ve Karatepe ağızı.
5. Hanekin ve Kızlarbat ağızı.
6. Erbil ve Altunköprü ağızları (1989).

İki görüş arasında çok az bir fark olduğunu görmekteyiz. Ancak İbrahim Dâkûkî, Kerkük ağızlarını diğer diyalektlerden daha saf, Azerbaycan ve Türkiye Türkçesine yakın olduğunu söylemektedir (Bilal, 2015, s. 5-6).

2.1.4. Irak Türkmen Edebiyatı

Irak Türk edebiyatının çok zengin bir geçmişi vardır. Klâsik edebiyat tarzında bütün Osmanlı ve Azerî divan şairleri muhiti içinde bulunan Irak Türklerinin kendi aralarından da çok mühim divan şairleri çıkmıştır. Divan şiirimizin yıldızı Fuzulî de Irak Türklerindendir. Bağdadlı Ruhî, Nevres-i Kadîm, Garîbî Irak Türkleri içinden yetişmiş meşhur dîvan şairleridir. 20. yüzyıl şairlerinden de başlıcaları şunlardır: Hicrî Dede, Mehmet Sadık, Es'ad Nâib, Osman Mazlum, İzzeddin Bayatlı, Mehmet İzzet Hattat, Salâh Nevres. Irak Türklerinin aydın edebiyatı yanında çok zengin bir halk edebiyatı da vardır. Anadolu'da anlatılan *masallar*; Kerem ile Aslı, Arzu ile Kamber, Köroğlu gibi *halk hikâyeleri* ve *destanlar* Irak Türkleri arasında yaygındır. *Deyimler*, *atasözleri*, *bilmeceler*, *ninniler* de Anadolu'dakilerle aynıdır (Ercilasun, 1989, s. 4).

Irak Türkleri deyince akla ilk gelen *hoyrat* dediğimiz halk şiiri türüdür. Hoyrat, yedi heceli mısralardan meydana gelir, ilk mısra kesiktir ve kafiye sözünü ihtiva eder. Çoğunlukla dört mısralı olmakla beraber, bazen mısra sayısı daha fazla olabilir. Hoyratın en önemli özelliklerinden biri de kafiye'nin çok defa cinaslı olmasıdır. Kendine has müziği ile söylenen hoyratlar son derece etkileyicidir. Aşk, gurbet ve kahramanlıktan tutunuz, günlük olaylara kadar her çeşit konunun işlenebildiği hoyratlar, Irak'ta hâlâ çok canlı bir şekilde yaşamaktadır. Hoyrat yanında *mâniler* ve *türküler* de Irak Türk edebiyatı geleneğinde yer bulmuştur (Ercilasun, 1989, s. 4).

2.2. Soru Kavramı ve İşaretleyicileri Hakkında Genel Bilgi

2.2.1. Türkiye Türkçesinde Soru Türleri

Türkçede yapısal olarak sorunun üç türü vardır: *soru ekli sorular*, *soru sözcüklü sorular* ve *ezgi soruları*. Bu üç tür sorunun her biri, ayrıca 4. bir tür olan *yansımali soru* versiyonlarını da sergiler (Uzun, 1988, 21).

Soru ekli soruları üçe ayırabiliriz: *düz*, *onaylamalı* ve *seçenekli*. *Düz soru ekli soru*, mI / mU soru ekiyle kurulur: “Enes okula gitti mi?”. *Onaylamalı soru ekli soru* ise, “Enes okula gitti, değil mi?” örneğinde görüldüğü gibi bir bildirme cümlesinin ardından “Değil mi?”nin eklenmesiyle kurulur. *Seçenekli soru ekli soru* da “Enes okula mı (yoksa) parka mı gitti?” örneğindeki gibi seçenek sunarak yanıt bekler.

Soru sözcüklü sorular, soru sözcükleri yolu ile cümlelerin sorulaştığı sorulardır: “Enes nereye gitti?”

Ezgi soruları ise, ek veya soru sözcüğü ile değil, yalnızca ezgi yolu ile sorulan sorulardır: Sokak kapısı açılır: -“Enes?” –“Evet, benim.”

Yansımali sorular da bir düz cümleye veya bir soru cümlesine yönelik olan ve genellikle de karşılıklı konuşmada geçen, duygularla, iletişimsel gerekçelerle üretilen sorulardır:

I. Örnek

A – Enes okula gitti.

B – Enes okula mı gitti?

II. Örnek

A – Enes nereye gitti?

B – Enes nereye mi gitti?

2.2.2. Irak Türkmen Türkçesinde Soru Türleri

Irak Türkmen Türkçesindeki sorunun iki türden oluştuğunu söyleyebiliriz: *soru sözcüklü sorular* ve *ezgi soruları*. Soru sözcüklü soruların kullanılışı Türkiye Türkçesindeki gibi iken ezgi sorularında bir farklılık vardır.

Irak Türkmen Türkçesinde soru ekinin bulunmaması nedeniyle soru sorma ihtiyacı, ezgi soruları ile giderilmiştir. Taranan metinlerde görüldüğü üzere Irak Türkmen Türkçesinde iki tip ezgi sorusu elde edilmiştir. Irak Türkmen Türkçesindeki I. tip ezgi sorusu, Türkiye Türkçesindeki gibidir. “Ezgi sorusu, sadece ezgi yoluyla sorulan ve şaşkınlık, inanılmazlık vb. duygular içinde tipik olarak onaylatma amaçlı olan sorulardır” (Uzun, 1988, s. 25). Bu açıdan I. tip ezgi sorusu söylem ve ortama bağımlıdır. II. tip ezgi sorusu ise Türkiye Türkçesinde olmayan, sadece Irak Türkmen Türkçesinde görülen ve Türkiye Türkçesindeki karşılığı soru eki ile kurulan soru cümleleridir.

2.3. İlgili Araştırmalar

“Soru” konusu ile doğrudan ilgili çalışmalara aşağıda yer verilmiştir:

Doktora Tezleri:

Bilveren, T. (2017). *Özbekçede soru*. Doktora tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Çetin, E. (2008). *On üçüncü yüzyıl öncesi Türkçesinde soru*. Doktora tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Oturakçı, N. (2012). *Türkiye Türkçesinde soru sözcükleri*. Doktora tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Oytun Altun, H. (2009). *Türkçede soru*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Yüksek Lisans Tezleri:

Akar, D. (1990). *Wh-questions in Turkish*. Yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.

Özgen, M. (2010). *Türkçe soru tümcelerinin öğretimi*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Makaleler:

Uzun, N. E. (1988). Türkçenin öğretimi için soru tümcesi türleri üzerine bir sınıflama denemesi. *Dil Dergisi*, 131.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada, Irak Türkmen Türkçesiyle yazılmış aşağıdaki eserler taranarak soru cümleleri tespit edilmiştir. Bunlar:

1. Terzibaşı, A. (1975). *Kerkük hoyratları ve manileri*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
2. Bayatlı, H. K. (1996). *Irak Türkmen Türkçesi*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
3. Hassan, H. Ş. (1979). *Kerkük ağzı*. Yayımlanmamış doktora tezi. İstanbul Üniversitesi. İstanbul.
4. Terzibaşı, A. (1971). *Arzı kamber matalı*. İstanbul: Fatih Matbaası.
5. Asafoğlu, M. (2010). *Kerkük Türkmenleri bilmecelerinde yapı ve konu*. İstanbul: Kerkük Vakfı Yayınları.
6. Vasfi İ. S. (2001). *Irak Türklerinde deyimler ve atasözleri*. İstanbul: Kerkük Vakfı Yayınları.

Bu eserlerden tespit edilen soru cümleleri Türkiye Türkçesine çevirilerek (karşılaştırılarak) eş zamanlı bir bakış açısıyla değerlendirilmiştir.

Genel tarama yapılarak eserlerdeki soru cümleleri tespit edilmiş ve belirlenen soru cümleleri fişlenerek yazıya geçirilmiştir. Fişlenen soru cümleleri soru sözcüklü sorular ve ezgi soruları olmak üzere sınıflandırılmıştır.

Soru anlamı taşımayan ancak soru sözcüğü olarak bilinen sözcükler saptanmış ve araştırmada elde edilen sayısal veriler doğrultusunda bir değerlendirme, kıyaslama ve yorumlama yapılmıştır.

Çalışmanın yazım özelliklerinde şunlara dikkat edilmiştir: Irak Türkmen Türkçesinde soru cümleleri “eğik”, soru sözcükleri “eğik” ve “kalın” yazılmıştır. Irak Türkmen Türkçesindeki soru cümlelerinin altına Türkiye Türkçesi karşılıkları yazılmış, gerek Irak Türkmen Türkçesinde gerekse Türkiye Türkçesindeki soru sözcüklerinin altı çizilmiştir. Ayrıca dördüncü bölümün “Soru İşaretleyicileri” kısmında elde edilen örneklerin tamamı gösterilirken “Sözdizimi” ve “Anlam” kısmında her bir soru sözcüğü için üç örnek verilmiş, diğer örneklerin ise sadece künyesi dikkate sunulmuştur.

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Soru İşaretleyicileri Bakımından Soru

4.1.1. Soru Eki ile Kurulan Soru

Irak Türkmen Türkçesinde soru eki olmadığı için zaman zaman soru sorma ihtiyacı, ezgi soruları ile giderilmiştir.

4.1.1.1. Ezgi Soruları

Ezgi sorusu, sadece ezgi yoluyla sorulan ve şaşkınlık, inanılmazlık, hayret gibi duygular içinde onaylatma amacı olan sorulardır (Uzun, 1988, s. 25). Bu açıdan ezgi soruları söylem koşullarında kullanılmaktadır.

Taranan metinlerde görüldüğü üzere, Irak Türkmen Türkçesinde iki tip ezgi sorusu mevcuttur. Ezgi soruları toplamda 147 örnekte görülmektedir.

4.1.1.1.1. I. Tip Ezgi Sorusu

Irak Türkmen Türkçesindeki I. tip ezgi sorusu, Türkiye Türkçesindeki ezgi sorusu gibidir. Türkiye Türkçesinde ezgi soruları parçalar üstüdür. Bu açıdan I. tip ezgi sorusu söylem ve ortama bağlıdır. Bu yapı Irak Türkmen Türkçesinde de mevcuttur. Taranan metinlerde 18 örnekte görülmektedir.

Gelin sorağ bu kıızdan

Pêçesi yandı üzden

Bacım hêrdi geibsen

Bura geldiv ne üzden? (ITT, s. 82)

Gelin soralım bu kıızdan

Peçesi yandı yüzden

Kardeşim hayırdır gelmişsin

Buraya geldin ne yüzle

Yêmind iç bir de gene

Bu kömeli tikene

Allah haq istinedi

Mene vêri, ye sene? (ITT, s. 38)

Yemin et bir de yine

Bir kümeli dikene

Allah haktır

Bana verir, ya sana?

Babav kâtipti, nenev?

Köppeg olunun kurtı (ITT, s. 46)

Baban kâtiptir, ya annen?

Köpek olanın kurtu

Babav koḥadı nenev?

Köppeg oḡlunun kurtı (ITT, s. 47)

Baban kâhyadır, ya annen?

Köpek oḡlunun kurdu

Babav duzdan yer nenev?

Köppeg oḡlunun kurtı (ITT, s. 47)

Baban tuzdan yer ya annen?

Köpek oḡlunun kurdu

Babav kurtardı nenev?

Köppeg oḡlunun kurtı (ITT, s. 47)

Baban kurtuldu ya annen?

Köpek oḡlunun kurdu

Babav ‘af ossın nenev?

Köppeg oḡlunun kurtı (ITT, s. 47)

Baban af olsun ya annen?

Köpek oḡlunun kurdu

Ḳamber yanına kaçırı! Dêdi çara? (AK, s. 24)

Kamber yanına kaçtı! “Çare nedir?” dedi.

O dêdi valla bezetmerih, bı dêdi valla bezetmerih. dêdiler çara? (AK, s. 31)

O, “Valla süslemeyiz.” dedi. Bu, “Valla süslemeyiz” dedi. “Çare nedir?” dediler.

Dêdiler Ḳamber senivden çara? (AK, s. 32)

Kamber, “Seninle çare nedir?” dediler.

Ḳamber êve geldi, kız aydırdı. Dêdi Ḳamber! Dêdi ha? Dêdi heberiv var? Dêdi nêce? dedi meni babamnan Tat oḡlyçı istediler. (AK, s. 25)

Kamber eve geldi. Kız anlattı, “Kamber!” dedi. “Efendim?” dedi. “Haberin var mı?” dedi. “Nasıl?” dedi. “Beni babamdan Tat oḡlu için istediler.” dedi.

Bêd ilim

Kötü yılım

Bêd aylarım bêd ilim

Zağ diyer ge bizden ol

Bilbil diyer be dilim (KHM, s. 414)

Kötü aylarım kötü yılım

Karga “Gel bizden ol” der

Bülbül der ya dilim?

Dediler: be sen?

Dedi: Men istemirem. (KA, s. 4)

Dediler: *ya sen?*

Dedi: ben istemiyorum

“Çıhanda yeli degdi mene yıhtı meni.” Dediler “Be kız?” dedi “Kız da özü apardı getti”
(KA, s. 45)

Çıktığında bana yeli değdi, beni yıktı. “Ya kız?” dediler. “Kız da kendisi götürdü, gitti” dedi.

Dedi “Valla ihtiyar baba sormaginan! Başıma dem düşüp gelmişem.” “Herdi” (KA, s. 45)

“Valla yaşlı baba sorma! Başıma bir bela geldiği için geldim” dedi. “Hayırdır?” dedi.

Dedi “Valla ihtiyar baba sormaginan! Başıma dem düşüp gelmişem.” “Herdi” (KA, s. 46)

“Valla yaşlı baba sorma! Başıma bir bela geldiği için geldim” dedi. “Hayırdır?” dedi.

Patşah oğluna dedi “Patşah oğlu!” dedi “Ne?” dedi. “Mennen seniyci olmaz memleket içinde oturah” dedi “Be?” dedi “Babaya sele memleketin...” (KA, s. 51)

Padişah oğluna “Padişah oğlu!” dedi. “Ne?” dedi. “Benle sen bu memlekette yaşayamayız.” dedi. “Yaa?” dedi. “Babana söyle, memleketin...” dedi.

Erte vezir geli kıızı üsküt oyadı “Ha kızım?” (KA, s. 68)

Erkenden vezir gelir kıızı gizlice uyandırır. “Efendim kızım?” der.

4.1.1.1.2. II. Tip Ezgi Sorusu

Irak Türkmen Türkçesinde II. tip ezgi sorusu ise Türkiye Türkçesinde olmayan, sadece Irak Türkmen Türkçesinde görülen ve Türkiye Türkçesindeki karşılığı soru eki ile kurulan soru cümleleridir. Bu soru cümleleri parçasal değildir. Taranan metinlerde 129 örnekte görülmektedir.

Keyin nene geli, “Nene bu ev yavı bele oluptu? Eşşeg gezipti!” (KA, s. 75)

Kaynana gelir, “Anne bu ev niçin böyle oldu? Eşek mi gezdi!” dedi.

Her bir fikre de dalıb

Eline ipin alıb

Kahtı gètti kuyyuya

‘Eceb Narnar-Ayiş kalıb?’! (ITT, s. 7)

Her bir fikre dalmış

Eline ipini almış

Kalktı gitti kuyuya

Acaba Narnar-Ayiş yaşıyor mu?!

İpi alı tēz kaçır

Kuyyunun ağzın açır

Diyer: arvad kalıbsan?

Arvad yarvalı naçar (ITT, s. 7)

İpi alır çabuk kaçır

Kuyyunun ağzın açır

Der: kadın yaşıyor musun?

Kadın çaresizce yalvarır

Hepimiz kaldıh naçar

Neçi ilan hiç kaçır?

Damadın gönder bize,

Belki ilanı açar! (ITT, s. 9)

Hepimiz çaresiz kaldık

Niçin yılan hiç kaçır mı?

Damadını gönder bize

Belki yılanı açar!

Çakkal bilisen neder

Saçın sekkelı dıder

Kıyamatta ne verim?

Tavuğı koyar gider (ITT, s. 18)

Çakal biliyor musun ne eder

Saçını sakalını dıter

Kıyamette ne vereyim?

Tavuğı bırakır gider

Çakalllar hep yigişti

Gelin bahın ne işti?

Çakkala benzemiri

Bu heyaldı, ya dişti? (ITT, s. 19)

Çakallar hep toplandı

Gelin bakın ne iştir?

Çakallara benzemiyor

Bu hayal midir ya düş müdür?

Çakalllar hep yigişti

Gelin bahın ne işti?

Çakkala benzemiri

Çakallar hep toplandı

Gelin bakın ne iştir?

Çakallara benzemiyor

Bu heyaldı, ya dıştı? (ITT, s. 19)

Salamlıĝa durdular

Hepsi bir bir gördüler

Sen merihten gelibsen?

Hepsi birden sordular! (ITT, s. 19)

Menim yoĝtı bir işim

Aĝşam geli öz kişim

İster al ister alma

Hiç ĝaraptı diyişim? (ITT, s. 31)

Hakaldı hiç aldırı?

Gidişi bel, baldırı,

Hakvermez başın kavzar,

Hakaldı, baş kaldırı (ITT, s. 33)

Tülkü oyunu kurdu

Nişi hiç orda durdu!

Ne kurta nasib oldu

Ne öz eline girdi! (ITT, s. 39)

Gęçi diyer: “Ne suçum?”

Kabildi göĝe uçum

Meni yesev ne olı?

Tük, deri kırı kıçım” (ITT, s. 44)

Kurt kardaş ne deĝeĝsen,

‘Eceb meni yeĝeĝsen?

çok tepme vurram sene

sen naçar kaçacaĝsan! (ITT, s. 46)

Bu hayal midir ya düş müdür?

Selamlaşmaya durdular

Hepsi bir bir gördüler

Sen Mars’tan mı geldin?

Hepsi birden sordular!

Benim yoktur bir işim

Akşam gelir kendi eşim

İster al ister alma

Hiç kötü olur mu söyleyişim?

Hakaldı hiç aldırır mı?

Gidişi beli, bacaĝı,

Hakvermez başını kaldırır

Hakaldı, baş kaldırır

Tilki oyunu kurdu

Hiç orada durdu mu?

Ne kurda nasip oldu

Ne kendi eline girdi!

Keçi “Ne suçum?”

Göĝe uçuşum mümkün mü?

Beni yersen ne olur?

Tüy, deri kuru bacaĝım” der

Kurt kardeş ne edeceksin

Acaba beni yiyecek misin?

Boynuz tekme vururum sana

Sen çaresiz kaçacaksın!

Cüt telefon yanuvda
Kanımdan var kanuvda
Kelbuvde yohsa rehmet
Damar yohtı canuvda? (ITT, s. 53)

Çift telefon yanında
 Kanımdan var kanında
 Kalbinde yoksa rahmet
Damar yok mu canında?

Cadıkâr dili ustura
Eliüvden gëdim hara?
Hiç korıhmısan Allah'tan
Bühtençi üzü kere (ITT, s. 54)

Cadının dili jilet
 Elinden nereye gideyim?
 Hiç korkmuyor musun Allah'tan
 İftiracı yüzü kara

Bahın hanımlar netti
Birbirine göz etti
Hepsi birden sordular
Dil, sümügdü ya etti? (ITT, s. 64)

Bakın hanımlar netti
 Birbirine göz etti
 Hepsi bir arada sordular
Dil, kemik mi ya et mi?

Kardaşlar bu ne haldı?
'Eklüvüzi kim çaldı?
Bir sorın bezirgen'nen
Bu zehirdi ya baldı? (ITT, s. 67)

Kardeşler bu ne haldir
 Aklınızı kim çaldı
 Bir sorun bezirgândan
Bu zehir mi ya bal mı?

Men dedim sen terk ële
Sen özüv doğru sele
İçen sebbeh erkennen
Başın kaldıra bile? (ITT, s. 77)

Ben dedim sen terk eyle
 Sen kendin doğru söyle
 İçki içen sabah erkenden
Başını kaldıra bilir mi?

Koca, bu nece işti
Bu gerçektı ye dişti?
Bu iş sene yaramaz
Yohsa işüv çirişti (ITT, s. 84)

Koca, bu nasıl iştir
Bu gerçek mi ya da düş mü?
 Bu iş sana yaramaz
 Yoksa işin çürüktür

Sukahta bilmem ne var

Sen insansan ya davar?

Koşlısan siyan arhtı

Olupsan bir cenevar (ITT, s. 86)

Sokakta bilmem ne var

Sen insan mısın ya davar?

Kokluyorsun pis ırmaktır

Olmuşsun bir canavar

Meyli, sen balam

Cana saldıy meyli sen

Sen sevdıy, sen begendiy oğlum

Sen öziy gileylişen?! (ITT, s. 100)

Meyli, sen balam

Cana verdin meyli sen

Sen sevdin, sen beğendin oğlum

Sen kendin sitemli misin?

Ele düşenedi yohsa yakışanadı? (ITT, s. 104)

Ele düşen midir, yoksa yakışan mıdır?

Ele düşenedi yohsa yakışanadı? (ITT, s. 104)

Ele düşen midir, yoksa yakışan mıdır?

Haşsımızın bir kızı oldı, bir birine beşik kesme adaşlı ıssın. Dedi eyyidi, kaydı yohtı. Dedi şart? Dedi şart. (AK, s. 19)

“Hangimizin bir kızı oldursa, birbirine beşik kertme, nişanlı olsun.” dedi. “İyi, tamam” dedi. “Söz mü?” dedi. “Söz” dedi.

Nenesi dedi saçı kesilmiş! Gedisin, nece hazırsan su getirmeğe! (AK, s. 21)

Annesi, “Saçı kesilesi seni! Gidiyor musun? Nasıl da hemen hazırsın gidip su getirmeye!” dedi.

Össev seni koymam Şambere nesib olasan. Şamber’i kapımda besliyorum, seni özine verrem?! (AK, s. 24)

Ölsen bile seni Kamber’e nasip olmana izin vermem. Kamber’i kapımda besledim, seni kendisine hiç verir miyim?

Şamber eve geldi, kız aydırdı. Dedi Şamber! Dedi ha? Dedi heberiv var? Dedi nece? dedi meni babamnan Tat oğlıyıcı istediler. (AK, s. 25)

Kamber eve geldi. Kız anlattı, “Kamber!” dedi. “Efendim?” dedi. “Haberin var mı?” dedi. “Nasıl?” dedi. “Beni babamdan Tat oğlu için istediler.” dedi.

Ordan bir vezir kahtı, dèdi Padişahım, sen bilisen bı sağ âşıktı? (AK, s. 27)

Oradan bir vezir kalktı, “Padişahım, sen biliyorsun, bu sağlam âşık mı?” dedi.

Dèdi indi Arzıdı ölen? (AK, s. 30)

Şimdi ölen Arzu mu?

Dèdi özim şata atım? Dedi at at atasan atmasan cehenneme! (AK, s. 36)

“Kendimi suya atayım mı?” dedi. “At at bana ne, cehennemin dibine kadar yolun var!” dedi.

Dèdi Tat’tan korhısan? (AK, s. 38)

“Tat’tan korkuyor musun?” dedi.

Men indiden sonra gèdim Tat’a arvathıg èdim? (AK, s. 39)

Ben şimdiden sonra gidip Tat’a eşlik mi edeyim?

Karadan o yana boyag var? (ITDA, s. 134)

Siyahtan o tarafa boya var mı? (İşler bundan fazla kötüleşir mi)

Lolo, lolo, mene de lolo? (ITDA, s. 148)

Lolo, lolo, bana da mı lolo? (Benden öğrendiğini bana mı satıyorsun?)

Seniv caniv candı, benimki patlıcandı (ITDA, s. 176)

Senin canın candır da, benimki patlıcan mı? (Senin canının değeri var da benimkinin değeri yok mu?)

Buna bahmasan? (ITDA, s. 62)

“Buna bakmaz mısın?” (Şu söylediğine veya yaptığına bir dikkat edin)

Yana sen

Néce düştiv yana sen

Yar korhımisan ahımnan

Hesret çekim yanasan (KHM, s. 395)

Yana sen

Nasıl düştün yana sen

Yar korkmuyor musun ahımdan

Hasret çekeyim yanasın

Ne bahısan odamnan

Utanmısan *adanman*

Diliv nobat şekeri

Dudağlariv badamnan (KHM, s. 549)

Ne bakıyorsun odamdan

Utanmıyor musun adamdan

Dilin nöbet şekeri

Dudakların bademden

Yétimin nazı çohtı

Nazını çeken yohtı

Yetim nişi melülse

Diyiller babav yohtı (KHM, s. 580)

Yetimin nazı çoktur

Nazını çeken yoktur

Yetim niçin hüznölüsün

Babanın olmadığını mı dediler

Peylafannıg edecehsen? (KA, s. 2)

Pehlivanlık mı edeceksin?

Çobankâralıg edecehsen? (KA, s. 2)

Çobanlık mı yapacaksın?

Alla muni kebl eder, peğember muni kebl eder? (KA, s. 4)

Allah bunu kabul eder mi, peygamber kabul eder mi?

Dedi “Ey benadam kaldı bir emriy?” (KA, s. 48)

“E, sadece bin adam kaldı bir emrin var mı?” dedi.

Yollarıh ki keçel gessin, senüv ögüvde bulara bir şey ederem bah sen de men verdiğime yüz altun vermesen, yüz şak çaldığıma sen de yüz şak çalmasan! (KA, s. 4)

Haber göndeririz iki keloğlan gelsin, senin önünde bunları kışkırtarak deneyeyim, bak sen de benim yüz altın verdiğime yüz altın vermez misin, yüz tekme attığıma sen de yüz tekme atmaz mısın?

Yolları ki keçel gessin, senüv ögüvde bulara bir şey ederem baḡ sen de men verdiğime yüz altun vermesen, yüz şak çaldığıma sen de yüz şak çalmasan! (KA, s. 4)

Haber göndeririz iki keloğlan gelsin, senin önünde bunları kışkırtarak deneyeyim, bak sen de benim yüz altın verdiğime yüz altın vermez misin, yüz tekme attığıma sen de yüz tekme atmaz mısın?

Üstānbil'e gideceḡsen? (KA, s. 2)

İstanbul'a mı gedeceksin?

Patşah oḡlu diyer, navar özünde, bir şey var? (KA, s. 12)

Padişahın oḡlu der, ne var kendisinde, bir şey var mı?

Diyer “Bilisen nedi bu ceyrannar?” diyer “Nedi?” (KA, s. 9)

“Biliyor musun nedir bu ceylanlar?” der. “Nedir?” der.

Diyer eyyi edebilisen özlerini? (KA, s. 10)

“İyi edebilir misin onları?” der.

Bir gün dedi “Nene sen kirlenmediüv?” dedi “Ne bilim ḡer nene!” (KA, s. 15)

Bir gün, “Nine sen kirlenmedin mi?” dedi. O da “Ne bileyim nine!” dedi.

Ḳer nene, dedi “Mene bir yer verisen?” (KA, s. 17)

Yaşlı nine, “Bana bir yer verir misin?” dedi.

Ḳer nene sen gidebilisen? (KA, s. 17)

Yaşlı nine “Sen gidebilir misin?” dedi.

Dedi “Hazırsan?” dedi. “Hazıram” (KA, s. 18)

“Hazır mısın?” dedi. “Hazırım” dedi.

Bele ac ac olu? (KA, s. 19)

Böyle aç aç olur mu?

Bu ne olsun, fırıştedi bular, ercinmedi, nedi,...? (KA, s. 19)

Bu ne olsun, hayalet mi, cin mi, bunlar nedir...?

Ey, dedi, ‘acebe munca yanıvıda kaldı sen bu arvada hiçbir adın getirmediy?’ (KA, s. 21)

“E, acaba bu kadar yanında kaldı sen bu kadının adını getirmedin mi?” dedi.

Ha, dedi, indi bir şeye, degip dolaşmıyıpsan? (KA, s. 21)

“Ha, şimdi bir şeye değip dolaşmış mısın?” dedi.

Dedi “Acebe bu şat başında bu arvad yalğuzuydu sen muna hiçbir adın getirmediy?” (KA, s. 22)

“Acaba bu kadın yalnız başına şat başındayken sen bunun adını getirmedin mi?” dedi.

Şer nene yarın bu toya meni aparabilisen? Dedi “Nişi aparmıram nene!” (KA, s. 30)

Yaşlı nine yarın beni bu düğüne götürebilir misin? “Niçin götürmeyeyim nine!” dedi.

“Dedi bu Altun çerşefi satmasan?” dedi “Beli.” (KA, s. 30)

“Bu alın çarşafı satar mısın?” dedi. “Evet” dedi.

Bu ne olsun, fırıştedi bular, ercinmedi, nedi,...? (KA, s. 19)

Bu ne olsun, hayalet mi, cin mi, bunlar nedir...?

Dedi “Bu zıubunu satmasan mene? Dedi “Beli” dedi “Niye satasan?” (KA, s. 31)

“Bu kıyafet bana satmaz mısın?” dedi. “Evet” dedi. “Kaça satarsın?” dedi.

Dedi “Bu kapkapı satmasan?” dedi “Beli” dedi “Niye veresen” (KA, s. 31)

“Bu takunyayı satmaz mısın?” dedi. “Satarım” dedi. “Kaça verirsin” dedi.

Ahşam gedim ne yim ne içim o harabada! Bilisen men ne gündeyem? (KA, s. 36)

Akşam o harabede ne yiyeyim, ne içeyim! Ne halde olduğumu biliyor musun?

Dedi “Sebbeḥ bunu (kilinci) sennen ister demez hanı munın kılinci, kaḇlığı belüvdedi?”

(KA, s. 38)

“Sabah padişah kılıcı istediği zaman, belindeki kılıfın kılıcı nerede demez mi?” dedi.

Bir gün patşah... “Kardaş!” dedi “Ne” dedi “Gelmesen gideḥ çöle ava!” (KA, s. 42)

Bir gün padişahın oğlu, “Kardeş” dedi. “Ne” dedi. “Av için çöle gidelim gelmez misin?” dedi.

Dedile “Bele?”, dedi “He” (KA, s. 43)

“Böyle mi?” dediler. “Evet” dedi.

“Güleṣ tutasız özüiden?”, dediler “he” (KA, s. 44)

“Güreşir misiniz kendisiyle?”, “Evet” dediler.

Dedi “Seni aşsam mene bir şey etmesen?” (KA, s. 44)

“Seni açarsam (zincirini) bana bir şey etmez misin?”

Hepsinnen sordu “Bir bele şey görüpsüz?” (KA, s. 45)

Herkesten sordu “Böyle bir şey gördünüz mü?”

Dedi “Tavuzlardan daha kimse kalıp yazda?” (KA, s. 46)

“Tavus kuşlarından başka kimse kalmış mı dışarıda?” dedi.

Dedi “Sen bir bele bir şey edipsen?” (KA, s. 46)

“Sen böyle bir şey yaptın mı?” dedi.

Dedi “Sen aparabilmesen?” (KA, s. 46)

“Sen götüremez misin?” dedi.

Dedi “Ka bir tray edeḡ baḡım aparabillem seni!” (KA, s. 47)

“Kalk bir deneyeyim bakayım kaldırabilir miyim seni!” dedi.

Tavus dedi “Görüsen o ağacı?” dedi “He” (KA, s. 47)

Tavus, “O ağacı görüyor musun?” dedi. “Evet” dedi.

Dedi “Ha munca şey?” dedi “He” (KA, s. 48)

“Sadece bu kadar mı?” dedi. “Evet” dedi.

Dedi “Ah kapıydan ha valla hoy! Bu devdi, beşerdi...? Bu nece bir beşerdi, canavardı bunca beşeri kesip!” (KA, s. 48)

“Ah kapıdan giren ha valla hay! Bu dev mi, beşer mi...? Bu kadar insanı kesen nasıl bir beşerdir, bu ancak bir canavar olabilir!” dedi.

Dedi “Ah kapıydan ha valla hoy! Bu devdi, beşerdi...? Bu nece bir beşerdi, canavardı bunca beşeri kesip!” (KA, s. 48)

“Ah kapıdan giren ha valla hay! Bu dev mi, beşer mi...? Bu kadar insanı kesen nasıl bir beşerdir, bu ancak bir canavar olabilir!” dedi.

Bunu gördü dedi “Ey benedam koruhmusan bu çadıra gelipsen?” (KA, s. 48)

Bunu gördü, “E, bin adam korkmuyor musun bu çadıra gelmişsin?” dedi.

Dedi “Güleş tutasan benimnen?” dedi “He” (KA, s. 48)

“Güreşir misin benimle?” dedi. “Evet” dedi.

“Görüsen meni kerekulam?” dedi “He” (KA, s. 49)

“Zenci köle olduğumu görüyor musun?” dedi. “Evet” dedi.

“*Sen öziy kıssan bunca beşeri öldürüpsen?*” dedi “*Beli*” (KA, s. 49)

“Sen bu kadar insanı öldüren bir kız mısın?” “Evet” dedi.

“*Behri muhita yetiştii?*” (KA, s. 49)

Deniz çevresine yetiştin mi?

Patşah oğlannan sordu dedi, “Oğlum bu kurdoglu sene bir şey etmiyipti?” dedi “baba bu benim kardeşimdi nece kıyer mene bir şey etsin!” (KA, s. 50)

“Padişah oğlundan sordu “Oğlum bu kurt sana bir şey etmemiş mi?” dedi. “Baba bu benim kardeşimdir, bana bir şey yapmaya nasıl kıyar?” dedi.

Dedi “Kardeş!” dedi. “Ne?” dedi. “Bilisen navar?” dedi. “Navar?” (KA, s. 51)

“Kardeş!” dedi. “Ne?” dedi. “Ne var biliyor musun?” “Ne var?” dedi.

Dedi “İndi ha nene babayı istesen?” dedi “He” (KA, s. 52)

“Şimdi anne babamı ister misin?” dedi. “Evet” dedi.

“*Ey cam ‘at kimse kalıp daha köyde?*” (KA, s. 52)

E, millet daha kimse kalmış mı köyde?

Dedi “Bilisen nece yaklaşabilisen özne?” (KA, s. 54)

“Ona nasıl yaklaşabileceğini biliyor musun?” dedi.

Dedi “Baba bilisen nedesen?” (KA, s. 54)

“Ne yapacağını biliyor musun?” dedi.

Dedi “Bu gece misafir olmasan?” dedi “Beli” (KA, s. 55)

“Bu gece misafirim olmaz mısın?” dedi. “Tamam” dedi.

Dedi “Adamaka yegin dögegin yohsa dögegin yegin?” (KA, s. 55)

“E, adam yiyelim dövelim mi yoksa dövelim yiyelim mi?” dedi.

Dedi “Adamaka yeğin dögeğin yoħsa dögeğin yeğin?” (KA, s. 55)

“Adam yiyelim dövelim mi yoksa dövelim yiyelim mi?” dedi.

Çoppanı çağırdı dedi “Ge ge! Gelmesen bu köpeği mene sataşan?” (KA, s. 57)

Çobanı çağırdı, “Gel gel! Bu köpeği bana satmaya gelmez misin?” dedi.

“Kure ge ge, dedi, koyunnar özüvündü yoħsa tefrekeği?” (KA, s. 57)

“Ulan gel gel, koyunlar senin mi yoksa başka insanların mı?” dedi.

“Kure ge ge, dedi, koyunnar özüvündü yoħsa tefrekeği?” (KA, s. 57)

“Ulan gel gel, koyunlar senin mi yoksa başka insanların mı?” dedi.

“Köpeg özüvündü?” dedi “He” (KA, s. 57)

“Köpek senin mi?” “Evet” dedi.

“Ne bilim neye verim özün! Köpeğin de fıyatı var?” (KA, s. 57)

“Kaça vereceğimi ne (nasıl) bileyim! Köpeğin de fıyatı var mı?”

Dedi “Ottuz lere verrem sene verisen köpegekeni?” (KA, s. 57)

“Otuz lira veririm köpeği verir misin?” dedi.

Dedi “Verdim”, dedi “Verdüv?” dedi “He” (KA, s. 57)

“Verdim” dedi. “Verdin mi?” dedi. “Evet” dedi.

Dediler “Sen muni eyyi edebilisen?” dedi “He” (KA, s. 58)

“Sen bunu iyi edebilir misin?” dediler. “Evet” dedi.

“Ey dedi navar bunnan basit var?” (KA, s.59)

“İyi ne var ki bundan daha kolayı var mı?” dedi

“Le ge ge, bura ge! Sen filanka dögüsen? Dedi “Beli” (KA, s. 59)

“Ulan gel gel buraya gel! Sen falan adam değil misin?” dedi. “Evet” dedi.

Dedi “Bir konusmasan memçi bu başuvdan geçeni ne gelip başuva, nece kazanıpsan bu malı?” (KA, s. 59)

“Başına gelenleri bana anlatmaz mısın? Başına ne gelmiş, bu malı nasıl kazandın?” dedi.

“Seni orda canavarlar yer evi yapılmış; sen delli olupsan?” (KA, s. 59)

Seni orada böcekler yer, sen deli mi oldun?

O da işte bir şansıydı Alla mene verdi; ora giren sağlam çihar? (KA, s. 59)

O da bana Allah’ın verdiği bir şans, oraya giren sağlam çıkarmı?

Ey, dedi, bu heste bele çok ‘azizdi? (KA, s. 61)

“E, bu hasta böyle çok mu azizdir?” dedi.

Dedi “Baba alma...?” dedi “Üç tane kılıp” (KA, s. 61)

“Baba elma...?” dedi. “Üç tane kalmış” dedi.

Dedi “Alma malma yipsen?” (KA, s. 61)

“Elma yedin mi?” dedi.

Böyüg oğlan dedi “Biz ha zamana kimin arvad almayacağığ, neyimiz nuksandı?” küçüg oğlan dedi “Oşertten arvad allığ, kızın ossa oğluma verisen?” (KA, s. 62)

Büyük oğlan, “Biz ne zamana kadar evlenmeyeceğiz, neyimiz noksandır?” dedi. Küçük oğlan, “Tek şart ile evleneceğiz eğer kızın olursa oğluma verir misin?” dedi.

Vezirler dediler “Canım bu uşağdı, bu iş edebili, vezirliğ edebili?” (KA, s. 63)

Vezirler, “Canım bu küçüktür, bu iş yapabilir mi, vezirlik yapabilir mi?” dediler.

Vezirler dediler “Canım bu uşağdı, bu iş edebili, vezirliğ edebili?” (KA, s. 63)

Vezirler, “Canım bu küçüktür, bu iş yapabilir mi, vezirlik yapabilir mi?” dediler.

“*Ge misirdaki kız gözeldi yohsa bu oğlan gözeldi? Dedi “Oğlan gözeldi”* (KA, s. 64)

“Gel mısırdaki kız mı güzeldir yoksa bu oğlan mı güzeldir?” “Oğlan güzeldir” dedi.

Sen dün kindi vâhtı Bağdat’ta ol bu gece Mısır’da ol, indi Şam’da ol ne me’ne veri oğlum!.. kimsev var? (KA, s. 65)

Sen dün ikinci vakti Bağdat’ta ol bu gece Mısır’da ol, şimdi de Şam’da ol bu ne demektir oğlum! Kimsen var mı?

“*Ha dedi kahpeyeke bu kâmbura çok maraklıydı?*” (KA, s. 65)

“Ha, kahpe bu kambura çok mu meraklıydın?” dedi.

Dedi “O dükânı tanısız?” (KA, s. 67)

“O dükkânı tanıyor musunuz?” dedi.

Bu diğket etti, oğlunu tanımaz adam?... (KA, s. 67)

Bu dikkat etti, oğlunu tanımaz mı adam?

Eger bahtıv ilk gece gelen oğlan döğü yahnatmıyasan öznü ha! Tanısan öznü? (KA, s. 67)

Eğer baktın ilk gece gelen oğlan değil yaklaştırmak kendisi ha! Tanıyor musun kendisini?

Diyer nişi babam evinnen getirmişem ne? (KA, s. 68)

“Niçin babamın evinden mi getirdim ne?” der.

Diyer “Mene varmasan?” (KA, s. 70)

“Bana varmaz mısın?” dedi.

Dedi “Bilisiz nedeğin?” (KA, s. 85)

“Ne yapalım biliyor musunuz?” dedi.

Dedi “Demediy yarin gèce neneyin asbabına baharig?” (KA, s. 86)

“Yarın gece annenin kıyafetine bakacağımızı demedin mi?” dedi.

Dedi “Buna, ne delli’a vereğin üç peri kızı?” (KA, s. 93)

“Buna! Ne! deliye mi verelim üç peri kızı?” dedi.

Kimiçi? Derziçi. (KA, s. 86)

Kimin için? Terzi için mi?

Öldürsün buları? Alla kebl etmez. (KA, s. 86)

Öldürsün mü bunları? Allah kabul etmez.

‘Acebe burada kimse kalıptı gessin kessin hatta sen onun boynuna atasan! (KA, s. 90)

Acaba, bunu kesebilen birisi kaldı mı ki suçu onun üzerine atasın!

Ay diyer nene yüzü kere olmasım bu sensen! (KA, s. 97)

“Ay, bu sen misin?” der.

O seni kişiydi? (KA, s. 99)

O senin eşin mi?

Keyin nene geli, “Nene bu ev yavı bele oluptu? Eşşeg gezipti!” (KA, s. 75)

Kaynana gelir, “Anne bu ev niçin böyle oldu? (Bu evin hali ne?) Eşek mi gezdi?” dedi.

Oğlan dedi, Arzı mene bele dësin, özin attı şata. (AK, s. 36)

Oğlan, “Arzu bana böyle mi desin” dedi. Kendisini suya attı.

4.1.2. Sözcük Türü ile Kurulan Soru

4.1.2.1. Soru Zamirleri

Irak Türkmen Türkçesinde soru zamirleri 773 örnekte görülmektedir. Taranan metinlerde tespit edilenler ise şunlardır: *haşsı, hanı, hara, harda, hardan, hayza, kim, ne, neçe, nerede, niye*.

4.1.2.1.1 Haşsı

Haşsı soru sözcüğü “hangisi” anlamında soru zamiri olarak kullanılır. Sözcük aynı zamanda *naşsı* biçiminde de soru sıfatı olarak Irak Türkmen Türkçesinde yer alır. Taranan metinlerde de *haşsı* soru sözcüğü bir örnekte görülmektedir.

Durun kimse kimseye degip dolaşmasın. Büyüğüvüz haşsıdı? (KA, s. 20)

Durun kimse kimseye değmesin. Büyüğünüz hangisidir?

4.1.2.1.2. Hanı

Irak Türkmen Türkçesinde *hanı* soru sözcüğü, Türkiye Türkçesindeki gibi “nerede” anlamında kullanılmaktadır. Taranan metinlerde sadece soru zamiri olarak kullanılan *hanı*, ek fiili düşürülmüş şekilde 26 soru cümlesinde görülmektedir.

O herif bir gün geldi

O herif bir gün geldi

Kürkünü yere saldı

Kürkünü yere saldı

Hanı canbaz inegim?

Cambaz ineğim Nerede?

O gün aışşama kıaldı (ITT, s. 24)

O gün akşama kaldı

Herif geldi başka gün

Herif başka gün geldi

İşte burdadı düğün

İşte düğün buradadır

Hanı canbaz inegim?

Cambaz ineğim Nerede?

Hiç görmedim bir tükün (ITT, s. 24)

Hiç bir tüyünü görmedim

Sordı: Hakvermez hanı?

Sordu: Hakvermez nerede?

Hakaldıyam sen tanı

Hakaldıyım sen tanı

Hakkım var kıışiv iste

Hakkım var eşini iste

Ya kanımdı, ya kanı! (ITT, s. 30)

Ya kanımdır, ya kanı!

Geldi Tat'tan sordı, dedi Tat! Hanı Arzı? Dedi odı odada... girdi dedi Tat! Hanı odada yohtı! (AK, s. 39)

Geldi Tat'a sordu, "Tat! Arzu nerede?" dedi. "O odadadır" dedi... Girdi odaya, "Tat! Hani odada yok" dedi.

Bilbil hanı

Gül hanı bilbil hanı

Yarı yalguz görendem

Seleşmeğe dil hanı (KHM, s. 316)

Bülbül nerede

Gül nerede bülbül nerede

Yâri yalnız gördüğümde

Konuşmaya dil nerede

Bilbil hanı

Gül hanı bilbil hanı

Yarı yalguz görendem

Seleşmeğe dil hanı (KHM, s. 316)

Bülbül nerede

Gül nerede bülbül nerede

Yâri yalnız gördüğümde

Konuşmaya dil nerede

Bilbil hanı

Gül hanı bilbil hanı

Yarı yalguz görendem

Seleşmeğe dil hanı (KHM, s. 316)

Bülbül nerede

Gül nerede bülbül nerede

Yarı yalnız gördüğümde

Konuşmaya dil nerede

Bilbil hanı

Gül hanı bilbil hanı

Yarı yalguz görendem

Seleşmeğe dil hanı (KHM, s. 316)

Bülbül nerede

Gül nerede bülbül nerede

Yâri yalnız gördüğümde

Konuşmaya dil nerede

Mal sahabı mülk sahabı, hanı bunun ilk sahabı

(ITDA, s. 245)

Mal sahibi mülk sahibi, nerede bunun ilk sahibi.

Hanı şam

Nerede şam

Hanî Bağdad hanî Şam
Fehmîm bele kör olup
Gelen yarî tanımam (KHM, s. 346)

Nerede Bağdat nerede Şam
 Anlamam o kadar körelmiş
 Gelen yârî tanıyamıyorum

Hanî şam
Hanî Bağdad hanî Şam
Fehmîm bele kör olup
Gelen yarî tanımam (KHM, s. 346)

Nerede şam
Nerede Bağdat nerede Şam
 Anlamam o kadar körelmiş
 Gelen yârî tanıyamıyorum

Hanî şam
Hanî Bağdad hanî Şam
Fehmîm bele kör olup
Gelen yarî tanımam (KHM, s. 346)

Nerede şam
 Nerede Bağdat nerede Şam
 Anlamam o kadar körelmiş
 Gelen yârî tanıyamıyorum

Ėaredi Ėaşıv sona
Yeşildi başın sona
Göllere tek Ėonıpsan
Hanî yoldaşıv sona (KHM, s. 524)

Karadır başın suna
 Yeşildir başın suna
 Göllere yalnız konmuşsun
Nerede yoldaşın suna

Ėoş geldiv mevanımız
Sene Ėurban canımız
İrağ yoldan gelipsen
Hanî armağanımız (KHM, s. 534)

Hoş geldin misafirimiz
 Sana kurban canımız
 Irak yoldan gelmişsin
Nerede? armağanımız

Oğlan yağlıgıv hanı
Durmaz barmağım Ėanı
Menim sevdığım sensen
Seniv sevdigiv hanı (KHM, s. 553)

Oğlan mendilin nerede
 Durmaz parmağımın kanı
 Benim sevdiğim sensin
 Senin sevdiğin nerede

Oğlan yağlıgıv hanı
Durmaz barmağım Ėanı

Oğlan mendilin nerede
 Durmaz parmağımın kanı

Menim sevdiğim sensen
Senin sevdiğin hanı (KHM, s. 553)

Benim sevdiğim sensin
 Senin sevdiğin nerede

Yeşildi başın sona
Çalemdi kaşın sona
Göle yalnız gelip sen
Hanı yoldaşın sona (KHM, s. 580)

Yeşildir başın suna
 Kalemdir kaşın suna
 Göle yalnız gelmişsin
Nerede arkadaşın suna

Hasa damlar
Su geli hasa damlar
Bı damlar o damlardı
Hanı o has adamlar (KHM, s. 359)

Hasa damları
 Su gelir hasa damları
 Bu damlar o damlardır
Nerede o has adamlar

Menim arkadaşlarım hanı? (KA, s. 6)
 Benim kardeşlerim nerede?

Arvadın hanı? (KA, s. 17)
 Eşin nerede?

Dedi “Ker nenev össün nene yerim hanı!” (KA, s. 17)
 “Yaşlı ninen ölsün, nine yerin nerede!” dedi.

Dedi “Sebbeğ bunu (kilinci) sennen ister demez hanı bunun kılını, kablığı belüvdedi?”
 (KA, s. 38)
 “Sabah padişah kılıcı istediği zaman, kılıfı belinde olan kılıç nerede demez mi?” dedi.

“Hanı be...?” dedi “Bilmirem valla” (KA, s. 65)
 “Nerede peki...?” “Bilmiyorum valla” dedi.

Diyer “Be seniy sırfay hanı?” (KA, s. 68)
 “Ya senin çarşafın nerede” der.

Diğer be hanı seni diydirdi bir uşag doğaram bir yanı altın bir yanı gümüş? (KA, s. 68)
 “Peki, senin dediğin bir yanı altın bir yanı gümüş olarak doğurduğun çocuk nerede?” der.

Kişi diyer hanı düğçe

“Eş, “yün nerede” der

Arvad diyer boşa meni (KA, s. 76)

Kadın, “beni boşa” der

4.1.2.1.3. Hara

Irak Türkmen Türkçesinde *hara*, Türkiye Türkçesinde “nereye” anlamındadır. Sadece soru zamiri olarak 27 örnekte kullanılmıştır. Taranan metinlerde *hara*’nın durum ekleriyle, iyelik ekleriyle ve yapım ekleriyle kullanımları görülmektedir.

4.1.2.1.3.1. Hara’nın Eksiz Kullanımı

Taranan metinlerde *hara*’nın eksiz kullanımı 21 örnekte geçmektedir.

Pencereden ataram

Pencereden atarım

Derdime derd kıtarım

Derdime dert katarım

Hara düşerse düşsün

Nereye düşerse düşsün

Onnan sora yatarım (ITT, s. 43)

Ondan sonra yatarım

Cadıkâr dili ustura

Cadının dili jilet gibi

Eliñden gëdim hara?

Elinden nereye gideyim?

Hiç korkımısın Allah’tan

Hiç korkmuyor musun Allah’tan

Bühtençi üzü kere (ITT, s. 54)

İftiracı yüzü kara

Bu para tonkal para

Bu para bol para

Yohtı bu hala çara

Bu hale çare yoktur

Hiçbir kimse düşünmez

Hiçbir kimse düşünmez

Üzün döndersin hara (ITT, s. 66)

Yüzünü nereye döndürsün

Olmuşam bir mashara

Olmuşum bir maskara

Baş alım gidim hara?

Baş alıp nereye gideyim?

On beş il hesteyim

On beş yıl hastayım

Derdime yoğ bir çara! (ITT, s. 90)

Derdime bir çare yok!

Emmi dedi bir gèdim mulladan sorım bılar hara yètişipler? (AK, s. 19)

“Amca bir gideyim molladan sorayım bakayım bunlar nereye yetiştir?” dedi.

Arzydan kamber nècedi? oğumahta hara yètişipler? (AK, s. 21)

Arzu ile Kamber nasıldır? Okulda nereye yetiştir (kaçıncı sınıftalar)?

Hara gettim balıg başı arpa ekmeği (ITDA, s 117)

Nereye gittim balık başı arpa ekmeği. (ne kadar uğraşımsa da fena durumdan kurtulamadım).

Dalda yanım

Dalda yanayım

Dağlandı dalda yanım

Dağlandı dalda yanayım

Baş alım hara gèdim

Başımı alıp nereye gideyim

Yoğtı bir dalda yanım (KHM, s. 416)

Bir dalda yoktur yanayım

Dalda yerim

Dalda yerim

Bilbilem dalda yerim

Bülbülüm dalda yerim

Baş alıb hara gèdim

Baş alıp nereye gideyim

Yoğtu bir dalda yerim (KHM, s. 416)

Bir dalda yoktur yerim

Hiç bilmem hara gèdim

Hiç bilmem nereye gideyim

Haram var hara gèdim

Nerem var nereye gideyim

Bı derdi hıdam verib

Bu derdi Huda'm verdi

Darmana hara gèdim (KHM, s. 513)

Dermana nereye gideyim

Hiç bilmem hara gèdim

Hiç bilmem nereye gideyim

Haram var hara gèdim

Nerem var nereye gideyim

Bı derdi hıdam verib

Bu derdi Huda'm verdi

Darmana hara gèdim (KHM, s. 513)

Dermana nereye gideyim

Hiç bilmem hara gëdim

Haram var hara gëdim

Bı derdi hıdam verib

Darmana hara gëdim (KHM, s. 513)

Hiç bilmem nereye gideyim

Nerem var nereye gideyim

Bu derdi Huda'm verdi

Dermana nereye gideyim

Meni vırdı bir daştan

Didem dolıptı yaştan

Bilmirem hara gëdim

Men bı beleli baştan (KHM, s. 546)

Beni bir taş ile vurdu

Gözüm yaş ile doldu

Nereye gideceğimi bilmiyorum

Ben bu belalı baştan

“Ey, dedi, nolup sen benim men de senüv, hara gideriğ!” (KA, s. 19)

“E, ne oldu ki sen benimsin ben de senin, nereye gidebiliriz!” dedi.

Dedi “Vallahi madam beledi hara gedipse ille getirrem bacyızı.” (KA, s. 45)

“Vallahi mademki böyle kardeşiniz nereye gitmişse getiririm onu” dedi.

Ha, dedi, doyzanhatın doyzanhatın hara gëdisen? (KA, s. 70)

“Ha, böcek böcek nereye gidiyorsun?” dedi.

Ha, dedi, doyzanhatın doyzanhatın hara gëdisen? (KA, s. 70)

“Ha, böcek böcek nereye gidiyorsun?” dedi.

Böyüg kız dedi “Bacılarım biz hardan hara olaştıg” (KA, s. 88)

Büyük kız, “Bacılarım biz nereden nereye yetiştik” dedi.

Bizim işimiz hardan hara geldi! (KA, s. 91)

Bizim işimiz nereden nereye geldi!

Adam “Men de gellem seniyden” dedi. O da “Hara gelsen...?” dedi. (KA, s. 93)

Adam, “Ben de seninle geliyorum” dedi. O da “Nereye geliyorsun...?” dedi.

Dedi, men seni hara aparım seni burda ağrığ tuttu? (KA, s. 93)

“Ben seni nereye götürüyüm, sen burada sancılandın” dedi.

4.1.2.1.3.2. Hara’nın Durum Ekleri ile Kullanımı

Durum ekleri ile *hara*’nın kullanımı, sadece belirtme durumunda olduğu görülmektedir.

4.1.2.1.3.2.1. Hara’nın Belirtme Durumu

Taranan metinlerde *hara*’nın belirtme durumu ile kullanımı sadece iki kez geçmektedir.

Men girmişem kareni

Ben giymişim karayı

Gezirem dağ dereni

Geziyorum dağı dereyi

Derd elinde çaşkaldım

Dert elinde şaşakaldım

Tumar edim haranı (KHM, s. 587)

Nereyi temizleyeyim

Qazı sen ne qazısan

Kadı sen ne kadısısın

Bilmem kimnen razısan

Bilmem kimden razısın

Men seni tanımıram

Ben seni tanımıyorum

Naıhsı gölin qazısan

Hangi gölün kadısısın

Odı kabriv ögivde

O önündeki mezar senin

Sen haranı qazısan (KHM, s. 528)

Sen nereyi kazıyorsun

4.1.2.1.3.3. Hara’nın İyelik Eki ile Kullanımı

İyelik ekleriyle kullanılan *hara*, iki örnekte görülmektedir.

Deveye boynuv egridi dediler, haram düzdür dedi (ITDA, s. 77)

“Deveye boynun eğiridir” dediler. “Nerem düz” dedi.

Hiç bilmem hara gëdim

Hiç bilmem nereye gideyim

Haram var hara gëdim

Nerem var nereye gideyim

Bı derdi hıdam vërib

Bu derdi Huda’m verdi

Darmana hara gëdim (KHM, s. 513)

Dermana nereye gideyim

4.1.2.1.3.4. Hara'nın Yapım Eki ile Kullanımı

Hara'nın +II, +IU yapım ekiyle kullanımı da iki örnekte görülmektedir.

Ḳareliye

Karalıya

Ge gëdeḥ Ḳareliye

Gel gidelim Karalıya

Sordılar haralısan

Sordular nerelisin

Benzisen yaralıya

Benziyorsun yaralıya

Ge gözəl sen reḥm-ële

Gel güzel, sen rahmeyle

Men baḥtı ḳareliye (KHM, s. 354)

Ben baḥtı karalıya

O yarım yaralıdı

O yârim yaralıdır

Hiç bilmem haralıdı

Hiç bilmem nerelidir

O yarın bir öpüşü

O yârin bir öpücüğü

Bir Gürcinin ḳanıdı (KHM, s. 554)

Bir Gürcü'nün kanıdır

4.1.2.1.4. Harda

Harda soru sözcüğü “nerede” anlamındadır. Sadece soru zamiri olarak kullanılmıştır. Taranan metinlerde 38 *harda* sözcüğü olduğu tespit edilmiş ve bunların yalın durumu, iyelik eki ve ek-fille kullanımlarına rastlanmıştır.

4.1.2.1.4.1. Harda'nın Eksiz Kullanımı

Taranan metinlerde *harda*'nın yalın durumu 16 örnekte görülmektedir.

Ḥaḳaldıydan, Ḥaḳvêrmez

Hakaldı ile hakalmaz

Êşidinir göz görmez

İşitilir, göz görmez

Bular harda olursa

Bunlar nerede olursa

Şeytan oraya girmez (ITT, s. 30)

Şeytan oraya girmez

Arıad dëdi: “Ne işi?”

Kadın, “Ne işi?”

Harda gördüv bu dişi?

Nerede gördün bu düşü

*Bir bunca daha bekle,
Yaz gëtti bekle kışı” (ITT, s. 31)*

Bir bu kadar daha bekle
Yaz bitti bekle kışı” dedi

Bir abam var ataram, harda gelmiş yataram. (ITDA, s. 55)

Bir abam var atarım, nerede olsa yatarım. (kendi basit yaşayışına razıyım, nasıl olursa idare ederim)

Harda kırıldıysa orda kalsın (ITDA, s 117)

Nerede kırıldıysa orada kalsın. (bir işi bozup üstünden geçmek)

*Senem sensiz
Gezerem senem sensiz
Harda bir gerip görev
Bele bil menem sensiz (KHM, s. 386)*

Senem sensiz
Gezerim senim sensiz
Nerede bir garip görsen
Böyle bil benim sensiz

*Sonam sensiz
Haraptı hanam sensiz
Harda bir dertli görsev
Bele bil menem sensiz (KHM, s. 387)*

Sunam sensiz
Kötüdür hanem sensiz
Nerede bir dertli görsen
Böyle bil benim sensiz

*Ay anam
Yıldız anam ay anam
Bırahtıv gëttiv meni
Harda kaldıv ay anam (KHM, s. 413)*

Ay anam
Yıldız anam ay anam
Bıraktın gittin beni
Nerede kaldın ay anam

*Baharda gülüm
Soldı baharda gülüm
Bırda gülmeğ yasağtı
Gëdim be harda gülüm (KHM, s. 413)*

Baharda gülüm
Soldu baharda gülüm
Burada gülmek yasaktır
Gidip nerede güleyim

Elinde dolı bada

Elin dolu bade

Her zaman düşer yâda
Harda hoyrat çağırsav
Kerküğe geli sada (KHM, s. 494)

Her zaman hatırlanır
Nerede hoyrat seslendirsen
 Kerkük’e gelir seda

İskarpiniñ dabanı
Men gezirem obanı
Harda bir güzel görsem
Ollam onun çobanı (KHM, s. 516)

İskarpinin topuğu
 Ben obayı gezerim
Nerede bir güzel görsem
 Onun çobanı olurum

Qal’nin kulasıyam
Dibinde lalasıyam
Harda bir güzel görsem
Men onun kölesiyem (KHM, s. 519)

Kalenin kulesiyim
 Dibinde lalasıyım
Nerede bir güzel görsem
 Ben onun kölesiyim

Be harda yeheyecəhsen? (KA, s. 6)
 Ya nerede yıkayacaksın?

“*Qer nenev össün nene meni harda, kimdi yaqlaştıran; nobatçı var qapıda*” (KA, s. 17)
 Yaşlı ninen ölsün, nine bana nerede, kim yaklaşabilir; kapıda nöbetçi var.

Bir demir ‘aqqaz al elye harda ‘aqqazıyın üçü yilindi, harda qalaşıyın dibi delindi meni
orda tapasan (KA, s. 99)

“Bir demir baston eline al, nerede bastonunun ucu ezildiyse, nerede ayakkabının dibi delindiyse beni orada bulursun.”

Bir demir ‘aqqaz al elye harda ‘aqqazıyın üçü yilindi, harda qalaşıyın dibi delindi meni
orda tapasan (KA, s. 99)

“Bir demir baston eline al, nerede bastonunun ucu ezildiyse, nerede ayakkabının dibi delindiyse beni orada bulursun.”

Qızlar aqlşamnan yatmadılar eve girille yazya qıhılla... nenemiz harda qaldı? (KA, s. 93)

“Kızlar akşamdan beri uyumayıp, eve girip çıkıyorlar... annemiz nerede kaldı?”

4.1.2.1.4.2. Harda'nın Ek-Fiil ile Kullanımı

Harda'nın ek-fiil ile kullanımı 22 örnekte görülmektedir.

Çopan adı Kədirdi

Çobanın adı Kadir'dir

bahtı bir tek çadırdı

Baktı bir çadır gördü

Bizim çoban hardadı?

Bizim çoban nerededir?

Buyur otır hazırđı (ITT, s. 29)

Buyur otur hazırdır

Hardadı gece kındı

Gece kondu nerededir

Masrım bire onđı

Bir harcamam on kattır

Men burada başa çılmem

Ben burada dayanmam

Bu gün bu gece, sonđı (ITT, s. 42)

Bu gün bu gece, sondur

Odası üçüncü kat,

Odası üçüncü kat,

Garson dedi: “Burda yat”

Garson “Burada yat” dedi

Köylü dedi: “Hardadı,

Köylü,

Öküz, koyun, merkeb, at?” (ITT, s. 42)

“Öküz, koyun, eşek, at nerededir” dedi

İçerden kurlıyordu

İçerde kıkırdıyordu

Bulaşmış durıyordu

Bulaşmış duruyordu

Edeb bilmez hardadı!

Edebin nerede olduğunu bilmez!

Garson sorıyordu (ITT, s. 42)

Garson soruyordu

Tut ağacı bardadı

Dut ağacı ürün verir

Bilmem yarım hardadı

Bilmem yârim nerededir

Gedim yarımı sorım

Gidip yârimi sorayım

Gelmiyib bahardadı (KHM, s. 570)

Gelmeyen bahardadır

Nālū hardadı? (KA, s. 1)

Terliğin nerededir?

Hardadı kardaşlarım? (KA, s. 6)

Kardeşlerim nerededir?

Bunun sehebi hardadı? (KA, s. 18)

Bunun sahibi nerede?

Memleketiñ hardadı gelipsen burdan ciğer almağa? (KA, s. 54)

Memleketin nerededir (nerelisin) buraya kadar ciğer almaya gelmişsin?

Cayran biliri bacsı hardadı. (KA, s. 73)

Ceylan bacısının nerede olduğunu biliyor.

“Hardayduv nene?” (KA, s. 30)

Neredeydin anne?

Oğlum ge bura, ge dükana!.. sen hardayduv? (KA, s. 65)

Oğlum gel buraya, gel dükkana.. sen neredeydin?

Sen kimin oğlusun, hardasan, filansan...? (KA, s. 69)

Sen kimin oğlusun, neredesin, kimlerdensin...?

Dedi: arvad koy bizi

Kırınsın şeytan dizi

Biz harda, altun harda?

Rehmetlinin öz kıızı (ITT, s. 78)

“Kadın bırak bizi

Şeytanın bacağı kırılsın

Biz nerede, altın nerede?

merhumun kendi kıızı” dedi

Dedi: arvad koy bizi

Kırınsın şeytan dizi

Biz harda, altun harda?

Rehmetlinin öz kıızı (ITT, s. 78)

“Kadın bırak bizi

Şeytanın bacağı kırılsın

Biz nerede, altın nerede?

Merhumun kendi kıızı”

Harda pilav orda kılav (ITDA, s 117)

Nerede pilav orada Kılav (nerde çıkar sağlansa, orada hazır bulunur)

Gül harda

Bilbil harda gül harda

Narlara su vèrmişem

Bilmirem sümbil harda (KHM, s. 343)

Gül nerede

Bülbül nerede gül nerede

Narlara su verdim

Bilmiyorum sümbül nerede

Gül harda

Bilbil harda gül harda

Narlara su vèrmişem

Bilmirem sümbil harda (KHM, s. 343)

Gül nerede

Bülbül nerede gül nerede

Narlara su verdim

Bilmiyorum sümbül nerede

Gül harda

Bilbil harda gül harda

Narlara su vèrmişem

Bilmirem sümbil harda (KHM, s. 343)

Gül nerede

Bülbül nerede gül nerede

Narlara su verdim

Bilmiyorum sümbül nerede

Gül harda

Bilbil harda gül harda

Narlara su vèrmişem

Bilmirem sümbil harda (KHM, s. 343)

Gül nerede

Bülbül nerede gül nerede

Narlara su verdim

Bilmiyorum sümbül nerede

Dedi “Kerküg harda Musil harda gelmişem ciger almağa!” (KA, s. 55)

“Kerkük nerede Musul nerede,(yolun uzunluğunu ifade etmektedir) buraya kadar ciğer almaya gelmişim!” dedi.

Dedi “Kerküg harda Musil harda gelmişem ciger almağa!” (KA, s. 55)

“Kerkük nerede Musul nerede,(yolun uzunluğunu ifade etmektedir) buraya kadar ciğer almaya gelmişim!” dedi.

4.1.2.1.5. Hardan

Türkiye Türkçesindeki karşılığı “nereden” olan *hardan* soru sözcüğünün taranan metinlerde eksiz ve ek-fiil ile kullanımları 19 örnekte rastlanmaktadır.

4.1.2.1.5.1. Hardan’ın Eksiz Kullanımı

Taranan metinlerde *hardan*’ın eksiz kullanımı 16 örnekte görülmektedir.

<i>vüle, bu yol ne yoldı?</i>	Ulan, bu yol ne yoldur?
<i>Bu nenev <u>hardan</u> oldı</i>	Bu annen <u>nereden</u> oldu
<i>At özüni koy gêtsin</i>	At onu bırak gitsin
<i>Bu serseri bir yoldı (ITT, s. 23)</i>	Bu amaçsız bir yoldur
<i>Egri otı komış düz</i>	Eğri otur düz konuş
<i>Bahar gëtti geldi güz</i>	Bahar gitti geldi güz
<i>Girdim bu borc altına</i>	Bu borç içine girdim
<i><u>Hardan</u> vëreğ bunu biz? (ITT, s. 80)</i>	<u>Nereden</u> verelim bunu biz?
<i>Êşidin arhadaşlar</i>	arkadaşlar duyun
<i>Ûelbi dolı çim daşlar</i>	Kalbi çim taşlarla dolu
<i>Ûesis zengin cezası</i>	Cimri zengin cezası
<i>İlk ögce <u>hardan</u> başlar (ITT, s. 92)</i>	İlk önce <u>nereden</u> başlar
<i>Gün <u>hardan</u> çıhıp (ITDA, s 113)</i>	
Gün <u>nereden</u> çıkmış. (alışkanlığı değişen kimseye söylenir)	
<i>Ne bahardı ne de güz, <u>hardan</u> geldi bu nergiz (ITDA, s. 155)</i>	
Ne bahardır ne de güz, <u>nereden</u> geldi bu nergis. (beklenmedik bir vakit veya bir yerde güzel veya değerli bir şeye rastlanırken söylenir)	
<i>Yengi giren varlıya mübarek olsun, fakire de bu <u>hardan</u> sene diyeler (ITDA, s. 261)</i>	
Yeni elbise giyen zengine “Hayırlı olsun”, fakire de “Bu <u>nereden</u> sana” derler.	

Mısallanın düzleri

Sel basıptı bizleri

Boynuma keşköl salım

Hardan yığım sizleri (KHM, s. 547)

Kabristanın dikenleri

Sel basmış bizleri

Boynuma dilenci çanağı takayım

Nereden toplayayım sizleri

Munı hardan taptuv? (KA, s. 15)

Bunu nereden buldun?

Beli dedi, “İşte doğru sele bahım sen munı hardan tanısan?” (KA, s. 23)

Evet, “İşte doğruyu söyle bakayım sen bunu nereden tanıyorsun?” dedi.

Dedi “ne eyyisi, hardan eyyi olu?!” (KA, s. 27)

“Ne iyileşmesi, nereden iyi olur?!” dedi.

“Ha oğlum hardan olusan?” “Mısır şehrinnen.” (KA, s. 63)

“Ha oğlum nereden geldin?” “Mısır şehrinden”

Ha baba hardan hardan gelsen? (KA, s. 65)

Ha baba nereden nereden geliyorsun?

Ha baba hardan hardan gelsen? (KA, s. 65)

Ha baba nereden nereden geliyorsun?

Kaşın gideğin odun yiğmeğe. Hardan? (KA, s. 86)

Kalkın gidelim odun toplamaya. Nerden?

Böyüg kız dedi “Bacılarım biz hardan hara olaştıg” (KA, s. 88)

Büyük kız, “Bacılarım biz nereden nereye geldik” dedi.

Bizim işimiz hardan hara geldi! (KA, s. 91)

Bizim işimiz nereden nereye geldi!

4.1.2.1.5.2. Hardan'ın Ek-Fiil ile Kullanımı

Hardan'ın ek-fiil ile kullanımı taranan metinlerde üç örnekte görülmektedir.

Bu bülüz hardan, sorun?

Bu buluz nereden, sorun?

Ğumaşın ëyyi görün

Kumaşını iyi görün

Bu çarşıda bulunmaz

Bu çarşıda bulunmaz

Bin özözüvüzi yorun (ITT, s. 64)

Kendinizi bin defa yorsanız bile

Altımız biradandı

Altımız buradandır

Üstimiz yaradandı

Üstümüz yaradandır

Ğari sual ëdirem

Karı soru soruyorum

Gelişiv haradandı (AK, s. 28)

Gelişin neredendir

Çağırdı, ķerekulu dedi “Hardan bu alma?” (KA, s. 61)

Çağırdı karakulu, “Bu elma sana nereden?” dedi.

4.1.2.1.6. Hayza

Taranan metinlerde sadece üç örnekte görülen *hayza* soru sözcüğü Türkiye Türkçesi karşılığı “nereye” anlamındadır.

“Ey hayza getti?” (KA, s. 46)

E, nereye getti?

“Ha baba sen hayza?” (KA, s. 56)

Ha sen nereye?

Dedi “Valla bilmem sebbehten çılıptı ëvden bilmem hayza gedip!” (KA, s. 72)

“Vallaha bilmiyorum sabahtan beri evden çıktı nereye gittiğini bilmiyorum” dedi.

4.1.2.1.7. Kim

Kim soru sözcüğünün eksiz, durum ekleriyle, iyelik ekiyle, ek fiille, birleşik ve çokluk kullanımlarına rastlanılmaktadır. Taranan metinlerde 165 örnekte görülmektedir.

4.1.2.1.7.1. Kim'in Eksiz Kullanımı

Kim'in eksiz kullanımı, taranan metinlerde 106 örnekte görülmektedir.

İlan bir kaçamağ kaçar

Yılan bir kaçamak yapar

Aradan on gün geçer

Aradan on gün geçer

Şah kızının boynına

Şahın kızının boynunda

Bir ilan var, kim açar? (ITT, s. 8)

Bir yılan var, kim açar?

Bir yoldaşı görünce,

Bir arkadaşı görünce

“Bunu kim tikti sene?”

“Bunu kim dikti sana?”

Bir bele kat tikerem,

Böyle bir takım dikerim

Çoğ güzel uyar mene (ITT, s. 10)

Çok güzel yakışır bana

Şah göz tikmez gözüne

Şah göz dikmez gözüne

Kızı vèrdi özüne

Kızı verdi kendisine

Yanında vezir etti

Yanında vezir etti

Kim yèrişi tozına (ITT, s. 9)

Kim yetişirse tozuna

Her şey vurur üzüne

Her şeyi vurur yüzüne

Eteg çeker dizine

Etek çeker dizine

Nenesi göz gezdirir

Annesi göz gezdirir

Kim bahırtı kızına? (ITT, s. 13)

Kim bakıyorsa kızına?

Konşular hathavara

Komşular çığlığa

Gelen çoğ dam divara

Gelen çok dam duvara

Heber vèrin kim ölüb?

Haber verin kim ölmüş?

Yükliyeg bir davara (ITT, s. 17)

Yükleyelim bir davara

Kahraman'ın koyunu

Kahramanın koyunu

Kim bili bu oyunu

Kim bilir bu oyunu

Kahraman koyun alı

Kahraman koyun alır

Çopan tutar toyunu (ITT, s. 29)

Düğününü çoban yapar

*Bir mankır fazla kaldı
 'Eceb bunu kim aldı?
 Ver mene, vermem sene
 Araya de 've saldı! (ITT, s. 33)*

Bir mangır (para) fazla kaldı
 Acaba bunu kim aldı?
 Ver bana, vermem sana
 Araya kavga saldı!

*Şatırlı 'da medrese,
 Milla girerdi derse
 Bağçası, gem dağıdı
Kim ona bir gün girse (ITT, s. 49)*

Şatırlı'da medrese
 Molla girer derse
 Bahçesi, gam dağıtır
 Bir gün ona kim girse

*Sarıkehye'den Hasa
Kim mene kulağ asa?
 Ğeribliğ köz, ataştı
 Annattım 'emnen hasa (ITT, s. 49)*

Sarıkehye'den Hasa
Kim bana kulak asa?
 Gurbetlik köz, ateştir
 Anlattım genelden özele

*Ğazanlar ocağ iste
Kim şegirtti kim usta
 Paylandı 'erefatlığ,
 Zenginnen yahun dosta (ITT, s. 56)*

Kazanlar ocak üstünde
Kim çıraaktır, kim usta
 İyilikler paylaşıldı
 Zenginden yakın dosta

*Ğazanlar ocağ iste
 Kim şegirtti kim usta
 Paylandı 'erefatlığ,
 Zenginnen yahun dosta (ITT, s. 56)*

Kazanlar ocak üstünde
 Kim çıraaktır, kim usta
 İyilikler paylaşıldı
 Zenginden yakın dosta

*Domnaçı lëvin lëvin
 Çoğlar var satar evini
Kim oynar lükum iste?
 Oturanlar siz yëvün (ITT, s. 57)*

Dominocu renk renk
 Çoklar var satar evini
Kim oynar lokum üstüne?
 Oturanlar siz yiyin

Ğardaşlar bu ne haldı?

Kardeşler bu ne haldir

'Eklüvüzi kim çaldı?
 Bir sorın bezirgen'nen
 Bu zehirdi ya baldı? (ITT, s. 67)

Aklınızı kim çaldı?
 Bir sorun bezirgândan
 Bu zehir mi ya bal mı?

Bilmirem sennen ne gëtti
 Gelinüv sene nëtti
 Şirin imşag dilüvü
Kim bele sümüg etti? (ITT, s. 73)

Bilmiyorum senden ne gitti
 Gelinin sana netti
 Şirin yumuşak dilini
Kim böyle kemik etti?

Hebib adlı bir neccar
 Gece gündüz hulki dar
 Diyer: Ey gözel Allah,
 Mennen teli 'siz kim var' (ITT, s. 78)

Habib adlı bir marangoz
 Gece gündüz huysuz
 "Ey güzel Allah,
 Benden talihsiz kim var" der

Konşı, konşıya bahtı
 evleri yihen hahtı
Kim bilmezse koy sorsun
 Altun modëli kahtı (ITT, s. 81)

Komşu, komşuya baktı
 Evleri yıkan halktır
Kim bilmezse bırak sorsun
 Altının modası bitti

Ay, oldı kere günler
Kim geldi kıızı diner?
 Kocanın başı üste
 Bir ağlar bir de inler (ITT, s. 84)

Ay oldu kara günler
Kim geldi kıızı dinler?
 Kocanın başı üstüne
 Bir ağlar bir de inler

Kızım kaç kazan coştı
 Kız bahtı kazan boştu
 Bu çamur baş kişinin
Kim bili gevli hoştu? (ITT, s. 87)

Kızım koş kazan coştı
 Kız baktı kazan boştur
 Bu çamura batmış kişinin
Kim bilir belki gönlü hoştur?

Parayı perelesin
 Yüz yerden yaralansın

Parayı dizesin
 Yüz yerden yaralansın

Her kim meni hebs eder
El üzü kerelensin (ITT, s. 89)

Her kim beni tutuklarsa
 Eli yüzü karalansın

Ağ cigerim oyuna
Kim derdime dayana?
On kısrağ atlısıydım
Qalmışam men yayana (ITT, s. 90)

Akciğerim oyuna
Kim derdime dayana?
 On kısrağım atım var
 Ben yaya kaldım

O dedi bı gelini kim bezetsin? Bı dedi bı gelini kim bezetsin? (AK, s. 31)
 O, “Bu gelini kim süslesin?” dedi. Bu, “Bu gelini kim süslesin?” dedi.

O dedi bı gelini kim bezetsin? Bı dedi bı gelini kim bezetsin? (AK, s. 31)
 O, “Bu gelini kim süslesin?” dedi. Bu, “Bu gelini kim süslesin?” dedi.

Bını kim bezetsin? Dédiler valla biz bezetmerih. (AK, s. 31)
 Bunu kim süslesin? “Vallaha biz süslemeyiz” dediler.

Kim kimerdi (ITDA, s. 140)
Kim kimedir?

Kim osurdu, garip osurdu (ITDA, s. 140)
Kim osurdu, garip osurdu. (suçların herhangi bir zavallının üzerine yüklemek anlamında)

Kim kimnen evel öleceğini Allah bili (ITDA, s. 242)
Kimin kimden önce öleceğini Allah bilir.

Gözele kim bahmaz (ITDA, s. 235)
 Güzele kim bakmaz.

Kim osurdu, garip -yetim- osurdu (ITDA, s. 242)
Kim osurdu, garip -yetim- osurdu

Sen ağa men ağa inekleri kim sağa (ITDA, s. 252)

Sen ağa, ben ağa, inekleri kim sağa.

Yere attım

Her anda bir verici

Allah belasını vere

Kim bilir bu verici (KTB, s. 174)

Yere attım

Her anda bir verici

Allah belasını vere

Bu vericiyi kim bilirse

Bağdadı

Kim göripte Bağdadı

Menim sevdiğim bilbil

O dı gülli bağdadı (KHM, s. 306)

Bağdat'ı

Kim gördü Bağdat'ı

Benim sevdiğim bülbül

İşte o güllü bağdadır

Bağda peri

Kim gördi bağda peri

Bilbili kim öldürüp

Düşipti bağda peri (KHM, s. 306)

Bağda peri

Kim gördü bağda peri

Bülbülü kim öldürmüş

Bağda peri düşmüş

Bağda peri

Kim gördi bağda peri

Bilbili kim öldürüp

Düşipti bağda peri (KHM, s. 306)

Bağda peri

Kim gördü bağda peri

Bülbülü kim öldürmüş

Bağda peri düşmüş

Bağ sehebi

Bağvandı bağ sehebi

Kim ekti kim becerdi

Kim oldu bağ sehebi (KHM, s. 309)

Bağ sahibi

Bağcıdır bağ sahibi

Kim ekti kim becerdi

Kim oldu bağ sahibi

Bağ sehebi

Bağvandı bağ sehebi

Kim ekti kim becerdi

Bağ sahibi

Bağcıdır bağ sahibi

Kim ekti kim becerdi

Kim oldu bağ sehebi (KHM, s. 309)

Kim oldu bağ sahibi

Bı demde gül

Bu zamanda gül

Kim görüb bu demde gül

Kim gördü bu zamanda gül

Şadlıhta herkeş güler

Esenlikte herkes güler

İgid ol bu demde gül (KHM, s. 314)

Yiğit ol bu zamanda gül

Göz yuvası

Göz yuvası

Sürmedi göz yuvası

Sürmedir göz yuvası

Her kim yuva dağıdı

Her kim yuva dağıtır

Dağıssın öz yuvası (KHM, s. 339)

Dağılsın kendi yuvası

Gül derdi

Gül derdi

Bilbilde var gül derdi

Bülbülde var gül derdi

Bağdan bir gül gederse

Bağdan bir gül giderse

Bağvan bili kim derdi (KHM, s. 340)

Bağcı bilir kim derdi

Hëyvaya güler

Ayvaya güler

Turunç hëyvaya güler

Turunç ayvaya güler

Gessin onun başına

Gelsin onun başına

Her kim bı vaya düşer (KHM, s. 348)

Her kim bu musibete düşer

Hub (iza ca)

Hoş gelirse

Hub (tebbet) hub (iza ca)

Hoş tövbe hoş gelirse

Kabeni tavaf eyler

Kabeyi tavaf eyler

Kim vërse hubız aca (KHM, s. 360)

Kim aca ekmek verse

Kim sadat

Kim seyit

Kim talipti kim sadat

Kim taliptir kim seyit

Olan mene olıptı

Olan bana olmuş

Ķoy ëtmesin kimse dad (KHM, s. 361)

Bırak yapmasın kimse feryat

Kim sadat

Kim talipti kim sadat

Olan mene olıptı

Ƙoy  tmesin kimse dad (KHM, s. 361)

Kim sadat

Kim talipti kim sadat

Olan mene olıptı

Ƙoy  tmesin kimse dad (KHM, s. 361)

Kim senemdi

Kim  ahtı kim senemdi

Gizli yığla gözlerim

Bilmesin kimse nemdi (KHM, s.361)

Kim senemdi

Kim  ahtı kim senemdi

Gizli yığla gözlerim

Bilmesin kimse nemdi (KHM, s.361)

Kim senemdi

Kim  ahtı kim senemdi

Gizli yığla gözlerim

Bilmesin kimse nemdi (KHM, s.361)

Lala bili

G l  adrin lala bili

Sen bir mert igid ossav

Meni kim ala bili (KHM, s. 363)

Lala bili

Kim seyit

Kim taliptir kim seyit

Olan bana olmuş

Bırak yapmasın kimse feryat

Kim seyit

Kim taliptir kim seyit

Olan bana olmuş

Bırak yapmasın kimse feryat

Kim güzeldir

Kim  ahtır kim güzeldir

Gizli ağla gözlerim

Bilmesin kimse neyimdir

Kim güzeldir

Kim  ahtır kim güzeldir

Gizli ağla gözlerim

Bilmesin kimse neyimdir

Kim güzeldir

Kim  ahtır kim güzeldir

Gizli ağla gözlerim

Bilmesin kimse neyimdir

Lala bilir

G l kadrini lala bilir

Sen bir mert yiğit olsan

Beni kim alabilir

Lala bilir

Gül kadrin lala bili
Sen benim nazdarımsan
Seni kim ala bili (KHM, s. 363)

Gül kadrini lala bilir
 Sen benim nazlımsın
 Beni kim alabilir

Mine bili
Mey kadrin mine bili
Sen bir merd iğid ossav
Mene kim dinebili (KHM, s. 367)

Mine bilir
 Mey kadrin mine bilir
 Sen bir mert yiğit olsan
 Bana kim değebilir

Mine bili
Mey kadrin mine bili
Sen benim nazdarımsan
Sene kim dinebili (KHM, s. 367)

Mine bilir
 Mey kadrin mine bilir
 Sen benim kıymetlimsin
 Sana kim değebilir

Namarda merd
Kim diyer namerde merd
Kıyamet onda kopar
Baş eger namarda merd (KHM, s. 368)

Namerde mert
Kim der namerde mert
 Kıyamet o zaman kopar
 Baş eğer namerde mert

O yar gözün
Kim görüb o yar gözün
Aslan gücinnen düşse
Karınça oyar gözün (KHM, s. 381)

O yar gözünü
Kim gördü o yarın gözünü
 Aslan gücünden düşse
 Karınca oyar gözünü

Senem ey
Selvi boylım senem ey
Gözleriv mahmur gördim
Kim içirtti sene mey (KHM, s. 385)

Senem ey
 Servi boylum senem ey
 Gözlerini mahmur gördüm
Kim içirdi sana mey

Su çimennen
Su çıkar su çimennen

Su çimenden
 Su çıkar su çimenden

Ağam suçımnan gēsse

Kim sorar suçı mennen (KHM, s. 387)

Üzim örter

Mav yeşil üzim örter

Can vërsem dost bağında

Kim geli üzim örter (KHM, s. 392)

Vaya vaydan

Kim görüp sayav aydan

Ektim gem biçtim hicran

Vırdım yüz taya vaydan (KHM, s. 393)

Yarı yolda

Kim görüb yarı yolda

‘Alem menzile yetti

Men kaldım yarı yolda (KHM, s. 402)

Bı dağa

avçı gelmez bı dağa

Men dözdım men dayandım

Kim var dözsın bı dağa (KHM, s. 414)

Dağda yarık

Kim görüp dağda yarık

Eli vërsev elime

Dağlara dağ dayarık (KHM, s. 415)

Bırdan bir nazı gēşti

Elinde sazı gēşti

Ge felek ispat ële

Ağam suçumdan geçse

Kim sorar suçu benden

yüzümü örter

Yeşil kumaş yüzümü örter

Can versem dost bağına

Kim gelir yüzümü örter

Vaya vaydan

Seni ay yüzünden kim gördü

Ektim gam biçtim hicran

Vurdum yüz tekerlek vaydan

Yarı yolda

Kim gördü yâri yolda

Âlem menzile yetiştı

Ben kaldım yarı yolda

Bu dağa

Avcı gelmez bu dağa

Ben sabrettim ben dayandım

Kim var dayanan bu dağa

Dağda yarık

Kim görmüş dağda yarık

Elini versen elime

Dağlara dağ dayarız

Buradan bir nazı gēşti

Elinde sazı gēşti

Gel felek ispat eyle

Kim sennen razı gëşti (KHM, s. 464)

Kim senden razı geçti

Bugin ayın on dördi

Bugün ayın on dördü

Kız saçını kim hörden

Kız saçını kim ördü

Mennen sen görüşende

Benle sen görüştüğümüzde

naşısı kör olmuş gördi (KHM, s. 474)

Hangi kör olası gördü

Çağırdım esmer esmer

Çağırdım esmer esmer

Ağ cigerim kan besler

Ağ ciğerim kan besler

Odı men koydım gëttim

İşte ben bıraktım gittim

Yavrum seni kim besler (KHM, s. 477)

Yavrum seni kim besler

Dağlar yeşil boyandı

Dağlar yeşile boyandı

Kim yattı kim oyandı

Kim yattı kim uyandı

Gözüm sene düşende

Gözüm sana düştüğünde

Derdim baştan oyandı (KHM, s. 484)

Derdim baştan uyandı

Dağlar yeşil boyandı

Dağlar yeşile boyandı

Kim yattı kim oyandı

Kim yattı kim uyandı

Gözüm sene düşende

Gözüm sana düştüğünde

Derdim baştan oyandı (KHM, s. 484)

Derdim baştan uyandı

Dağlar yeşil boyandı

Dağlar yeşile boyandı

Kim yattı kim oyandı

Kim yattı kim uyandı

Qalbime ataş düştü

Kalbime ateş düştü

İçinde yar da yandı (KHM, s. 484)

İçindeki yar da yandı

Dağlar yeşil boyandı

Dağlar yeşil boyandı

Kim yattı kim oyandı

Kim yattı kim uyandı

Qalbime ataş düştü

Kalbime ateş düştü

İçinde yar da yandı (KHM, s. 484)

İçindeki yar da yandı

Deryah sennen kim gēşti
Kim eglendi kim gēşti
Gözleriv dolıııptı
Hıyalıvdan kim gēşti (KHM, s. 489)

Derya senden kim geçti
Kim eğlendi kim geçti
Gözlerin dolmuştur
Hayalinden kim geçti

Deryah sennen kim gēşti
Kim eglendi kim gēşti
Gözleriv dolıııptı
Hıyalıvdan kim gēşti (KHM, s. 489)

Derya senden kim geçti
Kim eğlendi kim geçti
Gözlerin dolmuştur
Hayalinden kim geçti

Deryah sennen kim gēşti
Kim eglendi kim gēşti
Gözleriv dolıııptı
Hıyalıvdan kim gēşti (KHM, s. 489)

Derya senden kim geçti
Kim eğlendi kim geçti
Gözlerin dolmuştur
Hayalinden kim geçti

Deryah sennen kim gēşti
Kim eglendi kim gēşti
Gözleriv dolıııptı
Hıyalıvdan kim gēşti (KHM, s. 489)

Derya senden kim geçti
Kim eğlendi kim geçti
Gözlerin dolmuştur
Hayalinden kim geçti

Deryah sennen kim gēşti
Kim eglendi kim gēşti
Nêçe han nêçe sultan
Tahtın birahtı gēşti
Dünye bir pëncereydi
Her gelen bahtı gēşti
Gülin destesi bir parıya
Onın da vahtı gēşti (KHM, s. 489)

Derya senden kim geçti
Kim eğlendi kim geçti
Kaç han kaç sultan
Tahtını bırakıp geçti
Dünya bir pencereydi
Her gelen baktı geçti
Gülün destesi bir paraya
Onun da vakti geçti

Deryah sennen kim gēşti
Kim eglendi kim gēşti

Derya senden kim geçti
Kim eğlendi kim geçti

*Nêçe han nêçe sultan
Tahtın birahtı gëşti
Dünye bir pëncereydi
Her gelen bahtı gëşti
Gülin destesi bir parıya
Onın da vahtı gëşti (KHM, s. 489)*

*Deryah sennen kim gëşti
Kim eğlendi kim gëşti
Nêçe han nêçe sultan
Tahtın birahtı gëşti
Dünye bir pëncereydi
Her gelen bahtı gëşti
Gülin destesi bir parıya
Onın da vahtı gëşti (KHM, s. 489)*

*Ge gëdeh Doligence
Kim sêver seni mence
Ûstive yar tutmuşam
Zilfinin teli sence (KHM, s. 503)*

*Gilab kim sepebili
Gêvil kim yapabili
Sahlansam dost qoyında
Meni kim tapabili (KHM, s. 506)*

*Gilab kim sepebili
Gêvil kim yapabili
Sahlansam dost qoyında
Meni kim tapabili (KHM, s. 506)
Gilab kim sepebili*

*Kaç han kaç sultan
Tahtını bırakıp gëçti
Dünya bir pencereydi
Her gelen baktı gëçti
Gülün destesi bir paraya
Onun da vakti gëçti*

*Derya senden kim gëçti
Kim eğlendi kim gëçti
Kaç han kaç sultan
Tahtını bırakıp gëçti
Dünya bir pencereydi
Her gelen baktı gëçti
Gülün destesi bir paraya
Onun da vakti gëçti”*

*Gel gidelim Doligence
Kim sever seni benim kadar
Ûzerine yar bulmuşum
Zülfünün teli senin kadar*

*Gül suyunu kim serpebilir
Gönlü kim yapabilir
Saklansam dostun koynunda
Beni kim bulabilir*

*Gül suyunu kim serpebilir
Gönlü kim yapabilir
Saklansam dostun koynunda
Beni kim bulabilir
Gül suyunu kim serpebilir*

Gèvil kim yapabili
Sahlansam dost koyunda
Meni kim tapabili (KHM, s. 506)

Gönlü kim yapabilir
Saklansam dostun koynunda
Beni kim bulabilir

Gülim seni kim derdi
Kim becerdi kim derdi
Bağdan bir gül gèderse
Bağvan bili kim derdi (KHM, s. 510)

Gülüm seni kim kopardı
Kim budadı kim kopardı
Bağdan bir gül gitse
Bağcı bilir kim kopardı

Gülim seni kim derdi
Kim becerdi kim derdi
Bağdan bir gül gèderse
Bağvan bili kim derdi (KHM, s. 510)

Gülüm seni kim kopardı
Kim budadı kim kopardı
Bağdan bir gül gitse
Bağcı bilir kim kopardı

Gülim seni kim derdi
Kim becerdi kim derdi
Bağdan bir gül gèderse
Bağvan bili kim derdi (KHM, s. 510)

Gülüm seni kim kopardı
Kim budadı kim kopardı
Bağdan bir gül gitse
Bağcı bilir kim kopardı

Gülim seni kim derdi
Kim becerdi kim derdi
Bağdan bir gül gèderse
Bağvan bili kim derdi (KHM, s. 510)

Gülüm seni kim kopardı
Kim budadı kim kopardı
Bağdan bir gül gitse
Bağcı bilir kim kopardı

Gülim seni kim derdi
Kim becerdi kim derdi
Bağı bağvan bağ etti
Hudam bili kim yerdı (KHM, s. 511)

Gülüm seni kim kopardı
Kim budadı kim kopardı
Bağı bağcı bağ etti
Huda'm bilir kim kopardı

Gülim seni kim derdi
Kim becerdi kim derdi

Gülüm seni kim kopardı
Kim budadı kim kopardı

Bağı bağvan bağ etti
Ĥudam bili kim yerdi (KHM, s. 511)

Bağı bağcı bağ etti
 Huda'm bilir kim kopardı

Gülim seni kim derdi
Kim becerdi kim derdi
Bağı bağvan bağ etti
Ĥudam bili kim yerdi (KHM, s. 511)

Gülüm seni kim kopardı
 Kim budadı kim kopardı
 Bağı bağcı bağ etti
 Huda'm bilir kim kopardı

Gülim seni kim derdi
Kim becerdi kim derdi
Bağı bağvan bağ etti
Ĥudam bili kim yerdi (KHM, s. 511)

Gülüm seni kim kopardı
 Kim budadı kim kopardı
 Bağı bağcı bağ etti
 Huda'm bilir kim kopardı

Ķal'eden üç kız baĥar
Surmalı uĥcır taĥar
Genc iĥitler durırkan
Aĥ seĥķale kim baĥar (KHM, s. 519)

Kaleden üç kız bakar
 Simli uçkur takar
 Genç yiĥitler dururken
 Aksakala kim bakar

Ķapıda durdı yêtim
Boynını burdı yêtim
Yêtim nişı melülse
Sene kim dedi yêtim (KHM, s. 521)

Kapıda durdu yetim
 Boynunu büktü yetim
 Yetim niĥin hüzünlüsün
 Sana kim dedi yetim

Menim meskenim daĥdı
Güllü sêyvanlı baĥdı
Herkim yar aşķın çekse
Kim diyer canı saĥdı (KHM, s. 546)

Benim meskenim daĥdır
 Güllü seyranlı baĥdır
 Her kim yar aşķını çekse
 Canının saĥ olduĥunu kim der

Menim meskenim daĥdı
Güllü sêyvanlı baĥdı
Herkim yar aşķın çekse

Benim meskenim daĥdır
 Güllü seyranlı baĥdır
 Herkim yar aşķını çekse

Kim diyer canı sağdı (KHM, s. 546)

Canının sağ olduğunu kim der

Oğlanam adım Abbas

Oğlanım adım Abbas

Men össem kim tutar yaş

Ben ölsem kim tutar yas

Kız kaldırsın kız kıysın

Kız kaldırsın kız koysun

Gelinler kılsın namaz (KHM, s. 551)

Gelinler kılsun namaz

Oğlansan adıvî Gazi

Oğlansın adın Gazi

Dudaqlarıv şirazi

Dudakların şiralı

Gözel meni yandırdıv

Güzel beni yandırdın

Kim olı sennen razı (KHM, s. 553)

Kim olur senden razı

Üzigim kaşı bahri

Yüzüğümün taşı deniz

Kim çeker bınca kaşri

Kim çeker bu kadar keder

Bir gün seni görmesem

Bir gün seni görmesem

Verendi gevlim şehri (KHM, s. 573)

Gönlümün şehri virandır

Zilfiv üci bir bakka

Zülfünün ucu bir tutam

Ücine düştü helka

Ucuna düştü halka

Kim sene gesp-eyledi

Kim seni zorladı

Dögdirdiv bınca dekka (KHM, s. 582)

Dövdürdün bu kadar dakika

Mene diyiller yarı var

Bana yâri var diyorlar

Canımın kabarı var

Canımın kabarı var

Ümir telefe gëtti

Ömür hiçe gitti

Kim kimnen heberi var (KHM, s. 543)

Kimin kimden haberi var

Ah diyer, valla kim gelip evime! (KA, s. 7)

“Ah, vallaha kim gelmiş evime!” der.

“Kim gider munın seşebin benimçi taparsa ne isterse verrem özne.” (KA, s. 15)

Kim gider bunun sahibini benim için bulursa, kendisine ne isterse veririm.

“Bir kat siyah girip her kim gediri başın alırı.” “nişi?” dedi. (KA, s. 17)

Bir kat siyah elbise giymiş kim geliyorsa başını alıyor (kesiyor). “niçin?” dedi.

“Her kim bir gece mene miski ‘amber verirse verem, vermesse vermem” (KA, s. 30)

Her kim bir gece bana miski amber verirse ben de (altın çarşafı) veririm, vermezse vermem.

Dediler “Seni kim keşşaf edip?” (KA, s. 36)

“Seni kim belediye zabıtası etmiş?” dediler.

Ne disen munun boynun kim vursun? (KA, s. 39)

Sence bunun boynunu kim vursun?

Dedi “Seni kim keşşaf edip?” (KA, s. 36)

“Seni kim belediye zabıtası yaptı?” dedi.

Be kim geldi sevdan yattı? (KA, s. 65)

Ya kim geldi seninle yattı?

Munu kim diri? Kızın nenesi diri arvad diri ölmezden evel (KA, s. 84)

Bunu kim söylüyor? Kızın annesi söylüyor kadın ölmeden önce söylüyor.

Munu kim hisab ediri? O dul arvad mehellelerinde (KA, s. 85)

Bunu kim hesap ediyor? O mahallelerdeki dul kadın.

Kim diri munu? Böyüg kız diri. (KA, s. 88)

Bunu kim söylüyor? Büyük kız söylüyor.

Munu kim diri? Böyüg kız. (KA, s. 88)

Bunu kim söylüyor? Büyük kız.

4.1.2.1.7.2. Kim'in Durum Ekleri ile Kullanımı

4.1.2.1.7.2.1. Kim'in Belirtme Durumu

Belirtme durumuyla kullanılan *kim* soru sözcüğü taranan metinlerde beş örnekte bulunmaktadır.

Can bağına

Can bağına

Can bağlı can bağına

Can bağlı can bağına

Yar kimi bağvan eder

Yâr kimi bağcı eder

Duvarlı can bağına (KHM, s. 323)

Duvarlı can bağına

Kimi gözler

Kimi gözler

Ah çekib kimi gözler

Ah çekmiş kimi gözler

Kaşiv kimin kaş olmaz

Kaşın gibi kaş olmaz

Gözleriv kimi gözler (KHM, s.361)

Gözlerin kimi gözler

Kimi gözler

Kimi gözler

Ah çekib kimi gözler

Ah çekmiş kimi gözler

Kaşiv kimin kaş olmaz

Kaşın gibi kaş olmaz

Gözleriv kimi gözler (KHM, s.361)

Gözlerin kimi gözler

Kırmızısan tatarsan

Kırmızısın tatarsın

Alma Eriük satasan

Elma Kaysı satarsın

Başiv bara gelende

Başın sıkıntıya düşse

Kimi bağvan tutasan (KHM, s. 537)

Kimi bağcı tutarsın

Ey, dedi kızım kimi alacağsınız benimçi? (KA, s. 86)

“E, kızım bana kimi alacaksınız?” dedi.

4.1.2.1.7.2.2. Kim'in Yönelme Durumu

Taranan metinlerde *kim*'in yönelme durumuyla kullanımı 16 örnekte bulunmaktadır.

Kime edim men dadı?

Ben Kime şikâyet edeyim?

*Bilmirem nedi adı
Menim kimin nazdara
Éttirmişsin sen cadı! (ITT, s. 34)*

Bilmiyorum nedir adı
Benim gibi nazlıya
Ettirdin sen büyü!

*İdrar doldurduv borküm
Çil amanat hörigim
Hısımlerüv annat sen
'Eceb kime görüküm? (ITT, s. 34)*

İdrar doldurdun borküme
Örgüm çile emanet
Akrabalarını anlat sen
Acaba kime görüneyim

*Hiç kimseden sen hürkme
Altun tiksev borküme
Kime görüksev görük
He bes mene görükme! (ITT, s. 34)*

Hiç kimseden sen korkma
Altın diksen borküme
Kime görünürsen görün
Sadece bana görünme!

*Kimin kime hêri var
Sözlerimin yêri var
Ohı kardaş yazımı
Hem zeber, hem zêri var (ITT, s. 71)*

Kimin kime hayrı var
Sözlerimin yeri var
Kardeş yazımı oku
Hem üstü, hem altı var

*Dad edim
Naşsı derdim yad edim
Dost bizden üz çevirdi
Men kime feryad edim (KHM, s. 324)*

Şikâyet edeyim
Hangi derdimi hatırlayayım
Dost bizden yüz çevirdi
Ben kime feryat edeyim

*Kime gëdim
Kimim var kime gëdim
Bı derdi hüdâm vërip
Darmana kime gëdim (KHM, s. 360)*

Kime gideyim
Kimim var kime gideyim
Bu derdi Huda'm verdi
Dermana kime gideyim

*Kime gëdim
Kimim var kime gëdim*

Kime gideyim
Kimim var kime gideyim

Bı derdi hıdam vèrip
Darmana kime gèdim (KHM, s. 360)

Bu derdi Huda'm verdi
 Dermana kime gideyim

Kime gèdim
Kimim var kime gèdim
Bı derdi hıdam vèrip
Darmana kime gèdim (KHM, s. 360)

Kime gideyim
 Kimim var kime gideyim
 Bu derdi Huda'm verdi
 Dermana kime gideyim

Bilmem kime dad èdim
Gemli gèvlim şad èdim
Yarım da üz çevirdi
Men kime fıryad èdim (KHM, s. 468)

Bilmem kime şikâyet edeyim
 Gamlı gönlümü şad edeyim
 Yârim de yüz çevirdi
 Ben kime feryat edeyim

Bilmem kime dad èdim
Gemli gèvlim şad èdim
Yarım da üz çevirdi
Men kime fıryad èdim (KHM, s. 468)

Bilmem kime şikâyet edeyim
 Gamlı gönlümü şad edeyim
 Yârim de yüz çevirdi
 Ben kime feryat edeyim

Yèşil ipek bükim men
Derdim kime tøkim men
Yardan gelen mektübi
Kefinime tikim men (KHM, s. 580)

Yeşil ipek bükeyim ben
 Derdimi kime dökeyim ben
 Yardan gelen mektubu
 Kefenime dikeyim ben

Lèyli sen ne lèylisen
Kime saldiv mèyli sen
Sen begendiv sen sèvidiv
Hele sen gilèylisen (KHM, s. 542)

Leyli sen nasıl leylisin
Kime saldın meylini sen
 Sen beğendin sen sevdin
 Bir de sen şikâyetçisin

Men gèttim sen kalasan
Mèyliv kime salasan
Yuvasız bayğuş tekin

Ben gittim sen kalırsın
 Meylini kime veririsin
 Yuvasız baykuş gibi

Daldan dala konasan (KHM, s. 544)

Daldan dala konarsın

Elimde sazım bıdı

Elimde sazım budur

Hakka niyazım bıdı

Hakka niyazım budur

Kime gëdim şikâyete

Şikâyet etmek için kime gideyim

Allımda yazı bıdı (KHM, s. 494)

Alnımda yazı budur

Dediler kılinci kime satıpsan. (KA, s. 38)

“Kılıcı kime sattın?” dediler.

Kim kimedi (ITDA, s. 140)

Kim kimedir?

4.1.2.1.7.2.3. Kim’in Bulunma Durumu

Kim’in bulunma durumuyla kullanımı taranan metinlerde bir örnekte görülmektedir.

Yahudlarda şembe var

Yahudilerde Cumartesi var

Al yavahta pembe var

Al yanakta pembe var

Ge dostım itaplaşağ

Gel dostum hesaplaşalım

Kimin hakkı kimde var (KHM, s. 575)

Kimin hakkı kimde var

4.1.2.1.7.2.4. Kim’in Çıkma Durumu

Kim’in çıkma durumula kullanımı, taranan metinlerde yedi örnekte görülmektedir.

Ne emin ne miskinsen

Ne emin ne miskinsin

Nenev ölüp diskin sen

Annen öldü ödün kopsun

Gög girip gileylişen

Mavi giyip sitem ediyorsun

Bilmem kimnen küskünsen? (ITT, s. 5)

Bilmem kimlen küskünsün?

Kim kimnen evel öleceğini Allah bili (ITDA, s. 242)

Kimin kimden önce öleceğini Allah bilir.

Qazı sen ne qazısan

Kadı sen ne kadısın

Bilmem kimnen razısan

Men seni tanımıram

Naḥsı gölin kazısan

Odı kabriv ögivde

Sen haranı kazısan (KHM, s. 528)

Bilmem kimden razısın

Ben seni tanımıyorum

Hangi gölün kadısısın

O önündeki mezar senin

Sen nereyi kazıyorsun

Kerküğe düştü yolım

Yar çekme çıkar kolum

Kesilib gelib geden

Sorağiv kimnen alım (KHM, s. 528)

Kerkük'e düştü yolum

Yar çekme çıkar kolum

Gelip giden kalmamış

Haberini kimden alayım

Çağır gessin Fatmanı

Dama çekib çatmanı

Baḥaḥ kimnen örgenib

Kaş Altan göz etmeni (KHM, s. 478)

Çağır gelsin Fatma'yı

Dama çekmiş çatmayı

Bakalım kimden öğrenmiş

Kaş altından göz etmeyi

Yazı bıdı

Baharı yazı bıdı

Men bını kimnen bilim

Allımda yazı bıdı (KHM, s. 403)

Yazı budur

Baharı da yazı da budur

Ben bunu kimden bileyim

Alnımda yazı budur

Mene diyiller yarı var

Canımın kabarı var

Ümir telefe gitti

Kim kimnen heberi var (KHM, s. 543)

Bana yâri var derler

Vücudumun kabarığı var

Ömür hiçe gitti

Kimin kimden haberi var

4.1.2.1.7.2.5. Kim'in Tamlayan Durumu

Kim'in tamalayan durumu altı örnekte görülmektedir.

Gel kardaş doğru yola

Bir düşün ahıruv nola?

Sen kimin evladısın?

Gel kardeş doğru yola

Bir düşün ahirin ne ola?

Sen kimin evladısın?

Ʒedriüv bil olma köle! (ITT, s. 76)

Değerini bil olma köle!

Kimin kime hêri var

Kimin kime hayrı var

Sözlerimin yêri var

Sözlerimin yeri var

Ohı Ʒardaş yazımı

Kardeşim yazımı oku

Hem zeber, hem zêri var (ITT, s. 71)

Hem üstü, hem altı var

Yahudlarda şembe var

Yahudilerde Cumartesi var

Al yavahta pembe var

Al yanakta pembe var

Ge dostum itaplaşağ

Gel dostum hesaplaşalım

Kimin hakkı kimde var (KHM, s. 575)

Kimin hakkı kimde var

Bı gelen Cabbarıdı

Bu gelen Cabbaridir

Sorın kimin yarıdı

Kimin yâri olduğunu sorun

Üzin daldalar geçêr

Yüzünü örter geçer

Ye kördı ye Ʒarıdı (KHM, s. 463)

Ya kördür ya yaşlıdır

Sen kimin oğlusın, hardasan, filansan...? (KA, s. 69)

Sen kimin oğlusun, neredesin, falan...?

Üç oğlağ da bunun ardıyca geldi. Kimin? Ayının (KA, s. 89)

Üç oğlak da bunun ardından geldi. Kimin? Ayının.

4.1.2.1.7.3. Kim'in İyelik Eki ile Kullanımı

Taranan metinlerde *kim*'in iyelik eki ile kullanımı üç örnekte görülmektedir.

Kime gêdim

Kime gideyim

Kimim var kime gêdim

Kimim var kime gideyim

Bı derdi hıdam vêrip

Bu derdi Huda'm verdi

Darmana kime gêdim (KHM, s. 360)

Dermana kime gideyim

Narıncım var limim var

Turuncum var limonum var

*Sene layık gülüm var
Uzun boy sarı saçlı
Sennen başka kimim var* (KHM, s. 548)

*Sana layık gülüm var
Uzun boy sarı saçlı
Senden başka kimim var*

*Dedi “Bu ketir kimindi?” (KA, s. 63)
“Bu katır kimindir?” dedi.*

4.1.2.1.7.4. Kim’in Ek-Fiil ile Kullanımı

Taranan metinlerde *kim*’in ek-fiille kullanımı 14 örnekte görülmektedir.

*Açıldı kız boynınnan
Kucağınnan koynınnan
O kimdi baş çihardı
İlanın oyunınnan? (ITT, s. 8)*

*Açıldı kız boynundan
Kuşağından koynundan
O kim ki anlayan
Yılanın oyunundan?*

*Dolantırdı gözünü
Kimdi dinner sözünü
Bir gazata bulunca,
Temiz etti özüni! (ITT, s. 42)*

*Döndürdü gözünü
Sözünü dinleyen kimdir
Bir gazete bulunca
Temizledi kendisini*

*Biz biziğ kalan kimdi?
Karnımız kat kat pimdi
Kesrimiz girişimiz
En son çıkan biçimdi (ITT, s. 91)*

*Biz biziz kalan kimdir?
Karnımız kat kat yağdır
Sarayımız giyişimizdir
En son çıkan biçimdir*

Katıra babav kimdi sordular, at dayımdı dedi (ITDA, s. 241)

Katıra “Baban kimdir” diye sordular. “At dayımdır.” dedi. (aşağılık duygusu içinde bulunan kişi, kendisini olduğu gibi göstermeye utanır da kötü yönünü gizler, sadece iyi yönüyle övünür.)

*Zilfiv üci ilandı
Çek boynıma dolandı*

*Zülfünün ucu yilandır
Çek boynuma dolandı*

Mende olan mühibbet

Sende yohtı yalandı

Sorsalar yarın kimdi

Dëmiyesen filandı (KHM, s. 583)

Bende olan muhabbet

Sende yoktur, yalandır

Sorsalar yârin kimdir

Deme filandır

Ne Fatmağanı! Kimdi Fatmağan? (KA, s. 17)

Ne Fatmahanı! Fatmahan kimdir?

“Ker nenev össün nene meni harda, kimdi yahlaştırın; nobatçı var kapıda” (KA, s. 17)

Yaşlı ninen ölsün, nine beni nerede, kim yaklaştırabilir; kapıda nöbetçi var.

Ey dedi ne bilisen, kimdi bu resim? (KA, s. 21)

“E, ne biliyorsun, bu resimdeki kimdir?” dedi.

Ege bu gece geldiyse bir oyun ettiyseler koqlama, bah içersev içme, özüv öllüğe vur bir bah nedi, kimdi...! (KA, s. 31)

Eğer bu gece gelip bir tuzak kurmaya çalışırsalar hiçbir şeyi koklama, içme içmiş gibi yap, kendini ölmüş gibi yap, bir bak nedir, kimdir...!

Geldi kapsın çaldı. “Kimdi o?” dedi “menem” (KA, s. 37)

Geldi kapısını çaldı, “Kim o” dedi. “Benim” dedi.

Dedi kambur kimdi baba? (KA, s. 65)

“Kambur da kimdir baba?” dedi.

Kız dedi “Kimsen sen?” dedi “men kürekenem, padişahın oğlıyam kimem!” (KA, s. 64)

Kız, “Sen kimsin” dedi. “Ben damadım, padişahın oğluyum kim olabilirim!” dedi.

Kız dedi “Kimsen sen?” dedi “men kürekenem, padişahın oğlıyam kimem!” (KA, s. 64)

Kız, “Sen kimsin” dedi. “Ben damadım, padişahın oğluyum kim olabilirim!” dedi.

Dedi “Get gelinin yanına. Gelin dediyse sen kimsen? Sele men patşahın oğluyam” (KA, s. 64)

“Gelinin yanına git. Gelin, ‘Sen kimsin?’ dediyse, ‘Ben padişahın oğluyum’ de” dedi.

4.1.2.1.7.5. Kim’in Birleşik Fiiller ile Kullanımı

Birleşik fiillerle kullanılan *kim*, iki örnekte görülmektedir.

<i>Gülüm benim</i>	Gülüm benim
<i>Cumbuttu gülüm meni</i>	Tomurcuktur gülüm benim
<i>Sen getsev gülsiz kalam</i>	Sen gitsen gülsüz kalırım
<i><u>Kim</u> olı gülüm benim</i> (KHM, s. 343)	<u>Kim</u> olur gülüm benim
<i>Bağ sehebi</i>	Bağ sahibi
<i>Bağvandı bağ sehebi</i>	Bağcıdır bağ sahibi
<i>Kim ekti kim becerdi</i>	Kim ekti kim becerdi
<i><u>Kim</u> oldu bağ sehebi</i> (KHM, s. 309)	<u>Kim</u> oldu bağ sahibi

4.1.2.1.7.6. Kim’in Çokluk Eki ile Kullanımı

Taranan metinlerde *kim*’in çokluk ekiyle kullanımına beş örnekte rastlanmıştır. Bunların dördü yalın, bir örneği ise çıkma eki almıştır.

<i>Derdi gül</i>	Derdi gül
<i>Dertli bilbil derdi gül</i>	Dertli bülbül derdi gül
<i>Men ekim men becerdim</i>	Ben ekim ben becerdim
<i>Seni <u>kimler</u> derdi gül</i> (KHM, s. 330)	Seni <u>kimler</u> derdi gül
<i>Dost almasa</i>	Dost elmasa
<i>Hiç bahmaz dost almasa</i>	Hiç bakmaz dost elmasa
<i>Derdimi <u>kimler</u> assın</i>	Derdimi <u>kimler</u> alsın
<i>Dem günü dost almasa</i> (KHM, s. 332)	Kötü günü dost almasa
<i>Çağırdım Senem Senem</i>	Çağırdım senem senem
<i>Ses vèrdi menem menem</i>	Ses verdi benim benim

Dëdim bağda kimler var
Dëdi bir sen bir menem (KHM, s. 478)

Dedim bağda kimler var
 Dedi bir sen bir de benim

Elif üstinde mimler
Bilbil dallarda inler
Menim gevlimde sensen
seniv gevliivde kimler (KHM, s. 494)

Elif üstünde mimler
 Bülbül dallarda öter
 Benim gönlümde sensin
 Senin gönlünde kimler

Menim bı varsız gevlim
Bağçasız barsız gevlim
Gör kimlerden ayrılıb
Güler bı arsız gevlim (KHM, s. 545)

Benim bu varsız gönlüm
 Bahçesiz barksız gönlüm
 Gör kimlerden ayrılmış
 Güler bu arsız gönlüm

4.1.2.1.8. Ne

Soru zamiri, sıfatı ve zarfı olarak kullanılan *ne* soru sözcüğü, taranan metinlerde 482 örnekte soru zamiri olarak görülmektedir. Bunların; eksiz, durum ekleriyle, iyelik ekiyle, ek-fiille, birleşik ve çokluk kullanımları görülmektedir.

4.1.2.1.8.1. Ne'nin Eksiz Kullanımı

Ne'nin eksiz kullanımı taranan metinlerde 100 örnekte bulunmaktadır.

Şah emretti damada
Rengi oldu tamata
Damad bilmez ne yapsın?
Sanki durub kamata! (ITT, s. 9)

Şah emretti damada
 Rengi oldu kırmız
 Damat bilmez ne yapsın?
 Sanki durup kamete!

Ne görsün, pirinc biraz
İtsinde böyüg bir kaz
Dönderi hegbesine
Ekmeg ile basabasa (ITT, s. 11)

Ne görsün, pirinç biraz
 Üstünde büyük bir kaz
 Döndürür heybesine
 Ekmek ile basabasa

Demir tavında gerek
 Sıcağ sıcak döğerek
 Duz ekerseñ ne çıkar?
 İgid ol sen şeker ek! (ITT, s. 14)

Demir tavında gerek
 Sıcak sıcak döverek
 Tuz ekersen ne çıkar?
 Yiğit ol sen şeker ek!

Çakkal bilisen neder
 Saçın sekkelidi
 Kıyamatta ne verim?
 Tavuğı koyar gider (ITT, s. 18)

Çakal biliyor musun ne eder
 Saçını sakalını diler
 Kıyamette ne vereyim?
 Tavuğı bırakır gider

'Elem dedi: "Vay nene,
 Bu ne gelibti sene"
 Dedi: "bu oğlumdı,
 İta 'et etmez mene" (ITT, s. 22)

Alem "Vay anam,
 Bu ne olmuş sana" dedi
 "Bu oğlumdur
 İtaat etmez bana" dedi

Hakaldı fikre daldı
 Akşama nanca kaldı?
 Kahtı gitti bazara
 Her ne isterse aldı (ITT, s. 31)

Hakaldı fikre daldı
 Akşama ne kadar kaldı?
 Kalktı gitti pazara
 Her ne isterse aldı

Şah dedi ne istisen? (AK, s. 27)
 Padişah, "Ne istiyorsun" dedi.

Kömürden kebab yapar
 El maşası gözlerin dağlar
 Kömür ataşı göz daldırı
Ne istediseler yapar (KTB, s. 158)

Kömürden kebab yapar
 El maşası göz dağlar
 Kömür ateşi göz daldırır
Ne istediyseler yapar

Al mennen
 Yeşil sennen al mennen
 Sinem attar tukânı

Al benden
 Yeşil senden al benden
 Sinem attar dükkânı

Ne istirseş al mennen (KHM, s. 300)

Ne istersen al benden

Herif görmez sağ solı

Herif bulmaz sağ solı

Ahtarı bulmaz yolu

Arar bulmaz yolu

sebbeş arvad ne görsün?

Sabah kadın ne görsün?

Teppeliş idrar dolu! (ITT, s. 34)

Yukarı idrar dolu!

He gülşeni gülşeni

Ha gülşeni gülşeni

Güller yere düşeni

Güller yere düştüğünde

Bileziğini üstünde

Bileziğinin üstünde

Ne vardı nişanı? (AK, s. 23)

Neyin işareti vardı?

Zerer çıkar mayadan

Kötülük çıkar mayadan

Namus geli hayadan

Namus gelir hayâdan

Aslı namert olanın

Aslı namert olanın

Yel ne görer keyyeden (ITT, s. 61)

Yel ne görebilir kayadan

Arvatlar dediler koy bezetsin ne var, (AK, s. 32)

Kadınlar, “Bırak süslesin ne var” dediler.

Bir soruşım öziyden bahım mene ne diyer? (AK, s. 36)

Bir selamlaşayım da kendisiyle bakayım bana ne der?

Tat kılincini sıyırdı, çıktı damnan bahsın, ne görsün? bahtı Kamber gerçekten ölip, Arzu da öz-özün öldürüp, (AK, s. 39)

Tat kılıcını çıkardı, çatıya çıktı, bir de ne görsün? Baktı Kamber gerçekten ölmüş Arzu da kendisini öldürmüş.

Bir gün bir kazağ taptım

Bir gün bir kozak buldum

Bu kazağı ne yaptım?

Bu kazağı ne yaptım?

Düşündüm taşındım da

Düşündüm taşındım

Kozağdan hisse kaptım (ITT, s. 27)

Kozaktan hisse kaptım

“Bunnan bir könek biç, tik”

Bundan bir gömlek biç, dik

Cevabım verdi dim-dik:

Cevabımı dosdoğru verdi:

Ne vèrisen hakkımı?

Ne verirsin hakkımı?

Yarsı sene, sözü çig (ITT, s. 28)

Yarısı sana, sözü çiğ

Herif görmez sağ solı

Herif bulmaz sağı solu

Ahtarı bulmaz yolu

Arar bulmaz yolu

Sebbeğ arvad ne görsün?

Sabah kadın ne görsün?

Teppeliğ idrar dolu! (ITT, s. 34)

Yukarı idrar dolu!

Bilmirem sennen ne gètti

Bilmiyorum senden ne gitti

geliñüv sene nètti

Gelinin sana netti

Şirin imşag dilüvü

Şirin yumuşak dilini

Kim bele sümiğ etti? (ITT, s. 73)

Kim böyle kemik etti?

Giden, bağdan gider

Giden, bağdan gider

Bağvannan ne gider? (ITT, s. 105)

Bağcıdan ne gider?

Ne diyili? Allah'ın çölünde gece meheli bı savığta nêdisen? (AK, s. 30)

Ne denilir? Allah'ın çölünde gece vakti bu soğukta ne yapıyorsun?

Ne çığar (ITDA, s. 155)

Ne çıkar. (ne yarar sağlayacak)

Ne de olsa (ITDA, s. 155)

Ne de olsa. (bununla beraber, yine de)

Ne desin (ITDA, s. 155)

Ne desin.

Ne varın bir oğlu var (ITDA, s. 156)

Ne varın bir oğlu var. ('ne var' demekle iş bitmez)

Gözele ne yaraşmaz (ITDA, s. 235)

Güzele *ne* yakışmaz.

Kör ne ister iki göz, biri egiri biri düz (ITDA, s. 243)

Kör *ne* ister iki göz, biri eğri biri düz.

Ne doğrarsav aşına o çıkar karşına (ITDA, s. 247)

Ne doğrarsan aşına o çıkar karşına.

Kazanda pişti ne pişti

Bişince karnım şışti

Her birini açarsav

O enişler ne işti (KTB, s. 157)

Kazanda pişti *ne* pişti

Pişince karnım şışti

Her birini açarsan

O inişler ne iştir

Kazanda pişti ne pişti

Bişince karnım şışti

Her birini açarsav

O enişler ne işti (KTB, s. 164)

Kazanda pişti *ne* pişti

Pişince karnım şışti

Her birini açarsan

O inişler ne iştir

Uzun uzun yollardan

Bir 'eceyib kuş geli

kırma badam dili var

Ne diyerse hoş geli

Gözlerinnen yaş geli (KTB, s. 171)

Uzun uzun yollardan

Bir tuhaf kuş gelir

Kırma badem dili var

Ne derse hoş gelir

Gözlerinden yaş gelir

Ağa men

Şitil vurdum bağa men

Beg desem öldüriller

Ağa ben

Fidan ekim bağa ben

Bey desem öldürürler

Bes ne diyim ağa men (KHM, s. 297)

Ne diyeyim ağa ben

Acın tohtan ne heberi var (ITDA, s. 219)

Açın toktan ne haberi var.

Kazana ne kıoyıv çımçeve o geli (ITDA, s. 241)

Kazana ne bıraksan kepçene o gelir.

Allah'tan ne gelirse hoştu (ITDA, s. 221)

Allah'tan ne gelirse hoştur.

Su saldım nergiz ossın

Olırsa hergiz ossın

Men yara ne demişem

Gessin üz be üz ossın (KHM, s. 567)

Su verdim nergis olsun

Olursa her zaman olsun

Ben yara ne demişim

Gelsin yüz yüze görüşelim

Teppe başında atar

gêdeh baħaħ ne satar

lêyli ħeste düşipti

mecniün seetin satar (KHM, s. 569)

Tepebaşında atar

Gidelim bakalım ne satar

Leyla hasta düşmüş

Mecnun saatini satar

Dost bize gelmez oldu

Ĥalımi sormaz oldu

Men ona ne demiştim

Yaramı sarmaz oldu (KHM, s. 490)

Dost bize gelmez oldu

Halimi sormaz oldu

Ben ona ne demiştim

Yaramı sarmaz oldu

Gêvil kıuşı havada

Ne olırdı yuvada

Tedbir kıullardayise

Takdir dahi mevlada (KHM, s. 506)

Gönül kuşu havada

Ne olurdu yuvada

Tedbir kullardaysa

Takdir dahi mevlada

Dilim dilim

Pırtakal dilim dilim

Ne dedim küstüv mennen

Kurusun ağzım dilim (KHM, s. 331)

Diyar ağlar

El ağlar diyar ağlar

Can çıhma dost gelince

Göreğ ne diyer ağlar (KHM, s. 331)

Gülim vay

Bilbilim vay gülüm vay

Ne dedim küstüv mennen

Bı lal olmuş dilim vay (KHM, s. 343)

Gün ne demiş

Ay gèdib gün ne demiş

Hüsniyin havasında

Ay gèdip güne demiş (KHM, s. 345)

Gün ne demiş

Ay gèdib gün ne demiş

Hüsniyin havasında

Ay gèdip güne demiş (KHM, s. 345)

Bele bağlar

Dost başın bele bağlar

Bilbil ağlar gül açmaz

Verendi bele bağlar

Can çıhma dost gelince

Göreğ ne diyer ağlar

Dilim dilim

Portakal dilim dilim

Ne dedim küstün benden

Kurusun ağzım dilim

Diyar ağlar

El ağlar diyar ağlar

Can çıkma dost geldiğinde

Görelim ne der ağlar

Gülüm vay

Bülbülüm vay gülüm vay

Ne dedim küstün benden

Bu lal olmuş dilim vay

Gün ne demiş

Ay gidip gün ne demiş

Hüsünün havasından

Ay gidip güne demiş

Gün ne demiş

Ay gidip gün ne demiş

Hüsünün havasından

Ay gidip güne demiş

Böyle bağlar

Dost başını böyle bağlar

Bülbül ağlar gül açmaz

Virandır böyle bağlar

Can çıkma dost gelince

Görelim ne der ağlar

*Kül torpağ onın başına
Bêd-asıla bël bağlar
Gel çek bı ayrılığı
Gör üreg nêce dağlar* (KHM, s. 310)

Kül toprak onun başına
Kötü asıllıya bel bağlar
Gel çek bu ayrılığı
Gör yürek nasıl dağlar

*Bı sular ulıg ulıg
Kızlar doldırı tulıg
Bilezigiv tapanı
Ne vërisen muştılıg* (AK, s. 23)

Bu sular ılık ılık
Kızlar doldurur tuluk
Bileziğini bulana
Hediyelerini ne verirsin

*Men devâr
Sen kassab ol men devâr
Sinem attar dükânı
Her ne dësev mende var* (KHM, s. 365)

Ben davar
Sen kasap ol ben davar
Sinem atar dükkânı
Her ne dersin bende var

*Mene çağır diyeler
Çağırsam ne diyeler
Çağırsam adın vësem
Ona sêvda diyeller* (KHM, s. 543)

Bana çağır derler
Çağırsam ne derler
Çağırsam adını versem
Ona sevda derler

*Narıncım dilim dilim
Ge otı benim gülüm
Arhâvda ne dëmişem
Lal ossın benim dilim* (KHM, s. 548)

Turuncum dilim dilim
Gel otur benim gülüm
Arkandan ne demişim
Lal olsun benim dilim

*Pırtakal dilim dilim
Darılıb benim gülüm
Men gülime ne dëdim
Kırsın ağızım dilim* (KHM, s. 556)

Portakal dilim dilim
Darılmış benim gülüm
Ben gülüme ne dedim
Kurusun ağızım dilim

Ehmedivem ağa men

Ahmedininim ağa ben

Şitil vırdım bağa men

Beg dësem öldiriller

Bes ne diyim ağa men (KHM, s. 492)

Fidan ekim bağa ben

Bey desem öldürürler

Ne diyeyim ağa ben

Seni ne getirdi? Diyer (KA, s. 7).

“Seni ne getirdi?” der.

Sele bir keçel gelip senüvçi hediye getirip bahın ne diyer! (KA, s. 3)

Söyle bir keloğlan gelmiş senin için hediye getirmiş, bakın ne der!

Başına ne geldi bunun? (KA, s. 13)

Bunun başına ne geldi?

Kim gider munın sehebin benimçi taparsa ne isterse verrem özne. (KA, s. 15)

Kim gider bunun sahibini benim için bulursa, ne isterse veririm kendisine.

Dedi “Ne istersev verim sene ha munın sehebin benimçi tap” (KA, s. 15)

“Ne istersen veririm sana, sadece bunun sahibini benim için bul” dedi.

Tuttular öznü. “Ne istisiz?” dedi “Patşahın emri beledi” (KA, s. 21)

Kendisini tuttular. “Ne istiyorsunuz?” dedi. “Padişahın emri böyle” dediler.

Bu ağamın oğlannarı üçü de getti bilmedim başlarna ne geldi (KA, s. 16).

Bu ağamın oğlanları üçü de gitti, bilmedim başlarına ne geldi.

Dedi “Kağın indi bular ayıssa bizim başımıza ne getirirler” (KA, s. 20)

Kalkın şimdi bunlar ayılırsa bizim başımıza ne getirirler!

Ey dedi ne bilisen, kimdi bu resim? (KA, s. 21)

“E, ne biliyorsun, bu resimdeki kim?” dedi.

Dedi “Ne eyyisi, hardan eyyi olu?!” (KA, s. 27)

“Ne iyileşmesi, nereden iyi olur?!” dedi.

“Ege geldiñ oğluñu görmediñse onda ne edersev mene ele!” (KA, s. 29)

Eğer gelip de oğlunu göremezsen o zaman bana ne yaparsan yap!

Dedi “Men ne billem, sen bilisen nece çıhağ!” (KA, s. 32)

“Ben ne bileyim, nasıl çıkacağımızı sen biliyorsundur!” dedi.

Dedi “Sen dört Kemerı kazanısan, kazancuñ dört Kemeridi, ne yesen, ne içesen” (KA, s. 33)

“Sen dört (para) kazanıyorsun, kazancın dört (para), ne yiyorsun, ne içiyorsun?” dedi.

Dedi “sen dört kemeri Kazanısan, kazancuñ dört Kemeridi, ne yesen, ne içesen” (KA, s. 33)

“Sen dört (para) kazanıyorsun, kazancın dört (para), ne yiyorsun, ne içiyorsun?” dedi.

Burda durmuşam Allah’ın ferecin beklirem. aħşamçın ne yim ne içim! (KA, s. 34)

Burada durmuş Allah’ın yardımını bekliyorum. Akşam için ne yiyip ne içeyim!

Burda durmuşam Allah’ın ferecin beklirem. aħşamçın ne yim ne içim! (KA, s. 34)

Burada durmuşum Allah’ın yardımını bekliyorum. Akşama ne yiyip ne içeyim!

Aħşam gedim ne yim ne içim o ħarabada! Bilisen men ne gündeyem? (KA, s. 36)

Akşam o harabede ne yiyeyim, ne içeyim! Ne halde olduğumu biliyor musun?

Aħşam gedim ne yim ne içim o ħarabada! Bilisen men ne gündeyem? (KA, s. 36)

Akşam o harabeye gidip ne yiyeyim, ne içeyim! Ne halde olduğumu biliyor musun?

Ne disen munın boynun kim vursun? (KA, s.39)

Ne söylüyorsun (sence) bunun boynunu kim vursun?

Dedi “Üle ne yaptuv pinadiz?” (KA, s. 39)

“Ulan ayakkabı tamircisi, ne yaptın?” dedi.

“Bu günnen bele ne tuttuğ getirrem verem seniy elye.” (KA, s. 42)

Bu günden böyle ne tutarsak getiririm sana veririm.

Dedi “Seni ne yetirdi bura?” (KA, s. 45)

“Seni ne getirdi buraya?” dedi.

Dedi “Seni ne yetirdi bura?” (KA, s. 46)

“Seni ne getirdi buraya?” dedi.

Dedi “Ha, seni ne getirdi?” (KA, s. 53)

“Ha, seni ne getirdi (buraya)?” dedi.

Ay, dedi “Ev yanmış seni bura ne getirdi?” (KA, s. 54)

Ay, “Ev yanmış, seni buraya ne getirdi?” dedi.

Dediler “Arhadaşlar konuşun di! başuvuzdan geçen, ne görüpsüz, neyvüz var, ne bilisiz, ma lumatvuz neye var?” (KA, s. 56)

“Arkadaşlar haydi başınıza gelenleri konuşun! Ne gördünüz, neyiniz var, ne biliyorsunuz, malumatınız neye var?” dediler.

Dediler “Arhadaşlar konuşun di! başuvuzdan geçen, ne görüpsüz, neyvüz var, ne bilisiz, ma lumatvuz neye var? (KA, s. 56)

“Arkadaşlar hadi konuşun! Aklınızdan geçenler, ne görmüşseniz, ne biliyorsanız, malumatınız (bilgiler) neye var?” dediler.

“Cem ‘et konuşun konuşun hakat elevün navar ne yoh!” (KA, s. 60)

Millet konuşun konuşun, sohbet edin ne var ne yok!

Dedi “Bir konuşmasan memçi bu başuvdan geçeni ne gelip başuva, nece kazanıpsan bu malı?” (KA, s. 59)

“Başına gelenleri bana anlatmaz mısın? Başına ne gelmiş, bu malı nasıl kazandın?” dedi.

Kurt dedi “Ne konuşağ?” (KA, s. 60)

Kurt “Ne konuşalım?” dedi.

Dikket etti arvadı yatıp. “Ha neydi?” dedi “Valla birez canım ağırır” “Ne istiri gèvlüv” (KA, s. 60)

Dikkat etti eşi uyuyor. “Ha neyin var?” dedi. “Valla biraz canım ağrıyor” dedi. “Canın ne istiyor” dedi.

“Ne istiri benim canımçı gèvliv?” dedi (KA, s. 61)

“Benim canımın içi gönlün ne istiyor?” dedi.

Dedi “Baba bilmem ne belevdi yemeğden kesilipsen!” (KA, s. 62)

“Baba bilmiyorum, ne sorunun var, yemekten kesilmişsin” dedi.

Bular ne keder kuvatları varsa yediler (KA, s. 66)

Bunlar ne kadar kuvvetleri varsa yediler.

Dedi “Baba ne parası!” (KA, s. 66)

“Baba ne parası” dedi.

Le siz bazarda ne yipsiz bunnan eyyi osun le? (KA, s. 66)

La siz pazarda ne yediniz de bundan daha iyidi?

Ne diyisen? (KA, s. 67)

Ne söylüyorsun?

Baba dün en gece sen bize ne dediy? (KA, s. 86)

Baba dün gece sen bize ne dedin?

Ne kimin? (KA, s. 88)

Ne gibi?

Ayı ne yesin ne yesin!.. ne gevli isterse yesin “öz özüne diri” (KA, s. 89)

Ayı ne yesin ne yesin! Canı ne çekiyorsa onu yesin. “kendi kendine söylüyor.”

Ayı ne yesin ne yesin!.. ne gevli isterse yesin. “öz özüne diri” (KA, s. 89)

Ayı ne yesin ne yesin! Canı ne çekiyorsa onu yesin. “kendi kendine söylüyor.”

Ayı ne yesin ne yesin!.. ne gevli isterse yesin “öz özüne diri” (KA, s. 89)

Ayı ne yesin ne yesin! Canı ne çekiyorsa onu yesin. “kendi kendine söylüyor.”

Ne gevilleri istiri yiller içiller, yemeğ, içmeğ kömedi. (KA, s. 89)

Canları ne çekiyorsa yiyorlar, yemekleri içecekleri çok.

“Biz çamıra batmışığ seni ne getirdi bura!” “nişi?” (KA, s. 25)

Biz belamızı bulduk. Seni ne getirdi buraya! “Niçin?”

Oğlan gözün aştı dedi “Seni ne getirdi bura?” (KA, s. 32)

Oğlan gözünü açtı, “Seni ne getirdi buraya?” dedi.

Dedi “Siziy ne hakkıyız...” (KA, s. 95)

“Sizin ne hakkınız var...” dedi.

Ne istiri bu uşag? (KA, s. 97)

Ne istiyor bu çocuk?

Küçkinesen külesen

Her nedesem gülesen

Küçüksün cücesin

Her ne dersem gülersin

O huyuvdan hoşlanmam
Her gelene gülesen (KHM, s. 540)

O huyundan hoşlanmam
 Her gelene gülersin

Sukakta bilmem ne var
Sen insansan ya davar?
Kohlisan siyan arhtı
Olupsan bir cenevar (ITT, s. 86)

Sokakta bilmem ne var
 Sen insan mısın ya davar?
 Kokluyorsun pis ırmaktır
 Olmuşsun bir canavar

4.1.2.1.8.2. Ne'nin Durum Ekleri ile Kullanımı

Taranan metinlerde *ne*'nin durum ekiyle kullanımı 19 örnekte görülmektedir.

4.1.2.1.8.2.1. Ne'nin Yönelme Durumu

Taranan metinlerde *ne*'nin yönelme durumu beş örnekte görülmektedir.

Neden neye vurmağ (ITDA, s. 156)

Neden neye vurmak. (Anlatılması gereken sözü kesip, başka konuya geçmek)

Dediler "Arhadaşlar konnuşun di! başuvuzdan geçen, ne görüpsüz, neyvüz var, ne bilisiz, ma lumatvuz neye var?" (KA, s. 56)

"Arkadaşlar hadi konuşun! Aklınızdan geçenler, ne görmüşseniz, ne biliyorsanız, malumatınız (bilgiler) neye var?" dediler.

Bu arvad ajdı neye el vurdu eline çaldılar. (KA, s. 99)

Bu kadın açtır neye dokunduysa eline vurdula.

Neye gülsüz? (KA, s. 101)

Neye gülüyorsunuz?

Her neye elvurram yasağ edipsen. (KA, s. 36)

Her neye dokunursam yasaklamışsın.

4.1.2.1.8.2.2. Ne'nin Bulunma Durumu

Tranan metinlerde *ne*'nin bulunma durumu iki örnekte görülmektedir.

Nede yanım

Sen görset nede yanım

Sinem birdi dert bindi

Men bina ne dayanım (KHM, s. 371)

Nede yanayım

Sen göster nede yanayım

Bir sinem var bin derdim

Ben buna ne dayanım

Nede yanım

Sen görset nede yanım

Sinem birdi dert bindi

Men bina ne dayanım (KHM, s. 371)

Nede yanayım

Sen göster nede yanayım

Bir sinem var bin derdim

Ben buna ne dayanım

4.1.2.1.8.2.3. Ne'nin Çıkma Durumu

Taranan metinlerde *ne*'nin çıkma durumu altı örnekte görülmektedir.

Padişah dedi sağ âşıklığı neden bilini? Dedi bahçavin yeddi yemişini birbirine katarsa sağ âşıktı. (AK, s. 27)

Padişah, "Sağlam âşık nereden bilinir?" dedi. "Bahçenin yedi meyvesini birbirine katarsa sağlam âşıktır" dedi.

Neden neye vurmağ (ITDA, s. 156)

Neden neye vurmak.

Arsız neden arlanı çölde gezer salanlı (ITDA, s. 221)

Arsız neden arlanır çölde gezer sallanır. (Arsız hiçbir şeyden utanmadığı için çölde de olsa salına salına gezer)

Sen neyden kazanduv? (KA, s. 35)

Sen ne ile (nasıl) kazandın?

Patşah diskindi! Dedi "Be sen neyden bu gece bu asası edipsen?" (KA, s. 38)

Padişah irkildi! "Peki, sen ne ile bu gece bu kaniya vardın?" dedi.

Dad edim

Şikâyet edeyim

Neynen gévlim şad edim

Neyden gönlümü şad edeyim

çıhtım tavrât damına

Çıktım Tevrat damına

yehem yırtım dad edim (KHM, s. 324)

Yakamı yırtıp şikâyet edeyim

4.1.2.1.8.2.4. Ne'nin Tamlayan Durumu

Ne'nin tamlayan durumu taranan metinlerde sadece bir örnekte görülmektedir.

Neyin nesi (ITDA, s. 158)

Neyin nesi. (kim olacak, ne önemi var)

4.1.2.1.8.2.5. Ne'nin Vasıta Durumu

Irak Türkmen Türkçesinde vasıta durumu eki +n'dir. Bunun yanında +dAn eki de araç durumu eki olarak kullanılmaktadır (Bayatlı, 1996, s. 370). Taranan metinlerde *ne'nin* vasıta durumu beş örnekte görülmektedir.

Babam beg nenem hanım

Babam bey annem hanım

Daha neyden güvenim?

Daha neye güveneyim

Konşum zengin olmazsa

Komşum zengin olmazsa

Yohlıhtan sıhan canım (ITT, s. 91)

Yokluktan sıkılır canım

Seher ossın yad edim

Seher olsun yad edeyim

Neynen gévlim şad edim

Neyle gönlümü şad edeyim

Kurıssın haq dıvanı

Hak meclisi kurulsun

Yehem yırtım dad edim (KHM, s. 561)

Yakamı yırtıp şikâyet edeyim

“Neyden aparım seni!” (KA, s. 46)

Neyle götürüyüm seni!

Diye varanda meni neyden vurasan? (KA, s. 70)

“Vardığımda beni neyle vurursun?” der.

Diğer neyden vurasan meni? (KA, s. 70)

“Beni neyle vurursun?” der.

4.1.2.1.8.3. Ne’nin İyelik Eki ile Kullanımı

Ne’nin iyelik eki ile kullanımı taranan metinlerde 23 örnekte görülmektedir.

Ne mavıdı

Ne mavidir

gözleriv ne mavıdı

Gözlerin ne mavidir

avıdırsav sen avıd

Avutursan sen avut

Yad benim nem avıdı (KHM, s. 371)

Yad benim neyimi avutur

Ağu gülünde sem var

Ağu gülünde zehir var

Bilmem gevlivde ne var

Bilmem gönlünde ne var

Dostum eyyi bilisen

Dostum iyi biliyorsun

Menim dünyede nem var (KHM, s. 430)

Benim dünyada neyim var

Kim senemdi

Kim güzeldir

Kim şahtı kim senemdi

Kim şahtır kim güzeldir

Gizli yığla gözlerim

Gizli ağla gözlerim

Bilmesin kimse nemdi (KHM, s.361)

Bilmesin kimse neyimdir

Nene, dedi nevdi? (KA, s. 4)

Anne, dedi neyin var (neyindir)?

Bu çıharken “Senüv nevdi?” dedi (KA, s. 31).

Bu adam çıkarken “Senin neyin var?” dedi.

Gëttüv bahtüv ki koyun

Gittin baktın iki koyun

Yë kıssın kırı boyun

Ye kalsın kuru boyun

Neyivë oyun moyın (ITT, s. 46)

Neyine yalan dolan

Nenevîn neyin yazım

Onlara ta‘et lazım

Sözünnen yan çıhanın

Leyıktı başın ezim (ITT, s. 59)

Annenin neyini yazayım

Onlara itaat lazım

Sözünden yan çıkanın

Başını ezmek layıktır ona

Dikêtt etti arvadı yatıp. “Ha nevdi?” dedi “valla birez canım ağırırı.” “Ne istiri gevliiv?” (KA, s. 60)

Dikkat etti eşi uyuyor. “Ha neyindir?”, “Vallaha biraz yorgunum.” dedi. “Canın ne istiyor.”

Sine gerek

Sinem tek sine gerek

Men sevdım sen de sevdıv

Haşın nesine gerek (KHM, s. 387)

Sine gerek

Sinem tek sine gerek

Ben sevdım sen de sevdin

Halkın nesine gerek

Dedi “Nedi o?” dedi “valla bele bir şeydi...” “Nesidi?” dedi “Bilmiller nesidi ha bele öz özün parçalar.” (KA, s. 58)

“O nedir?” dedi. “Vallahi böyle bir şeydi...” dedi. “Nesidir?” dedi. “Nesi olduğunu bilmiyorlar, habire kendisini dövüyor.” dedi.

Dedi “Nedi o?” dedi “valla bele bir şeydi...” “Nesidi?” dedi “Bilmiller nesidi ha bele öz özün parçalar.” (KA, s. 58)

“O nedir?” dedi. “Vallahi böyle bir şeydi...” dedi. “Nesidir?” dedi. “Nesi olduğunu bilmiyorlar, habire kendisini dövüyor.” dedi.

Bir elin nesi var, ki elin sesi var (ITDA, s. 224)

Bir elin nesi var, iki elin sesi var.

İnsanın eti yilinmez, derisi girilmez, şirin dilden başka nesi var (ITDA, s. 239)

İnsanın eti yenmez, derisi giyilmez, tatlı dilden başka nesi var. (insan kendisini ancak tatlı diliyle sevdirebilir.)

Mende onun

Nesi var mende onun

Çoğ emekler çekmişem

Oğrıyca men de onun (KHM, s. 365)

Bende onun

Nesi var bende onun

Çok emek verdim

Uğrunda ben de onun

Yağış yağar sesi var

Kar yağar havası var

Sorin zalim felege

Aceb mende nesi var (KHM, s. 574)

Yağmur yağar sesi var

Kar yağar havası var

Sorun zalim feleğe

Acaba benle nesi var

Neyin nesi (ITDA, s. 158)

Neyin nesi. (kim olacak, ne önemi var)

Neyi vardı neyi yohtu herçledi bir şeyi kalmadı. (KA, s. 55)

Neyi varmış neyi yokmuş hepsini harcamış bir şeyi kalmamış.

Neyi vardı neyi yohtu herçledi bir şeyi kalmadı. (KA, s. 55)

Neyi varmış neyi yokmuş hepsini harcamış bir şeyi kalmamış.

Ey dedi bizim neyimiz nuksandı istesin gëvlim! (KA, s. 61)

“E, bizim neyimiz noksandır ki gönlüm istesin!” dedi.

Böyüg oğlan dedi “Biz ha zamana kimin arvad almayacağığ, neyimiz nuksandı?” Küçüg

oğlan dedi “O şertten arvad allıg, kızın ossa oğluma verisen?” (KA, s. 62)

Büyük oğlan, “Biz ne zamana kadar evlenmeyeceğiz, neyimiz noksandır? dedi. Küçük

oğlan, “Bir şart ile evleneceğiz, eğer kızın olursa oğluma verir misin?” dedi.

Bahtı gene hepsi gemgindi. “Nevüzdü?” (KA, s. 28)

Baktı yine hepsi gamlıdır. “Neyiniz var?” dedi.

“Gene herkes bahtı ‘aciz, gemgin. Nedi, nevüzdü?” (KA, s. 27)

Yine herkes baktı aciz, gamlı, nedir, neyiniz var?

Nedi, nevüzdü? (KA, s. 25)

Nedir, neyiniz var?

4.1.2.1.8.4. Ne'nin Ek-Fiil ile Kullanımı

Taranan metinlerde *ne*'nin ek-fiille kullanımı 105 örnekte görülmektedir.

Derziye bir müşteri:

Mene bir kat tik uygun

Derzi diyer: “Adıv ne?”

Herif diyer: “Adım Gün” (ITT, s. 10)

Terziye bir müşteri:

Bana bir takım dik uygun

Tezi, “Adın ne?” der

Herif, “Adım Gündür” der

Derzi diyer: “Aduv ne?”

“Ay’dı adım sorasan”

“Ay’a kumaş biçinmez

Şekil şekle giresen” (ITT, s. 10)

Terzi: “Adın ne?”

“Ay’dır adım sorarsan”

“Ay’a kumaş biçilmez

Şekil şekle girersin” der

Bilmem puttı ya sanam

Az kaldı yolda yanam

Her kes diyer bu nedi?

Bu nenemdi, bu nenem! (ITT, s. 23)

Bilmem puttur ya sanem

Az kaldı yolda yanayım

Her kes der bu nedir?

Bu annemdir, bu annem

Gêçer bele bir müddet

Birsi êder çoğ hiddet

O biri: “gel hıssab êt,

Bu nedi hiddet, şiddet?” (ITT, s. 30)

Geçer böyle bir müddet

Birisi eder çok hiddet

Diğeri: “gel hesapla,

Bu nedir hiddet, şiddet?

Asya Han’ıymış adı

Herif dedi: “Bu nedi?”

Gölgeni ışıqlı”

Arvad dedi: “Tettedi” (ITT, s. 34)

Asya hanmış adı

Herif “Bu nedir?”

Gölgeyi aydınlıyor” dedi

Kadın “Oyuncaktır” dedi

Arvad dèdi: bu nedi?

Adıv se 'id se 'edi

Utan ihtiyar oldu

Herif dèdi: "E 'edi" (ITT, s. 34)

Kadın "Bu nedir?" dedi

Adın Sait Sait'tir

Utan yaşlandın

Herif "Boktur" dedi

Kime edim men dadı?

Bilmirem nedi adı

Menim kimin nazdara

Ëttirmişsin sen cadı! (ITT, s. 34)

Ben şikâyeti kime edeyim?

Bilmiyorum nedir adı

Benim gibi nazlıya

Ettirmişsin sen büyü!

Aduv nedi Gerebet

İşuv nedi gelib gèt (ITT, s. 101)

Adın nedir Garabet

İşin nedir gelip git

Aduv nedi Gerebet

İşuv nedi gelib gèt (ITT, s. 101)

Adın nedir Garabet

İşin nedir gelip git

Bı gece çerşembedi

gèvlive düşen nedi?

Ot yanar tütün çıhmaz

Qazanda bişen nedi? (AK, s. 25)

Bu gece Çarşambadır

Gönlüne düşen nedir?

Ot yanar duman çıkmaz

Kazanda pişen nedir?

Bı gece çerşembedi

gèvlive düşen nedi?

Ot yanar tütün çıhmaz

Qazanda bişen nedi? (AK, s. 25)

Bu gece Çarşambadır

Gönlüne düşen nedir?

Ot yanar duman çıkmaz

Kazanda pişen nedir?

Adıv nedi Gelebet, işiv nedi gelip get. (ITDA, s. 24)

Adın nedir Gelebet, işin nedir gelip git. (Ortalıkta boşuna dolaşan işsiz kimse)

Adıv nedi Gelebet, işiv nedi gelip get. (ITDA, s. 24)

Adın nedir Gelebet, işin nedir gelip git.(Ortalıkta boşuna dolaşan işsiz kimse)

Ê .. dèdi çara ne? (AK, s. 30)

“Eee.. Çare nedir?” dedi.

Bir dene kaçtı, dèdi yalla yalla men bezedirem, Kamber nedi sözi bele geçsin! (AK, s. 31)

“Bir adam kalktı, hadi hadi ben süslerim, Kamber de nedir sözü böyle geçsin” dedi.

İndi bu yuhıdan oyansa, başın daş üste görse öz-özin öldiri nedi? Tat meni vırmasın, koy tat meni vırsın. (AK, s. 39)

Şimdi bu uykudan uyansa, başını taş üstünde görse kendini öldürür, ne? Tat beni vurmasın diye, bırak vursun beni.

Neme nedi. (ITDA, s. 157)

Neme nedir. (nedir, kimdir ‘argo’)

Ölüm ölümdü hırıldamağı nedi (ITDA, s. 163)

Ölüm ölümdür hırıltısı nedir (başımıza geleceklere karşı koymaya gerek yok)

Ölüm ölümdü, hırıldamağı nedi (ITDA, s. 249)

Ölüm ölümdür, hırıltısı nedir

Para nedi, el kiri (ITDA, s. 250)

Para nedir, el kiri.

Gögden gele gele

Düşer gile gile

Bunun adı nedi

Gerek hanım bile (KTB, s. 151)

Gökten gele gele

Düşer gile gile

Bunu adı nedir

Gerek hanım bile

Günlerden Çerşembdi

Gèvlive düşen nedi

Hem odsuz hem tütünsüz

Günlerden Çarşambadır

Gönlüne düşen nedir

Hem odsuz hem tütünsüz

Kazanda bişen nedi (KTB, s. 151)

Kazanda pişen nedir

Günlerden Çerşembedi

Günlerden Çarşambadır

Gèvlive düşen nedi

Gönlüne düşen nedir

Hem odsuz hem tütünsüz

Hem odsuz hem tütünsüz

Kazanda bişen nedi (KTB, s. 151)

Kazanda pişen nedir

Nedi ki

Nedir ki

Ne mavıdı ne sarı

Ne mavidir ne sarı

Bir güzel ağaçta

Bir güzel ağaçta

Gözel saçları (KTB, s. 161)

Güzel saçları

Şeker desen şeker döğü

Şeker desen şeker değil

Süt de döğü özü beyaz

Süt de değil özü beyaz

Pambığ desen pampug döğü bu nedi?

Pamuk desen pamuk değil bu nedir?

Düşün bul (KTB, s. 169)

Düşün bul

Tap nedi

Bul nedir (bil bakalım)

Bir kuru kafa attım refte yemeği datlı

Bir kuru kafa attım rafta yemeği tatlı

Maymun sıratlı (KTB, s. 169)

Maymun suratlı

Tap nedi tapış nedi

Bul nedir buluş nedir

Gül bahar öpüş nedi (KTB, s. 169)

Gül bahar öpüş nedir

Tap nedi tapış nedi

Bul nedir buluş nedir

Gül bahar öpüş nedi (KTB, s. 169)

Gül bahar öpüş nedir

Tap nedi tapış nedi

Bul nedir buluş nedir

Gül bahar öpüş nedi (KTB, s. 169)

Gül bahar öpüş nedir

Tap nedi

Bul nedir

Dolu gider boş geli
Ağzımıza hoş geli (KTB, s. 169)

Dolu gider boş gelir
 Ağzımıza hoş gelir

Tap nedi
Gizer oyanı
Altı kıçı var
İki dabanı (KTB, s. 170)

Bul nedir
 Gezer uyanır
 Altı ayağı var
 İki topuğu

Tap nedi
Her şeye yapışı (KTB, s. 170)

Bul nedir
 Her şeye yapışır

Tap nedi
Her şey altınnan geçer (KTB, s. 170)

Bul nedir
 Her şey altından geçer

Yarın ne Çarşamba dı
Gönlüne düşen nedi
Otsuz hem de ateşsiz
Şazanda bişen nedi (KTB, s. 173)

Yarın ne Çarşambadır
 Gönlüne düşen nedir
 Otsuz hem de ateşsiz
 Kazanda pişen nedir

Yarın ne Çarşamba dı
Gönlüne düşen nedi
Otsuz hem de ateşsiz
Şazanda bişen nedi (KTB, s. 173)

Yarın ne Çarşambadır
 Gönlüne düşen nedir
 Otsuz hem de ateşsiz
 Kazanda pişen nedir

Tap nedi duvar üstünde yarım külçe (KTB, s. 176)
 Bul nedir duvar üstünde yarım külçe.

Bir sinedi
Bir sedef bir sinedi
Kösküvde üç şey gördüm
Kissi nar biri nedi (KHM, s. 321)

Bir sinedir
 Bir sedef bir sinedir
 Göğsünde üç şey gördüm
 İkisi nar biri nedir

Merde nedi

Ėem cafa merde nedi

Asmannan daş yağarsa

Merdene merdenedi (KHM, s. 366)

Merde nedi

Ėem cafa merde nedi

Asmannan daş yağarsa

Merdene merdenedi (KHM, s. 366)

Ėerdiđine

Hemd ossın Ėerdiđine

Ėerirse ĥudam Ėersin

Ėul nedi Ėerdiđi ne (KHM, s. 393)

Dalda sına

Bilbil dalda sına

Bı beş ġünniđ dũnyenin

Bes sıĥıl daldasına

Sen mene dalda ossav

Yad nedi daldası ne (KHM, s. 416)

Elif nedi dal nedi

Müşkil nedi ĥal nedi

Umaram başıva gessin

Bilesen aĥval nedi (KHM, s. 493)

Elif nedi dal nedi

Müşkil nedi ĥal nedi

Umaram başıva gessin

Bilesen aĥval nedi (KHM, s. 493)

Merde nedir

Gam cefa merde nedir

Gökten taş yağarsa

Merdane merdanedir

Merde nedir

Gam cefa merde nedir

Gökten taş yağarsa

Merdane merdanedir

Verdiğine

şükür olsun verdiğine

Verirse Tanrım versin

Kul nedir verdiği ne

Dalda sına

Bülbül'ü dalda sına

Bu beş ġünlük dũnyanın

Yeter sıkılma ġölgesine

Sen bana ġölge olsun

Eller nedir ġölgesi ne

Elif nedir dal nedir

Problem nedir ġözüm nedir

Umarım başına gelsin

Bilesin durum nedir

Elif nedir dal nedir

Problem nedir ġözüm nedir

Umarım başına gelsin

Bilesin durum nedir

Elif nedi dal nedi
Müşkil nedi hal nedi
Umaram başıva gessin
Bilesen aḥval nedi (KHM, s. 493)

Elif nedir dal nedir
 Problem nedir çözüm nedir
 Umarım başına gelsin
 Bilesin durum nedir

Elif nedi dal nedi
Müşkil nedi hal nedi
Umaram başıva gessin
Bilesen aḥval nedi (KHM, s. 493)

Elif nedir dal nedir
 Problem nedir çözüm nedir
 Umarım başına gelsin
 Bilesin durum nedir

Elif nedi dal nedi
Müşkil nedi hal nedi
Umaram başıva gessin
Bilesen aḥval nedi (KHM, s. 493)

Elif nedir dal nedir
 Problem nedir çözüm nedir
 Umarım başına gelsin
 Bilesin durum nedir

Seherin badı nedi
Kız nenev adı neydi
Gireydim yar koynuna
Bileydim dadı nedi (KHM, s. 561)

Seherin yeli nedir
 Kız annenin adı nedir
 Gireydim yar koynuna
 Bileydim tadı nedir

seherin badı nedi
Kız nenev adı neydi
Gireydim yar koynuna
Bileydim dadı nedi (KHM, s. 561)

Seherin yeli nedir
 Kız annenin adı nedir
 Gireydim yar koynuna
 Bileydim tadı nedir

seherin badı nedi
Kız nenev adı neydi
Gireydim yar koynuna
Bileydim dadı nedi (KHM, s. 561)

Seherin yeli nedir
 Kız annenin adı nedir
 Gireydim yar koynuna
 Bileydim tadı nedir

Keçel bu nedi? (KA, s. 3)

Keloğlan bu nedir?

Diğer “Bilisen nedi bu ceyrannar?” Diğer “Nedi?” (KA, s. 9)

“Biliyor musun nedir bu ceylanlar?” der. “Nedir?” der.

Diğer “Bilisen nedi bu ceyrannar?” Diğer “Nedi?” (KA, s. 9)

“Biliyor musun nedir bu ceylanlar?” der. “Nedir?” der.

Dedi “Nolup acelemiz nedir, get acığ yemeğ geti.” (KA, s. 22)

“Ne olmuş, bu acelemiz de nedir! Acıktık git yemek getir” dedi.

Dedi “Bu nedi?” (KA, s. 24)

“Bu nedir?” dedi.

“Viy nene bu nedi! Ge gireğ baħaħ nedi bunun içi!” (KA, s. 24)

Ay nine bu da nedir! Gel içeriye girelim, bakalım bunun içi nedir!

“Viy nene bu nedi! Ge gireğ baħaħ nedi bunun içi!” (KA, s. 24)

Ay nine bu da nedir! Gel içeriye girelim, bakalım bunun içi nedir!

Nedi, nevüzdü? (KA, s. 25)

Nedir, neyiniz var?

“Gene herkeş baħtı ‘aciz, gemgin. Nedi, nevüzdü?” (KA, s. 27)

Yine herkes baktı aciz, gamlı, nedir, neyinizdi?

Men de gedim ħatunumdu sorum öznü bir baħım nedi ne döğü! (KA, s. 27)

Ben de gideyim hatunumu sorayım bir bakayım nedir ne değildir!

Bir gün dedi “Nobat mene geldi bir gedim baħım hatunun nesidi!” (KA, s. 28)

Bir gün “Nöbet bana geldi bir gideyim bakayım hatunun nesidir?” dedi.

Dedi “Nedi o?” dedi “Valla bele bir şeydi...” “Nesidi?” dedi “Bilmiller nesidi ha bele öz özüin parçalar.” (KA, s. 58)

“O nedir?” dedi. “Vallahi böyle bir şeydi...” dedi. “Nesidir?” dedi. “Nesi olduğunu bilmiyorlar, habire kendisini dövüyor.” dedi.

Ey, sele nedi? (KA, s. 29)

Ama söyle nedir?

Ege bu gece geldiyse bir oyun ettiyseler koşlama, bağ içersev içme, öziv öllüğe vur bir bağ nedi, kimdi!.. (KA, s. 31)

Eğer bu gece gelip bir tuzak kurmaya çalışırsalar hiçbir şeyi koklama, içme içmiş gibi yap, kendini ölmüş gibi yap, bir bak nedir, kimdir!...

Dedi “Gideğ buranı keşfedeğ bağ bu işşig nedi” (KA, s. 33)

“Gidelim burayı keşfedelim bakalım bu ışık nedir” dedi.

Patşah diyer “Sen ‘atüv senüv nedi?” (KA, s. 33)

Padişah “Senin zanaatın nedir?” der.

Dedi “Oğlum sen kuru yerde yatan bu ‘arak nedi içisen?” (KA, s. 33)

“Oğlum sen pulsuz çulsuzsun, bu içtiğin içki de nedir?” dedi.

Kurtoğlu yuhudan diskindi delli kimin! Dedi “Bu nedi?” (KA, s. 51)

Kurt uykusundan irkilerek, deli gibi uyandı! “Bu nedir?” dedi.

“Ha dediler, bu benedam nedi getiripsen?” (KA, s. 44)

“Ha, bu bin adam da nedir buraya getirmişsin?” dediler.

Dedi “Bu nedi döğüsüz bunt?” (KA, s. 55)

“Bu dövdüğünüz de nedir?” dedi.

Ses seda yoh, işşığ yanırı, perde de kurulup! Bu nedi? (KA, s. 67)

Ses seda yok, lamba yanıyor, perde de kurulmuş! Bu nedir?

Ye 'ni maksadı nedi? (KA, s. 84)

Yani gayesi nedir?

Dedi “Nedi vasyeti?” (KA, s. 85)

“Vasiyeti nedir?” dedi.

Kızın maksadı nedi? (KA, s. 85)

Kızın maksadı nedir?

Kızın maksadı nedi? (KA, s. 91)

Kızın maksadı nedir?

Heberder olağ bacımız baħağ bizi çağırır. “Ha, dedi bacı nedi?” (KA, s. 92)

Bacımız bizi çağırıyor haberdar olalım. “Efendim bacı nedir?” dedi.

Adam kahtı dedi nedi? Dedi ‘işte gene bir kızımız oldu’ (KA, s. 93)

Adam kalktı “Nedir” dedi. “İşte yine bir kızımız oldu” dedi.

Ha, dediler nene nedi? (KA, s. 93)

“Efendim, anne nedir?” dediler.

Biz ekmeg tapmarığ bu nedi getiripsen öziün? (KA, s. 95)

Biz ekmeği bulamıyoruz bu getirdiğin de nedir?

Bu nedi getiripsen? Diyer “Nessiz özünnen?” (KA, s. 96)

Bu getirdiğin de nedir? “Kendisinden ne istiyorsunuz?” der.

Et yen karga geli diyer “Fatmaħan” diyer: Ne? (KA, s. 6)

Et yiyen karga gelir, “Fatmahan” der. “Ne?” der.

Vèrdigine

Hemd ossın vèrdigine

vèirse hıdam vèrsin

Kul nedi vèrdiği ne (KHM, s. 393)

Verdiğine

Şükür olsun verdiğine

Verirse Tanrım versin

Kul nedir verdiği ne

Dalda sına

Bilbil dalda sına

Bı bês günniğ dünyenin

Bes sıhıl daldasına

Sen mene dalda ossav

Yad nedi daldası ne (KHM, s. 416)

Dalda sına

Bülbül’ü dalda sına

Bu beş günlük dünyanın

Gölgesine sığındığın yeter

Sen bana gölge olsun

Eller nedir gölgesi ne

Fatmaḥan, Fatmaḥan! Diyer “Ne Alla hetiriçi” (KA, s. 8)

Fatmahan, Fatmahan! “Allah rızası için ne?” der.

Ḳaḥar diyer “Fatmaḥan”, diyer “Ne?” (KA, s. 11)

Kalkar, “Fatmahan” der. O da “Ne?” der.

Ne Fatmaḥanı! Kimdi Fatmaḥan? (KA, s. 17)

Ne Fatmaḥanı! Fatmahan kimdir?

O ḥevişe girdiler baḥtılar ne! (KA, s. 19)

O avluya girdiler baktılar ne (bir de ne görsünler)!

Olar da girdiler baḥtılar ne! (KA, s. 19)

Onlar da (avluya) girdiler bir de ne görsünler!

Men de gedim ḥatunumdu sorum öznü bir baḥım nedi ne döğü! (KA, s. 27)

Ben de gideyim hatunumu sorayım bir bakayım nedir ne değildir!

Bir gün patşah oğlu dedi “Kardaş!” dedi “Ne” dedi “Gelmesen gideh çöle ava!” (KA, s.42)

Bir gün padişahın oğlu “Kardeş” dedi. “Ne” dedi. “Av için çöle gidelim, gelmez misin?” dedi.

Bir gün patşah oğlu dedi “Kardaş!” dedi “Ne?” “Men bilmirem kesmeğini...” (KA, s. 42)

Bir gün padişahın oğlu “Kardeş!” dedi. “Ne?” dedi. “Ben kesmesini bilmiyorum...”

Yarın oldu dediler “Kırdoglu!” dedi “Ne” (KA, s. 43)

Yarın oldu “Kurtoğlu!” dediler, “Ne” dedi.

Dedi “Kırdoglu!” dedi “Ne” (KA, s. 47)

“Kurtoğlu!” dedi. “Ne” dedi.

Patşah oğlu dedi “Kırdoglu” dedi “Ne?” (KA, s. 50)

Padişahın oğlu, “Kurtoğlu” dedi. O da “Ne?” dedi.

Patşah oğluna dedi “Patşah oğlu!” dedi “Ne?” dedi. “Mennen seniyci olmaz memleket içinde oturah” dedi “Be?” dedi “Babaya sele memleketin...” (KA, s. 51)

Padişah oğluna “Padişah oğlu!” dedi. “Ne?” dedi. “Benle sen bu memlekette yaşayamayız.” dedi. “Yaa?” dedi. “Babana söyle, memleketin...” dedi.

Dedi “Kardaş!” dedi “Ne?” dedi “Bilisen navar?” dedi “navar?” (KA, s. 51)

“Kardeş!” dedi “Ne?” dedi, “Biliyor musun ne var?”, “ne var?” dedi.

Dedi “Buna, ne delli ‘a vereğin üç peri kıızı?” (KA, s. 93)

“Buna! Ne! Deliye mi verelim üç peri kızını?” dedi.

Hemen geldi bir yolçı

Nesen sen? Dedi: “Elçi

İran Şahı’nınnan geldim

Hemen geldi bir yolcu

Nesin sen? “Elçi

İran Şahı’ndan geldim

Vezirlerden solçı'' (ITT, s. 9)

Vezirlerden solcu'' dedi

Kız sen nesen bura gelipsen? (KA, s. 7)

Kız sen nesin (kimsin) buraya gelmişsin?

“Sen nesen?” dedi “Men işte Allah’ın bendesiyem.” (KA, s. 18)

“Sen nesin (kimsin)?” dedi. “Ben Allah’ın bir kuluyum.” dedi.

“Ey, men ne bilim sen nesen?” (KA, s. 18)

E, ben ne bileyim sen nesin (kimsin)?

Sen nesen? dedi “Valla men Allah’ın bendesiyem” (KA, s. 22)

“Sen kimsin?” dedi. “Ben Allah’ın bir kuluyum” dedi.

Baba sen nesen? (KA, s. 35)

Sen nesin (kimsin) efendim?

Dedi “Baba sen nesen?” (KA, s. 36)

“Sen nesin (kimsin) efendim?” dedi.

Odunçu eğildi dedi “Nesen sen?” (KA, s. 95)

“Oduncu eğildi “Nesin sen?” dedi.

Dedi “Ala başıy yesin nesen sen!” (KA, s. 94)

“Al ne halin varsa gör, nesin sen! (nasıl bir insansın)” dedi.

4.1.2.1.8.5. Ne’nin Birleşik Kullanımı

Ne soru sözcüğünün Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Irak Türkmen Türkçesinde de yardımcı fiillerle birleştiği görülmüştür: *ne + et-* (*nêt-*), *ne + eyle-* (*nèyle-*, *neyne-*), *ne + ol-* (*nol-*). Ancak Irak Türkmen Türkçesinde, yardımcı fiillerin yanında “iste-” fiili ile “var”

ismi ile birlikte kullanılan *ne* soru sözcüklü birleşik yapılara da rastlanmıştır: *ne + iste-* (*nisse-*), *ne + var* (*navar*).

4.1.2.1.8.5.1. Birleşik Yazılan Birleşik Kullanımlar

Taranan metinlerde *ne*'nin birleşik yazılan birleşik kullanımları 206 örnekte görülmektedir.

Kahtım cülheye gëttim

Kalktım çulhaya gittim

Bilmirem orda nettim

Bilmiyorum orada ne yaptım

“Cülhe, bunu böz işle”

“Çulha, bunu bez yap”

Türlü sözler eşittim (ITT, s. 28)

Türlü sözler işittim

Ya rabbi diyer, men nettim özüm özüme? (KA, s. 6)

“Allah’ım, ben kendi kendime ne yaptım?” der.

Bir gece eve gëttim

Bir gece eve gittim

And iştım toba ëttim

Ant içtim tövbe ettim

Ki gün gëşti aradan

İki gün geçti aradan

Düşündüm dedim nettim (ITT, s. 90)

Düşündüm dedim nettim

“Bu, dedi, bugün nettüv netmediüv?” (KA, s. 35)

Bu, “bugün ne yaptın ne yapmadın?” dedi.

“Bu, dedi, bugün nettüv netmediüv?” (KA, s. 35)

Bu, “Bugün ne yaptın ne yapmadın?” dedi.

Bu Allah’ın çölünde netsen? (KA, s. 10)

Bu Allah’ın çölünde ne yapıyorsun?

“Ha ker nene nettüv?” (KA, s. 18)

Ha yaşlı nine ne yaptın?

Ey dedi “Nedim mene her netti o keri etti!” (KA, s. 32)

E, ne yapayım bana her ne yaptıysa o karı yaptı.

Neyse. Ayı netti özüyçün yedi toh oldu. (KA, s. 89)

Neyse. Ayı netti kendisi için, yedi doydı.

kaşsın netsin özne! (KA, s. 89)

Kalksın kendisine ne yapsın!

Bu oğlağ netmişti sene bu oğlağı kesti? (KA, s. 90)

Bu oğlak ne yapmıştı sana bu oğlağı kestin?

Bes bacıları heberi yohtu bu böyüg bacı nediri netmiri. (KA, s. 90)

Yalnız büyük kardeşlerinin ne yapıp ne yapmadığından diğer kardeşlerin haberi yok.

Ah, dedi, neçi bu oğlağı sen kesipsen netmişti sene ne zereri vardı sene? Bu ayı öz özne diri. (KA, s. 91)

“Ah, niçin bu oğlağı kestin ne yapmıştı, ne zararı vardı sana?” dedi. Bu sözü ayı kendi kendine söylüyor.

Böyüg kız netti! (KA, s. 91)

Büyük kız netti!

Ayı netti! Bir cüt tepme yere çaldı atlandı düştü şeyin üstüne, sacın üstüne. (KA, s. 92)

Ayı netti! Bir çift tepme vurdu atladı şeyin üstüne, sacın üstüne.

Neneni kaşarladılar endirdile kızı aldılar öptüler bilmem nettile... (KA, s. 94)

Anneyi karşıladılar indirdiler, kızı aldılar öptüler, bilmem ne yaptılar...

Yıgladı bilmem netti... dönmedi. (KA, s. 94)

Ağladı bilmem ne yaptı... Dönmedi

Gideğ bağag bu netti? (KA, s. 35)

Gidelim bakalım bu ne yaptı?

Bu 'umür bele bitti

Hoşlıg evumnen itti

Hayat qedri bilmiyen

Gör bah bizlere netti! (ITT, s. 81)

Bu ömür böyle bitti

Güzellik evimden kayboldu

Hayatın kadrini bilmeyen

Gör bak bizlere netti

Bahın hanımlar netti

Birbirine göz etti

Hepsi birden sordular

“Dil, sümügdü ya etti?” (ITT, s. 64)

Bakin hanımlar netti

Birbirine göz etti

Hepsi bir arada sordular

“Dil, kemik mi ya da et mi?”

Bilmirem sennen ne gètti

Gelinüv sene netti

Şirin imşag dilüvü

Kim bele sümüg etti? (ITT, s. 73)

Bilmiyorum senden ne gitti

Gelinin sana netti

Şirin yumuşak dilini

Kim böyle kemik etti?

Bir gün dedi: men nedim

Bir iş kalmadı edim

Toplıyım var yoğumu

Uzağ bir şehre gèdim (ITT, s. 78)

Bir gün dedi: ben ne edeyim

Bir iş kalmadı etmeyeyim

Toplayayım var yoğumu

Uzak bir şehre gideyim

Bırağın bir de gèdim

Görün men orda nedim?

Servetinin hepsini

Hèr ile heyrat edim (ITT, s. 92)

Bırakın bir de gideyim

Görün ben orada ne edeyim?

Servetinin hepsini

Hayır ile Arafat edeyim

“Ah diyer daha nedim; diyer bu kardaşlarım benimçi yemeğ, içmeğim getirirdiler bu mığarada. Men nedim özüm!...” (KA, s. 9)

“Ah daha ben ne yapayım; kardeşlerim benim için yemek, içmek getirirdi bu mağaraya, şimdi ben ne yapayım yalnız başıma!..” der.

“Ah diyer daha nedim; diyer bu kardaşlarım benimçi yemeğ, içmeğim getirirdiler bu mığarada. Men nedim özüm!...” (KA, s. 9)

“Ah daha ben ne yapayım; kardeşlerim benim için yemek, içmek getirirdi bu mağaraya, şimdi ben ne yapayım yalnız başıma!..” der.

Bı dünya kamımcadı

Aşkı maramımcadı

Nèdim fani dünyeni

Ecel he ardımcadı (KHM, s. 462)

Bu dünya kamımcadır

Aşkı meramımcadır

Neyleyeyim fani dünyayı

Ecel hep ardımcadır

Bı gece üç gecedi

Aşkı maramımcadı

Nèdim fani dünyeni

Ecel he ardımcadı (KHM, s. 462)

Bu gece üç gecedir

Aşkı meramımcadır

Neyleyeyim fani dünyayı

Ecel hep ardımcadır

Dedi çarası nossın, benim kimin bir kimsesiz nèdebillem? Dèdi gèt Şah’a şiket èle, (AK, s. 25)

“Çaresi ne olsun, benim gibi bir kimsesiz ne yapabilirim?” dedi. “Git padişaha şikâyet et” dedi.

Dèdi nèce olı kaħmırı yuħıdan, bilmirem nèdim (AK, s. 38)

“Nasıl olur, uyanamıyor. Ne yapacağımı bilmiyorum.” dedi.

İndi Tat geli meni bırda görse ölince çalar bilmirem nèdim? (AK, s. 38)

Şimdi Tat gelir, beni burada görürse ölünceye dek döver, ne yapacağımı bilmiyorum?

Sakka dedi giderem

Baħ bu gece nèderem

“Saka dedi giderim

Bak bu gece ne ederim

Déf zırnapa kéfinnen
Toyı on gün ederem (ITT, s. 4)

Def zurna keyfinden
 Düğünü on gün ederim”

İlan dedi “nederem,
Açılıb men giderem
Bir daha görsem seni
Çalaram su ederem!” (ITT, s. 8)

Yılan “ne ederim,
 Açılıp ben giderim
 Bir daha görsem seni
 Döverim su ederim” dedi

Kuzu diyer: “nederem?
Senuvçin and ederem
Biraz duz alıb gellem
İndi köye giderem” (ITT, s. 45)

“Kuzu “Ne ederim?
 Senin için ant içerim
 Biraz tuz alıp gelirim
 Şimdi köye giderim” der

Ey dedi “nedim mene her netti o keri etti!” (KA, s. 32)
 “E, ne yapayım bana her ne yaptıysa o karı yaptı.” dedi.

Nedim nedim!... Ya Allah bugün men nedim! (KA, s. 35)
Ne edeyim, ne edeyim... ya Allah bugün ben ne edeyim!

Nedim nedim!... Ya Allah bugün men nedim! (KA, s. 35)
 Ne edeyim, ne edeyim... ya Allah bugün ben ne edeyim!

Nedim nedim!... Ya Allah bugün men nedim! (KA, s. 35)
 Ne edeyim, ne edeyim... ya Allah bugün ben ne edeyim!

Men de elim koydum koltuğuma “Nedim nedim!” (KA, s. 35)
 Ben de elimi koltuğuma koyup düşündüm “Ne yapayım, ne yapayım!”

Men de elim koydum koltuğuma “Nedim nedim!” (KA, s. 35)
 Ben de elimi koltuğuma koyup düşündüm “Ne yapayım, ne yapayım!”

Allah 'ümürler versin kılincıv' keskün ossun, ey be nedim; men de teşkele edirem! (KA, s.36)

Allah uzun ömürler versin, kılıcın keskin olsun, ama ne yapayım; ben de hile ediyorum!

Dedi "Bir şey kaldı ge onu da ele memçin" dedi "nedim adamaka, dayı?" (KA, s. 58)

"Bir şey daha var gel onu da benim için yap" dedi. "Ne yapayım ey adam, dayı?" dedi.

Ey dedi, kerri nene kurban olum sene bunu nedim! (KA, s. 75)

"E, karı nine kurban olayım sana söyle bunu ne edeyim!" dedi.

Get herçle nedesen ele! (KA, s. 39)

"Git harca ne yaparsan yap!"

Dedi "Baba bilisen nedesen?" (KA, s. 54)

"Ne yapacağını biliyor musun?" dedi.

"Arvad nedipsen?" (KA, s. 55)

"Kadın ne yapmışsın?"

Kızım sen geriplihte nede bilisen! (KA, s. 25)

Kızım sen gurbette ne yapabilirsin!

Ne diyili? Allah'ın çölünde gece meheli bı savıgta nedisen? (AK, s. 30)

"Ne denilir? Allah'ın çölünde gece vakti bu soğukta ne yapıyorsun?"

Kurt kardaş nedeceğsen,

'Eceb meni yeceğsen?

Çok tepme vurram sene

Sen naçar kaçacağsan! (ITT, s. 46)

Kurt kardeş ne edeceksin

Acaba beni yiyecek misin?

Boynuz tekme vururum sana

Sen çaresiz kaçacaksın!

Kadın yemeğcin gèdip

Kadın yemek için gitmiş

Yemeğleri seyr edip
Ne kaz kalıb ne horoz
Misafir bize nédip? (ITT, s. 12)

Yemekleri seyretmiş
Ne kaz kalmış ne horoz
Misafir bize netmiş?

Yaşım gēşti ellini
Sıhmadım yar elini
Bilmem felek nēdeceğ
Menim teki dellini (ITT, s. 15)

yaşım geçti elliyi
Sıkmadım yar elini
Bilmem felek ne edecek
Benim gibi deliyi

Bilmem felek nēdeceğ
Meni alıb gideceğ
Yatırıp torpağlarda
Sümüğüleri dideceğ (ITT, s. 15)

Bilmem felek ne edecek
Beni alıp gidecek
Yatırıp topraklarda
Kemiklerimi didecek

çakkal bilisen nēder
saçın sekkeli dider
Kıyamatta ne verim?
Tavuğı koyar gider (ITT, s. 18)

Çakal biliyor musun ne eder
Saçını sakalını diter
Kıyamette ne vereyim?
Tavuğu bırakır gider

Bacım gelin çihin bu ağaca koz ağacına bu geceni burda kalağ bağağ Alla nēder! (KA, s. 87)

Bacım gelin bu ceviz ağacına çıkın bu geceyi burada kalalım bakalım Allah ne yapar!

Bes bacıları heberi yohtu bu böyüg bacı nediri netmiri. (KA, s. 90)

Yalnız büyük kardeşlerinin ne yapıp ne yapmadığından diğer kardeşlerin haberi yok.

“Bugün sebbehten mığrıba kimin muni yanımda heps ettim, bağağın bu gece bu nediri!”
 (KA, s.38)

Bugün sabahtan akşama kadar bunu yanımda hapsettim, bakalım bu gece bu ne yapıyor!

Bağvan bağvan olsa nediri bağ duvarı (ITDA, s. 223)

Eğer bağcı sağlam bağcı olsaydı, bağ duvarı ne yapıyordu.

“Dünen biz muni yasağ ettiğ bu gecede de gideğin keşfine baħağ bu ħarabada nediri!”
(KA, s. 34)

Dün biz bunu yasakladık bu gecede de gidelim keşfedelim bakalım bu harabede ne yapıyor!

“Ey nedeğ ‘ate eşşeg girdi éve ħorħumuzdan girmedig.’” (KA, s. 75)

E, ne yapalım hala eşek eve girdi korkumuzdan giremedik.

Nece gideğ, nedeğ...? (KA, s. 18)

Nasıl gidelim, ne yapalım...?

Dedi “Bilisiz nedeğin?” (KA, s. 85)

“Biliyor musunuz ne yapalım?” dedi.

Bular dediler “Biz nedeğin!” (KA, s. 42)

Bunlar “biz ne yapalım” dediler.

Bağdayam

Bağcadayam bağdayam

Men felege nèynedim

Bir açılmaz bağdayam (KHM, s. 306)

Bağdayım

Bahçedeyim bağdayım

Ben feleğe ne eyledim

Bir açılmaz düğümdeyim

baħtı kem

kemali çoħ baħtı kem

men felege nèynedim

döndi mene baħtı kem (KHM, s. 308)

Bahtı kem

Kemali çok bahtı kem

Ben feleğe ne eyledim

Döndü bana fena baktı

Özim nèynim

Bı derde dözim nèynim

Od sennen odın mennen

Ben neyleyeyim

Bu derde dayanayım neyleyeyim

Ateş senden odun benden

Yandırım özin nëynim (KHM, s. 382)

Yakayım ben neyleyeyim

Özim nëynim

Ben neyleyeyim

Bı derde dözim nëynim

Bu derde dayanayım neyleyeyim

Od sennen odın mennen

Ateş senden odun benden

Yandırım özin nëynim (KHM, s. 382)

Yakayım ben neyleyeyim

Özim nëynim

Ben neyleyeyim

Bı derde dözim nëynim

Bu derde dayanayım neyleyeyim

Od sennen odın mennen

Ateş senden odun benden

Yandırım özin nëynim (KHM, s. 382)

Yakayım ben neyleyeyim

Yara nëynim

Yâre neyleyeyim

Sızıldar yara nëynim

Sızlar yara neyleyeyim

Yol uzun menzil irag

Yol uzun menzil ırak

Yetişmem yara nëynim (KHM, s. 399)

Yetişmem yâre neyleyeyim

Yara nëynim

Yâre neyleyeyim

Sızıldar yara nëynim

Sızlar yara neyleyeyim

Yol uzun menzil irag

Yol uzun menzil ırak

Yetişmem yara nëynim (KHM, s. 399)

Yetişmem yâre neyleyeyim

Yara nëynim

Yâre neyleyeyim

Sızıldar yara nëynim

Sızlar yara neyleyeyim

Yol uzun menzil irag

Yol uzun menzil ırak

Yetişmem yara nëynim (KHM, s. 399)

Yetişmem yâre neyleyeyim

Dağı dağdan

Dağı dağdan

Sêl açar dağı dağdan

Sel açar dağı dağdan

Felege nëynemişem

Felege ne eylemişim

Kesmiri dağı dağdan (KHM, s. 416)

Kesmiyor dağı dağdan

Derdi nəynim

Yad gülüm derdi nəynim

Bağrımda bı felegin

Sağalmaz derdi nəynim (KHM, s. 416)

Derdi nəynim

Yad gülüm derdi nəynim

Bağrımda bı felegin

Sağalmaz derdi nəynim (KHM, s. 416)

Derdi nəynim

Yad gülüm derdi nəynim

Bağrımda bı felegin

Sağalmaz derdi nəynim (KHM, s. 416)

Bı sular ahtı nəynim

Sadası kahtı nəynim

Men sennen ayrılmazdım

Yıldızım ahtı nəynim (KHM, s. 465)

Bı sular ahtı nəynim

Sadası kahtı nəynim

Men sennen ayrılmazdım

Yıldızım ahtı nəynim (KHM, s. 465)

Bı sular ahtı nəynim

Sadası kahtı nəynim

Men sennen ayrılmazdım

Yıldızım ahtı nəynim (KHM, s. 465)

Bı sular ahtı nəynim

Derdi ne eyleyeyim

Yad güleyim derdi ne eyleyeyim

Bağrımda bu feleğin

Sağ olmaz derdi ne eyleyeyim

Derdi ne eyleyeyim

Yad güleyim derdi ne eyleyeyim

Bağrımda bu feleğin

Sağ olmaz derdi ne eyleyeyim

Derdi ne eyleyeyim

Yad güleyim derdi ne eyleyeyim

Bağrımda bu feleğin

Sağ olmaz derdi ne eyleyeyim

Bu sular aktı neyleyeyim

Sedası kalktı neyleyeyim

Ben senden ayrılmazdım

Yıldızım aktı neyleyeyim

Bu sular aktı neyleyeyim

Sedası kalktı neyleyeyim

Ben senden ayrılmazdım

Yıldızım aktı neyleyeyim

Bu sular aktı neyleyeyim

Sedası kalktı neyleyeyim

Ben senden ayrılmazdım

Yıldızım aktı neyleyeyim

Bu sular aktı neyleyeyim

Yar mene bahtı nêynim
Men dëdim ölincedi
Üç günniğ bahtı nêynim (KHM, s. 465)

Yar bana baktı neyleyeyim
 Ben dedim ölünceye kadardır
 Üç günlük baktı neyleyeyim

Bı sular ahtı nêynim
Yar mene bahtı nêynim
Men dëdim ölincedi
Üç günniğ bahtı nêynim (KHM, s. 465)

Bu sular aktı neyleyeyim
 Yar bana baktı neyleyeyim
 Ben dedim ölünceye kadardır
 Üç günlük baktı neyleyeyim

Bı sular ahtı nêynim
Yar mene bahtı nêynim
Men dëdim ölincedi
Üç günniğ bahtı nêynim (KHM, s. 465)

Bu sular aktı neyleyeyim
 Yar bana baktı neyleyeyim
 Ben dedim ölünceye kadardır
 Üç günlük baktı neyleyeyim

Coşğınım coştı nêynim
Ėem hedden aştı nêynim
Men size gelmeziydim
Bı fikrim çaştı nêynim (KHM, s. 477)

Heyecanım kabardı neyleyeyim
 Gam haddini aştı neyleyeyim
 Ben size gelmezdim
 Bu aklım karıştı neyleyeyim

Coşğınım coştı nêynim
Ėem hedden aştı nêynim
Men size gelmeziydim
Bı fikrim çaştı nêynim (KHM, s. 477)

Heyecanım kabardı neyleyeyim
 Gam haddini aştı neyleyeyim
 Ben size gelmezdim
 Bu aklım karıştı neyleyeyim

Coşğınım coştı nêynim
Ėem hedden aştı nêynim
Men size gelmeziydim
Bı fikrim çaştı nêynim (KHM, s. 477)

Heyecanım kabardı neyleyeyim
 Gam haddini aştı neyleyeyim
 Ben size gelmezdim
 Bu aklım karıştı neyleyeyim

Damda duranı nêynim
Boynım buranı nêynim

Damda durmuş olanı neyleyeyim
 Boynumu bükeni neyleyeyim

Yuğırır kesme hınna
Yalguz vıranı nêynim (KHM, s. 486)

Yuğurmuş kesme kına
 Yalnız vuranı neyleyeyim

Damda duranı nêynim
Boynım buranı nêynim
Yuğırır kesme hınna
Yalguz vıranı nêynim (KHM, s. 486)

Damda durmuş olanı neyleyeyim
 Boynumu bükeni neyleyeyim
 Yuğurmuş kesme kına
 Yalnız vuranı neyleyeyim

Damda duranı nêynim
Boynım buranı nêynim
Yuğırır kesme hınna
Yalguz vıranı nêynim (KHM, s. 486)

Damda durmuş olanı neyleyeyim
 Boynumu bükeni neyleyeyim
 Yuğurmuş kesme kına
 Yalnız vuranı neyleyeyim

Nêynim sene
Düşipti meylim sene
Men dönsem gèvil dönmez
Sen dönsev nêynim sene (KHM, s. 372)

Neyleyeyim sana
 Düşmüştür meylim sana
 Ben dönsem gönül dönmez
 Sen dönsen neyleyeyim sana

Nêynim sene
Düşipti meylim sene
Men dönsem gèvil dönmez
Sen dönsev nêynim sene (KHM, s. 372)

Neyleyeyim sana
 Düşmüştür meylim sana
 Ben dönsem gönül dönmez
 Sen dönsen neyleyeyim sana

Derd meni aldı nêynim
Yatağa saldı nêynim
Çoh niyetler tutmuştım
Gèvlimde kaldı nêynim (KHM, s. 489)

Dert beni aldı neyleyeyim
 Yatağa saldı neyleyeyim
 Çok niyetler etmişim
 Gönümde kaldı neyliyeyim

Derd meni aldı nêynim
Yatağa saldı nêynim
Çoh niyetler tutmuştım

Dert beni aldı neyleyeyim
 Yatağa saldı neyleyeyim
 Çok niyetler etmişim

Gèvlimde ƙaldı nèynim (KHM, s. 489)

Gönlümde kaldı neyliyeim

Derd meni aldı nèynim

Dert beni aldı neyleyeyim

Yatağa saldı nèynim

Yatağa saldı neyleyeyim

Çoĥ niyetler tutmıştım

Çok niyetler etmiştim

Gèvlimde ƙaldı nèynim (KHM, s. 489)

Gönlümde kaldı neyliyeim

Evləri dördi nèynim

Evleri büyüktür neyleyeyim

Suları şordı nèynim

Suları tuzludur neyleyeyim

İstedığım kızları

İstedığım kızlarının

Bir gözi kördü nèynim (KHM, s. 498)

Bir gözü kördür neyleyeyim

Evləri dördi nèynim

Evleri büyüktür neyleyeyim

Suları şordı nèynim

Suları tuzludur neyleyeyim

İstedığım kızları

İstedığım kızlarının

Bir gözi kördü nèynim (KHM, s. 498)

Bir gözü kördür neyleyeyim

Evləri dördi nèynim

Evleri büyüktür neyleyeyim

Suları şordı nèynim

Suları tuzludur neyleyeyim

İstedığım kızları

İstedığım kızlarının

Bir gözi kördü nèynim (KHM, s. 498)

Bir gözü kördür neyleyeyim

Evləri ĥasar nèynim

Evleri hisar neyleyeyim

Ėem meni basar nèynim

Gam beni basar neyleyeyim

Özi bir tülki gözler

Kendisi bir tilki gözler

Ayağı aĥsar nèynim (KHM, s. 498)

Ayağı aksar neyleyeyim

Evləri ĥasar nèynim

Evleri hisar neyleyeyim

Ėem meni basar nèynim

Gam beni basar neyleyeyim

Özi bir tülki gözler

Kendisi bir tilki gözler

Ayağı aĥsar nèynim (KHM, s. 498)

Ayağı aksar neyleyeyim

Evleri Һasar n ynim
Ğem meni basar n ynim
 zi bir tülki gözler
Ayağı aҺsar n ynim (KHM, s. 498)

E leri k  ti n ynim
K prini g  ti n ynim
Boynu buri lı yarım
Mennen vazg  ti n ynim (KHM, s. 498)

E leri k  ti n ynim
K prini g  ti n ynim
Boynu buri lı yarım
Mennen vazg  ti n ynim (KHM, s. 498)

E leri k  ti n ynim
K prini g  ti n ynim
Boynu buri lı yarım
Mennen vazg  ti n ynim (KHM, s. 498)

  tim bilandım n ynim
Dağı dolandım n ynim
Bir bed-asıl yarıy ın
 zım talandım n ynim (KHM, s. 514)

  tim bilandım n ynim
Dağı dolandım n ynim
Bir bed-asıl yarıy ın
 zım talandım n ynim (KHM, s. 514)

  tim bilandım n ynim

Evleri hisar neyleyeyim
 Gam beni basar neyleyeyim
 Kendisi bir tilki gözler
 Ayağı aksar neyleyeyim

Evleri g  t  neyleyeyim
 Köprüyü g  ti neyleyeyim
 Boynu bükülü y rım
 Benden vazg  ti neyleyeyim

Evleri g  t  neyleyeyim
 Köprüyü g  ti neyleyeyim
 Boynu bükülü y rım
 Benden vazg  ti neyleyeyim

Evleri g  t  neyleyeyim
 Köprüyü g  ti neyleyeyim
 Boynu bükülü y rım
 Benden vazg  ti neyleyeyim

  tim bulandım neyleyeyim
 Dağı dolandım neyleyeyim
 Bir kötü soylu y r için
 Kendimi mahvettim neyleyeyim

  tim bulandım neyleyeyim
 Dağı dolandım neyleyeyim
 Bir kötü soylu y r için
 Kendimi mahvettim neyleyeyim

  tim bulandım neyleyeyim

Dağı dolandım nêynim
Bir bed-asıl yarıyçın
Özim talandım nêynim (KHM, s. 514)

Dağı dolandım neyleyeyim
 Bir kötü soylu yâr için
 Kendimi mahvettim neyleyeyim

Ğınıfil esti nêynim
Ğaralım kesti nêynim
Dili dost kalbi ħayın
Men bele dostı nêynim (KHM, s. 536)

Karanfil kokusu esti neyleyeyim
 Huzurumu kesti neyleyeyim
 Dili dost kalbi hain
 Ben böyle dostu neyleyeyim

Ğınıfil esti nêynim
Ğaralım kesti nêynim
Dili dost kalbi ħayın
Men bele dostı nêynim (KHM, s. 536)

Karanfil kokusu esti neyleyeyim
 Huzurumu kesti neyleyeyim
 Dili dost kalbi hain
 Ben böyle dostu neyleyeyim

Ğınıfil esti nêynim
Ğaralım kesti nêynim
Dili dost kalbi ħayın
Men bele dostı nêynim (KHM, s. 536)

Karanfil kokusu esti neyleyeyim
 Huzurumu kesti neyleyeyim
 Dili dost kalbi hain
 Ben böyle dostu neyleyeyim

Limi şirindi nêynim
İçi dilimdi nêynim
Çoh ta güzel degisen
Ğanv şirindi nêynim (KHM, s. 542)

Limon tatlıdır neyleyeyim
 İçi dilimlidir neyleyeyim
 Çok da güzel değilsin
 Huyen güzeldir neyleyeyim

Limi şirindi nêynim
İçi dilimdi nêynim
Çoh ta güzel degisen
Ğanv şirindi nêynim (KHM, s. 542)

Limon tatlıdır neyleyeyim
 İçi dilimlidir neyleyeyim
 Çok da güzel değilsin
 Huyen güzeldir neyleyeyim

Limi şirindi nêynim
İçi dilimdi nêynim

Limon tatlıdır neyleyeyim
 İçi dilimlidir neyleyeyim

Çoğ ta güzel degisen
Ƙanıv şirindi něynim (KHM, s. 542)

Çok da güzel değilsin
Huyun güzeldir neyleyeyim

Men něynim özim něynim
Bı derde dözim něynim
Od sennen odın mennen
Yandırım özim něynim (KHM, s. 546)

Ben neyleyeyim kendim neyleyeyim
Bu derde dayanayım neyleyeyim
Ateş senden odun benden
Yakayım kendimi neyleyeyim

Men něynim özim něynim
Bı derde dözim něynim
Od sennen odın mennen
Yandırım özim něynim (KHM, s. 546)

Ben neyleyeyim kendim neyleyeyim
Bu derde dayanayım neyleyeyim
Ateş senden odun benden
Yakayım kendimi neyleyeyim

Men něynim özim něynim
Bı derde dözim něynim
Od sennen odın mennen
Yandırım özim něynim (KHM, s. 546)

Ben neyleyeyim kendim neyleyeyim
Bu derde dayanayım neyleyeyim
Ateş senden odun benden
Yakayım kendimi neyleyeyim

Men něynim özim něynim
Bı derde dözim něynim
Od sennen odın mennen
Yandırım özim něynim (KHM, s. 546)

Ben neyleyeyim kendim neyleyeyim
Bu derde dayanayım neyleyeyim
Ateş senden odun benden
Yakayım kendimi neyleyeyim

Ne dünya ƙamımcadı
Ne ‘aşƙ maramımcadı
Něynim fanı dünyeni
Ecel he ardımcadı (KHM, s. 549)

Ne dünya kamımcadır
Ne aşk meramımcadır
Neyleyeyim fani dünyayı
Ecel hep arkamdadır

Oğlanam adım Ali
Girmişem kare şalı
Seni mene vèrseler

Oğlanım adım Ali
Giymişim kara şalı
Seni bana verseler

Nəynirem dünya malı (KHM, s. 551)

Papırlar Qahtı nəynim

Tütini qahtı nəynim

Ge gözəl qavışağın

Nesibim qahtı nəynim (KHM, s. 555)

Papırlar Qahtı nəynim

Tütini qahtı nəynim

Ge gözəl qavışağın

Nesibim qahtı nəynim (KHM, s. 555)

Papırlar Qahtı nəynim

Tütini qahtı nəynim

Ge gözəl qavışağın

Nesibim qahtı nəynim (KHM, s. 555)

Seher sebbehti nəynim

Lebiv kaddehti nəynim

Lebleriñ qoy ağzıma

Dünye temehti nəynim (KHM, s. 562)

Seher sebbehti nəynim

Lebiv kaddehti nəynim

Lebleriñ qoy ağzıma

Dünye temehti nəynim (KHM, s. 562)

Seher sebbehti nəynim

Lebiv kaddehti nəynim

Lebleriñ qoy ağzıma

Dünye temehti nəynim (KHM, s. 562)

Neyleyeyim dünya malını

Kayıklar kalktı neyleyeyim

Dumanı kalktı neyleyeyim

Gel güzel kavuşalım

Talihim yükseldi neyleyeyim

Kayıklar kalktı neyleyeyim

Dumanı kalktı neyleyeyim

Gel güzel kavuşalım

Talihim yükseldi neyleyeyim

Kayıklar kalktı neyleyeyim

Dumanı kalktı neyleyeyim

Gel güzel kavuşalım

Talihim yükseldi neyleyeyim

Seher sabahtır neyleyeyim

Dudakların çiçektir neyleyeyim

Duduaklarını ağzıma koy

Dünya arzudur neyleyeyim

Seher sabahtır neyleyeyim

Dudakların çiçektir neyleyeyim

Duduaklarını koy ağzıma

Dünya arzudur neyleyeyim

Seher sabahtır neyleyeyim

Dudakların çiçektir neyleyeyim

Duduaklarını koy ağzıma

Dünya arzudur neyleyeyim

Su saldı́m bağa něynim
Degmez yaprağa něynim
Yarım ceyran olıptı
Gelmez yatağa něynim (KHM, s. 567)

Su verdim bağa neyleyeyim
Değmez yaprağa neyleyeyim
Yârim ceylan olmuş
Gelmez yatağa neyleyeyim

Su saldı́m bağa něynim
Degmez yaprağa něynim
Yarım ceyran olıptı
Gelmez yatağa něynim (KHM, s. 567)

Su verdim bağa neyleyeyim
Değmez yaprağa neyleyeyim
Yârim ceylan olmuş
Gelmez yatağa neyleyeyim

Su saldı́m bağa něynim
Degmez yaprağa něynim
Yarım ceyran olıptı
Gelmez yatağa něynim (KHM, s. 567)

Su verdim bağa neyleyeyim
Değmez yaprağa neyleyeyim
Yârim ceylan olmuş
Gelmez yatağa neyleyeyim

Kebab yıǵlar köz bilmez
Sürme yıǵlar göz bilmez
Men bele yarı něynim
Gëvil kırar söz bilmez (KHM, s. 586)

Kebap ağlar köz bilmez
Sürme ağlar göz bilmez
Ben böyle yâri neyleyeyim
Gönül kırar söz bilmez

'Ate savhama qassın men neynirem! (KA, s. 76)
Hala kalsın ben eşyaları ne yapayım.

Yanım aldı
Yar geldi yanım aldı
Felege něynemiştım
Genciyken canım aldı (KHM, s. 422)

Yanım aldı
Yar geldi yanım aldı
Felege ne eylemiştım
Genciyken canım aldı

Neynirdüv oyun moyun? (KA, s. 2)
Oyunu moyunu ne yapıyordun?

Neynirdüv barat marat? (KA, s. 2)

Baratı maratı ne yapıyordun?

Neynirdüv kiyi üçü? (KA, s. 2)

İkiyi üçü ne yapıyordun?

Bağı neynisen

Gèşti bağı neynisen

Avlasav bilbil avla

Qarezağı neynisen (KHM, s. 307)

Bağı ne yapıyorsun

Geçti bağı ne yapıyorsun

Avlarsan bülbülü avla

Kargayı ne yapıyorsun

Bağı neynisen

Gèşti bağı neynisen

Avlasav bilbil avla

Qarezağı neynisen (KHM, s. 307)

Bağı ne yapıyorsun

Geçti bağı ne yapıyorsun

Avlarsan bülbülü avla

Kargayı ne yapıyorsun

Bağı neynisen

Gèşti bağı neynisen

Avlasav bilbil avla

Qarezağı neynisen (KHM, s. 307)

Bağı ne yapıyorsun

Geçti bağı ne yapıyorsun

Avlarsan bülbülü avla

Kargayı ne yapıyorsun

Bırdan Tebriz görini

Tepesi düz görini

Kız güzğini neynisen

üzivden üz görindi (KHM, s. 464)

Buradan Tebriz görünür

Tepesi düz görünür

Kız aynayı neyliyorsun

Yüzünden yüz görünür

Bir bakkal çağırdı özün dedi “Baba neysen almanı.” (KA, s. 61)

Bir bakkal çağırdı kendisini, “Baba elmayı ne yapıyorsun?” dedi.

Qamber’in hem nenesi öldi hem babası. Emmisi neynedi? Dedi valla bı kardaşımın oğludı, hem babası vesiyet etti bını getirim evime. (AK, s. 19)

Kamber'in hem annesi hem de babası öldü. Amcası ne yaptı? “Vallahi bu kardeşimin oğludur, hem de bana babası vasiyet etti, bunu evime götürüyüm.” dedi.

Ac karına bulamaç neynesin (ITDA, s. 219)

Aç karına bulamaç neylesin.

Eyi evlat neynesin baba malı, harap evlat neynesin baba malın (ITDA, s. 232)

İyi evlat, baba malını neylesin. Kötü evlat, baba malını neylesin.

Eyi evlat neynesin baba malı, harap evlat neynesin baba malın (ITDA, s. 232)

İyi evlat, baba malını neylesin. Kötü avlat, baba malını neylesin.

Aylar mene

İl olup aylar mene

Men lebiy susızıyam

Neynesin çaylar mene (KHM, s. 303)

Aylar bana

Yıl olmuş aylar bana

Ben dudağının susuzuyum

Neylesin çaylar bana

Ev sipiri toz eder

Kaş altınnan göz eder

Fakir oğlan neynesin

Her ne eder kız eder (KHM, s. 499)

Ev süpürür toz eder

Kaş altından göz eder

Miskin oğlan neylesin

Her ne ederse kız eder

İlan mindi kamaşa

Su neynesin yanmışa

Mevlam sabırlıg vërsin

Yarınnan ayrılmışa (KHM, s. 515)

Yılan bindi kamaşa

Su neylesin yanmışa

Mevlam sabır versin

Yârinden ayrılmışa

Zilfiv ilişen yere

İlişib düşen yere

Kazı müfti neynesin

Mühibbet düşen yere (KHM, s. 581)

Zilfin takılır yere

Takıldı düşen yere

Kadı müftü neylesin

Muhabbet düşen yere

Bağdı varı

Bağvanın bağdı varı

Arada rakı olmasa

Neyniri bağ duvarı (KHM, s. 307)

Daldalanım

Daldam yoh daldanım

Men felege neyledim

Koymırı daldalanım (KHM, s. 327)

Bilmirem neylim sene

Düşipti meylim sene

Men dönsem gevlim dönmez

Sen dönsev neylim sene (KHM, s. 468)

Bilmirem neylim sene

Düşipti meylim sene

Men dönsem gevlim dönmez

Sen dönsev neylim sene (KHM, s. 468)

Neylim neynedebilmem

Sevdim terk-êdebilmem

Aldım bir dini terse

Öldim öğredebilmem (KHM, s. 549)

Uzun boyıv boyliyım

Nenev zalım neyliyım

Cerrev kaldır suya ge

Derdım sene söyliyım (KHM, s. 571)

He eyledim eyledim

Bağdır varı

Bağcının bağdır varı

Arada rakip olmasa

Neylesin bağ duvarı

Dalgalanayım

Dalgam yok dalgalanayım

Ben feleğe neyledim

dalgalanmama izin vermiyor

Bilmiyorum neyleyeyim sana

Düşmüştür meylim sana

Ben dönsem gönlüm dönmez

Sen dönsen neyleyeyim sana

Bilmiyorum neyleyeyim sana

Düşmüştür meylim sana

Ben dönsem gönlüm dönmez

Sen dönsen neyleyeyim sana

Neyleyeyim anlatamam

Sevdim terk edemem

Aldım bir dinsiz

Öldüm öğretemedim

Uzun boyunu boylayayım

Annen zalım neyleyeyim

Testini al suya gel

Derdimi sana söyleyeyim

Ha eyledim eyledim

Arzı sene nèyledim
Hamsı canım derdinnen
Sene bühten èyledim (AK, s. 35)

Arzu sana neyledim
Bütün canımın derdinden
Sana bühtan eyledim

Dağlar dağladı meni
Gören ağladı meni
Felege nèylemiştim
Çarpaz dağladı meni (KHM, s. 483)

Dağlar dağladı beni
Gören ağlatır beni
Felege neylemiştim
Çapraz dağladı beni

He èylediv èylediv
Şamber mene nèylediv
Sen mene degmemiştiv
Nişin bühten èylediv (AK, s. 34)

Ha eyledin eyledin
Kanber bana neyledin
Sen bana değmemiştin
Nişin bühtan eyledin

Felek mene nèylediv
Dostım duşman èylediv
Evvel sevintirdiv
Sonı pışman èylediv (KHM, s. 501)

Felek bana neyledin
Dostumu duşman eyledin
Önce sevindirdin
Sonunda pışman eyledin

Vermesin Mabut, neylesin Mahmut (ITDA, s. 259)

Vermesin Mabut, neylesin Mahmut. (Tanrı, rahat bir yaşam veya yetenek kısmet etmemişse kulun elinden bir şey gelmez).

Aşık malı nèyliri
Dünye-darı nêliri
Aşık dada gelipti
Sennen imdad diliri (AK, s. 27)

Âşık malı neyliyor
Dünya evini neyliyor
Âşık tada gelmiştir
Senden yardım diliyor

Aşık malı nêyliri
Dünye-darı nêliri
Aşık dada gelipti

Âşık malı neyliyor
Dünya evini neyliyor
Âşık tada gelmiştir

Sennen imdad diliri (AK, s. 27)

Senden yardım diliyor

Oyağı nêyler

Uyanığı neyler

Yatıb oyağı nêyler

Yatmış uyanığı neyler

İçerden yaralıyam

İçerden yaralıyım

Yazım boyacağı nêyler (KHM, s. 379)

Yazım boyayı neyler

Oyağı nêyler

Uyanığı neyler

Yatıb oyağı nêyler

Yatmış uyanığı neyler

İçerden yaralıyam

İçerden yaralıyım

Yazım boyacağı nêyler (KHM, s. 379)

Yazım boyayı neyler

Oyağı nêyler

Uyanığı neyler

Yatıb oyağı nêyler

Yatmış uyanığı neyler

İçerden yaralıyam

İçerden yaralıyım

Yazım boyacağı nêyler (KHM, s. 379)

Yazım boyayı neyler

Çayır çimeni nêyler

Çayır çimeni neyler

Kahve Yemeni nêyler

Kahve Yemeni neyler

Aslı güzel olanın

Aslı güzel olanın

Her gün hamamı nêyler (KHM, s. 479)

Her gün hamamı neyler

Çayır çimeni nêyler

Çayır çimeni neyler

Kahve Yemeni nêyler

Kahve Yemeni neyler

Aslı güzel olanın

Aslı güzel olanın

Her gün hamamı nêyler (KHM, s. 479)

Her gün hamamı neyler

Çayır çimeni nêyler

Çayır çimeni neyler

Kahve Yemeni nêyler

Kahve Yemeni neyler

Aslı güzel olanın

Aslı güzel olanın

Her gün hamamı nêyler (KHM, s. 479)

Her gün hamamı neyler

Gözele güzgi nèyler
Baş bağlar güzgi nèyler
Ġem yeme iki gözüm
Ġem seni üzgin-èyler (KHM, s. 509)

Güzele ayna neyler
Baş bağlar ayna neyler
Gam yeme iki gözüm
Gam seni üzgün eyler

Gözele güzgi nèyler
Baş bağlar güzgi nèyler
Ġem yeme iki gözüm
Ġem seni üzgin-èyler (KHM, s. 509)

Güzele ayna neyler
Baş bağlar ayna neyler
Gam yeme iki gözüm
Gam seni üzgün eyler

kâvul ossın Erbil'i
suyı şata dèvrili
Ben birda kan ağlıram
Yarım orda nèyliri (KHM, s. 527)

Viran olsun Erbil'i
Suyu nehre akar
Ben burada kan ağlarım
Yârim orada neyler

Köyli harmanı nèyler
Dertli darmanı nèyler
İki gèvil bir ossa
Elde farmanı nèyler (KHM, s. 539)

Köylü harmanı neyler
Dertli dermanı neyler
İki gönül bir olsa
Elde fermanı neyler

Köyli harmanı nèyler
Dertli darmanı nèyler
İki gèvil bir ossa
Elde farmanı nèyler (KHM, s. 539)

Köylü harmanı neyler
Dertli dermanı neyler
İki gönül bir olsa
Elde fermanı neyler

Köyli harmanı nèyler
Dertli darmanı nèyler
İki gèvil bir ossa
Elde farmanı nèyler (KHM, s. 539)

Köylü harmanı neyler
Dertli dermanı neyler
İki gönül bir olsa
Elde fermanı neyler

Üzigiv kaşı nèyler

Yüzügün taşı neyler

le 'ilden daşı nêyler
gêceler kıssa olıb
gêvliiv yoldaşı nêyler (KHM, s. 573)

Le'ilden (süs taşı) taşı neyler
 Geceler kısa olmuş
 Gönlün yoldaşı neyler

Üzigiv kaşı nêyler
le 'ilden daşı nêyler
gêceler kıssa olıb
gêvliiv yoldaşı nêyler (KHM, s. 573)

Yüzüğün taşı neyler
 Le'ilden (süs taşı) taşı neyler
 Geceler kısa olmuş
 Gönlün yoldaşı neyler

Üzigiv kaşı nêyler
le 'ilden daşı nêyler
gêceler kıssa olıb
gêvliiv yoldaşı nêyler (KHM, s. 573)

Yüzüğün taşı neyler
 Le'ilden (süs taşı) taşı neyler
 Geceler kısa olmuş
 Gönlün yoldaşı neyler

Nece yesen meni; bir meni yesev nolsan? (KA, s. 1)
 Nasıl yersin beni? Beni yersen ne olursun?

“Ey, dedi, nolup sen benim men de senüv, hara gideriğ!” (KA, s. 19)
 E, ne olmuş ki, sen benimsin ben de senin, nereye gidebiliriz.

“Noldu! sora...” (KA, s. 19)
Ne oldu sonra...

Nişi nolup? dedi “Patşahın birtek oğlu var bir derde düşüp hiç dermanı tapılmı.” (KA, s. 27)

“Niçin, ne oldu?” dedi. “Padişahın bir oğlu var, o da dermanı bulunmayan bir derde düşmüş.” dedi.

İşte bikere bahtım kalmıyıp. Bilmem noldu özne! (KA, s. 21)
 İşte bu defa baktım kalmamış. Kendisine ne olduğunu bilmiyorum

Dedi “Nolup acelemiz nedir, get acığ yemeğ geti.” (KA, s. 22)

“Ne oldu, bu acelemiz de nedir! Acıktık, git yemek getir” dedi.

Noldı kariden oldu

Zilfi sarıdan oldu

Eskerim geri döndi

Gözel Tarıdan oldu (AK, s. 30)

Ne oldu karı yüzünden oldu

Zülfü sarıdan oldu

Askerim geri döndü

Güzel tanrıdan oldu

Dedi çarası nossın, benim kimin bir kimsesiz nêdebillem? Dêdi gêt Şah’a şiket êle, (AK, s. 25)

“Çaresi ne olsun, benim gibi bir kimsesiz ne yapabilir?” dedi. “Git padişaha şikâyet et” dedi.

Sen özüvî ağır tut

Bir ki heket nolı, ut!

hoş dile her kês kanar

yêdîrseler balamurt (ITT, s. 73)

Sen kendini ağır tut

Bir iki söz ne olur yut!

Güzel dile herkes kanar

Yedîrseler acı bitki

Gel kardaş doğru yola

Bir düşün ahruv nola?

Sen kimin evladısın?

Ƙedriv bil olma köle! (ITT, s. 76)

Gel kardeş doğru yola

Bir düşün ahirin ne ola?

Sen kimin evladısın?

Kıymetini bil olma köle!

Arvad diyer “noldu bu, ne siymegidi bu? Yarım se’atten fazladı gideni!” (KA, s. 67)

Kadın, “Ne oldu bu ne tuvaletidir bu? Gideli yarım saatten fazla oldu!” der.

Oğlan yengi kaħırı

Dam dıvara baħırı

İstırı arvad assın

Bilmez nolı aħır (ITT, s. 60)

Oğlan genç erkek olmuş

Dam duvara bakıyor

Evlenmek istiyor

Sonu ne olur bilmiyor

sebbeḥ oldu ḥer oldu

Bahın kardaşlar noldı?

Elli adam yüz arvad

Ḳazı ḳapsına doldı (ITT, s. 67)

Sabah oldu hayroldu

Bakın kardeşler ne oldu?

Elli adam yüz kadın

Kadı kapısına doldu

Oḡlan bele kız bele

Beter olacaḡ hele

Ya Rabbi ne olacaḡ?

Men demiyim sen sele (ITT, s. 13)

Oḡlan böyle kız böyle

Beter olacak hele

Ya Rabbi ne olacak?

Ben söylemeyeyim sen söyle

Gelin sarardı soldı

Gözleri yaşla doldı

Nene özüin parçalar

Diyer: “Kızım ne oldu?” (ITT, s. 84)

Gelin sarardı soldu

Gözleri yaşla doldu

Anne kendini parçalar

“Kızım ne oldu?” der

Çaḳkal ḳaştı hem çöle

Sanki düşüb bir göle

Başḳa çaḳkal görünce

İlahi bu ne ola?! (ITT, s. 19)

Çakal kaçtı hem çöle

Sanki düşmüştür bir göle

Başka çakal görünce

İlahi bu ne ola?!

Çıhtı ḳapıya “Nissen babam?” dedi. “Bu ḳılınıcı satıram; ḳınını satmam.” (KA, s. 37)

Kapıya çıktı, “Ne istiyorsun” dedi. “Bu kılıcı satıyorum ama kınını satmıyorum.” dedi.

Bu nedi getiripsen? Diyer “Nessiz özünnen?” (KA, s. 96)

“Bu getirdiğin de nedir?” der. “Ne istiyorsunuz kendisinden?” der.

Tuttular ḳolunnan. “Nissiz baba?” dediler “Patşahın emri beledi.” (KA, s. 21)

Kolundan tuttular, “Ne istiyorsunuz efendim?” dedi. “Padişahın emri böyledir.” dediler.

“Ege mene vararsav navar yol verrem.” (KA, s. 19)

“Eğer benimle evlenirsen sana yol veririm ne var ki bunda”

A, diyer bu suda navar osun ki bu at başın çekiri! (KA, s. 10)

Aa, bu suda ne var ki bu at başını çekiyor?

“Navar sen de yalğuzsan ins olu sene.” Biraz gümürdendi üsküt oldu (KA, s. 15).

Ne var sen de yalnızsın arkadaş olur sana. Biraz şikâyet etikten sonra sustu.

“Ey dedi navar beke Allah meni sene kısmet edip.” (KA, s. 19)

“Ee, ne var belki de Allah beni sana kısmet etmiştir.” dedi.

Patşah oğlu diyer, navar özünde, bir şey var? (KA, s. 12)

Padişahın oğlu, “Ne var kendisinde, bir şey var mı?” der.

Dedi “Navar get bu gece seniñ osun miski ‘amber.’” (KA, s. 30)

“Ne var git al bu gece senin olsun miski amber.” dedi.

Dedi “gireğin oturağın bağağın burda navar!” (KA, s. 33)

Girelim, oturalım, bakalım burada ne var!

Dedi “Kardeş!”. Dedi “Ne?”. Dedi “Bilisen navar?”. Dedi “Navar?” (KA, s. 51)

“Kardeş!” dedi. “Ne?” dedi. “Ne var biliyor musun?” “Ne var?” dedi.

Dedi “Kardeş!” dedi. “Ne?” dedi. “Bilisen navar?” dedi. “Navar?” (KA, s. 51)

“Kardeş!” dedi. “Ne?” dedi. “Ne var biliyor musun?” “Ne var?” dedi.

“Ey dedi navar bunnan basit var?” (KA, s. 59)

“İyi dedi ne var bundan daha kolayı var mı?”

“Cem ‘et konuşun konuşun hakat elevün navar ne yoh!’” (KA, s. 60)

“Millet konuşun konuşun sohbet edin ne var ne yok!”

Dedi “Kızım valla babavın başına bir çamır var...” dedi “Navar?” dedi “işte hal hakâat...” (KA, s. 62)

“Kızım valla babanın başında bir bela var...” dedi. “Ne var?” dedi. “Durum böyle işte...” dedi.

Bı bada dolsa navar

Dolsa boşalsa navar

Bir merd heste düşünce

Yüz namard össe navar (KHM, s. 460)

Bu bade dolsa ne var

Dolsa boşalsa ne var

Bir mert hasta düştüğünde

Yüz namert ölse ne var

Bı bada dolsa navar

Dolsa boşalsa navar

Bir merd heste düşünce

Yüz namard össe navar (KHM, s. 460)

Bu bade dolsa ne var

Dolsa boşalsa ne var

Bir mert hasta düştüğünde

Yüz namert ölse ne var

Bı bada dolsa navar

Dolsa boşalsa navar

Bir merd heste düşünce

Yüz namard össe navar (KHM, s. 460)

Bu bade dolsa ne var

Dolsa boşalsa ne var

Bir mert hasta düştüğünde

Yüz namert ölse ne var

Edirem havar havar

Havara gelsev navar

Gelib kurban bayramı

Kurbanıv olsam navar (KHM, s. 491)

Ediyorum yaygara yaygara

Yaygaraya gelsen ne var

Gelmiş kurban bayramı

Kurbanın olsam ne var

Edirem havar havar

Havara gelsev navar

Gelib kurban bayramı

Kurbanıv olsam navar (KHM, s. 491)

Ediyorum yaygara yaygara

Yaygaraya gelsen ne var

Gelmiş kurban bayramı

Kurbanın olsam ne var

4.1.2.1.8.4.2. Ayrı Yazılar Birleşik Kullanımlar

Taranan metinlerde *ne*'nin ayrı yazılan birleşik kullanımları 26 örnekte görülmektedir.

<i>Ev sipiri toz eder</i>	Ev süpürür toz eder
<i>Kaş altınnan göz eder</i>	Kaş altından göz eder
<i>Fakir oğlan neynesin</i>	Miskin oğlan neylesin
<i>Her <u>ne eder</u> kız eder</i> (KHM, s. 499)	Her <u>ne ederse</u> kız eder

Her ne etti bını da şiirden me'niyden Kambere aynattı (AK, s. 24)

Her ne ettin bunu da şiirle maniyle Kamber'e anlattın

Bu ne ossun, firiştedi bular, ercinnedi, nedi,...? (KA, s. 19)

Bu ne olsun, hayalet mi, cin mi, bunlar nedir...?

Ne olacağı (ITDA, s. 155)

Ne olacak. (ne değeri var, önemi yok)

Gêçi diyer: "Ne suçum?"

Kabildi göge uçum

Meni yêsev ne olı?

Tük, deri kırı kıçım (ITT, s. 44)

Keçi, "Ne suçum?"

göge uçuşum mümkün mü?

Beni yersen ne olursun?

Tüy, deri, kuru kıçım var" der

Nenesi bilmez onu

Çoğ bilen gözü monı

Arhadaş sen dur bekle

Ne olı bunun sonu (ITT, s. 58)

Annesi bilmez onu

Çok bilen gözü sinsi

Arkadaş sen dur bekle

Ne olur bunun sonu

Kızın kısmeti kahtı

Barmağa üzük tahtı

Bu teli 'sizin sonı

Bahın ne olacağı (ITT, s. 62)

Kızının talihi yükseldi

Parmağa yüzük taktı

Bu talihsizin sonu

Bakın ne olacaktır

*Günüüm mene il olub
Bilmem mene ne olub*

O günnen evli oldum

İelbim hefetten dolub (ITT, s. 82)

Günüm bana yıl olmuş

Bilmem bana ne olmuş

O günden evli oldum

Kalbim gam ile dolmuş

Eskisi olmayan yengisi ne olacağ (ITDA, s. 231)

Eskisi olmayanın yenisi ne olacak. (yeni bir şey edinildiğinde eskisi hemen elden çıkarılmamalıdır.)

İamber yarın gün orta oldu geldi. Dedi em-arvadı ne var yim? (AK, s. 25)

Kamber ertesi gün öğle vakti geldi, “Yenge, yiyecek ne var?” dedi.

Tülkü dedi: “Eyyi, ne var!”

Neççe şahad deseñ”

Tülkü getti dağlara

Dere teppe gar kavar (ITT, s. 38)

Tilki, “İyi, ne var!”

Kaç şahit dersin” dedi

Tilki gitti dağlara

Dere tepede hızla koştu

Ay havar

Zilfiy gerdan kavar

İki geyil bir ossa

Bir aylığ yolda ne var (KHM, s. 303)

Ay feryat

Zilfin gerdan kovar

İki gönöl bir olsa

Bir aylık yolda ne var

Bağda na- var

İuş enmez bağda na-var

Aslı bağvan olmıyan

Ne bili bağda na-var

Menim aslım ağvandı

Men billem bağda na-var (KHM, s. 306)

Bağda ne var

Kuş inmez bağda ne var

Aslı bağcı olmayan

Ne bilir bağda ne var

Benim aslım bağcıdır

Ben bilirim bağda ne var

Bağda na- var

İuş enmez bağda na-var

Bağda ne var

Kuş inmez bağda ne var

Aslı bağvan olmıyan
Ne bili bağda na-var
Menim aslım ağvandı
Men billem bağda na-var (KHM, s. 306)

Aslı bağcı olmayan
 Ne bilir bağda ne var
 Benim aslım bağcıdır
 Ben bilirim bağda ne var

Bağda na- var
Kuş enmez bağda na-var
Aslı bağvan olmıyan
Ne bili bağda na-var
Menim aslım ağvandı
Men billem bağda na-var (KHM, s. 306)

Bağda ne var
 Kuş inmez bağda ne var
 Aslı bağcı olmayan
 Ne bilir bağda ne var
 Benim aslım bağcıdır
 Ben bilirim bağda ne var

Bağda na- var
Kuş enmez bağda na-var
Aslı bağvan olmıyan
Ne bili bağda na-var
Menim aslım ağvandı
Men billem bağda na-var (KHM, s. 306)

Bağda ne var
 Kuş inmez bağda ne var
 Aslı bağcı olmayan
 Ne bilir bağda ne var
 Benim aslım bağcıdır
 Ben bilirim bağda ne var

Ma'dene var
Tut yükiv ma'dene var
Meḥemmed din diregi
Ali'den ma'de ne var (KHM, s. 364)

Madene var
 Tut yükünü madene var
 Muhammet din direği
 Ali'den başka ne var

Méyde ne var
Er bili méyde ne var
Min ativ al sileḫiv
İgidsev méydana var (KHM, s. 367)

Meyde ne var
 Er bilir meyde ne var
 Bin atına al silahını
 Yiğit isen meydana var

Méyde ne var
Er bili méyde ne var

Meyde ne var
 Er bilir meyde ne var

Min atıv al silehiv
İgidsev mëydana var (KHM, s. 367)

Bin atın al silahın
 Yığitsen meydana var

Mëyde ne var
Mëy bili mëyde ne var
İçmiyen esnemiye
Ne bili mëyde ne var
Men içtim men esnedim
Men billem mëyde ne var (KHM, s. 367)

Meyde ne var
 Mey bili meyde ne var
 İçmeyen esnemeyen
 Ne bili meyde ne var
 Ben içtim ben esnedim
 Ben bilirim meyde ne var

Mëyde ne var
Mëy bili mëyde ne var
İçmiyen esnemiye
Ne bili mëyde ne var
Men içtim men esnedim
Men billem mëyde ne var (KHM, s. 367)

Meyde ne var
 Mey bili meyde ne var
 İçmeyen esnemeyen
 Ne bili meyde ne var
 Ben içtim ben esnedim
 Ben bilirim meyde ne var

Mëyde ne var
Mëy bili mëyde ne var
İçmiyen esnemiye
Ne bili mëyde ne var
Men içtim men esnedim
Men billem mëyde ne var (KHM, s. 367)

Meyde ne var
 Mey bili meyde ne var
 İçmeyen esnemeyen
 Ne bili meyde ne var
 Ben içtim ben esnedim
 Ben bilirim meyde ne var

Mëyde ne var
Mëy bili mëyde ne var
İçmiyen esnemiye
Ne bili mëyde ne var
Men içtim men esnedim
Men billem mëyde ne var (KHM, s. 367)

Meyde ne var
 Mey bili meyde ne var
 İçmeyen esnemeyen
 Ne bili meyde ne var
 Ben içtim ben esnedim
 Ben bilirim meyde ne var

Yaradana var
Yalvar yaradana var
Yaradanım yar ossa
Bınca yarada ne var (KHM, s. 396)

Yaradan'a var
 Yalvar Yaradan'a var
 Yaradanım, yâr olsa
 Bu kadar yarada ne var

Ağu gülünde sem var
Bilmem gevlivde ne var
Dostum eyyi bilisen
Menim dünyede nem var (KHM, s. 430)

Ağu gülünde zehir var
 Bilmem gönlünde ne var
 Dostum iyi biliyorsun
 Benim dünyada neyim var

Köskivde bir cüt nar var
Baş kaldır haḳḳa yalvar
Bı günü ḥudam yazıb
Menin elimde ne var (KHM, s. 539)

Göğsünde bir çift nar var
 Baş kaldır hakka yalvar
 Bu günü Huda'm yazmış
 Benim elimde ne var

4.1.2.1.8.6. Ne'nin Çokluk Eki ile Kullanımı

Taranan metinlerde *ne*'nin çokluk eki ile kullanımı üç örnekte görülmektedir.

Odı bayram geliri
'Elem neler alır
Yetime baḥa baḥa
Dul kadınlar dalırı (ITT, s. 56)

İşte bayram geliyor
 Âlem neler alıyor
 Yetime baka baka
 Dul kadınlar dalıyor

Géceler gëṣti mennen
Eglendi gëṣti mennen
Daş ümrim polat gëvlim
Gör neler sëṣti mennen (KHM, s. 501)

Geceler geçti benden
 Eğlendi geçti benden
 Taş ömrüm polat gönlüm
 Gör neler seçti benden

Ḳarşıma fener geldi
Mum kimin yanar geldi
Gör bı ahır çağımda
Başıma neler geldi (KHM, s. 525)

Karşıma fener geldi
 Mum gibi yanar geldi
 Gör bu ahir çağımda
 Başıma neler geldi

4.1.2.1.9. Neçe

Türkiye Türkçesinde “kaç” anlamında kullanılan *neçe* soru sözcüğünün taranan metinlerde çıkma durumu eki ile kullanılan üç örneği görülmektedir.

Başuv neçedendi bura gelipsen? Çih kaçşarırma! (KA, s. 13)

Başın kaçtandır da buraya gelmişsin? Önüme gel!

Başuv neçedendi bura gelipsen? Çih kaçşarırma! (KA, s. 14)

Başın kaçtandır da buraya gelmişsin? Önüme gel!

Başuv neçedendi gelipsen bura? Çih kaçşarırma! (KA, s. 14)

Başın kaçtandır da buraya gelmişsin? Önüme gel!

4.1.2.1.10. Nerede

Türkiye Türkçesindeki karşılığı aynı olan *nerede* soru sözcüğü, taranan metinlerde sadece bir örnekte, ek fiilin geniş zamanı 3. tekil kişide görülmektedir.

kurt dedi: “Duz nerede?”

Kurt “Tuz nerede?”

Avım aldım derede

Avımı aldım derede

Olursam köy ağası

Olursam köy ağası

Yerem pëndır kere de” (ITT, s. 45)

Yerim peynir tere de” dedi

4.1.2.1.11. Niye

Türkiye Türkçesindeki karşılığı “kaça” olan *niye* soru sözcüğü, sadece zamir olarak eksiz ve ek-fiille kullanımı görülmektedir. Taranan metinlerde dokuz örnekte karşımıza çıkmaktadır.

4.1.2.1.11.1. Niye’nin Eksiz Kullanımı

Taranan metinlerde *niye*’nin eksiz kullanımı yedi örnekte görülmektedir.

Niye satasan? (KA, s. 30)

Kaça satarsın?

Dedi “Bu zubenü satmasan mene? dedi “Beli” dedi “Niye satasan?” (KA, s. 31)
 “Bu kıyafeti bana satmaz mısın?” dedi. “Satarım” dedi. “Kaça satarsın?” dedi.

Dedi “Bu kapıyı satmasan?” dedi “Beli” dedi “Niye veresen” (KA, s. 31)
 “Bu takunyayı satmaz mısın?” dedi. “Satarım” dedi. “Kaça verirsın” dedi.

Niye sattıv? (KA, s. 38)

Kaça sattın?

Dedi “Neye verisen köpegi?” (KA, s. 57)

“Kaça verirsın köpeği?” dedi.

“Ne bilim neye verim özün! Köpegin de fiyatı var?” (KA, s. 57)

Kaça vereceğimi ne (nasıl) bileyim! Köpeğin de fiyatı var mı?

Bu köpegi memçi neye kesesen? (KA, s. 57)

Bu köpeği benim için kaça kesersin?

4.1.2.1.11.2. Niye’nin Ek-Fiil ile Kullanımı

Taranan metinlerde *niye*’nin ek-fiil ile kullanımı iki örnekte görülmektedir.

Kassaba diyer “Bu ciger neyedi?” (KA, s. 54)

Kasaba “Bu ciğerin fiyatı kaçtır?” der.

“Ammi ciger neyedi?” (KA, s. 54)

Amca ciğer kaçadır?

4.1.2.2. Soru Sıfatları

Çalışmada tespit edilen soru sıfatları *haşsı*, *naşsı*, *nanca*, *ne*, *nece*, *neçe*’dir.

Toplamda 199 soru sıfatı olan soru sözcüğü görülmüştür.

4.1.2.2.1. Haşsı

Türkiye Türkçesindeki karşılığı “hangi” anlamında olan *haşsı* soru sözcüğü, taranan metinlerde iki örnekte görülmektedir.

Şah dedi çağırın bir manga ekser..., haşsı kıızı istirse top-tophana zoru assılar. (AK, s. 27)

Şah, “Çağırın bir grup asker verin, hangi kıızı isterse silah zoru ile alsınlar.” dedi.

Get bah haşsı arvad korsa kolunda bezbend varsa cıhard o bezbend geti... (KA, s. 96)

Git bak hangi kadının kolunda bilezik varsa çıkar, o bileziği getir, şimdi ölür.

4.1.2.2.2. Naşsı

Taranan metinlerde sadece soru sıfatı olarak kullanılan *naşsı* soru sözcüğü, 11 örnekte görülmektedir. Türkiye Türkçesindeki karşılığı ise “hangi” anlamındadır.

Naşsı inegin bızavısan (ITDA, s. 154)

Hangi ineğin buzağısın. (hangi soydan geldiği bellidir)

Naşsı eşeğe mindih osurğan çıhtı. (ITDA, s. 154)

Hangi eşeğe bindiysek hep osurdu. (hiçbir zaman talihimiz düz gelmedi)

Dad edim

Şikâyet edeyim

Naşsı derdim yad edim

Hangi derdimi yad edeyim

Dost bizden üz çevirdi

Dost bizden yüz çevirdi

Men kime feryad edim (KHM, s. 324)

Ben kime feryat edeyim

İmam sene

İmam sana

Dal verdim imam sene

Dal verdim imam sana

Bilmem naşsı dindesen

Bilmem hangi dindensin

Getirim iman sene (KHM, s. 348)

Getireyim iman sana

Bugin ayın on dördü

Bugün ayın on dördü

Kız saçını kim hördü

Kız saçını kim ördü

Mennen sen görüşendeḥ
Naḥsı kör olmış gördi (KHM, s. 474)

Benle sen görüştüğümüzde
Hangi kör olası gördü

Çöl yerin ceyranıyam
Yar boyıv ḥayranıyam
Naḥsı yoldan gelipsen
O yolın kurbanıyam (KHM, s. 481)

Çöl yerinin ceylanıyım
 Yar boyunun hayranıyım
Hangi yoldan gelmişsin
 O yolun kurbanıyım

Göze dayım
Çek sürme göze dayım
Naḥsı yoldan gelisen
O yolu gözedeyim (KHM, s. 336)

Göze daima
 Çek sürme göze daima
Hangi yoldan geliyorsun
 O yolu gözetleyeyim

Gözlerim ne demdesen
Açıl gevil gemedesen
Men seni 'âlemivde
Sen naḥsı 'âlemdesen
Belime postu vırdıv
gezdirdi 'âlemde sen (KHM, s. 509)

Gözlerim ne âlemdesin
 Açıl gönül gamdasın
 Ben senin âlemindeyim
 Sen hangi âlemdesin
 Belime postu vurdun
 Gezdirdin dünyada sen

İki viz bir bedensiz
Sallanıv yol gèdensiz
Dönin üzi viz görüm
Siz naḥsı obadansız (KHM, s. 514)

İkiniz bir bedensiniz
 Sallanıv yol gidensiniz
 Dönün yüzünüzü göreyim
 Siz hangi obadansınız

Karşım alıp yar benim
Günim geçer zar benim
Ge felek ispat ele
Naḥsı günim kâr benim (KHM, s. 525)

Karşıma çıkmış yar benim
 Günüm geçer zor benim
 Gel felek ispat eyle
Hangi günüm kâr benim

Kazı sen ne kazısan

Kadı sen ne kadısın

Bilmem kimnen razısan

Men seni tanımıram

Nahsı gölin kazısan

Odı kabriv öğivde

Sen haranı kazısan (KHM, s. 528)

Bilmem kimden razısın

Ben seni tanımıyorum

Hangi gölün kadısısın

O önündeki mezar senin

Sen nereyi kazıyorsun

4.1.2.2.3. Nanca

“Ne kadar” anlamında kullanılan *nanca* soru sözcüğü, taranan metinlerde dokuz örnekte görülmektedir.

Bir tülkü diyer hemen

Bu kerri nanca yaman

O kıyamet gününde

Derriv doldurı saman (ITT, s. 18)

Bir tilki der hemen

Bu karı ne kadar yaman

O kıyamet gününde

Derisini doldurur saman

Gönderi nanca şey var, balıhtutan... (KA, s. 12)

Gönderir ne kadar şey varsa, balık tutan...

Ah dedi, bu bir tek tel saç munca gözeldi, göresen sehebi nanca gözeldi! (KA, s. 15)

“Ah, bu bir tek tel saç bu kadar güzelse acaba sahibi ne kadar güzeldir?” dedi.

Dedi “Sen munın sehebin taptır ki, bir tel saç munca güzel olunca munın sehebi indi nanca gözeldi!” (KA, s. 15)

“Ben bunun sahibini buldur ki bir tel saç bu kadar güzelse bunun sahibi ne kadar güzeldir!” dedi.

Ala dedi nanca istirsev lere verim sene... (KA, s. 17)

“Al ne kadar lira istersen vereyim sana...” dedi.

Ge nanca para istisen verim sene. (KA, s. 59)

Gel ne kadar para istiyorsan vereyim sana.

Nanca koyun var bir ücü var bir ücü yohtu (KA, s. 88)

Ne kadar koyun var bir ucu var bir ucu yoktur.

Aman, diyer, sen muni... nanca nazdariydi yanuvda; muni nece kesesen, nece yesen! (KA, s. 11)

Aman, sen bunu... Ne kadar kıymetliydi yanında; bunu nasıl kesersin, nasıl yersin?

Aman, diyer, sen muni... nanca nazdariydi yanuvda; muni nece kesesen, nece yesen! (KA, s. 11)

Aman, sen bunu... Ne kadar kıymetliydi yanında; bunu nasıl kesersin, nasıl yersin?

4.1.2.2.4. Ne

Taranan metinlerde 115 örnekte soru sıfatı olarak kullanılan *ne* soru sözcüğünün, Türkiye Türkçesindeki karşılığı “ne, hangi, nasıl”dır.

Kaşarda koyun kuzu

Karşıda koyun kuzu

Kuzuya verin duzu

Kuzuya verin tuzu

Malın ne vefası var

Malın ne vefası var

İgide verin kıızı (KHM, s. 521)

Yiğide verin kıızı

İçmerem bada seni

İçmem bade seni

Vërmerem yâda seni

Vermem yâda seni

Namardın ne haddi var

Namerdin ne haddi var

Zerrece dada seni (KHM, s. 514)

Zerrece tada seni

Devrişem külahım var

Dervişim külahım var

Bilmem ne günahım var

Bilmem ne günahım var

Dağı daşı yandır

Dağı taşı yakar

Menim bele ahım var (KHM, s. 490)

Benim böyle ahım var

çeyhanavın tasına

Kahvehanenin tasına

Kurbanam badasına

Kurbanım badesine

Menim ne işim vardı

Benim ne işim var

Geldim yar havasına (KHM, s. 479)

Geldim yar hevesine

Olaştım çayda sene

Yetiştım çayda sana

Ne yaman ayda sene

Ne yaman ayda sana

Qassam nef'im tohını

Kalsam faydam dokunur

Össem ne fayda sene (KHM, s. 553)

Ölürsem ne fayda sana

Damnan dama ışıhtı

Damdan dama ışıktır

Sırfa dolu kaşuhtı

Sofra dolu kaşıktır

Hele benim ne suçım

Teyze benim ne suçum

Qıziv mene aşıktı (KHM, s. 487)

Kızın bana âşıktır

Elif sene Kaf sene

Elif sana kaf sana

Hetm oldu kitab sene

Hatim oldu kitap sana

Baş egdi secde kıldı

Baş eğdi secde kıldı

Ke'bede mihrab sene

Kâbe'de mihrap sana

Ne dünyada eşiv var

Ne dünyada eşin var

Ne cennette bab sene

Ne cennette eş sana

Ceyran yuhılı yarım

Ceylan uykulu yârım

Ne hub gelib hab sene (KHM, s. 494)

Ne güzel gelmiş uyku sana

Oğlan adiv Necipti

Oğlan adın Neciptir

Gözleriv ne 'acipti

Gözlerin ne gariptir

Qaşıva kalem çatan

Kaşına kalem süren

Seni mene seçipti (KHM, s. 550)

Seni bana seçmiştir

Olaştım çayda sene

Yetiştım çayda sana

Ne yaman ayda sene

Ne yaman ayda sana

Qassam nef'im tohını

Kalsam faydam dokunur

Össem ne fayda sene (KHM, s. 553)

Ölsem ne fayda sana

Oynadıvı uttıvı meni
Oyında tuttuvı meni
Uydıvı eller sözine
Ne tüz unıttıvı meni (KHM, s. 554)

Oynadın yendin beni
Oyunda tuttun beni
Oynadın eller sözüne
Ne çabuk unuttun beni

Seherden sada geli
Zulmı çoğ dada geli
Gessin benim canıma
Dosta ne kada geli (KHM, s. 560)

Seherden seda gelir
Zulmü çok tada gelir
Gelsin benim canıma
Dosta ne musibet gelir

Karşı dağlar dumandı
Bağ halım ne yamandı
Dost dostı yaralırı
Bilmem nece zamandı (KHM, s. 586)

Karşı dağlar dumandır
Bak halim ne yamandır
Dost dostu yaralar
Bilmem nasıl zamandır

Çırağta yağ tükendi
Ne yaman vah tükendi
Ne sennen bu güzelliğ
Ne mennen ah tükendi (KHM, s. 481)

Çırakta yağ tükendi
Ne yaman vah tükendi
Ne senden bu güzellik
Ne benden ah tükendi

Sen ne güzel bir kuşsan
Kerkük haşına tuşsan
Yaz günü sebbeğ vahtı
konuşısan ne hoşsan (ITT, s. 5)

Sen ne güzel bir kuşsun
Kerkük halkına yoldaşsın
Yaz günü sabah vakti
Konuşuyorsun ne hoşsun

Sen ne güzel bir kuşsan
Kerkük haşına tuşsan
Yaz günü sebbeğ vahtı
Konuşısan ne hoşsan (ITT, s. 5)

Sen ne güzel bir kuşsun
Kerkük halkına yoldaşsın
Yaz günü sabah vakti
Konuşuyorsun ne hoşsun

Dili küçük yoh eli

Dili küçük yok eli

Ne güzel terbiyeli
 Bu nêce beslenipti?
 Bir şeyde yoğ emeli (ITT, s. 5)

Ne güzel terbiyeli
 Bu nasıl beslenmiştir
 Bir şeyde yok umudu

Herif dedi: “Ne dişî?
 Men erkegem, sen dişî
 Bir kıuyı bal tapmışam
 İdara eder kışî” (ITT, s. 6)

Herif: “Ne rüyası?
 Ben erkeğim, sen dişî
 Bir kuyu bal bulmuşum
 İdare eder kışî” dedi

Herif: “Ne vahut gelim?
 Hatta inegi alım
 Bele etme ki, canbaz
 Bir ki gün burada kalım” (ITT, s. 24)

Herif: “Ne vakit geleyim?
 Ta ki ineği alayım
 Böyle etme ki cambaz
 Bir iki gün burada kalayım

Kabul günü ne zaman
 Düzeni koşar hemen
 Nesihet etsevî ona,
 Bağırî diyer: “aman!” (ITT, s. 55)

Kabul günü ne zaman
 Düzeni koşar hemen
 Nasihat etsen ona,
 Bağırır der: “aman!”

Halhala
 Toppıh deger halhala
 Bı sende ne giyretti
 Adaılvı halh ala (KHM, s. 358)

Halhala
 Topuk değer halhala
 Bu sende ne gayretti
 Nişanlını halk ala

Ne biçimde biçeyim?
 Bir gün yay oğ olısan
 Geh te bir tam olısan
 Ayda bir yoğ olısan (ITT, s. 10)

Ne şekilde biçeyim
 Bir gün yay, ok oluyorsun
 Bazen bir tam oluyorsun
 Ayda bir, yok oluyorsun

Çakğallar hep yığıştı
 Gelin bahın ne işti?

Çakallar hep toplandı
 Gelin bakın ne işti?

Çakala benzemiri

Bu heyaldi, ya dişti? (ITT, s. 19)

Vle, bu yol ne yoldı?

Bu nenev hardan oldu

At özüni koy gtsin

Bu serseri bir yoldı (ITT, s. 23)

Herif: “Ne reng olsa al”

Canbaz: “Ne gün olsa gel”

Aramızda fasl olduğ

Hakim beg bes, bizi sal! (ITT, s. 25)

Herif: “Ne reng olsa al”

Canbaz: “Ne gün olsa gel”

Aramızda fasl olduğ

Hakim beg bes, bizi sal! (ITT, s. 25)

Arıad dedi: “Ne işi?

Harda gördüv bu dişi?

Bir bunca daha bekle,

Yaz gtti bekle kışı” (ITT, s. 31)

Ehmed dedi: “Ne işi?

Ne yaz billem ne kışı

Çöllerde bin hayvan var

Hem erkeği, hem dişi” (ITT, s. 36)

Bunun varmış yoldaşı

Gördi çatıldı kaşı

Ah, Ehmed bu ne haldı?

Çakallara benzemiyor

Bu hayal midir ya da dş müdür?

Ula, bu yol ne yoldur?

Bu annen nereden oldu

At kendisini bırak gitsin

Bu amaçsız bir yoldur

Herif: “Ne renk olsa al”

Cambaz: “Ne gün olsa gel”

Aramızda bölündük

Hâkim bey yeter, bizi serbest bırak

Herif: “Ne renk olsa al”

Cambaz: “Ne gün olsa gel”

Aramızda bölündük

Hâkim bey yeter, bizi serbest bırak

Kadın “Ne işi?

Nerede gördün bu dş

Bir bu kadar daha bekle

Yaz bitti bekle kışı” dedi

Ahmet “Ne işi?

Ne yaz bilirim ne kışı

Çöllerde bin hayvan var

Hem erkektir hem dişi” dedi

Bunun varmış yoldaşı

Gördü çatıldı kaşı

Ah, Ahmet bu ne haldir?

Tökti gözünnen yaşı (ITT, s. 37)

Döktü gözünden yaşı

Bin altun cêbe koydı

Bin altın cebe koydu

Ne şenlig, nece toydı

Ne şenlik, nasıl düğündür

Girdi şehir girişi,

Giydi şehir giyişini

Köyli girişin soydı (ITT, s. 42)

Köylü giyişini çıkardı

Gêçi diyer: “Ne suçum?”

Keçi, “Ne suçum?”

Qabildi göge uçum

Göge uçuşum mümkün mü?

Meni yêsev ne olı?

Beni yersen ne olur?

Tük, deri kıru kıçım” (ITT, s. 44)

Tüy, deri kuru bacağı” der

Quzu dëdi: “Ne sözüm,

Kuzu “Ne sözüm,

Bir hokka olmam özüm

Bir hokka olmam özüm

Ëtim ‘ecci yeyinmez,

Etim acıdır yenilmez

Olmasa biraz duzum!” (ITT, s. 45)

Olmasa biraz tuzum!” dedi

‘Elemin kıpsın çalma

İnsanların kapısını çalma

Hayalüv hamdı dalma

Hayalin imkânsızdır dalma

Bah ‘elem ne gündedi

Hak âlem ne gündedir

Ayağ at geri kalma (ITT, s. 61)

Adım at geri kalma

Bu söze adam daldı

Bu söze adam daldı

Ki elden başa çaldı

İki eliyle başa çaldı

Qabul ‘mrün bitirdi

Kabul, ömrünü bitirdi

Hiç bilmem bu ne haldı (ITT, s. 64)

Hiç bilmem bu ne haldir

Qardaşlar bu ne haldı?

Kardeşler bu ne haldir?

‘Eklüvüzi kim çaldı?

Aklınızı kim çaldı

Bir sorın bezirgen ‘nen

Bir sorun bezirgândan

Bu zehirdi ya baldı? (ITT, s. 67)

Bu zehir mi ya da bal mı?

Bülbül kimin saynısan
 Hırız kimin baynısan
 Bilmirem ne sebebdan
 Gelinüvden keynisen (ITT, s. 73)

Bülbül gibi ötüyorsun
 Horoz gibi baynıyorsun
 Bilmiyorum ne sebeple
 Gelininle tartışıyorsun

Arıadı çaştı durdı
 Vah etti üze vurdı
 Adam bize ne giriyet,
 Bırahañ yâda yurdu? (ITT, s. 79)

Kadın şaştı durdu
 Vah etti yüze vurdu
 Adam bize ne haysiyet
 Bırakalım yâda yurdu?

Bir bilseydün ne haldan
 Keymeği yedim baldan
 Beş yüz dinar yol vèrdim
 Belim bağladım şaldan (ITT, s. 80)

Bir bilseydin ne hal ile
 Kaymağı yedim bal ile
 Beş yüz dinar yol verdim
 Belimi bağladım şal ile

Gelin sorağ bu kızdand
 Pêçesi yandı üzden
 “Bacım herdi geibsen”
 Bura geldiv ne üzden? (ITT, s. 82)

Gelin soralım bu kızdand
 Peçesi yandı yüzden
 Kardeşim hayırdır gelmişsin
 Buraya geldin ne yüzle

Bülbülü şahta vurur balam
Ne yaman vañtta vurur
 Yètimi Huda'm vurub vay Allah
 Utanmaz hañta vurur (ITT, s. 96)

Bülbülü ayaz vurur yavrum
Ne yaman vakitte vurur
 Yetimi Huda'm vurup vay Allah
 Utanmaz halk da vurur

Aman Allah'ım aman
 Aman, arvad ne yaman!
 Gece gündüz ezildim
 Uzun müddet bir zaman (ITT, s. 37)

Aman Allah'ım aman
 Aman, kadın ne yaman!
 Gece gündüz ezildim
 Uzun süreli bir zaman

Çomağını atıpsan

Çomağını atmışsın

*Ne kavgıya batıpsan
seniv kimin has Kamber
Kepenekte yatıpsan (AK, s. 22)*

*Ne kavgaya batmışsın
Senin gibi has Kamber
Kepenekte yatmışsın*

*Dedi “Ker nene ne baħs, ne haber!” (KA, s. 17)
“Yaşlı nine, ne haber!” dedi.*

*Dedi “Ker nene ne baħs, ne haber!” (KA, s. 17)
“Yaşlı nine, ne haber!” dedi.*

*Bu ne pehriz, bu ne lahana turşusu (ITDA, s. 62)
Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu.*

*Bu ne pehriz, bu ne lahana turşusu (ITDA, s. 62)
Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu.*

*Ne işiyiz kalıp özünnen beslerem özün! (KA, s. 96)
Ne işiniz var kendisiyle ben beslerim kendisini!*

*Bir köyin ağası Salman ossın
O köyde ne harman ossın? (ITT, s. 102)*

*Bir köyün ağası Salman olsun
O köyde ne harman olsun?*

*Ne akla hizmet ediri (ITDA, s. 155)
Hangi akla hizmet ediyor.*

*Ne bahasına olursa (ITDA, s. 155)
Ne pahasına olursa. (her türlü sıkıntı ve tehlikeyi göze alarak)*

*Ne çaremiz var (ITDA, s. 155)
Ne çaremiz var. (elimizden ne gelir)*

Ne münasebet (ITDA, s. 155)

Ne münasebet. (öyle şey mi olur, ilgisi yok)

Ne para eder (ITDA, s. 156)

Ne para eder. (ne yararı var)

Dedi “Ker nene ne behs ne heber?” (KA, s. 30)

“Yaşlı nine ne haber?” dedi.

Dedi “Ker nene ne behs ne heber?” (KA, s. 30)

“Yaşlı nine ne haber?” dedi.

Ay görmüş yıldıza ne minnet (ITDA, s. 222)

Ay görmüş yıldıza ne minnet. (bir şeyin çok üstününü, çok güzelini görmüş olan kimse, ondan daha az değerinde olanını beğenmez)

Badıncana ne bela var (ITDA, s. 223)

Patlıcana ne bela var.

Men razı, sen razı, ne işi var kör kazı (ITDA, s. 245)

Ben razı, sen razı, kör kadının aramızda ne işi var.

Ne işiyiz kalıp özünne beslerem özün! (KA, s. 96)

Ne işiniz var kendisiyle ben beslerim kendisini!

Tohun acdan ne heberi var (ITDA, s. 255)

Tokun açtan ne haberi var.

Başım çatal demir

Kolum tahta hurma ağacı

Duvara tahtaya mih çakar

Başım çatal demir

Kolum tahta hurma ağacı

Duvara tahtaya mih çakar

Bağ bunda ne kuvvet var (KTB, s. 139)

Bak burada ne kuvvet var

Deste bileğ içinde

Deste bilek içinde

Kündüç hurma içinde

Susam hurma içinde

Dögende havar eder

Dövlüğünde çılgık çıkarır

Bağ ne dad var içinde (KTB, s. 148)

Bak ne tat var içinde

Ey ne Allah'ım var benim

Ey ne Allah'ım var benim

Süsen külahım var benim

Susamlı külahım var benim

Hençerden dellük deşik

Hançer ile delik deşik

Sor ne günahım var benim (KTB, s. 150)

Sor ne günahım var benim

Ey ne Allah'ım var benim

Ey ne Allah'ım var benim

Süsen külahım var benim

Susamlı külahım var benim

Hençerden dellük deşik

Hançer ile delik deşik

Sor ne günahım var benim (KTB, s. 150)

Sor ne günahım var benim

Qazanda pişti ne pişti

Kazanda pişti ne pişti

Bişince karnım şişti

Piştğinde karnım şişti

Her birini aşarsav

Her birini aşarsan

O enişler ne işti (KTB, s. 157)

O inişler ne iştir

Qazanda pişti ne pişti

Kazanda pişti ne pişti

Bişince karnım şişti

Piştğinde karnım şişti

Her birini açarsav

Her birini açarsan

O enişler ne işti (KTB, s. 164)

O inişler ne iştir

Quvvat olsun ustalar

Kuvvet olsun ustalar

Sağalmadı hesteler

Sağ olmadı hastalar

Kuşlardan ne kuşudu

Kuşlardan hangi kuştur

Bıgarsığın desteler (KTB, s. 167)

Bağırsağını toplar

*Sana diyerem bir beyit
İster otu ister gêt
Yemiştên ne yemişi
Dili sümük başı et (KTB, s. 167)*

*Yarın ne Çarşambadı
Gönlüne düşen nedi
Otsuz hem de ateşsiz
Kazanda bişen nedi (KTB, s. 173)*

*Bada seni
Vermerem yada seni
Namardın ne heddi var
Zerrece dada seni (KHM, s. 304)*

*Bir denedi
Bir sümbil bir denedi
Tumdım derya dibine
Taptığım bir denedi
Cem'atın hepsi bissin
Taptığım ne denedi
Kazan bir kulpı sekiz
Kapağı bir denedi
Pêgamberler içinde
Mehemmed bir denedi (KHM, s. 319)*

*Derdi bile
Ol tebib derdi bile
Aşınalar yâd olup
Yâdlar ne derdi bile (KHM, s. 329)*

*Sana söylerim bir beyit
İster otur ister git
Yemlerden ne yemi
Dili kemik başı et*

*Yarın ne Çarşambadır
Gönlüne düşen nedir
Otsuz hem de ateşsiz
Kazanda pişen nedir*

*Bade seni
Veremem ele seni
Namerdin ne haddi var
Zerrece tada seni*

*Bir tanedir
Bir sümbül bir tanedir
Daldım derya dibine
Bulduğum bir tanedir
Millet hepsi bilsin
Bulduğum ne tanedir
Kazan bir kulpu sekiz
Kapağı bir tanedir
Peygamberler içinde
Muhammet bir tanedir*

*Derdi bilir
Ol tabip derdi bilir
Alışkanlıklar yâd olmuş
Eller ne derdi bilir*

Hunı gözler

Kan damar hunı gözden

Bı sevida ne sevdıydı

Aldı yuhını gözden (KHM, s. 360)

Kanlı gözler

Kan damlar kanlı gözler

Bu sevda ne sevdıydı

Aldı uykuyu gözden

Hunı gözler

Gözleriv hunı gözler

Bı gözler ne gözlerdi

Aldı yuhını gözler (KHM, s. 360)

Kanlı gözler

Gözlerin kanlı gözler

Bu gözler ne gözlerdir

Aldı uykunu gözler

Hurdacalar

Bar vermez hurdacalar

Gêdeh felek yanına

Baḥaḥ ne yurda calar (KHM, s. 360)

Hurdacılar

Bar vermez hurdacılar

Gidelim felek yanına

Bakalım hangi yurda ilhak eder

Medine yar

Ge gideh Medine yar

Bilsem diniv ne dindi

Girerem o dine yar (KHM, s. 364)

Medine yar

Gel gidelim Medine'ye yar

Bilsem dinin ne dinidir

Girerim o dine yar

Ne mavıdı

Gözleriv ne mavıdı

Avıdırsav sen avıd

Yad benim nem avıdı (KHM, s. 371)

Ne mavidir

Gözlerin ne mavidir

Avutursan sen avut

Yad benim neyimi avutur

Ne mavıdı

gözleriv ne mavıdı

avıdırsav sen avıd

Yad benim nem avıdı (KHM, s. 371)

Ne mavidir

Gözlerin ne mavidir

Avutursan sen avut

Yad benim neyimi avutur

Odına men

Oduna ben

Yanmışam odına men
Bileydim ne dindesen
Döneydim o dine men (KHM, s. 374)

Yanmışım oduna ben
Bileydim ne dindesen
Döneydim o dine ben

Perde benim
Degme perime benim
Bı sêvda ne sêvdaydı
Endi serime benim (KHM, s. 383)

Perde benim
Değme perime benim
Bu sevda ne sevdaydı
İndi başıma benim

Su başı
Ne serindi su başı
Bir elivnen kabrim kaz
Bir elivnen su daşı (KHM, s. 387)

Göl başı
Ne serindir göl başı
Bir elinle kabrimi kaz
Bir elinle su taşı

Bilbil ne şirin kuştı
Hiç gülmez üzi turştı
Bir ölüm bir ayrılık
Her kisi zulüm işti (KHM, s. 468)

Bülbül ne tatlı kuştur
Hiç gülmez yüzü ekşidir
Bir ölüm bir ayrılık
Her ikisi zulüm iştir

Bilmirem ne heberdi
Cümle canım kabardı
Bir yanımlı sel apardı
Bir yanımlı beheberdi (KHM, s. 468)

Bilmiyorum ne haberdır
Tüm vücudum kabardı
Bir yanımlı sel götürdü
Bir yanımlı bihaberdir

Bir kavın kırdım kandı
Dilim damağım yandı
Kırısın köskiv bendi
Bı can sende ne candı (KHM, s. 470)

Bir kavun kırdım kandı
Dilim damağım yandı
Kırılсын gönlünün bağı
Bu can sende ne candır

Degirman savacağı
Ne serindi bucağı

Değirmen savuracağı
Ne serindir bucağı

Bir sebbeh ge bir aḥşam
Bir de günorta çağı (KHM, s. 488)

Bir sabah gel, bir akşam
 Bir de öğle çağı

Elifte sen Daldasan
Gèvil sen ne ḥaldasan
Yandıriram pèçe seni
Yar üzine daldasan (KHM, s. 494)

Elifte sen daldasın
 Gönül sen ne haldesin
 Yakarım peçe seni
 Yar yüzüne daldasın

Endirdiṽ çaya meni
Ne derde vaya meni
Sineme bir oḥ vırdıṽ
Dönderdiṽ yaya meni (KHM, s. 496)

İndirdin çaya beni
Hangi derde attın beni
 Sineme bir ok vurdun
 çevirdin yaya beni

Gèdirem yolım dağıdı
Gör ne hëyvalı bağıdı
Gëçmerem öz yarımnan
Her nanca canım sağdı (KHM, s. 502)

Gidiyorum yolum dağıdır
 Gör ne ayvalı bağıdır
 Geçemem kendi yârimden
 Her ne kadar canım sağlıklıdır

Gözlerim ne demdesen
Açıl gèvil gëmdesen
Men seniṽ 'âlemiṽde
Sen naḥsı 'âlemdesen
Bèlime postı vırdıṽ
Gezdirdiṽ 'âlemde sen (KHM, s. 509)

Gözlerim ne âlemdesin
 Açıl gönül gamdasın
 Ben senin âlemindeyim
 Sen hangi âlemdesin
 Belime postu vurdun
 Gezdirdin âlemde sen

Gözleriṽ ne mavıdı
Sineṽ kerklük avıdı
Her gelen bir söz diyer
Seni mennen savıdı (KHM, s. 510)

Gözlerin ne mavidir
 Sinen keklük avutur
 Her gelen bir söz söyler
 Seni benden soğutur

Kız adıṽ Fatmaḥandı

Kız adın Fatmahandır

Lebleriv dolı kandı
Her gelen seni sever
Bı can sende ne candı (KHM, s. 537)

Dudakların dolu kandır
 Her gelen seni sever
 Sendeki bu can ne candır

Beleme çattım
Suda beleme çattım
Bı beş günniğ ümirde
Bah ne beleme çattım (KHM, s. 414)

Sandala çattım
 Suda sandala çattım
 Bu beş günlük ömürde
 Bak ne derdime çattım

Güle bilbil
Aşıktı güle bilbil
Cumbıtın ne suçu var
Gelmiri dile bilbil (KHM, s. 341)

Güle bülbül
 Aşıktır güle bülbül
 Tomurcuğun ne suçu var
 Gelmiyor dile bülbül

Yerin ala
Yar geli yerin ala
Kergezin ne haddi var
Şahinin yerin ala (KHM, s. 404)

Yerin ala
 Yar gelir yerin ala
 Akbabanın ne haddi var
 Şahinin yerin ala

Yol daştan
Döşenipti yol daştan
Başa ne bele gesse
Geli hayın yoldaştan (KHM, s. 405)

Yol taşla
 Döşenmiş yol taşla
 Başa ne bela gelse
 Gelir hain yoldaşla

Bilbili dalda gördim
Ne yaman halda gördim
Ki bëyramnan üç namaz
Bëşin bir ilde gördim (KHM, s. 467)

Bülbülü dalda gördüm
Ne yaman halde gördüm
 İki bayramla üç namaz
 Beşini bir yılda gördüm

Bilbili şahta vırar
Ne yaman vahta vırar

Bülbülü takla vurur
Ne yaman vakte vurur

Meni hıdam vırıptı
Utanmaz hağ ta vırar (KHM, s. 467)

Beni Huda'm vurdu
 Utanmaz halk da vurur

Elinde kav çahmağı
Ne şirindi bahmağı
Yarım callad oluptu
Séviri kan atmağı (KHM, s. 495)

Elinde kav çakmağı
 Ne tatlıdır bakışı
 Yârim cellât olmuş
 Seviyor kan sıçratmayı

Ge gétme evi harab
Lebiðden içtim şarab
Bağiv bağçav ne güzel
Yazuğ bağvaniv harab (KHM, s. 504)

Gel gitme evi kötü
 Dudağından içtim şarap
 Bağın bahçen ne güzel
 Yazık bağcın kötü

Kaşıarda çırağ yanar
Çırağ ne irak yanar
Gözel bir şerbet vèrdi
İştihçe dudağ yanar (KHM, s. 520)

Karşıda çıra yanar
 Çıra ne ırakta yanar
 Güzel bir şerbet verdi
 İçtikçe dudak yanar

Kaşıarda şah devrişler
Ne hub yerde konmuşlar
Sèveni sévene ver
Oğlı kızı olmuşlar (KHM, s. 521)

Karşıda şah dervişler
 Ne güzel yerde konmuşlar
 Seveni sevene ver
 Oğlu kızı olmuşlar

Kaşlarıv keman ağlar
Kaman ne yaman ağlar
derdivden ah çekendem
Besbütün cihan ağlar (KHM, s. 526)

Kaşların keman ağlar
 Keman ne fena ağlar
 Derdinden ah çektiğim için
 Büsbütün cihan ağlar

Kaşlarıv keman oldı
Keman ne yaman oldı
boyıva bağa bağa

Kaşların keman oldu
 Keman ne fena oldu
 Boyuna baka baka

Ağ cigerim kan oldu (KHM, s. 526)

Akciğerlerim kan oldu

Kazı sen ne kazısan

Kadı sen ne kadısın

Bilmem kimnen razısan

Bilmem kimden razısın

Men seni tanımıram

Ben seni tanımıyorum

Naḥsı gölin kazısan

Hangi gölün kadısısın

Odı kabriv ögivde

Ha odur mezarın önünde

Sen haranı kazısan (KHM, s. 528)

Sen nereyi kazıyorsun

Leyli sen ne leylisen

Leyli sen nasıl leylisin

Kime saldiv meyli sen

Kime saldın meylini sen

Sen begendiv sen sevdiv

Sen beğendin sen sevdin

Hele sen gilëylisen (KHM, s. 542)

Bununla birlikte sen şikâyetçisin

Dedi “Çıh bu ta’ziyeden; bu işleyenlerin hepsin yığıştır apar hamama.” “Nişi? Ne hamamı!” (KA, s.29)

Çık bu üzüntüden, çalışanlarını hepsini topla hamama götür. “Niçin? Ne hamamı!?” dedi.

Altuvda ḥesir yoh, üstüvde yorgan yoh, bir kessek yastuğuvdu... bu ne haldı edisen! (KA, s. 33)

Altında hasır yok, üstünde yorgan yok, sadece bir kerpiç gibi yastığın... bu ne haldir içindesin!

Ne iş etsin! (KA, s. 36)

Elden ne gelir!

Aḥşam gedim ne yim ne içim o ḥarabada! Bilisen men ne gündeyem? (KA, s. 36)

Akşam o harabede ne yiyeyim, ne içeyim! Ne haldeyim biliyor musun?

Sen bir baḥ men keşşaf oldum bu patşahtan (Kalbinde) ne belelere rast edirem! (KA, s. 39)

Sen bir bak ben zabıta olursam bu padişahı ne belalara bulaştırırım!

Sen dün enkindi vakti Bağdat'ta ol bu gece misir'da ol, indi Şam'da ol ne me'ne veri oğlum!.. kimse v'ar? (KA, s. 65)

Sen dün ikinci vakti Bağdat'ta ol bu gece Mısır'da ol, şimdi de Şam'da ol bu ne demektir oğlum! Kimsen var mı?

Dedi "Valla patşahın oğlu geldi" "Kız ne patşahın oğlu?" (KA, s. 65)

"Vallaha padişahın oğlu geldi" dedi, "Kız, ne padişahın oğlu?" dedi.

Arvad diyer "Noldu bu, ne siymegidi bu? Yarım se'atten fazladı gideni!" (KA, s. 67)

Kadın, "Ne oldu bu ne tuvaletidir bu? Gideli yarım saatten fazla oldu!" der.

Diyer "Men ne halda yiğmişem sen de bes döğü tapıldı menimçi!" (KA, s. 75)

"Ben ne halde toplamışım yetmezmiş gibi sen de bulundun bana!" der.

Ah, dedi, neçi bu oğlağı sen kesipsen netmişti sene ne zereri vardı sene? Bu ayı öz özne diri. (KA, s. 91)

"Ah, niçin bu oğlağı kestin ne yapmıştı, ne zararı vardı sana?" dedi. Bu sözü ayı kendi kendine söylüyor.

Gözlemem var

Kaş alta gözlemem var

Maral baş aldı getti

Daha ne gözlemem var (KHM, s. 338)

İzleyişim var

Kaş altından izleyişim var

Maral başını aldı gitti

Daha ne izleyişim var

4.1.2.2.5. Nece

Nece soru sözcüğünün Türkiye Türkçesindeki karşılığı "nasıl"dır. Taranan metinlerde 33 örnekte görülmektedir.

Toyları ki günüymüş

Nece bir düğüniymiş

Ettim beş gün özünü

Bitmeği bu günüymüş (ITT, s. 4)

Düğünler iki günmüş

Nasıl bir düğünmüş

Yaptım beş gün onu

Bitişi bu günmüş

*Herif ipi uzadı
Geldi canıv azadı
Çeker bir ejdeha ilan
Ah bu nece kazadı? (ITT, s. 7)*

Herif ipi uzadır
Geldi canını kurtardı
Çeker bir büyük yılan
Ah bu nasıl kazadır

*Oğlan der: “Kerdi gelen”
Gelen der: “Nece yalan?
Mene der, “Babam kerdi”
Baba der: “Çohtı kalan” (ITT, s. 17)*

Oğlan “Gelen sağırdır” der
Gele: “Nasıl yalan?” der
Bana, “Babam sağırdır” der
Baba: “Çoktur kalan!” der

*Tükende yeddi küp var
Kimi enni kimi dar
Küpten küpe yeddi reng
Nece işti hayhavâr (ITT, s. 19)*

Dükkânda yedi küp var
Kimi geniş kimi dar
Küpten küpe yedi renk
Nasıl iştir yarabbi

*He küpten küpe düştü
İlahi nece işti?
Yèddi renge boyanıb
Bilmez yazdı, ya kıştı (ITT, s. 19)*

He küpten küpe düştü
İlahi nasıl iştir?
Yedi renge boyanmış
Bilmez yazdır, ya da kıştır

*Ehmed arvadı aldı
Nece bir kèfe daldı
Arvad döndü tavusa
Hatta bir, ki gün kaldı (ITT, s. 36)*

Ahmet evlendi
Nasıl bir sevince daldı
Kadın döndü Tavus’a
Hatta bir iki gün kaldı

*Hepsini yèdi işti
Karnı teppece şışti
‘Ereb görünce çaşar
Ya-Rabbi nece işti? (ITT, s. 40)*

Hepsini yedi içti
Karnı tepece şışti
Arap görünce şaşar
Yarabbi nasıl iştir?

Bin altun cèbe koydı

Bin altın cebe koydu

*Ne ŧenlig, nece toydı
Girdi ŧehir giriŧi,
Köyli giriŧin soydı (ITT, s. 42)*

*Ne ŧenlik, nasıl düğündür
Giydi ŧehir giyiŧini
Köylü giyiŧini çıkardı*

*Bu aylar nece aydı
Gecem ah, günüm vaydı
Üzü kerelmiŧ felek
Bunu da 'umür saydı! (ITT, s. 51)*

*Bu aylar nasıl aylardır
Gecem ah, günüm vaydır
Yüzü kararmıŧ felek
Bunu da ömür saydı*

*Yanağları kızardı
Reng reng oldu bozardı
Eŧidin musulmanlar
Bu nece iŧ güzardı (ITT, s. 53)*

*Yanakları kızardı
Renk renk oldu bozardı
Duyun Müslümanlar
Bu nasıl iŧgüzardır*

*Ğoca, bu nece iŧti
Bu gerçekti ye diŧti?
Bu iŧ sene yaramaz
Yohsa iŧüv çiriŧti (ITT, s. 84)*

*Koca, bu nasıl iŧtir
Bu gerçek mi ya da düş mü?
Bu iŧ sana yaramaz
Kosa iŧin çürüktür*

*Demevün sözüüm sertti
Meni seleden dertti
Arvad kapıda durub
Bu nece feleketti (ITT, s. 86)*

*Demeyim sözüüm serttir
Beni söyleten derttir
Kadın kapıda durdu
Bu nasıl felakettir*

*Ğayınbaba ğetti, otırdı ayrı bir odada, düşüniri başına gelen iŧi ki nece iŧiydi bir kız bedeli
kırğ oğlının kanına girdi! (AK, s. 36)*

*Kayınbaba gitti, ayrı bir odada oturdu, başına gelen iŧi düşündü. Nasıl bir iŧtir ki bir kızın
bedeli kırk oğlan ölsün!*

*Bir dene begim
Ğıymam ğevliver degim*

*Bir tane beyim
Ğıyamam ğönlüne değeyim*

Hakten nêce ravadı
Hükmiye boyun egim (KHM, s. 318)

Haktan nasıl revadır
 Hükümüne boyun eğeyim”

Biryanım yandı
Kâbab biryanım yandı
Sen nêce bir yançısan
Dönder bir yanım yandı (KHM, s. 321)

Biryanım yandı
 Kuzu kebabım yandı
 Sen nasıl kebabçısin
 Döndür bir yanım yandı

İnciyem
Düzülmemiş inciyem
Sene nêce insaftı
Yad elinde inciyem (KHM, s. 349)

İnciyim
 Düzülmemiş inciyim
 Sana nasıl insaftır
 El elinde incineyim

Karşı yala
Kuş konıb karşı yala
Hudadan nêce devlet
Yar gele karşıy ala (KHM, s. 355)

Karşı yamaca
 Kuş konmuş karşı yamaca
 Huda’dan nasıl şans
 Yar gele karşına

mançalada
ot yanar mançalada
Haktan nêce ravadı
Yar bırda men kalada (KHM, s. 364)

Mangalda
 Ot yanar mangalda
 Haktan nasıl revadır
 Yar burada ben kalede

Nêce dağlar
Nêce kar nêce dağlar
Ge çek sêvda derdini
Gör seni nêce dağlar (KHM, s. 369)

Nasıl dağlar
 Nasıl kar nasıl dağlar
 Gel çek sevda derdini
 Gör seni nasıl dağlar

Nêce dağlar
Nêce kar nêce dağlar
Ge çek sêvda derdini

Nasıl dağlar
Nasıl kar nasıl dağlar
 Gel çek sevda derdini

Gör seni nêce dağlar (KHM, s. 369)

Gör seni nasıl dağlar

Nêce dağlar

Nasıl dağlar

Nêce kar nêce dağlar

Nasıl kar nasıl dağlar

Ge çek sêvda derdini

Gel çek sevda derdini

Gör seni nêce dağlar (KHM, s. 369)

Gör seni nasıl dağlar

Nêce gözler

Nasıl gözler

Nêce kaş nêce gözler

Nasıl kaş nasıl gözler

Bir göz kiprik çalarsa

Bir göz kirpik kırparsa

Yar yolın nêce gözler (KHM, s. 370)

Yar yolunu nasıl gözler

Nêce gözler

Nasıl gözler

Nêce kaş nêce gözler

Nasıl kaş nasıl gözler

Bir göz kiprik çalarsa

Bir göz kirpik kırparsa

Yar yolın nêce gözler (KHM, s. 370)

Yar yolunu nasıl gözler

Nêce gözler

Nasıl gözler

Nêce kaş nêce gözler

Nasıl kaş nasıl gözler

Bir göz kiprik çalarsa

Bir göz kirpik kırparsa

Yar yolın nêce gözler (KHM, s. 370)

Yar yolunu nasıl gözler

Bı teppe nêce tepe

Bu tepe nasıl tepe

Kar yağar sepe sepe

Kar yağar serpe serpe

Men yarı oyadıram

Ben yarı uyandırıyorum

Gözini öpe öpe (KHM, s. 466)

Gözünü öpe öpe

Karşı dağlar dumandı

Karşı dağlar dumandır

Bağ halım ne yamandı

Bak halim ne yamandır

Dos dostı yaralırı

Dost dostu yaralar

Bilmem nêce zamandı (KHM, s. 586)

Bilmem nasıl zamandır

Ey, dedi keçel bu nece hediye i bizimçi getiripsen? (KA, s. 3)

“E, Keloğlan bu bizim getirdi in nasıl bir hediyedir?” dedi.

Sen ni i bu resme ba tu   esret verdi ? Dedi “Hiç...” dedi “Nece hiç...?” (KA, s. 21)

Sen niçin bu resme baktın hasret giderdin? “hiç...” dedi. “Nasıl hiç...?” dedi.

Dedi “Ah kapıydan ha valla hoy! Bu devdi, be erdi...? Bu nece bir be erdi, canavardı bunca beşeri kesip!” (KA, s. 48)

“Ah kapıdan giren ha valla hay!” dedi. “Bu dev mi, beşer mi...? “Bu nasıl bir be erdir, bu kadar insanı kesen ancak bir canavar olabilir!” dedi.

‘Acebe bu memleket nece bir memleketti hi kimse olmasın içinde!’ (KA, s. 88)

Acaba bu memleket nasıl bir memlekettir de, hiç kimse içinde yok.

Nece i ti yarabbi? (KA, s. 67)

Nasıl i tir yarabbi?

Yaram sene

D  ipti  aram sene

He d div yarım yo tı

  te yaram sene

H kten nece ravadı

Bınca yalvaram sene (KHM, s. 399)

Yaram sana

D  t  çarem sana

Habire y rim yok dedin

  te yarım sana

Haktan nasıl revadır

Bu kadar yalvarayım sana

Y rde yanım

  ridi y rde yanım

Yar gessin y r göstersin

D di i y rde yanım

Ba  koyım dizi üste

Kı  yatım yaz oyanım

N ce h kten ravadı

Yerde yanayım

  r d  yerde yanayım

Yar gelsin yer göstersin

Dedi i yerde yanayım

Ba  koyayım dizi üstüne

Kı  yatıp yaz uyanayım

Nasıl haktan revadır

Men bele t z oyanım (KHM, s. 404)

Ben böyle çabuk uyanayım

4.1.2.2.6. Neçe

Irak Türkmen Türkçesinde “kaç” anlamında kullanılan *neçe* soru sözcüğü, taranan metinlerde 29 örnekte görülmektedir.

Eller in aya  lazım

Eller için ayak lazım

Bine in daya  lazım

Bina i in dayak lazım

Ne e yatana karşı

Ka  yatana karşı

Bir dene oya  lazım (ITT, s. 14)

Bir tane uyanık lazım

 oy gessin bir g r    

Bırak gelsin bir g r    m

Onuydan bir soru a 

Onunla bir soru alım

Ne e g nd  sormıy 

Ka  gündür sormamı 

K sm   ydim barı a  (ITT, s. 16)

K sm   t m barı alım

Egirdi ne e d k e

Eğirdi ka  yumak

Bilmirem ne e y k e

Bilmiyorum ka  y k e

Yarsını  ak a buld 

Yarısını  ak a buldu

Fazlası yo  bir tükçe (ITT, s. 27)

Fazlası yok bir t yce

Egirdi neçe dükçe

E irdi kaç yumak

Bilmirem neçe yükçe

Bilmiyorum kaç yükçe

Yarsını  ak a buld 

Yarısını adilce buldu

Fazlası yo  bir tükçe (ITT, s. 27)

Fazlası bir t yce bile değil

Tülkü d di: “eyyi, ne var!”

Tilki “ yi, ne var!”

Neçe  ahad d sev 

Kaç şahit desen

Tülkü g tti da lara

Tilki gitti da lara

Dere teppe  ar  avar” (ITT, s. 38)

Dere tepede hızla ko ar” dedi

Yolçı diyer bu yeme 

Yolcu der bu yemek

Bir tas yoğurd üç ekmeg
Neççe vahıt, neççe gün
Qalı mısafır dèmeğ (ITT, s. 40)

Bir tas yoğurt üç ekmek
Kaç vakit, kaç gün
 Kalır misafir demek

Yolçı diyer bu yemeğ
Bir tas yoğurd üç ekmeg
Neççe vahıt, neççe gün
Qalı mısafır dèmeğ (ITT, s. 40)

Yolcu der bu yemek,
 Bir tas yoğurt üç ekmek
 Kaç vakit, kaç gün
 Kalır misafir demek

Şatın kırağına, nêçe gündü ne yemişem ne içmişem ne yatmışam ne durmuşam bı şatın
boyında gel get edirem! (AK, s. 38)
 Sahilde kaç gündür ne yemek yedim, ne içtim, ne uyudum, ne durdum, bu sahil boyunca
 hep gelip gittim.

Al inciden
Gir sallan al inciden
Nêçe can telef oldu
Bı fakıtan alınca den (KHM, s. 299)

Al inciden
 Giy sallan al inciden
Kaç can mahvoldu
 Bu tuzaktan yem alınca

Hana bir gün
Hana mēyhana bir gün
Nêçe köşk nêçe saray
Olı mēyhana bir gün (KHM, s. 358)

Hana bir gün
 Hana meyhane bir gün
Kaç köşk kaç saray
 Olur meyhane bir gün

Hana bir gün
Hana mēyhana bir gün
Nêçe köşk nêçe saray
Olı mēyhana bir gün (KHM, s. 358)

Hana bir gün
 Hana meyhane bir gün
 Kaç köşk kaç saray
 Olur meyhane bir gün

Yer yēddi
Asman sekiz yer yēddi

Yeryüzü yedi
 Gökyüzü sekiz yeryüzü yedi

Nêçe bin kahramanı

Felek bükti yêr yêdi (KHM, s. 405)

Bıdı yara

Bıdı dert bıdı yara

Nêçe şah nêçe bayğuş

Ûondılar bı diyara (KHM, s. 414)

Bıdı yara

Bıdı dert bıdı yara

Nêçe şah nêçe bayğuş

Ûondılar bı diyara (KHM, s. 414)

Deryah sennen kim gêşti

Kim eglendi kim gêşti

Nêçe han nêçe sultan

Tahtın birahtı gêşti

Dünye bir pëncereydi

Her gelen bahtı gêşti

Gülin destesi bir parıya

Onın da vâhtı gêşti (KHM, s. 489)

Deryah sennen kim gêşti

Kim eglendi kim gêşti

Nêçe han nêçe sultan

Tahtın birahtı gêşti

Dünye bir pëncereydi

Her gelen bahtı gêşti

Gülin destesi bir parıya

Onın da vâhtı gêşti (KHM, s. 489)

Kaç bin kahramanı

Felek büktü yeryüzü yedi

Budur yara

Budur dert budur yara

Kaç şahin kaç baykuş

Kondular bu diyara

Budur yara

Budur dert budur yara

Kaç şahin kaç baykuş

Kondular bu diyara

Derya senden kim geçti

Kim eğlendi kim geçti

Kaç han kaç sultan

Tahtını bıraktı geçti

Dünya bir pencereydi

Her gelen baktı geçti

Gülün destesi bir parayadır

Onun da vakti geçti

Derya senden kim geçti

Kim eğlendi kim geçti

Kaç han kaç sultan

Tahtını bıraktı geçti

Dünya bir pencereydi

Her gelen baktı geçti

Gülün destesi bir parayadır

Onun da vakti geçti

Kınıfil hub reng oli

Karanfil güzel renk olur

Aşka düşen deng oli

Aşka düşen sersem olur

Pesend éle özivden

Beğen kendini

Say bah neçe reng oli (KHM, s. 536)

Say bak kaç renk olur

Bah neçe il, neçe zaman besledi öznü böyüg etti. (KA, s. 23)

Bak kaç yıl, kaç zaman besledi kendisini büyük etti.

Dediler “İşte patşahın bitek kıızı var delli olup budi neçe aydı öz özün parçalırı; bir yerde çarı yohtu” (KA, s. 25)

“İşte padişahın sadece bir kıızı var, o da deli oldu, kaç aydır kendi kendini dövüp parçalıyor, hiçbir yerde çaresi yok.” dediler.

Bah neçe il, neçe zaman besledi öznü böyüg etti. (KA, s. 23)

Bak kaç yıl, kaç zaman besledi kendisini büyük etti.

Budi neçe aydı yollarda yorulmuşam, işliyen diye satılmışam miski ‘amber!...’ (KA, s. 31)

Bu, kaç aydır yollardayım, yoruldum, işçi diye satıldım, Miski ‘amber!’

Dedi “Sen getirdiñ meni bura. Budi neçe aydı kul diyin satılıram, işte munca feleketler gördüm...” (KA, s. 32)

“Beni sen getirdin buraya. Bu kaç aydır ben köle diye satılıyorum, işte bu kadar felaketler gördüm...” dedi.

Bular neçe gün neçe gece... yetiştiler memleketlerine. (KA, s. 32)

Bunlar kaç gün kaç gece... memleketlerine yetiştiler.

Bular neçe gün neçe gece... yetiştiler memleketlerine. (KA, s. 32)

Bunlar kaç gün kaç gece... memleketlerine yetiştiler.

Dedi “Berhüirdar olmuş ahı sen bu neççe gündü mem ekmegim yisen indi mene ekmek neçi vermisen?” dedi “Valla vermem.” (KA, s. 56)

“Berhudar olan sen, benim ekmeğimi kaç gündür yiyorsun, şimdi bana niçin vermiyorsun?” dedi. “Vallahi vermem” dedi.

Bah neççe il geçer bir arıadın ettiği hıssaba göre... (KA, s. 84)

Bir kadının ettiği hesaba göre bak kaç yıl var...

Nenem öleni neççe il oldu sen ne bekliyorsun? (KA, s. 85)

Annem öleli kaç yıl oldu, sen ne bekliyorsun?

Neççe yük odun allıg. (KA, s. 87)

Kaç kilo odun alırsız.

Bes bu kız bele ustadı bu neçe gündü geziller (KA, s. 91)

Bu kız sadece gezmelerde uzman, öyle çok geziyorlar ki kaç gündür.

4.1.2.3. Soru Zarfları

Çalışmada soru zarfı olarak görülen soru sözcükleri şunlardır; *nanca, ne, nece, neçe, neden, neçi/neççi, nişi/nişin, yavı/yavu*. Toplamda 289 soru zarfı bulunmaktadır. Soru zarfları, örnek ve Türkiye Türkçesi karşılıklarıyla birlikte aşağıda görülmektedir.

4.1.2.3.1. Nanca

Türkiye Türkçesindeki karşılığı “ne kadar” anlamında olan *nanca* soru sözcüğü taranan metinlerde 11 örnekte görülmektedir.

Hakaldı fikre daldı

Hakaldı fikre daldı

Aşşama nanca kaldı?

Akşama ne kadar kaldı?

Kahtı gëtti bazara

Kalktı gitti pazara

Her ne isterse aldı (ITT, s. 31)

Her ne isterse aldı

Gëdirem yolum dağdı

Gidiyorum yolum dağdır

Gör ne hêyvalı bağıdı
Gêçmerem öz yarımnan
Her nanca canım sağıdı (KHM, s. 502)

Gör ne ayvalı bağıdır
Geçemem kendi yârimden
Her ne kadar canım sağıdır

Sağı badav boş oldu
İçenler sarhoş oldu
Ġem nanca utanmazdı
Bir de mene eş oldu (KHM, s. 588)

Saki baden boş oldu
İçenler sarhoş oldu
Gam ne kadar utanmazdır
Bir de bana eş oldu

‘Ereftın biridi,
Ölülerin hêridi
Bışırrem pilav, yarpağı
Nanca başım dirridi (ITT, s. 56)

Arafat’ın biridir
Ölülerin hayrıdır
Pışırırım pilav, dolma
Ne kadar başım diridir

Gözim işler
Kababa közim işler
Beklerem yar yolını
Her nanca gözüm işler (KHM, s. 338)

Gözüm işler
Kebaba közüm işler
Beklerim yar yolunu
Her ne kadar gözüm işler

Nanca lele yarvardı her etmedi. (KA, s. 25)
Lala ne kadar yalvarsa da etkilenmedi.

Dedi “Sen bugünnen bele nanca hayvan tutsay parçalasay, boğazınnan tut!” (KA, s. 40)
“Sen bugünden sonra ne kadar hayvan tutup kesersen, boğazından tut!” dedi.

Dedi “Yeri nanca görüsen?” (KA, s. 47)
“Yeryüzünü ne kadar görüyorsun?” dedi.

Nanca görüsen? (KA, s. 47)
Ne kadar görüyorsun?

Menim elim çek bah sene nanca her gösterrem! (KA, s. 95)

Benim elimi tut, bak sana ne kadar hayrım dokunur!

O nanca el ayağ etti ayı oyanmadı. (KA, s. 90)

O ne kadar el ayak işareti yapsa da ayı uyanmadı.

4.1.2.3.2. Ne

Türkiye Türkçesindeki karşılığı “neden, nasıl, ne şekilde” olan *ne* soru sözcüğü, soru zarfı olarak 39 örnekte görülmektedir.

Te ‘lim terbiye başı

Ne bilir bunu naşı?

Evladları yandıran

Nenelerin ataşı (ITT, s. 13)

Eğitim terbiyenin başıdır

Ne bilir bunu acemi

Evlatlarını yakan

Annelerinin ateşi

Sorar: “Babañ necedi?”

Ağşam olub geçedi

Ne bilsinler oğlanın

İlanı alacadı (ITT, s. 16)

Sorar: “Baban nasıldır?”

Akşam oldu geçtir

Ne bilsinler oğlanın

Yılanı alacadır

Ne bilim gara yağar

Bunu bu çaķķal boğar

İlim on iki ay, günde

He beş yumurta doğar (ITT, s. 18)

Ne bileyim ansızın yağar

Bunu bu çakal boğar

İlim on iki ay, her gün

Sadece beş yumurta doğar

Ah boyagçı tükeni

Bura ne attı meni?

Yeddi reng boyag küpü,

Ne biter ne tükeni (ITT, s. 19)

Ah boyacı tükenir

Buraya nasıl geldim

Yedi renk boya küpü

Ne biter ne tükenir

Deryalarda semek var

Hak hesap var emek var

Deryalarda balık var

Hak hesap var emek var

Bêd-asıllar ne bili

Nan içinde nemek var (KHM, s. 489)

Kötü soylular ne bilir

Ekmek içinde tuz var

Kümbet ne gözlüsen? (ITDA, s. 147)

Kümbet ne bekliyorsun? (birisi yalan söyleyince şaka diye “Ey kümbet şu yalanlara karşı nasıl çökmüyorsun?” anlamındadır).

*Ne bilisen *kardeşini** (ITDA, s. 155)

Ne bilirsin kardeşini. (beni beceriksiz sanma)

Bağda na-var

Kuş enmez bağda na-var

Aslı bağvan olmıyan

Ne bili bağda na-var

Menim aslım ağvandı

Men billem bağda na-var (KHM, s. 306)

Bağda ne var

Kuş inmez bağda ne var

Aslı bağcı olmıyan

Ne bilir bağda ne var

Benim aslım bağcıdır

Ben bilirim bağda ne var

Gül arhası

Cumbıttı gül arhası

Gör ne fığanlar etti

Yüsifin Zilâyhası (KHM, s. 340)

Gül arkası

Tomurcuktur gül arkası

Gör ne feryatlar etti

Yusuf'un Zelihası

Gül arhası

Cumbıttı gül arhası

Gör ne zulımlar etti

Yüsife Zilâyhası (KHM, s. 340)

Gül arkası

Tomurcuktur gül arkası

Gör ne zulümler etti

Yusuf'a Zelihası

Gül arhasına

Bilbil gül arhasına

Gör ne zulımlar etti

Yüsif Zilâyhasına (KHM, s. 340)

Gül arkasına

Bülbül gül arkasına

Gör ne zulümler etti

Yusuf Zelihasına

Keman sızlar

oh sızlar keman sılar

kemallı dost kadrini

Ne bili kemalsızlar (KHM, s. 357)

Meyde ne var

Mey bili meyde ne var

İçmiyen esnemiyen

Ne bili meyde ne var

Men içtim men esnedim

Men billem meyde ne var (KHM, s. 367)

Nede yanım

Sen görset nede yanım

Sinem birdi dert bindi

Men bina ne dayanım (KHM, s. 371)

Yara sızlar

Oh değer yara sızlar

Bir yaralı dost kadrin

Ne bili yarasızlar (KHM, s. 399)

Yazılan geli

Sıcak yazılan geli

Ne ağlısan gözlerim

(Ne titrisen dizlerim)

Baş a yazılan geli (KHM, s. 404)

Yazılan geli

Sıcak yazılan geli

Ne ağlısan gözlerim

Keman sızlar

Ok sızlar keman

Kemalli dost kadrini

Ne bilir kemalsızlar

Meyde ne var

Mey bili meyde ne var

İçmeyen esnemeyen

Ne bili meyde ne var

Ben içtim ben esnedim

Ben bilirim meyde ne var

Nede yanayım

Sen göster nede yanayım

Bir sinem var bin derdim

Ben buna nasıl dayanayım

Yara sızlar

Ok değer yara sızlar

Bir yaralı dost kadrini

Ne bilir yarasızlar

Yazılan gelir

Sıcak yazılan gelir

Ne ağlıyorsun gözlerim

(Ne titriyorsun dizlerim)

Baş a yazılan gelir

Yazılan gelir

Sıcak yazılan gelir

Ne ağlıyorsun gözlerim

(Ne titrisen dizlerim)

Başa yazılan geli (KHM, s. 404)

Yaz sına

Kış bitti yazı sına

Bilmem ne çara edim

Bı allım yazısına (KHM, s. 404)

Ğare yazma buğçada

Bilbil oynar bağçada

Almağa güciv yetmez

Ne gezisen küçede (KHM, s. 524)

Ne bahısan dellükten

Payım gönder erükten

Ğoğav eve gelende

Üziv doldır evlikten (KHM, s. 549)

Ne bahısan odamnan

Utanmısan adanman

Diliv nobat şekeri

Dudağlariv badamnan (KHM, s. 549)

Ğoy gëtsin harcayanı

Ne çekisen vayıni

Yariv vefasız ossa

Uzağtan gör boyını (KHM, s. 538)

Ge gör ne barbad oldım

Öz yurdımda yad oldım

Düştim kare günlere

(Ne titriyorsun dizlerim)

Başa yazılan gelir

Yazı dene

Kış bitti yazı dene

Bilmem nasıl baş edeyim

Bu alnımın yazısına

Kara yazma bohçada

Bülbül oynar bahçede

Almaya gücün yetmez

Ne geziyorsun mahallede

Ne bakıyorsun delikten

Payımı gönder kaysıdan

Beyin eve geldiğinde

Yüzünü doldur allıkla

Ne bakıyorsun odamdan

Utanmıyor musun adamdan

Dilin nöbet şekeri

Dudakların bademden

Bırak gitsin harcayanı

Ne çekiyorsun ahını

Yârin vefasız olsa

Uzaktan gör boyunu

Gel gör ne berbat oldum

Kendi yurdumda yabancı oldum

Düştüm kara günlere

Yaman dilde ad oldım (KHM, s. 585)

Kötü dilde ad oldum (adım çıktı)

Ne gezisen kürende

Ne geziyorsun

Cegen boynın egende

Süpürgenin dikenini eğildiğinde

Nenev gözi kör ossın

Annenin gözü kör olsun

Mene köpek hürende (KHM, s. 549)

Bana köpek havladığında

“*Ğeribem, kimsem yohtu, kimseni tanıtırım,...*” Bu oğlanı bele etti ne bilim! (KA, s. 15)

“Garibim, kimsem yok, kimseyi tanımıyorum,...” diye diye, Bu oğlanı böyle yaptı (canından bezdirdi, bıktırdı) ne bileyim!”

Bir gün dedi “Nene sen kirlenmediñ?” dedi “Ne bilim ker nene!” (KA, s. 15)

Bir gün, “Nine sen kirlenmedin mi?” dedi. O da “Ne bileyim nine!” dedi.

Ey, men ne bilim sen nesen? (KA, s. 18)

E, ben ne bileyim sen nesin (kimsin)?

Sen ne durupsan burda babam! (KA, s. 34)

Sen ne duruyorsun burada babam!

Ne durupsan işte oğluñ eyyi oldu. Nece eyyi oldu? “İşte bu yeni gelen kız eyyi etti öznü.” dediler. (KA, s. 27)

Ne duruyorsun, işte oğlun iyileşti. Nasıl iyileşti? “İşte bu yeni gelen kız iyileştirdi kendisini.” dediler.

Dedi “Valla ne bilim nece çıtañ!” (KA, s. 48)

“Valla ne bileyim nasıl çıkacağımızı!” dedi.

Dedi “Men ne bilim!” (KA, s. 51)

“Ben ne bileyim!” dedi.

Dedi “Sen ne konuşusan; köpeg nece satılı?” (KA, s. 57)

“Sen ne konuşuyorsun (nasıl böyle konuşabiliyorsun); köpek nasıl satılır?” dedi.

“Ne bilim neye verim özün! Köpeğin de fiyatı var?” (KA, s. 57)

Kaç vereceğimi ne (nasıl) bileyim! Köpeğin de fiyatı var mı?

Nenem öleni neççe il oldu sen ne bekliyorsun? (KA, s. 85)

Annem öleli kaç yıl oldu, sen ne bekliyorsun?

Bacı sen ne bilisey nenemiz yerinesey. (KA, s. 88)

Bacı sen annemizin yerine ne bilirsin.

Bir ataş oldu tendirin içinde neblim! (KA, s. 92)

Bir ateş oldu tandırın içinde ne bileyim (nasıl bileyim)!

Ahırşerler ne başıma bunca kaşısız işte o benim kişimdi (KA, s. 98)

Ne kibirleniyorsunuz o benim eşimdir.

Bilezigim verin küçüg genle. Bilisen meni ne severd! (KA, s. 76)

Bileziğimi küçük geline verin. Biliyorsunuz beni ne severdi.

Heber getti patşahçı “Ne durupsan işte oğlun tapıldı.” “Nece tapıldı? (KA, s. 30)

Padişaha haber gitti, “Ne duruyorsun oğlun bulundu” dedi. “Nasıl bulundu?” dedi.

4.1.2.3.3. Nece

Irak Türkmen Türkçesinde soru zarfı olarak kullanılan *nece* soru sözcüğü Türkiye Türkçesinde “nasıl” anlamındadır. Taranan metinlerde de 138 örnekte görülmektedir.

4.1.2.3.3.1. Nece’nin Eksiz Kullanımı

Taranan metinlerde *nece*’nin eksiz kullanımı 125 örnekte görülmektedir.

Dili küçük yoh eli

Dili küçük yok eli

*Ne güzel terbiyeli
Bu nece beslenipti?
Bir şeyde yoh emeli (ITT, s. 5)*

*Herif bir hile tapar
Tapınca nece yapar
Arvad: bir şey tapmışsam
Men doldurım sen apar! (ITT, s. 6)*

*Eyliğini nece verim
Arhadaş seni görüm
Şah kızının boynuna
Özümi eyyi hörüm (ITT, s. 8)*

*Gelib te görüştüler
Bağ nece soruştılar
O havar bu da havar
Öpüşüb barıştılar (ITT, s. 17)*

*Çakkal diyer: “Ey zalım,
Nece yediñ sen malım?
Koy kerri sennen assın
Kurtarım men de kalım” (ITT, s. 18)*

*Yaz, güz biter kış olı
Bir nece yağış olı
Bunun tükü yeheni
Bağ nece bir iş olı (ITT, s. 20)*

*Yaz, güz biter kış olı
Bir nece yağış olı*

*Ne güzel terbiyeli
Bu nasıl beslenmiştir
Bir şeyde yok umudu
Herif bir hile bulur
Bulunca nasıl yapar
Kadın: bir şey bulmuşsam
Ben doldurayım sen götür!*

*İyiliğini nasıl vereyim
Arkadaş seni göreyim
Şah kızının boynuna
Kendimi iyi öreyim*

*Gelmiş de görüşmüşler
Bak nasıl selamlaştılar
O bağırdı bu da bağırdı
Öpüşüp barıştılar*

*Çakal: “Ey zalım,
Nasıl yedin sen malımı?
Bırak karı senden alsın
Kurtulup ben de kalayım” der*

*Yaz, güz biter kış olur
Bak nasıl yağmur olur
Bunun tüyü yıkanır
Bak nasıl bir iş olur*

*Yaz, güz biter kış olur
Bak nasıl yağmur olur*

Bunun tükü yeheni
Bah nece bir iş olı (ITT, s. 20)

Bunun tüyü yıkanır
 Bak nasıl bir iş olur

Bilmem gülem ağlıyam
Men cigerden dağlıyam
Gezerem gözler görmez
Nece çarha bağlıyam! (ITT, s. 26)

Bilmem güleyim ya da ağlayayım
 Ben ciğerden dağlıyım
 Gezerim gözler görmez
Nasıl çarka bağlıyım!

Avçıdan av kapmışam
Amma nece yapmışam
Gel gideğ bu hamama
Sene bir iş tapmışam (ITT, s. 36)

Avcıdan av kapmışım
 Ama nasıl yapmışım
 Gel gidelim bu hamama
 Sana bir iş bulmuşum

İliştım Fatma hana
Gece düştüm külhana
Gündüzler yırgat işi
Nece kıydım bu cana! (ITT, s. 37)

İliştım Fatma hana
 Gece düştüm hamam ocağına
 Gündüzler ırgat işi
Nasıl kıydım bu cana!

Kölylyken şehre düştüv
Kuşıydıv göge uştıv
Men verim on beş altın
Kümbete nece sıştıv? (ITT, s. 43)

Köylüyken şehre düştün
 Kuşuydun göge uçtun
 Ben vereyim on beş altın
 Kümbete nasıl sıştın?

Kaldı bir gün bir gece
'Eceb ölmedi nece?
Hatta 'ecel gelmese,
Hiç bahmaz toha aca! (ITT, s. 46)

Kaldı bir gün bir gece
 Acep ölmedi nasıl?
 Ta ki ecel gelmese
 Hiç bakmaz toka aç!

Hër nece bele olı
Êşitiv sağı, solı
Gideğ şer'e danışağ

Hayır nasıl böyle olur
 İşittin sağı solu
 Gidelim şeriata danışalım

Öğretsin doğru yolu (ITT, s. 56)

Öğretsin doğru yolu

Nene diyer: en kızım

Nene “İn kızım

İşimiz çohtı bizim

İşimiz çoktur bizim

Damlar kuşu olubsan

Damlar kuşu olmuşsun

Derdive nece dözüm? (ITT, s. 58)

Derdine nasıl çare bulayım?” der

Başardı nece seni

Başardı nasıl seni

Ezildi şirin canı

Ezildi tatlı canı

Seni heste görende

Seni hasta gördüğünde

Tökerdi gözden kanı (ITT, s. 59)

Döküldü gözden kanı

Dokkuz ay dokkuz gece

Dokuz ay dokuz gece

Seni başardı nece

Seni nasıl başardı

Sütüv sen halal ele

Sütünü sen helal eyle

Demesiler bah bice! (ITT, s. 59)

Demesinler bak piçe!

Eski günün unuttı

Eski gününü unuttu

Para onı kudurttı

Para onu azıttı

Düşünmez kerrisini

Düşünmez karısını

Nece ‘ümrün çürüttü (ITT, s. 63)

Nasıl ömrünü çürüttü

Nece ere varmağın

Nasıl erle evlenmeyelim

Bin dinar yol almağın

Bin dinar yol almayalım

Yetmiş dinar nişanlığ

Yetmiş dinar nişanlık

Tahım inci kılbağın (ITT, s. 65)

Takım inci bileklik

Sözüv doğrudı dedim

Sözünü doğrudur dedim

Men eve nece geldim?

Ben eve nasıl gideyim

Ki kelem çal kâğıda

İki kalem vur kâğıda

Arvadım ikna ‘ edim (ITT, s. 74)

Eşimi ikna edeyim

Bağ bağçamız barlıdı
Babam nenem varlıdı
Bu devran nece dönse
Zengin olan kârlıdı (ITT, s. 91)

Bağ bahçemiz meyvelidir
 Babam annem varlıklıdır
 Bu devran nasıl dönse
 Zengin olan kârlıdır

Bağ bugün nece yatıb
Malın emlakin atıb
Sağında nakür nükür
Solında durub kâtıb (ITT, s. 91)

Bak bugün nasıl yatmış
 Malını mülkünü atmış
 Sağında iki melek
 Solunda durup kâtip

Güle can
Bilbile can güle can
Gülin ümri az olı
Nece vèrdi vèrdi güle can (KHM, s. 341)

Güle can
 Bülbüle can güle can
 Gülün ömrü az olur
Nasıl verdin güle can

Nenesi dedi saçı kesilmiş! Gèdisen, nece hazır san su getirmege! (AK, s. 21)

Annesi, “Saçı kesilesi seni! Gidiyor musun? Nasıl da hemen hazırsın gidip su getirmeyel!” dedi.

Terecemiz dolı daş
Bir yastuğa koyag baş
Bir neneden olmadıg
Necolig bacı kardaş? (AK, s. 24)

Sergenimiz dolu taş
 Bir yastığa koyalım baş
 Bir anneden olmadık
Nasıl oluruz bacı kardeş?

Ğamber beddua bastı özine! Dèdiler nece olı! (AK, s. 32)

Kamber beddua etti kendisine! “Nasıl olur!” dediler.

Dèdi nece olı kaçmırı yuhıdan, bilmirem nèdim (AK, s. 38)

“Nasıl olur da uyanamaz, bilmiyorum neyleyeyim.” dedi.

Ayağlar nece varsın gevil varmayan yere (ITDA, s. 222)

Ayaklar nasıl varsın gönül varmayan yere.

Başın kesti, oğlağı nece başımı yeke yeke, müntaha müntaha daşlara keyelere çaldım. (KA, s. 91)

Oğlağın başını kesti, başımı nasıl da taşlara kayalara vurdum.

Alma yanı

Al olı alma yanı

Nece kabra koyallar

Mıradın almayanı (KHM, s. 300)

Bele bağlar

Dost başın bele bağlar

Bilbil ağlar gül açmaz

İrendi bele bağlar

Can çıkma dost gelince

Göreş ne diyer ağlar

Kül torpağ onun başına

Bêd-asıla bêt bağlar

Gel çek bı ayrılığı

Gör üreg nece dağlar (KHM, s. 310)

Bir dem men

Doldur içim bir dem men

Gün geçti ümr-azaldı

Genc olmaram bir de men

Açılmamış komcayam

Nece yatım yerde men (KHM, s. 318)

Gözi kem

Kipriği çoğ gözi kem

Alma yanı

Al olur alma yanı

Nasıl kabre koyarlar

Muradın almayanı

Böyle bağlar

Dost başını böyle bağlar

Bülbül ağlar gül açmaz

Virandır böyle bağlar

Can çıkma dost gelince

Görelim ne der ağlar

Kül toprak onun başına

Kötü soyluya bel bağlar

Gel çek bu ayrılığı

Gör yürek nasıl dağlar

Bir zaman ben

Doldur içeyim bir dem ben

Gün geçti ömür kısaldı

Genç olamam bir de ben

Açılmamış goncayım

Nasıl uyuyayım yerde ben

Gözü kötü

Kirpiği çok gözü kötü

Men suçlu yar gezepli
Nêce yara gözikem (KHM, s. 338)

Ben suçlu yar kötü
Nasıl yâre gözükeyim

Ƙanalım sennen
Geçmem Ƙanalım senen
Ƙol beyaz nişter kare
Nêce Ƙan alım sennen (KHM, s. 352)

Kanalım senden
 Geçmem kanalım senden
 Kol beyaz neşter kara
Nasıl kan alayım senden

Ƙanım sene
Halaldı Ƙanım sene
Yağış yağar yêr Ƙanmaz
Men nêce Ƙanım sene (KHM, s. 352)

Kanım sana
 Helaldir kanım sana
 Yağmur yağar yer kanmaz
 Ben *nasıl* kanayım sana

Nêce dağlar
Nêce Ƙar nêce dağlar
Ge çek sevdâ derdini
Gör seni nêce dağlar (KHM, s. 369)

Nasıl dağlar
 Nasıl kar nasıl dağlar
 Gel çek sevda derdini
 Gör seni *nasıl* dağlar

Nêce dönim
El yatsın gece dönim
Gavır dininnen dönmez
Men sennen nêce dönim (KHM, s. 370)

Nasıl döneyim
 El yatsın gece döneyim
 Gâvur dininden dönmez
 Ben senden nasıl döneyim

Nêce dönim
El yatsın gece dönim
Gavır dininnen dönmez
Men sennen nêce dönim (KHM, s. 370)

Nasıl döneyim
 El yatsın gece döneyim
 Gâvur dininden dönmez
 Ben senden *nasıl* döneyim

Nêce dönim
El yatsın gece dönim
Yanıva sağ gelmişem

Nasıl döneyim
 El yatsın gece döneyim
 Yanına sağ gelmişim

Yaralı nêce dönîm (KHM, s. 370)

Yaralı nasıl döneyim

Nêce dönîm

Nasıl döneyim

El yatsın gece dönîm

El yatsın gece döneyim

Yanıva sağ gelmişim

Yanına sağlam gelmişim

Yaralı nêce dönîm (KHM, s. 370)

Yaralı nasıl döneyim

Nêce geçim

Nasıl geçeyim

Bı sudan nêce geçim

Bu sudan nasıl geçeyim

Dünyeni namard alıp

Dünyayı namert almış

Merdleri nêce seçim (KHM, s. 370)

Mertleri nasıl seçim

Nêce geçim

Nasıl geçeyim

Bı sudan nêce geçim

Bu sudan nasıl geçeyim

Dünyeni namard alıp

Dünyayı namert almış

Merdleri nêce seçim (KHM, s. 370)

Mertleri nasıl seçim

Nêce geçim

Nasıl geçeyim

Bı sudan nêce geçim

Bu sudan nasıl geçeyim

Dünyeni namard alıp

Dünyayı namert almış

Merdleri nêce seçim (KHM, s. 370)

Mertleri nasıl seçim

Nêce gözler

Nasıl gözler

Nêce kaş nêce gözler

Nasıl kaş nasıl gözler

Bir göz kiprik çalarsa

Bir göz kırpsa

Yar yolın nêce gözler (KHM, s. 370)

Yar yolunu nasıl gözler

Nêce sayım

Nasıl sayayım

Dêrdim çoş nêce sayım

Dêrdim çok nasıl sayayım

Sensiz geçen günleri

Sensiz geçen günleri

Ümirden nêce sayım (KHM, s. 370)

Ömürden nasıl sayayım

Néce sayım
Dêrdim çoĥ néce sayım
Sensiz geçén günleri
Ümirden nece sayım (KHM, s. 370)

Nasıl sayayım
Dêrdim çok nasıl sayayım
Sensiz geçén günleri
Ömürden nasıl sayayım

Néce sayım
Dêrdim çoĥ néce sayım
Sensiz geçén günleri
Ümirden nece sayım (KHM, s. 370)

Nasıl sayayım
Dêrdim çok nasıl sayayım
Sensiz geçén günleri
Ömürden nasıl sayayım

Néce olur
Gün batar gece olı
Gelib bëyram günleri
Yetim ĥalı néc-olı (KHM, s. 370)

Nasıl olur
Gün batar gece olur
Gelmiş bayram günleri
Yetimin hali harap olur

Oda yandım
Ataşsız oda yandım
Bı derde kimse dözmez
Bilmem néce dayandım (KHM, s. 374)

Oda yandım
Ataşsız oda yandım
Bu derde kimse dayanmaz
Bilmem nasıl dayandım

Oyandım
Öz derdime boyandım
Men seni çoĥ séverem
Sensiz néce dayandım (KHM, s. 380)

Uyandım
Kendi derdime boyandım
Ben seni çok severim
Sensiz nasıl dayandım

Razı can
Razı tebîb razı can
Bı derdi yar vèripti
Néce olmaz razı can (KHM, s. 383)

Razı can
Razı tabîp razı can
Bu derdi yar vermiş
Nasıl olmaz razı can

Sene daĥlar

Sana daĥlar

*Kar yağar sene dağlar
Elimde arzuhalım
Koynumda sened ağlar
Tutaydım dostın elin
Çıhaydım sene dağlar
Gel çek bı ayrılığı
Gör üreg nêce dağlar
Olar dönene kadar
Gevlim bele ağlar (KHM, s. 385)*

*Yana kaldım
Od tuttu yana kaldım
Gözden düşmüşler kimin
Gör nêce yana kaldım (KHM, s. 395)*

*Yana sen
Nêce düştiv yana sen
Yar qorhımisan ahımnan
Hesret çekim yanasan (KHM, s. 395)*

*Açuḥ koy pencereni
Gözim görsin geleni
Nêce kabre koyallar
Yar derdinnen öleni (KHM, s. 429)*

*Bı ahlar ince geli
Hiç bilmez nêce geli
Sene gündiz dèmerem
Qorharam gece geli (KHM, s. 460)*

Bı çayı nêce geçim

*Kar yağar sana dağlar
Elimde arzuhalım
Koynumda senet ağlar
Tutaydım dostunun elini
Çıkaydım sana dağlar
Gel çek bu ayrılığı
Gör yürek nasıl dağlar
Onlar dönene kadar
Gönlüm böyle ağlar*

*Yana kaldım
Od tuttu yana kaldım
Gözden düşmüşler gibi
Gör nasıl yana kaldım*

*Yana sen
Nasıl düştün yana sen
Yar korkmuyor musun ahımdan
Hasret çekeyim yanasın*

*Açık bırak pencereyi
Gözüm görsün geleni
Nasıl kabre koyarlar
Yar derdinden öleni*

*Bu ahlar ince gelir
Hiç bilmez nasıl gelir
Sana gündüz demiyorum
Korkarım gece gelir*

Bu çayı nasıl geçeyim

Daşı çoḥ nêce sêçim
Kerkûge kura geldi
Men sennen nêce gêçim (KHM, s. 460)

Taşı çok nasıl seçeyim
 Kerkük'e askerlik geldi
 Ben senden nasıl geçeyim

Bı çayı nêce gêçim
Daşı çoḥ nêce sêçim
Kerkûge kura geldi
Men sennen nêce gêçim (KHM, s. 460)

Bu çayı nasıl geçeyim
 Taşı çok nasıl seçeyim
 Kerkük'e askerlik geldi
 Ben senden nasıl geçeyim

Bı çayı nêce gêçim
Daşı çoḥ nêce sêçim
Kerkûge kura geldi
Men sennen nêce gêçim (KHM, s. 460)

Bu çayı nasıl geçeyim
 Taşı çok nasıl seçeyim
 Kerkük'e askerlik geldi
 Ben senden nasıl geçeyim

Bı sular aḥmağıydan
Daş kayye yıḥmağıydan
Men yardan nêce doyım
Iraḥtan baḥmağıydan (KHM, s. 465)

Bu sular akmasıyla
 Taş kaya yıkmasıyla
 Ben yardan nasıl doyayım
 Iraktan bakmasıyla

Bilbilim bilbillendi
Ḳurrı bağlar güllendi
Ge gözel doḡrı sele
Ḳapı nêce dillendi (KHM, s. 467)

Bülbülüm bülbüllerdi
 Kuru bağlar güllendi
 Gel güzel doḡru söyle
 Kapı nasıl dile geldi

Coşḡın nêce coşmasın
Ġem de hedden aşmasın
Yarı gözel olanın
Fikri nêce çaşmasın (KHM, s. 477)

Coşkun nasıl coşmasın
 Gam de haddin aşmasın
 Yâri güzel olanın
 Fikri nasıl karışmasın

Coşḡın nêce coşmasın
Ġem de hedden aşmasın

Coşkun nasıl coşmasın
 Gam de haddin aşmasın

Yarı güzel olanın
Fikri nêce çaşmasın (KHM, s. 477)

Yâri güzel olanın
Fikri nasıl karışmasın

Dağlar ağardı kardan
Heber gelmedi yardan
Mansur dardan dönmedi
Men nêce dönüm dardan (KHM, s. 482)

Dağlar ağardı kardan
Haber gelmedi yardan
Mensur dardan dönmedi
Ben nasıl döneyim dardan

Ekme bitmiyen yere
Can vèr itmiyen yere
Ayahlar nêce varsın
Gèvil gètmiyen yere (KHM, s. 493)

Ekme bitmeyen yere
Can ver itmeyen yere
Ayaklar nasıl varsın
Gönül gitmeyen yere

Emmim oğlu nêcesen
Nêce çaylar geçesen
Ögüvce tor kurmuşam
Meger gögden uçasan (KHM, s. 496)

Amcaoğlu nasılsın
Nasıl çaydan geçersin
Önünde tuzak kurdum
Meğer gögden uçasın

Gèceler geçe gèşti
Eglendi geçe gèşti
Menimki ah vahıydı
Senivki nêce gèşti (KHM, s. 501)

Geceler geç geçti
Eğlendi geç geçti
Benimki ah vah idi
Seninki nasıl geçti

Ge gideh Hinde gözim
Hinde Kirinde gözim
Arar sevdiğin tapmaz
Yaş töker günde gözim
Yanıva gelebilmem
Derdive nêce dözim (KHM, s. 504)

Gel gidelim Hin'de gözüm
Hin'de Kirin'de gözim
Arar sevdiğini bulmaz
Yaş döker her gün gözüm
Yanına gelemem
Derdine nasıl dayanayım

Kahveyi gül ferde men

Kahveyi gül perde ben

Düştim yaban derde men
Açılmamış koncayam
Néce yatım yerde men (KHM, s. 516)

Düştüm ıssız derde ben
 Açılmamış goncayım
 Nasıl uyuyayım yerde ben

Qal'eden endim çaya
Cıgara saya saya
Belimde bir cüt kubır
Néce girim saraya (KHM, s. 518)

Kaleden indim çaya
 Sigara saya saya
 Belimde bir çift silah
 Nasıl gireyim saraya

Qanşarda kare dağlar
Boyanıb güle bağlar
Çek ayrılık derdini
Gör seni néce dağlar (KHM, s. 520)

Karşıda kara dağlar
 Boyanıp güle bağlar
 Çek ayrılık derdini
 Gör seni nasıl dağlar

Qırmızı gül şermende
Düştim bir yaman derde
Açılmamış koncayam
Néce yatım yerde men (KHM, s. 537)

Kırmızı gül utanmış
 Düştüm bir yaman derde
 Açılmamış goncayım
 Nasıl uyuyayım yerde ben

Qızıl gül oyım oyım
Yara barabar boyım
Yağış yağar yer doymaz
Men sennen néce doyim (KHM, s. 537)

Kızıl gül oyum oyum
 Yara beraber boyum
 Yağmur yağar yer doymaz
 Ben senden nasıl doayım

Sarı kavın alaca
Başıva dönüm néce
Senivnen itaplaşım
Perdeye giren gece (KHM, s. 559)

Sarı kavun alaca
 Başına döneyim nasıl
 Seninle dertleşelim
 Gerdeğe girilen gece

Yaralarım oyıldı
Qabıgı tuttu soyıldı

Yaralarım oyuldu
 Kabuk tuttu soyuldu

Men seni gizli sevdim

Ben seni gizli sevdim

Bilmem nece duyıldı (KHM, s. 576)

Bilmem nasıl duyuldu

Nece yesen meni; bir meni yesev nolsan? (KA, s. 1)

Nasıl yersin beni? Beni yersen ne olursun?

Sen bir cenge kurt benim kimin yekke atı nece yesen? (KA, s. 1)

Sen bir zayıf kurtsun benim gibi güçlü bir atı nasıl yersin?

Muni Alla nece kabul eder? (KA, s. 4)

Bunu Allah nasıl kabul eder?

Üle kerete, sen bunu nece teksim ettiiv? (KA, s. 5)

Ulan kerata, sen bunu nasıl böldün?

Aman, diyer, sen muni... nanca nazdariydi yanuvda; muni nece kesesen, nece yesen! (KA, s. 12)

Aman, sen bunu... Ne kadar kıymetliydi yanında; bunu nasıl kesersin, nasıl yersin?

Aman Diyer “Sen muni... nanca nazdariydi yanuvda; muni nece kesesen, nece yesen!” (KA, s. 12)

Aman, “Sen bunu... sende ne kadar kıymetliydi; bunu nasıl kesersin, nasıl yersin?” der.

Nece olu! Menim adaqlımı aldı. (KA, s. 11)

Nasıl olur! Benim nişanlımı aldı.

Aman diyer, men nece gelim senüvden! Kõrõharam... (KA, s. 11)

“Aman, ben nasıl geleyim seninle! Korkarım...” der.

Men bularçin nece yemeõlerin hazır etmiyim! (KA, s. 7)

Ben bunlar için nasıl yemek hazırlamayayım!

Bu dev bilmirem nece izi tapıp! (KA, s. 8)

Bu dev nasıl izimi bulmuş bilmiyorum!

Allah hetiriçin, diyer; peğember hetiriçi, diyer, nece bilirsevüz... (KA, s. 10)

“Allah rızası için, peygamber rızası için” der. “Nasıl biliyorsanız (öyle yapın)...” der.

Çoğ ırağa gider yarabbi gecedi nece dönüm, diyer, bir de mığaraya! (KA, s. 10)

Çok ırağa gider ve “Yarabbi bu gece vaktinde nasıl tekrar mağaraya döneyim!” der.

Men kişimi bir almıyım içerye bir yeğemiyim, bir gömmüyüm nece sizüvden yolu tutaram!

(KA, s. 16)

Ben eşimi içeriye almasam, yıkamasam, gömmesem nasıl sizinle aynı yolu izlerim!

Nece yanuvdadı? (KA, s. 18)

Nasıl yanındadır?

Ey, dedi, nece getirim özünü bura? (KA, s. 18)

E, nasıl getireyim kendisini buraya?

Nece gideğ, nedeğ...? (KA, s. 18)

Nasıl gidelim, ne yapalım...?

Dedi “Bele nece vermeğ olu?” (KA, s. 22)

“Yol Nasıl böyle verilir?” dedi.

“Kızım, dedi, sen nazdarlıhtan böyüg olupsan sen nece satılsan!” (KA, s. 25)

“Kızım sen çok kıymet verilerek büyüdün nasıl satılırsın!” dedi.

“Ey, dedi, parçalasın; siz nece aparsız men de bele aparram.” (KA, s. 25)

“E parçalasın, siz nasıl götürüyorsanız ben de böyle götürürüm” dedi.

Dedi “Odu kızın eyyi oldu” “nece eyyi oldu?” (KA, s. 26)

“İşte kızın iyileşti” dedi. “Nasıl iyileşti?” dedi.

“Kızım ele Allah yoluna sen nazdarlıhtan beslenipsen, sen nece edebilisen!” (KA, s. 26)

Kızım Allah’ın adını getir de (gitme) sen çok sevilerek beslendin, sen nasıl yaparsın oralarda!

Ne durupsan işte oğlun eyyi oldu. Nece eyyi oldu? “İşte bu yeni gelen kız eyyi etti öznü.” dediler. (KA, s. 27)

Ne duruyorsun, işte oğlun iyileşti. Nasıl iyileşti? “İşte bu yeni gelen kız iyileştirdi kendisini.” dediler.

Heber getti patşahçı “Ne durupsan işte oğlun tapıldı.” “Nece tapıldı? (KA, s. 30)

Haber gitti padişah için “Ne duruyorsun oğlun bulundu” “Nasıl bulundu?”

“Ey nece çihah bular elinnen?” (KA, s. 32)

E nasıl kurtulalım bunların elinden?

Dedi “Men ne billem, sen bilisen nece çihah!” (KA, s. 32)

“Ben nasıl çıkacağımızı ne bileyim, sen biliyorsundur!” dedi.

Dedi “Salmam ki rupiye azdı, nece sallam sizi!” (KA, s. 36)

“İki kuruşa salıvermem, sizi nasıl özgür bırakayım!” dedi.

Ge bahım sen nece hayvanat parçalarsın! (KA, s. 40)

Gel bakayım, sen nasıl hayvanları parçalarsın!

“Sen nece bilisen bele ele” (KA, s. 42)

Sen nasıl biliyorsan öyle yap.

“Nece bilisen bele kes” (KA, s. 42)

“Nasıl biliyorsan öyle kes”

Dedi “İndi nece çıḥaḥ!” (KA, s. 48)

“Şimdi nasıl çıkalım!” dedi.

Dedi “Valla ne bilim nece çıḥaḥ!” (KA, s. 48)

“Valla nasıl çıkacağımızı nasıl bileyim!” dedi.

Ḳurdoḡlu ağaç başında teḥeyyir ḳalıp bilmiri bu ussudan nece çıḥsın. (KA, s. 48)

Kurtoḡlu ağacın başında hayretler içinde kalmış sudan nasıl çıkacağını bilmiyor.

Getirdiler mağaraya. “Ha nece gettiy, nece geldi?” (KA, s. 49)

Getirdiler mağaraya, “Ha nasıl gittin, nasıl geldin?” dediler.

Getirdiler mağaraya. “Ha nece gettiy, nece geldi?” (KA, s. 49)

Getirdiler mağaraya, “Ha nasıl gittin, nasıl geldin?” dediler.

Patşah oḡlannan sordu dedi, “Oḡlum bu ḳurdoḡlu sene bir şey etmiyipti?” dedi “Baba bu benim ḳardaşımdı nece kıyer mene bir şey etsin!” (KA, s. 50)

Padişah oḡlundan sordu “Oḡlum bu kurt sana bir şey etmemiş mi?” dedi. “Baba bu benim kardeşimdir, bana bir şey yapmaya nasıl kıyar?” dedi.

“Bu benim sebebime devlerden dev’e etti, Beḥri Muḥita getti... nece mene kıyer!” (KA, s. 50)

Bu adam benim için devlerle kavga etti, deniz çevrelerine gitti (benim için).... nasıl bana kıyar!

Dediler “Oḡlum sen nişi bijsen? Yavı nene babayı takip etmisen; ḳurt nece benedam doğar?” (KA, s. 51)

“Oḡlum sen niçin kurnazlık yapıyorsun? Anne babanı niçin takip etmiyorsun? Kurt nasıl bin adam doğurur?” dediler.

Gelin isbat eleyin bu nece sizi evladınız mı? (KA, s. 52)

Gelin ispatlayın, bu nasıl sizin evladınız olabilir?

Dedi “Bilisen nece yaklaşabilisen özne?” (KA, s. 54)

“Ona nasıl yaklaşabileceğini biliyor musun?” dedi.

Dedi “Sen ne konuşusan; köpek nece satılır?” (KA, s. 57)

“Sen ne konuşuyorsun (nasıl böyle konuşabiliyorsun); köpek nasıl satılır?” dedi.

Dedi “İndi onu men göreydim bah nece eyyi ederdim öznü.” (KA, s. 58)

“Şimdi ben onu görseydim bak nasıl iyileştirirdim kendisini” dedi.

Dedi “Bir konuşmasan memçi bu başuvdan geçeni ne gelip başuva, nece kazanıpsan bu malı?” (KA, s. 59)

“Başına gelenleri bana anlatmaz mısın? Başına ne geldi, bu malı nasıl kazandın?” dedi.

Kahtı buniçin ‘aynen nece degirmende yattı, canavarlar geldi,... hakat etmege... (KA, s.59)

Kalktı bunun için; nasıl değirmende yattığını, böceklerin geldiğini... anlatmaya başladı.

“Beşer nece geli buralığa!” (KA, s. 60)

İnsan nasıl (hangi yollarla) buralara gelebilir!

Dedi “Valla biz seni nece koyağ ussuya gidesen, koymarıg gidesen!” (KA, s. 94)

“Valla biz senin suya gitmene nasıl izin veririz, bırakmayız gidemezsin!” dedi.

Biz nece verriğ nece verriğ sene bu kıızı (KA, s. 94)

Biz nasıl veririz nasıl veririz sana bu kıızı.

Biz nece verriğ nece verriğ sene bu kıızı (KA, s. 94)

Biz nasıl veririz nasıl veririz sana bu kıızı.

Arvad bilmem nece etti bezbendi kolunnan aştı arvad bağda öldü. (KA, s. 96)

Kadın bilmem nasıl yaptı da bileziği kolundan açtı, kadın bağda öldü.

Kızım Atakaya olmaz varasan nece olu! (KA, s. 98)

Kızım Ataka ile evlenemezsin nasıl olur!

Valla kızım bir söz bir hakat bilmem nece bileyizi aparım! (KA, s. 99)

Valla kızım bir söz bir kelam bilmem nasıl sizi götüreyim!

Nece tuttuy bu matalı? (KA, s. 100)

Bu masalı nasıl buldun?

4.1.2.3.3.2. Nece'nin Ek-Fiil ile Kullanımı

Taranan metinlerde nece'nin ek-fiil ile kullanımı 13 örnekte görülmektedir.

“O gece biz hakat edendeğ deme ki burada adam varmış.” Dedi “Nece?” dedi “Beli” (KA, s. 60)

“O gece biz konuştuğumuzda, burada adam varmış.” “Nasıl?” dedi. “Evet” dedi.

Dedi “Beli bu benim nene babamıdı” “Nece?” dedi “Beli bulardı benim nene babam” (KA, s. 52)

“Evet, bunlar benim anne babamdır” dedi. “Nasıl (olabilir)?” “Evet, bunlar benim anne babam” dedi.

Dedi “Be nece?” dedi “Gere biz bunu usulluhtan, pıçahtan keseğ halal osun.” (KA, s. 42)

“Peki, nasıl?” dedi. “Biz bunu usulüne göre, bıçak ile kesmemiz gerekir ki helal olsun.” dedi.

Ğamber eve geldi, kız aydırdı. Dedi Ğamber! Dedi ha? Dedi heberiv var? Dedi nece? Dedi meni babamnan Tat oğlıçtı istediler. (AK, s. 25)

Kamber eve geldi, kız anlattı. “Kamber!” dedi. “Efendim?” dedi. “Haberin var mı?” dedi.

“Nasıl?” dedi. “Beni babamdan Tatoğlu için istediler.” dedi.

Nece kardaşuvuğ? (KA, s. 7)

Nasıl kardeşiniz? (Nasıl kardeşim olursun?)

Arzydan kamber necedi? oħımaħta hara yetişıpler? (AK, s. 21)

Arzu ile Kamber nasıldır? Okulda nereye yetiştiler (hangi sınıftalar)?

Bura necedi, buranın suyu necedi!... (KA, s. 24)

Burası nasıldır, buranın suyu nasıldır!...

Bura necedi, buranın suyu necedi...! (KA, s. 24)

Burası nasıldır, buranın suyu nasıldır...!

Sorar: “Baba necedi?”

Aħşam olub gecedi

Ne bissinler oğlanın

İlanı alacadı (ITT, s. 16)

Sorar: “Baban nasıldır?”

Akşam olmuş gecedir

Ne bilsinler oğlanın

Yılanı alacadır”

Bı gece üç gecedi

Bilmem yuħu necedi

Gedin yarımnan sorın

Yalğuz yatmaħ necedi (KHM, s. 462)

Bu gece üç gecedir

Bilmem uyku nasıldır

Gidin yarımnan sorun

Yalnız uyumak nasıldır

Bı gece üç gecedi

Bilmem yuħu necedi

Gedin yarımnan sorın

Yalğuz yatmaħ necedi (KHM, s. 462)

Bu gece üç gecedir

Bilmem uyku nasıldır

Gidin yarımnan sorun

Yalnız uyumak nasıldır

Emmim oğlı necesen

Nece çaylar geçesen

öğüvce tor kurmuşam

meger gögden uçasan (KHM, s. 496)

Amcaoğlı nasılsın

Nasıl çaydan geçersin

Önünde tuzak kurdum

Meğer gökten uçasın

Kaşlariv cadı yarım

Gètme gècedi yarım

Êşittim isidipsen

Haliv nècedi yarım (KHM, s. 526)

Kaşların çatık yârim

Gitme gecedir yârim

Duydum ateşin varmış

Halin nasıldır yârim

4.1.2.3.4. Neçe

Türkiye Türkçesinde “kaç” anlamında olan *neçe* soru sözcüğü, taranan metinlerde soru zarfı olarak dört örnekte görülmektedir.

Ey misafir ‘ammuca

Yaşın oluptı neçe?

Sen konuş men de bilim

çoğ oturağ bu gece (ITT, s. 11)

Ey misafir amca

Yaşın olmuştur kaç?

Sen anlat ben de bileyim

Çok oturalım bu gece

Alma erük haluça

Kavın karpız bı nèçe?

Hèyva yèdim saraldım

Nar gele me’dem açā (AK, s. 27)

Elma kaysı haluça

Kavun karpuz bu kaç?

Ayva yedim sarardım

Nar gelir midemi açar

Başuv bir diliv neçe

Sen aldıv sêçe sêçe

Dilüvden kan kôhırı

Bir düşün başı kêçe (ITT, s. 73)

Başın bir dilin kaç

Sen aldın seçe seçe

Dilin kan kokuyor

Bir düşün başı keçe

Serçe bêçe çıhardıb

Say bah neçe çıhardıb

Can vèrib cefa çekib

Emeg hiçe çıhardıb (KHM, s. 565)

Serçe yavru doğurmuş

Say bak kaç doğurmuş

Can vermiş cefa çekmiş

Emek hiçe vermiş

4.1.2.3.5. Neden

Türkiye Türkçesindeki karşılığı aynı olan *neden* soru zarfı, taranan metinlerde 23 örnekte görülmektedir.

4.1.2.3.5.1. Neden'in Eksiz Kullanımı

Taranan metinlerde *neden*'in eksiz kullanımı 10 örnekte görülmektedir.

<i>Bu diyarda beslendi</i>	Bu diyarda büyüdün
<i>Dal üstünde seslendi</i>	Dalın üstünde seslendin
<i>Boyunbağı keredi</i>	Kolyen siyahtır
<i>Bilmem <u>neden</u> yaslandı</i> (ITT, s. 5)	Bilmem <u>niçin</u> kederlendin

Kurda neden boynun kalın demişler, kendi işimi kendi elimle yaparım demiş (ITDA, s. 243)

“Kurda neden boynun kalındır” demişler. “Kendi işimi kendi elimle yaparım” demiş. (işini başkasına inanmayarak kendisi yapan, üzülmez, rahat eder)

<i>Bir deneden</i>	Bir taneden
<i>Derz aldım bir deneden</i>	Ders aldım bir taneden
<i>Men dertten kurtulmuştım</i>	Ben dertten kurtulmuştum
<i>Derd döndü bir de <u>neden</u></i>	Dert döndü bir de <u>neden</u>
<i>İgidi yoldan azar</i>	Yiğit olan yoldan çıkar
<i>Bir şeytan bir de nadan</i> (KHM, s. 319)	Bir şeytan bir de cahil

<i>Bir deneden</i>	Bir taneden
<i>Göz kesmem bir deneden</i>	Göz kesmem bir taneden
<i>Eski yaram sağaldı</i>	Eski yaram iyileşti
<i>Geldi dert bir de <u>neden</u></i> (KHM, s. 319)	Geldi dert bir de <u>neden</u>

<i><u>Neden</u> alı</i>	<u>Neden</u> alır
<i>Kem akıl neden alı</i>	Az akıl neden alır
<i>Bir kuş bir fağa kónsa</i>	Bir kuş bir tuzağa düşse

Yen öli yen den alı (KHM, s. 370)

Ya ölür ya da yem alır

Neden alı

Neden alır

Kem akıl neden alı

Az akıl neden alır

Bir kuş bir fağa kónsa

Bir kuş bir tuzağa düşse

Yen öli yen den alı (KHM, s. 370)

Ya ölür ya da yem alır

Neden düir

Neden inci

Neden sedef neden düir

Neden sedef neden inci

Ƙareden ağ boyanı

Siyahtan ak boyanır

Ağın aslı nedendür (KHM, s. 371)

Ağın aslı nedendir

Neden düir

Neden inci

Neden sedef neden düir

Neden sedef neden inci

Ƙareden ağ boyanı

Siyahtan ak boyanır

Ağın aslı nedendür (KHM, s. 371)

Ağın aslı nedendir

Neden düir

Neden inci

Neden sedef neden düir

Neden sedef neden inci

Ƙareden ağ boyanı

Siyahtan ak boyanır

Ağın aslı nedendür (KHM, s. 371)

Ağın aslı nedendir

Ey, dedi, baba sen bizimnenesen neden ƙorƙuruğ (KA, s. 87)

“E, baba sen bizimlesin neden korkuyoruz” dedi.

4.1.2.3.5.2. Neden’in Ek-Fiil ile Kullanımı

Taranan metinlerde *neden*’in ek-fiil ile kullanımı 13 örnekte görülmektedir.

Bu ƙel’e burcu bedendi

Bu kale burcu bedendir

Yeşil ektim ƙırmızı ƙıltı

Yeşil ektim kırmızı çıktı

Tap bu nedendi (KTB, s. 144)

Bul bu nedendir

Aynedendi

Camalıy aynedendi

Çıhtım ayı görmeğe

Görinmez ay nedendi (KHM, s. 303)

Neden düir

Neden sedef neden düir

Qareden ağ boyanı

Ağın aslı nedendür (KHM, s. 371)

Dama çıhmağiv neden

Çıhip enmeğiv neden

Bir çıhtiv aqlım aldıv

Bir de çıhmağiv neden

Öziv bir hambal kıvı

İnvān satmağiv neden

Üstive yar tutmuşam

Mene baħmağiv neden (KHM, s. 485)

Dama çıhmağiv neden

Çıhip enmeğiv neden

Bir çıhtiv aqlım aldıv

Bir de çıhmağiv neden

Öziv bir hambal kıvı

İnvān satmağiv neden

Üstive yar tutmuşam

Mene baħmağiv neden (KHM, s. 485)

Dama çıhmağiv neden

Çıhip enmeğiv neden

Bir çıhtiv aqlım aldıv

Aynadandır

Cemalin aynadandır (aynadan yansır)

Çıktım ayı görmeye

Görünmez ay nedendir

Neden inci

Neden sedef neden inci

Siyahtan ak boyanır

Ağın aslı nedendir

Dama çıkışın neden

Çıkıp inişin neden

Bir çıktın aqlımı aldın

Bir daha çıkışın neden

Kendin bir hamal kıvı

Naz etmen neden

Üstüne gül koklamışım

Bana bakışın neden

Dama çıkışın neden

Çıkıp inişin neden

Bir çıktın aqlımı aldın

Bir daha çıkışın neden

Kendin bir hamal kıvı

Naz etmen neden

Üstüne gül koklamışım

Bana bakışın neden

Dama çıkışın neden

Çıkıp inişin neden

Rir çıktın aqlım aldın

Bir de çıhmağın neden
Öziv bir hambal kıızı
İnvān satmağın neden
Üstive yar tutmuşam
Mene bahmağın neden (KHM, s. 485)

Bir daha çıkışın neden
 Kendin bir hamal kıızı
 Naz etmen neden
 Üstüne gül koklamışım
 Bana bakışın neden

Dama çıhmağın neden
Çıhip enmeğın neden
Bir çıhtın aklım aldın
Bir de çıhmağın neden
Öziv bir hambal kıızı
İnvān satmağın neden
Üstive yar tutmuşam
Mene bahmağın neden (KHM, s. 485)

Dama çıkışın neden
 Çıkıp inişin neden
 Bir çıktın aklım aldın
 Bir de çıkışın neden
 Kendin bir hamal kıızı
 Naz etmen neden
 Üstüne gül koklamışım
 Bana bakışın neden

Dama çıhmağın neden
Çıhip enmeğın neden
Bir çıhtın aklım aldın
Bir de çıhmağın neden
Öziv bir hambal kıızı
İnvān satmağın neden
Üstive yar tutmuşam
Mene bahmağın neden (KHM, s. 485)

Dama çıkışın neden
 Çıkıp inişin neden
 Bir çıktın aklım aldın
 Bir daha çıkışın neden
 Kendin bir hamal kıızı
 Naz etmen neden
 Üstüne gül koklamışım
 Bana bakışın neden

Degirman dolu dendi
Suyı gelmez nedendi
‘Âlemin yarı geldi
Bizim gelmez nedendi (KHM, s. 487)

Değirmen dolu tahıldır
 Suyu gelmez nedendir
 Âlemin yâri geldi
 Benim gelmez nedendir

Degirman dolu dendi
Suyı gelmez nedendi

Değirmen dolu tahıldır
 Suyu gelmez nedendir

‘Âlemin yarı geldi
Bizim gelmez nedendi (KHM, s. 487)

Âlemin yâri geldi
Benim gelmez nedendir

Nedendi
İncili sedef nedendi
Bir şüşede ki levin su
Karışmırı nedendi? (KTB, s. 161)

Nedendir
İncili sedef nedendir
Bir şışede iki renk su
Karışmıyor nedendir

Nedendi
İncili sedef nedendi
Bir şüşede ki levin su
Karışmırı nedendi? (KTB, s. 161)

Nedendir
İncili sedef nedendir
Bir şışede iki renk su
Karışmıyor nedendir

Nedendi
İncili sedef nedendi
Bir şüşede ki levin su
Karışmırı nedendi? (KTB, s. 161)

Nedendir
İncili sedef nedendir
Bir şışede iki renk su
Karışmıyor nedendir

4.1.2.3.6. Neçi / Neyçi

Türkiye Türkçesinde “niçin” anlamında kullanılan *neçi/neyçi* soru sözcüğü, taranan metinlerde 10 örnekte görülmektedir.

Hepimiz kaldıh naçar
Neçi ilan hiç kaçır?
Damadın gönder bize,
Belki ilanı açar! (ITT, s. 9)

Hepimiz çaresiz kaldık
Niçin yılan hiç kaçır mı?
Damadını gönder bize
Belki yılanı açar!

Kız diyer, en aşağıya neçi enmisen? (KA, s. 10)

Kız “En aşağıya niçin inmiyorsun?” der.

Genjdi neçi bir ihtiyara olsun bu gence ossa daha eyyidi!... (KA, s. 84)

Gençtir niçin bir ihtiyara yar olsun bu gence olsa daha iyi olur!

Baba neçi seniçi arvad almıyağın? (KA, s. 85)

Baba seni niçin evlendirmeyelim?

Neçi uymuru? Cigerdi tehemmil etmez öldürmegine vurmağina (KA, s. 86)

Niçin uymuyor? Öldürmeye vurmaya ciğer tahammül etmez.

Neçi oyanmadı? Yorgundu... (KA, s. 90)

Niçin uyanmadı? Yorgundur...

Ah, dedi, neçi bu oğlağı sen kesipsen netmişti sene ne zereri vardı sene? Bu ayı öz özne diri. (KA, s. 91)

Ah, niçin bu oğlağı kestin ne yapmıştı ne zararı vardı sana?" dedi, bunu ayı kendi kendine söylüyor.

Dedi "Berhürdar olmuş ahı sen bu neççe gündü mem ekmegim yisen indi mene ekmek neçi vermisen?" dedi "Valla vermem." (KA, s. 56)

"Berhudar olan sen, benim ekmeğimi kaç gündür yiyorsun, şimdi bana niçin vermiyorsun?" dedi. "Vallahi vermem" dedi.

Neyçi çayhanav boştı

Kaynedi koriv coştı

Ge öpim gözlerivden

Yarım da dedi geçti (KHM, s. 549)

Niçin kahvehanen boştur

Kaynadı çaydanlığın coştı

Gel öpeyim gözlerinden

Yârim de dedi geçti

Tisin üsti ayazdı

Hëyva çohtı nar azdı

Men dedim sen olasan

Neyçi mene yar azdı (KHM, s. 570)

Tisin'in üstü ayazdır

Ayva çoktur nar azdır

Ben dedim belki sen olursun

Niçin bana yar azdır

4.1.2.3.7. Nişi / Nişin

Türkiye Türkçesinde “niçin” anlamına gelen *nişi/nişin* soru sözcüğü, taranan metinlerde 57 örnekte eksiz ve ek fiil ile kullanımı görülmektedir.

4.1.2.3.7.1. Nişi/Nişin’in Eksiz Kullanımı

Nişi/nişin soru sözcüğünün taranan metinlerde eksiz kullanımı 47 örnekte görülmektedir.

Nişi sakka küstü ne

Ağzı durmaz sustu ne

Ėem, kehir, hefet geldi

Ėambur, Ėambur itsine (ITT, s. 4)

Ne ev gördüm ne ‘aba

Ne rast dedim ne saba

Gel de gir cehenneme

Ge bağım nişi baba? (ITT, s. 15)

Tülkü oyunu Ėurdu

Nişi hiç orda durdu!

Ne Ėurta nesib oldu

Ne öz eline girdi! (ITT, s. 39)

Mennen sorarsav nişi

Doğru diyerem işi

Öz başına Ėalan Ėız

Diliyden ister Ėişi (ITT, s. 58)

ĖeĖe yuğum gelmiri

Damağım ders almırı

Babamın mülk emlaki

Niçin saka küstü ne

Ağzı durmaz sustu ne

Gam, kahr, geldi

Kambur kambur üstüne

Ne ev gördüm ne aba

Ne rast dedim ne saba (makam)

Gel de gir cehenneme

Gel bakayım niçin baba?

Tilki oyunu kurdu

Niçin hiç orada durdu mu?

Ne kurda nasip oldu

Ne kendi eline ĖeĖti

Benden sorarsan niçin

Doğru derim işi

Başıboş olan Ėız

Dili ile ister eşi

Gece uykum gelmiyor

Beynim ders almıyor

Babamın mülkleri

Nişi mene kalmırı? (ITT, s. 60)

Niçin bana kalmıyor?

Leyle bilisen, nişin yatmısan? (ITT, s. 107)

Ninni biliyorsun, niçin uyumuyorsun?

Dediler “Oğlum sen nişi bijsen? Yavı nene babayı takip etmisen; kurt nece benedam doğar?” (KA, s. 51)

“Oğlum sen niçin kurnazlık yapıyorsun? Anne babanı niçin takip etmiyorsun? Kurt nasıl bin adam doğurur?” dediler.

Daha nişi gedisiz odun yığısız getirisiz! (KA, s. 53)

Daha niçin gidiyorsunuz, odun toplayıp getiriyorsunuz!

Ammi nişi yemsen? (KA, s. 55)

Amca niçin yemiyorsun?

Ha keçel nişi geldüv? (KA, s. 4)

Ha keloğlan niçin geldin?

Daha nişi diyisiz... ? hakkıvda var işte... (KA, s. 5)

Daha niçin söylüyorsunuz... ? Hakkın da var işte...

Ya rabbi nişi bu kız döndü bu ceyrannan? (KA, s. 12)

Ya rabbi niye bu kız döndü (ceylanı kesmekten vazgeçti) bu ceylandan?

Diyer “Bikere nişi bele gelisen; yarın gelginen men kapını açaram, gel otu benimnen.” (KA, s. 9)

“Aslında niye böyle bugün geliyorsun, yarın gelsen daha iyi olur. Ben kapıyı açarım, sen gel benimle otur.” der.

Sen nişi gelmiştüv; bu kırsrağı nişi getirmiştüv? Dedi “Valla biz herhizdiñ. geldiñ patşahgile herhizliğe” (KA, s. 18)

“Sen niçin geldin, bu kırsrağı niçin getirdin?” dedi. “Valla biz hırsızız, padişahın evine hırsızlığa geldik.” dedi.

Sen nişi gelmiştüv; bu kırsrağı nişi getirmiştüv? Dedi ‘valla biz herhizdiñ. geldiñ patşahgile herhizliğe’ (KA, s. 18)

“Sen niçin geldin, bu kırsrağı niçin getirdin?” dedi. “Valla biz hırsızız, padişahın evine hırsızlığa geldik.” dedi.

Sen nişi bu resme bahtuv ħesret verdüv? Dedi “Hiç...” dedi. “Nece hiç...?” (KA, s. 21)

“Sen niçin bu resme baktın hasret giderdin?” dedi. “Hiç...” dedi. “Nasıl hiç...?”

Sen, dedi, nişi bu resme bahtuv ħesret verdüv? (KA, s. 21)

“Sen, niçin bu resme baktın ve hasret giderdin?” dedi.

Onnan sora kayıñçi geldi “Kayıñçi dedi, sen nişi ħesret verdüv?” (KA, s. 22)

Ondan sonra kayıkçı gelir, “Sen niçin hasret giderdin?” der.

Dedi “Sen nişi bele ħesret verdüv?” (KA, s. 23)

“Sen niçin böyle hasret giderdin?” dedi.

Nişi nolup? Dedi ‘patşahın birttek oğlu var bir derde düşüp hiç dermanı tapılmı’ (KA, s. 27)

Niçin, ne oldu? “Padişahın oğlu bir derde düştü, hiç dermanı bulunmuyor.” dedi.

Ey, nişi nobatu döğü! (KA, s. 29)

E, Niçin nöbetçi değilsin?

Ķer nene yarın bu toya meni aparabilisen? Dedi “Nişi aparmıram nene!” (KA, s. 30)

“Yaşlı nine yarın beni bu düğüne götürebilir misin?” dedi. “Niçin götürmeyeyim nine!” dedi.

Nişi tükan açmıyıpsan? (KA, s. 34)

Niçin dükkânı açmamışsın?

Ƙoy ‘idam ederse meni etsin ‘elemi nişi etsin. (KA, s. 62)

Bırak idam ederse beni etsin, insanları niçin etsin.

Sen Fatmaḥan nişin bele ze ‘ifleşipsen, bele Ƙorḥu var Ƙarnuḍa; yaḡu bize ḥakat etmisen? (KA, s. 8)

Fatmahan niçin böyle zayıfladın, korku var karnında, neden bize söylemiyorsun?

DiyeƖ nişi babam evinnen getirmişem ne? (KA, s. 68)

“Niçin babamın evinden mi getirdim ne?” der.

He eylediv eylediv

Ha eyledin eyledin

Ƙamber mene neylediv

Kanber bana neyledin

Sen mene degmemiştiv

Sen bana değmemiştin

Nişin büh̄ten eylediv (AK, s. 34)

Niçin büh̄tan eyledin

Be men nişi özimi Ƙalırım, ḥel̄ve paylıram!/? (AK, s. 30)

Ya ben niçin kendimi dövüyorum, helva dağıtıyorum?

Bele yüz

Böyle yüz

Bele gözler bele yüz

Böyle gözler böyle yüz

(Sordum) Nişi binca gözelsen

(Sordum) Niçin bu kadar güzelsin

(Dedi) Aslımızda bele yüz (KHM, s. 311)

(Dedi) Aslımızda böyle yüz

Derde nişi

Derde niçin

Düşmüşem derde nişi

Düşmüşüm derde niçin

Çıhışım gem yokışı
Enişim derd enişi (KHM, s. 329)

Çıkışım gam yokuşu
İnişim dert inişi

Derde nişi
Düşmişem derde nişi
Çıhışım gem yokışı
Enişim derd enişi (KHM, s. 329)

Derde niçin
Düşmüşüm derde niçin
Çıkışım gam yokuşu
İnişim dert inişi

Düşenem
Yıhılanam düşenem
Sen dedüv gözden salam
Nişi gözden düşenem (KHM, s. 333)

Düşenim
Yıkılanım düşenim
Sen dedin gözden çıkarırım
Niçin gözden düşenim

Nişansız
Bir kuşım var nişansız
Geden mennen gedipti
Siz nişi perişansız (KHM, s. 372)

Nişansız
Bir kuşum var nişansız
Giden benden gitmiştir
Siz niçin perişansınız

Peri şansız
Per vırıp peri şansız
Geden mennen gedipti
Siz nişi perişansız (KHM, s. 383)

Peri şansız
Per vurmuş peri şansız
Giden benden gitmiştir
Siz niçin perişansınız

Bıra bir naz gelipti
Boyu rakkaz gelipti
Sonalar göle kondı
Ardınca kaz gelipti
Bı toy nişi savııgtı
Kız gelin aç gelipti (KHM, s. 464)

Buraya bir naz gelmiştir
Boyu rakkas gelmiştir
Ördek göle kondı
Ardınca kaz gelmiştir
Bu düğün niçin soğuktur
Kız gelin aç gelmiştir

Bir yaralı kuştydım

Bir yaralı kuştum

damınıza konmuşıydım

Nişi yavlış kış dëdiv

Men seniv olmuşıydım (KHM, s. 472)

Damınıza konmuştum

Niçin yanlışlıkla kış dedin

Ben senin olmuştum

Bulut altı ayazdı

Hëyvã çohtu nar azdı

Men dëdim sen olasan

Nişi mene yar azdı (KHM, s. 474)

Bulut altı ayazdır

Ayva çoktur nar azdır

Ben dedim belki sen olursun

Niçin bana yar azdır

Kapıda durdı yëtim

Boynını burdı yëtim

Yëtim nişi melülsen

Sene kim dëdi yëtim (KHM, s. 521)

Kapıda durdu yetim

Boynunu büktü yetim

Yetim *niçin* hüzünlüsün

Sana kim dedi yetim

Seksen maralım seksen

Sen bir camalı peksen

Happı tekler cüt oldu

Sen nişi bele teksen (KHM, s. 562)

Sıçra ceylanım sıçra

Sen bir cemali temizsin

Bütün tekler çift oldu

Sen *niçin* böyle teksin

Yëtimin nazı çohtı

Nazını çeken yohtı

Yëtim nişi melülsen

Diyiller babav yohtı (KHM, s. 580)

Yetimin nazı çoktur

Nazını çeken yoktur

Yetim *niçin* hüzünlüsün

Babanın olmadığını mı dediler

Yandı nişin

Tutuştı yandı nişin

Bir yëtim bir de yohsıl

Her gözden yandı nişin (KHM, s. 422)

Yandı *niçin*

Tutuştı yandı nişin

Bir yetim bir de yoksul

Her gözle yandı nişin

Yandı nişin

Tutuştı yandı nişin

Yandı niçin

Tutuştı yandı *niçin*

<i>Bir yétim bir de yoḥsıl</i> <i>Her gözden yandı nişin</i> (KHM, s. 422)	Bir yetim bir de yoksul Her gözle yandı niçin
<i>Yandı nişin</i> <i>Tutuştı yandı nişin</i> <i>Bir yétim bir de yoḥsıl</i> <i>Her gözden yandı <u>nişin</u></i> (KHM, s. 422)	Yandı niçin Tutuştı yandı niçin Bir yetim bir de yoksul Her gözle yandı <u>niçin</u>
<i>Çağırdım gel yanıma</i> <i>baḥ yaralı canıma</i> <i><u>Nişin</u> tebib degildiv</i> <i>girdiv şirin kanıma</i> (KHM, s. 478)	Çağırdım gel yanıma Bak yaralı canıma <u>Niçin</u> tabip değildin Girdin tatlı kanıma
<i><u>Nişin</u> gëttiv qarşımnan</i> <i>Aqlım aldıv başımnan</i> <i>Sinevde bostan ektim</i> <i>Suıvardım göz yaşımnan</i> (KHM, s. 550)	<u>Niçin</u> gittin qarşımdan Aqlım aldın başımdan Sinende bostan ektim Savurdum gözyaşımla
<i>Tebibim gel yanıma</i> <i>Baḥ yaralı canıma</i> <i>Madam tebib degildiv</i> <i><u>Nişin</u> girdiv kanıma</i> (KHM, s. 569)	Tabibim gel yanıma Bak yaralı canıma Madem tabib değildin <u>Niçin</u> girdin kanıma
<i>Tëşt altında deleme</i> <i>Qaşiv benzer kaleme</i> <i>Men seni gizli sevdım</i> <i><u>Nişin</u> dediv âleme</i> (KHM, s. 570)	Leğen altında teleme Kaşın benzer kaleme Ben seni gizli sevdım <u>Niçin</u> dedin âleme

4.1.2.3.7.2. Nişi/Nişin'in Ek-Fiil ile Kullanımı

Taranan metinlerde *nişi/nişin* soru sözcüğünün ek-fiil ile kullanımı 10 örnekte görülmektedir.

“Meni söğüller”, dedi “Nişi?” dedi “İşte heppi ‘alem bili...” (KA, s. 50)

“Bana sövüyorlar.” “Niçin?” dedi. “İşte bütün insanlar bilir...” dedi.

Dedi “Bu evvelki kişimin türbesidi evde gömmüşem öznü.” dedi. “Nişi?” (KA, s. 55)

“Bu önceki eşimin mezarıdır, evde gömdüm kendisini.” dedi. “Niçin?” dedi.

Nişi hanım? (KA, s. 4)

Niçin hanım?

Diyer, “Nene men istirem bu koyunu kesesen benimçin”. Diyer “Nişi?” (KA, s. 6)

“Anne bu koyunu benim için kesmeni istiyorum” der. Annesi de “Niçin?” der.

Bir kat siyah girip her kim gediri başın alırı. “Nişi?” dedi (KA, s. 17).

Bir siyah elbise giymiş, kim geliyorsa onun başını vuruyor. “Niçin?” dedi.

Kayıhçı dedi “Yol vermem sene geçesen.” “Nişi?” (KA, s. 19)

Kayıkçı, “Geçmen için sana yol vermiyorum.” dedi. “Niçin?” dedi.

Biz çamıra batmışığ seni ne getirdi bura! “Nişi?” (KA, s. 25)

“Biz zaten belamızı bulduk, seni ne getirdi buraya!” dedi. “Niçin?”

Dediler “Sen de teliñüv ossaydı gelmezdiñ bizim yanımıza!” dedi “Nişi?” (KA, s. 28)

“Senin de şansın olsaydı gelmezdin bizim yanımıza!” dediler, “Niçin?” dedi.

Dedi “Çıñ bu ta‘ziyeden; bu işleyenlerin hepsin yığıştır apar hamama.” “Nişi? Ne hamamı!” (KA, s. 29)

“Çık bu üzüntüden, bu işleyenleri hepsini topla hamama götür.” dedi. “Niçin? Ne hamamı!” dedi.

Dedi “Dur kesme meni!” dedi “Nişi?” (KA, s. 49)

“Dur, beni kesme!” dedi. “Niçin?” dedi.

4.1.2.3.8. Yavı/Yavı

Türkiye Türkçesinde “niçin” anlamında kullanılan *yavı/yavı* soru sözcüğü, sadece soru zarfı olarak kullanılmıştır. Taranan metinlerde de yedi örnekte görülmektedir.

Dediler “Oğlum sen nişi bijsen? Yavı nene babayı takip etmisen; kurt nece benedam doğar? (KA, s. 51)

“Oğlum sen niçin kurnazlık yapıyorsun? Anne babanı niçin takip etmiyorsun? Kurt nasıl bin adam doğar?” dediler.

Ey diyer, yavı bele kere olupsan? (KA, s. 11)

“E, niçin böyle kara olmuşsun?” der.

Sen Fatmağan nişin bele ze ifleşipsen, bele korhu var karnuıda; yavı bize hakat etmisen? (KA, s. 8)

Fatmahan niçin böyle zayıflamışsın, böyle korku var karnında, neden bize söylemiyorsun?

“Yavı bele olupsan?” (KA, s. 59)

Niçin böyle (fakir) olmuşsun?

Diyer “Hani be yavı çadır işlemediy sen benimçin?” (KA, s. 68)

“Hani sen niçin benim için çadır işlemedin?” dedi.

Keyin nene geli, “Nene bu ev yavı bele oluptu? Eşşeg gezipti!” (KA, s. 75)

Kaynana gelir, “Anne bu ev niçin böyle oldu? (Bu evin hali ne?) Eşek mi gezdi?” dedi.

“Ha, yavı yiglemiri?” Küreken dedi. (KA, s. 95)

Damat, “Ha, niçin ağlamıyor?” dedi.

4.1.3. Yardımcı Sözcükler

Yardımcı sözcükler, doğrudan doğruya soru anlamı taşımayan ancak soru cümlelerindeki soru anlamını güçlendiren sözcüklerdir. Irak Türkmen Türkçesinde yardımcı sözcük olarak *'acebe* ve *hanı* sözcüğü kullanılmaktadır.

'Acebe, tek başına soru anlamı taşımayan, cümlede kullanılan soru sözcüklerinin merak, şüphe gibi anlamlar yüklenmesini sağlayan, Irak Türkmen Türkçesinde daha çok cümlelerin başında yer alan yardımcı bir sözcüktür. *'Acebenin acep* biçimi de vardır. Taranan metinlerde yedi örnekte görülmektedir.

Her bir fikre de dalıb

Her bir fikre de dalmış

Eline ipin alıb

Eline ipini almış

Kahtı gëtti kuyyuya

Kalktı gitti kuyuya

'Eceb Narnar-Ayiş kalıb?! (ITT, s. 7)

Acaba Nanar-Ayiş kalmış mı?!

İdrar doldurdıv borküm

İdrar doldurdun borküme

Çil amanat hörigim

Çil emanet örgümü

Hısımlierüv annat sen

Akrabalarını anlat sen

'Eceb kime görüküm? (ITT, s. 34)

Acaba kime görüleyim

Kurt kardaş nedeceğsen,

Kurt kardeş ne edeceksin

'Eceb meni yeceğsen?

Acaba beni yiyecek misin?

çok tepme vırram sene

Boynuz tekme vururum sana

sen naçar kaçacağsan! (ITT, s. 46)

Sen çaresiz kaçacaksın!

Ey, dedi, 'acebe munca yanıvda kaldı sen bu arvada hiçbir adın getirmedüv? (KA, s. 21)

“Ey, *acaba* bu kadar yanında kaldı sen bu kadının adını getirmedi mi?” dedi.

Dedi “'Acebe bu şat başında bu arvad yalguzuydu sen muna hiçbir adın getirmedüv?”

(KA, s. 22)

“*Acaba* bu kadın yalnız başına şat başındayken sen bunun adını getirmedi mi? (hiçbir şey yapmadın, konuşmadın mı?)” dedi.

'Acebe bu memleket nece bir memleketti hişkimse olmasın içinde! (KA, s. 88)

Acaba bu memleket nasıl bir memlekettir de hiç kimse olmasın içinde.

'Acebe burada kimse alıptı gessin kessin hatta sen onun boynuna atasan! (KA, s. 90)

Acaba, bunu kesebilen birisi kaldı mı ki suçu onun üzerine atasın!

Irak Türkmen Türkçesinde *hanı* soru sözcüğü iki anlamda kullanılmıştır. Birinci anlamı “nerede”, ikinci anlamı da “verilen sözü hatırlatan sözün başına getirildiğinde, sitem anlatan bir yardımcı sözcük” olarak kullanılmıştır. Taranan metinlerde sitem anlamını taşıyan *hanı* yardımcı bir sözcük olarak iki örnekte görülmüştür.

Diyer “Hanı beyavı çadır işlemediy sen benimçin?” (KA, s. 68)

“Hanı sen neden benim için çadır işlemedin” der.

Geldi Tat'tan sordı, dedi Tat! Hanı Arzı? Dedi odı odada... girdi dedi Tat! Hanı odada yohtı! (AK, s. 39)

Geldi Tat'a sordu, “Tat! Arzu nerede?” dedi. “O odadadır” dedi... Girdi odaya, “Tat! Hanı odada yok” dedi.

4.2. Sözdizimi Bakımından Soru

4.2.1. Cümle Öğelerinde Soru Sözcükleri

4.2.1.1. Yüklemde Soru Sözcükleri

Irak Türkmen Türkçesinde taranan metinlerde tespit edilen soru sözcükleri, yüklem olan ve yüklemde yer alan olmak üzere iki grupta değerlendirilerek incelenmiştir. Bu soru sözcükleri toplamda 482 örnekte görülmektedir.

4.2.1.1.1. Yüklem Olan Soru Sözcükleri

Irak Türkmen Türkçesinde yüklem olan soru sözcükleri; *haşsı, hanı, hara, harda, hardan, kim, ne, neden, nerede, nece, neçe, nişi* sözcükleridir. Taranan metinlerde toplamda 198 soru sözcüğünün yüklem olarak kullanıldığı görülmektedir. Kullanılma sayıları şöyledir: *haşsı* 1, *hanı* 28, *hara* 2, *harda* 21, *hardan* 4, *kim* 16, *ne* 95, *neden* 13, *nece* 9, *neçe* 5, *nerede* 1, *neye* 1, *nişi* 2.

Durun kimse kimseye degip dolaşmasın. Buyuguvüz haşsıdı? (KA, s. 20)

Durun kimse kimseye değıp dolaşmasın. Büyüğünüz hangisidir?

O herif bir gün geldi

Kürkünü yere saldı

Hanı canbaz inegim?

O gün aşışama kaldı (ITT, s. 24)

O herif bir gün geldi

Kürkünü yere saldı

Nerede cambaz inegim?

O gün akşama kaldı

Mal sahabı mülk sahabı, hanı bunun ilk sahabı

Mal sahibi mülk sahibi, nerede bunun ilk sahibi

(ITDA, s. 245)

Menim kardaşlarım hanı? (KA, s. 6)

Benim kardeşlerim nerede?

Diğer örnekler: (ITT, s. 24), (ITT, s. 30), (KHM, s. 524), (AK, s. 39), (AK, s. 39), (KHM, s. 316), (KHM, s. 316), (KHM, s. 316), (KHM, s. 316), (KHM, s. 346), (KHM, s. 346), (KHM, s. 346), (KHM, s. 359), (KHM, s. 534), (KHM, s. 553), (KHM, s. 553), (KA, s. 17),

(KA, s. 17), (KA, s. 38), (KA, s. 68), (KA, s. 68), (KA, s. 68), (KA, s. 76), (KA, s. 65), (KHM, s. 580).

Ḳareliye

Ge gēdeḥ Ḳareliye

Sordular harahsan

Benzisen yaralıya

Ge güzel sen reḥm-ële

Men baḥtı ḳareliye (KHM, s. 354)

O yarım yaralıdı

Hiç bilmem haralıdı

O yarın bir öpüşü

Bir Gürcinin ḳanıdı (KHM, s. 554)

Dēdi: arvad ḳoy bizi

Ḳırınsın şeytan dizi

Biz harda, altın harda?

Reḥmetlinin öz kıızı (ITT, s. 78)

Kareliye

Gel gidelim Kareliye

Sordular nerelisin

Benziyorsun yaralıya

Gel güzel sen rahmeyle

Ben baḥtı karalıya

O yârim yaralıdır

Hiç bilmem nerelidir

O yarın bir öpücüğü

Bir Gürcü'nün kanıdır

“Kadın bırak bizi

Şeytanın bacağı kırılın

Biz nerede, altın nerede?

Merhumun kendi kıızı” dedi

“Memleketiḯ hardadı gelipsen burdan ciğer almağa?” (KA, s. 54)

Memleketin nerededir (nerelisin) buraya kadar ciğer almaya gelmişsin?

Dedi “Kerküg harda Musil harda gelmişem ciğer almağa!” (KA, s. 55)

“Kerkük nerede Musul nerede, (yolun uzunluğunu ifade etmektedir) buraya kadar ciğer almaya gelmişim!” dedi.

Diğer örnekler: (ITT, s. 78), (ITT, s. 42), (ITT, s. 42), (ITT, s. 42), (ITT, s. 29), (KA, s. 30), (KA, s. 1), (KA, s. 6), (KA, s. 55), (KA, s. 18), (KHM, s. 343), (KHM, s. 343), (KHM, s. 343), (KHM, s. 343), (KHM, s. 570), (KA, s. 65), (KA, s. 69), (KA, s. 73).

Yengi giren varlıya mübarek olsun, fakire de bu hardan sene diyeler (ITDA, s. 261)
Yeni kıyafet giyen zengine “Hayırlı olsun”, fakire de “Bu nereden sana” derler.

Çağırdı, kereklıu dedi “Hardan bu alma?” (KA, s. 61)
Çağırdı Karakul’u “Nereden sana bu elma?” dedi.

<i>Bu bülüz <u>hardan</u>, sorın?</i>	Bu buluz <u>nereden</u> , sorun?
<i>Kumaşın eyyi görün</i>	Kumaşını iyi görün
<i>Bu çarşıda bulunmaz</i>	Bu çarşıda bulunmaz
<i>Bin özözüvüzi yorun</i> (ITT, s. 64)	Bin kendi kendinizi yorun

Diğer örnek: (AK, s. 28).

Dedi “Get gelinin yanına. Gelin dediyse sen kimsen? Sele men padişahın oğluyam” (KA, s. 64)
“Gelinin yanına git. Gelin, ‘Sen kimsin?’ dediyse; ‘Ben padişahın oğluyum’ de.” dedi.

Katıra babav kimdi sordular, at dayımdı dedi (ITDA, s. 241)
Katıra “Baban kimdir” diye sordular, “At dayımdır” dedi. (aşağılık duygusu içinde bulunan kişi, kendisini olduğu gibi göstermeye utanır da kötü yönünü gizler, sadece iyi yönüyle övünür).

<i>Dolantırdı gözüni</i>	Döndürdü gözünü
<i><u>Kimdi</u> dinner sözünü</i>	<i><u>Kimdir</u> dinler sözünü</i>
<i>Bir gazata bulunca,</i>	Bir gazete bulunca
<i>Temiz etti özüni!</i> (ITT, s. 42)	Temiz etti kendisini

Diğer örnekler: (KA, s. 64), (KA, s. 64), (ITT, s. 8), (ITT, s. 91), (KHM, s. 583), (KA, s. 17), (KA, s. 17), (KA, s. 21), (KA, s. 37), (KA, s. 65), (ITDA, s. 140), (KA, s. 63), (KA, s. 31).

Dedi “Nedi o?” dedi “valla bele bir şeydi...” “Nesidi?” dedi “Bilmiller nesidi ha bele öz özüün parçalar.” (KA, s. 58)

“O nedir?” dedi. “Vallahi böyle bir şeydi...” dedi. “Nesidir?” dedi. “Nesi olduğunu bilmiyorlar, habire kendisini dövüyor.” dedi.

Yarın ne Çarşamba dı

Yarın ne Çarşambadır

Gönlüne düşen nedi

Gönlüne düşen nedir

Otsuz hem de ateşsiz

Otsuz hem de ateşsiz

Kazanda bişen nedi (KTB, s. 173)

Kazanda pişen nedir

Dedi “Nolup acelemiz nedir, get acıg yemeğ geti.” (KA, s. 22)

“Ne oldu, bu acelemiz de nedir! git biraz yemek getir.” dedi.

Diğer örnekler: (ITT, s. 10), (ITT, s. 30), (ITT, s. 10), (KHM, s. 393), (KHM, s. 416), (KA, s. 17), (AK, s. 30), (ITDA, s. 222), (KA, s. 35), (ITT, s. 9), (KA, s. 18), (KA, s. 18), (KA, s. 22), (KA, s. 7), (KA, s. 95), (KA, s. 94), (ITT, s. 46), (KA, s. 4), (KA, s. 31), (KA, s. 4), (KA, s. 60), (KA, s. 25), (ITT, s. 23), (ITT, s. 34), (ITT, s. 34), (KTB, s. 161), (KTB, s. 169), (KTB, s. 169), (KTB, s. 169), (KTB, s. 169), (KTB, s. 169), (KTB, s. 169), (KTB, s. 170), (KTB, s. 170), (KTB, s. 170), (KTB, s. 173), (KTB, s. 176), (KHM, s. 321), (KHM, s. 361), (KHM, s. 366), (KHM, s. 366), (KHM, s. 393), (KHM, s. 416), (KHM, s. 493), (KHM, s. 493), (KHM, s. 493), (KHM, s. 493), (KHM, s. 561), (KHM, s. 561), (KHM, s. 561), (KA, s. 3), (KA, s. 3), (KA, s. 9), (KA, s. 24), (KA, s. 25), (KA, s. 27), (KA, s. 27), (KA, s. 27), (KA, s. 33), (KA, s. 33), (KA, s. 44), (KA, s. 51), (KA, s. 55), (KA, s. 58), (KA, s. 67), (KA, s. 84), (KA, s. 85), (KA, s. 85), (KA, s. 91), (KA, s. 93), (KA, s. 93), (KA, s. 95), (KA, s. 96), (ITDA, s. 24), (ITDA, s. 24), (AK, s. 25), (AK, s. 25), (ITT, s. 101), (ITT, s. 101), (AK, s. 31), (AK, s. 39), (ITDA, s. 157), (ITDA, s. 163), (ITDA, s. 249), (KA, s. 92), (ITDA, s. 250), (KTB, s. 151), (KTB, s. 151), (KTB, s. 151), (ITT, s. 34), (KA, s. 58).

Aynedendi

Aynadandır

camalıy aynedendi

Cemalin aynadandır (aynadan yansır)

çıhtım ayı görmeğe
görmmez ay nedendi (KHM, s. 303)

Çıktım ayı görmeye
görünmez ay nedendir

Degirman dolı dendi
Suyı gelmez nedendi
‘Âlemin yarı geldi
Bizim gelmez nedendi (KHM, s. 487)

Değirmen dolu dendir
Suyu gelmez nedendir
Âlemin yâri geldi
Benim gelmez nedendir

Diğer örnekler: (KHM, s. 371), (KTB, s. 144), (KTB, s. 161), (KTB, s. 161), (KTB, s. 161), (KHM, s. 485), (KHM, s. 485), (KHM, s. 485), (KHM, s. 485), (KHM, s. 485), (KHM, s. 487).

Dedi “Be nece?” dedi “Gere biz bunu usulluhtan, pıçahtan keseğ halal osun.” (KA, s. 42)
“Peki, nasıl?” dedi, “Biz bunu usulüne göre, bıçak ile kesmemiz lazım ki helal olsun.” dedi.

Bı gece üç gecedi
Bilmem yuğu necedi
Gedin yarımnan sorın
Yalguz yatmağ necedi (KHM, s. 462)

Bu gece üç gecedir
Bilmem uyku nasıldır
Gidin yarımdan sorun
Yalnız uyumak nasıldır

Kaşlarıñ cadı yarım
Gètme gecedi yarım
Êşittim isidipsen
Halıñ necedi yarım (KHM, s. 526)

Kaşların çatı yârim
Gitme gecedir yârim
Duydum ateşin varmış
Halin nasıldır yârim

Diğer örnekler: (ITT, s. 16), (KA, s. 24), (KA, s. 24), (AK, s. 21), (KHM, s. 462), (KHM, s. 496).

Alma erük haluç
Kavın karpız bı nece?
Hëyva yëdim saraldım

Elma kaysı haluç
Kavun karpuz bu kaç?
Ayva yedim sarardım

Nar gele me'dem aç (AK, s. 27)

Başuv bir diliv neççe

Sen aldıv sêçe sêçe

Dilivden kan qohırı

Bir düşün başı kêçe (ITT, s. 73)

Nar gele midemi aç

Başın bir dilin kaç

Sen aldın seçe seçe

Dilin kan kokuyor

Bir düşün başı keçe

Diğer örnekler: (KA, s. 13), (KA, s. 13), (KA, s. 14).

Qassaba diyer "Bu ciger nevedi?" (KA, s. 54)

Kasaba "Bu ciğerin fiyatı kaçtır?" der.

qurt dedi: "Duz nerede?"

Avım aldım derede

Olursam köy ağası

Yerem pëndır kere de (ITT, s. 45)

Kurt, "Tuz nerede?"

Avım aldım derede

Olursam köy ağası

Yerim peynir tere de" dedi

"Meni söğüller", dedi "Nişi?" dedi "işte heppi 'alem bili..." (KA, s. 50)

"Bana sövüyorlar." "Niçin?" dedi. "İşte bütün insanlar bilir..." dedi.

Dedi "Bu evvelki kişimin türbesidi evde gömmüşem öznü." dedi "Nişi?" (KA, s. 55)

"Bu önceki eşimin mezarıdır, evde gömdüm kendisini." dedi, "Niçin?" dedi.

4.2.1.1.2. Yükleme Yer Alan Soru Sözcükleri

Yüklemde yer alan soru sözcükleri, *ne*, *nece*, *neçe*'dir. Taranan metinlerin yüklemde yer alan soru sözcüklerinin toplamı 284 örnekte görülmektedir. Kullanma sayıları ise şöyledir: *kim* 5, *nahsı* 5, *nanca* 6, *ne* 236, *nece* 30, *neçe* 2.

Sen kimin oğlusan, hardasan, filansan...? (KA, s. 69)

Sen kimin oğlusun, neredesin, falansın...?

Bı gelen Cabbarıdı

Sorın kimin yarıdı

Bu gelen Cabbaridir

Sorun kimin yâridir

Üzin daldalar geçer
Ye kördi ye qaradı (KHM, s. 463)

Yüzünü örter geçer
Ya ködür ya yaşlıdır

Gülim benim
Cumbuttu gülim meni
Sen getsev gülsiz kallam
Kim olı gülüm benim (KHM, s. 343)

Gülüm benim
Tomurcuktur gülüm benim
Sen gitsen gülsüz kalırım
Kim olur gülüm benim

Diğer örnekler: (ITT, s. 76), (KHM, s. 309).

İmam sene
Dal verdim imam sene
Bilmem nahsı dindesen
Getirim iman sene (KHM, s. 348)

İmam sana
Dal verdim imam sana
Bilmem hangi dindensin
Getireyim iman sana

İkiviz bir bedensiz
Sallanıb yol gèdensiz
Dönin üziviz görüm
Siz nahsı obadansız (KHM, s. 514)

İkiniz bir bedensiniz
Sallanıp yol gidensiniz
Dönün yüzünüzü göreyim
Siz hangi obadansınız

Nahsı inegin bızavısan. (ITDA, s. 154)

Hangi ineğin buzağısın. (hangi soydan geldiği bellidir)

Diğer örnekler: (KHM, s. 509), (KHM, s. 528).

Sakı badav boş oldu
İçenler sarhoş oldu
Gem nanca utanmazdı
Bir de mene eş oldu (KHM, s. 588)

Saki baden boş oldu
İçenler sarhoş oldu
Gam ne kadar utanmazdır
Bir de bana eş oldu”

Aman, diyer, sen muni... nanca nazdariydi yanuvda; muni nece kesesen, nece yesen! (KA, s. 11)

“Aman, sen bunu... Ne kadar kıymetliydi yanında; bunu nasıl kesersin, nasıl yersin?” der.

Ah dedi, bu bir tek tel saç munca gözeldi, göresen sehebi nanca gözeldi! (KA, s. 15)

“Ah, bu bir tel saç bu kadar güzelse, sahibi ne kadar güzeldir acaba?” dedi.

Diğer örnekler: (KA, s. 11), (KA, s. 15), (ITT, s. 18).

Sen ne güzel bir kuşsan

Kerkük haşına tuşsan

Yaz günü sebbeh vahtı

konuşsan ne hoşsan (ITT, s. 5)

Sen ne güzel bir kuşsun

Kerkük halkına yoldaşsın

Yaz günü sabah vakti

Konuşuyorsun ne hoşsun

Dedi çarası nossın, benim kimin bir kimsesiz nêdebillem? Dêdi gêt Şah’a şiket êle, (AK, s. 25)

“Çaresi ne olsun, benim gibi bir kimsesiz ne yapabilir?” dedi. “Git padişaha şikâyet et” dedi.

Bu ‘umür bele bitti

Hoşlîğ evumnen itti

Hayat kadrî bilmiyen

Gör bah bizlere nêtti! (ITT, s. 81)

Bu ömür böyle bitti

Güzellik evimden kayboldu

Hayat kadrini bilmeyen

Gör bak bizlere netti

Diğer örnekler: (ITT, s. 5), (ITT, s. 5), (ITT, s. 19), (ITDA, s. 62), (ITDA, s. 62), (ITDA, s. 155), (ITT, s. 64), (ITT, s. 67), (ITT, s. 61), (ITT, s. 23), (ITT, s. 37), (ITT, s. 37), (ITT, s. 42), (KTB, s. 157), (KTB, s. 164), (KTB, s. 167), (KTB, s. 167), (KTB, s. 173), (KHM, s. 319), (KHM, s. 360), (KHM, s. 360), (KHM, s. 364), (KHM, s. 358), (KHM, s. 371), (KHM, s. 371), (KA, s. 27), (KA, s. 62), (KA, s. 65), (KA, s. 33), (KA, s. 36), (KA, s. 27), (ITT, s. 55), (KHM, s. 509), (KHM, s. 510), (KHM, s. 502), (KHM, s. 504), (KHM, s. 494), (KHM, s. 495), (KHM, s. 488), (KHM, s. 470), (KHM, s. 468), (KHM, s. 468), (KHM, s. 468).

374), (KHM, s. 383), (KHM, s. 387), (KHM, s. 537), (KHM, s. 586), (KHM, s. 550), (KA, s. 67), (ITDA, s. 158), (ITDA, s. 158), (ITT, s. 13), (ITT, s. 84), (KA, s. 67), (ITT, s. 60), (ITT, s. 73), (ITT, s. 76), (AK, s. 30), (KA, s. 27), (KA, s. 19), (KA, s. 19), (KA, s. 22), (ITT, s. 82), (ITT, s. 19), (ITT, s. 44), (ITT, s. 58), (KHM, s. 506), (ITT, s. 62), (ITDA, s. 155), (ITDA, s. 231), (KA, s. 19), (ITT, s. 67), (KA, s. 1), (KHM, s. 327), (KHM, s. 468), (KHM, s. 468), (KHM, s. 549), (KHM, s. 571), (KHM, s. 483), (AK, s. 35), (AK, s. 34), (KHM, s. 501), (AK, s. 27), (AK, s. 27), (KHM, s. 379), (KHM, s. 379), (KHM, s. 379), (KHM, s. 479), (KHM, s. 479), (KHM, s. 479), (KHM, s. 539), (KHM, s. 539), (KHM, s. 539), (KHM, s. 509), (KHM, s. 509), (KHM, s. 527), (ITDA, s. 259), (KHM, s. 573), (KHM, s. 573), (KHM, s. 573), (KHM, s. 306), (KHM, s. 372), (KHM, s. 372), (KHM, s. 382), (KHM, s. 382), (KHM, s. 382), (KHM, s. 399), (KHM, s. 399), (KHM, s. 399), (KHM, s. 416), (KHM, s. 416), (KHM, s. 416), (KHM, s. 416), (KHM, s. 465), (KHM, s. 465), (KHM, s. 465), (KHM, s. 465), (KHM, s. 465), (KHM, s. 465), (KHM, s. 477), (KHM, s. 477), (KHM, s. 477), (KHM, s. 486), (KHM, s. 486), (KHM, s. 486), (KHM, s. 489), (KHM, s. 489), (KHM, s. 489), (KHM, s. 498), (KHM, s. 498), (KHM, s. 514), (KHM, s. 514), (KHM, s. 514), (KHM, s. 515), (KHM, s. 536), (KHM, s. 536), (KHM, s. 536), (KHM, s. 542), (KHM, s. 542), (KHM, s. 542), (KHM, s. 546), (KHM, s. 546), (KHM, s. 546), (KHM, s. 546), (KHM, s. 549), (KHM, s. 551), (KHM, s. 555), (KHM, s. 555), (KHM, s. 555), (KHM, s. 562), (KHM, s. 562), (KHM, s. 562), (KHM, s. 567), (KHM, s. 567), (KHM, s. 567), (KHM, s. 586), (KHM, s. 581), (KHM, s. 498), (KHM, s. 498), (KHM, s. 498), (KHM, s. 498), (KHM, s. 498), (KHM, s. 498), (KHM, s. 422), (KHM, s. 308), (KA, s. 2), (KA, s. 2), (KA, s. 2), (KA, s. 61), (KHM, s. 464), (KHM, s. 307), (KHM, s. 307), (KHM, s. 307), (KHM, s. 303), (KHM, s. 499), (ITDA, s. 232), (ITDA, s. 232), (ITDA, s. 219), (KHM, s. 307), (AK, s. 19) , (KHM, s. 462), (KA, s. 75), (KA, s. 75), (ITT, s. 92), (ITT, s. 78), (ITT, s. 12), (ITT, s. 15), (ITT, s. 15), (ITT, s. 18), (ITT, s. 45), (AK, s. 25), (KA, s. 32), (KA, s. 9), (AK, s. 38), (AK, s. 38), (KA, s. 35), (ITT, s. 4), (ITT, s. 8), (KA, s. 58), (KA, s. 54), (KA, s. 55), (ITT, s. 46), (KA, s. 90), (KA, s. 34), (KA, s. 87), (ITDA, s. 223), (KA, s. 18), (KA, s. 85), (ITT, s. 28), (ITT, s. 90), (KA, s. 6), (KA, s. 18), (KA, s. 35), (KA, s. 35), (KA, s. 10), (AK, s. 24), (KA, s. 89), (KA, s. 89), (KA, s. 90), (KA, s. 90), (KA, s. 91), (KA, s. 91), (KA, s. 94), (ITT, s. 64),

(ITT, s. 73), (KA, s. 94), (KA, s. 32), (KA, s. 92), (KA, s. 76), (KHM, s. 462), (KTB, s. 167), (ITT, s. 79).

Toyları ki günüymüş

Nece bir düğüniymiş

Ettim beş gün özünü

Bitmeği bu günüymüş (ITT, s. 4)

Düğünleri iki günmüş

Nasıl bir düğünmüş

Yaptım beş gün onu

Bitmesi bu günüymüş

Néce dağlar

Néce kar néce dağlar

Ge çek sevdâ derdini

Gör seni néce dağlar (KHM, s. 369)

Nasıl dağlar

Nasıl kar nasıl dağlar

Gel çek sevda derdini

Gör seni nasıl dağlar

Ey, dedi keçel bu nece hediye bizimçi getiripsen? (KA, s. 3)

“E, keloğlan bu nasıl bir hediye ki bizim için getirmişsin?” dedi.

Diğer örnekler: (ITT, s. 7), (ITT, s. 17), (ITT, s. 19), (ITT, s. 19), (ITT, s. 40), (ITT, s. 42), (ITT, s. 51), (ITT, s. 53), (ITT, s. 84), (ITT, s. 86), (KHM, s. 318), (KHM, s. 349), (KHM, s. 321), (KHM, s. 364), (KHM, s. 369), (KHM, s. 369), (KHM, s. 370), (KHM, s. 370), (KHM, s. 370), (KHM, s. 370), (KA, s. 67), (AK, s. 36), (KA, s. 21), (KA, s. 48), (KA, s. 88), (KHM, s. 586), (KHM, s. 466).

Egirdi neççe dükkçe

Bilmirem neççe yükçe

Yarsını hakça buldı

Fazlası yoh bir tükçe (ITT, s. 27)

Eğirdi kaç yumak

Bilmiyorum kaç yükçe

Yarısını hakça buldu

Fazlası yok bir tüyçe

“Bilmem neççe kattı gâvur kıralının evi” (KA, s. 16)

“Bilmem kaç kattır gâvur kralın evi”

4.2.1.2. Öznede Soru Sözcükleri

Irak Türkmen Türkçesinde taranan metinlerde tespit edilen soru sözcükleri, toplamda 221 örnekte görülmektedir. Soru sözcükleri özne olan ve öznede yer alan olmak üzere iki grupta değerlendirilerek incelenmektedir.

4.2.1.2.1. Özne Olan Soru Sözcükleri

Özne olan soru sözcükleri, *hara*, *kim* ve *ne*’dir. Taranan metinlerde toplamda 175 örnekte görülmektedir. Kullanma sayıları ise şöyledir: *hara* 2, *kim* 108, *ne* 65.

Hiç bilmem hara gëdim

Hiç bilmem nereye gideyim

Haram var hara gëdim

Nerem var nereye gideyim

Bı derdi hıdam verib

Bu derdi Huda’m vermiş

Darmana hara gëdim (KHM, s. 513)

Dermana nereye gideyim

Deveye boynuv egridi dediler, haram düzdür dedi (ITDA, s. 77)

“Deveye boynun eğiridir.” dediler, “**Nerem** düzdür” dedi

İlan bir kaçamağ kaçar

Yılan bir kaçamak kaçar

Aradan on gün geçer

Aradan on gün geçer

Şah kızının boynına

Şah kızının boynuna

*Bir ilan var, **kim** açar?* (ITT, s. 8)

Bir yılan var, **kim** açar?

Namarda merd

Namerde mert

Kim diyer namerde merd

Kim der namerde mert

Kıyamet onda kopar

Kıyamet o zaman kopar

Baş eger namarda merd (KHM, s. 368)

Baş eğer namerde mert

*Munu **kim** diri? Kızın nenesi diri arvad diri ölmezden evel* (KA, s. 84)

Bunu **kim** söylüyor? Kızın annesi söylüyor, kadın söylüyor ölmeden önce.

Diğer örnekler: (ITT, s. 10), (ITT, s. 9), (ITT, s. 13), (ITT, s. 17), (ITT, s. 29), (ITT, s. 33), (ITT, s. 49), (ITT, s. 49), (ITT, s. 56), (ITT, s. 56), (ITT, s. 57), (ITT, s. 67), (ITT, s.

73), (ITT, s. 78), (ITT, s. 81), (ITT, s. 84), (ITT, s. 87), (ITT, s. 89), (ITT, s. 90), (ITDA, s. 235), (ITDA, s. 242), (ITDA, s. 252), (AK, s. 31), (AK, s. 31), (AK, s. 31), (ITDA, s. 140), (ITDA, s. 140), (KTB, s. 174), (KHM, s. 360), (KHM, s. 306), (KHM, s. 306), (KHM, s. 306), (KHM, s. 309), (KHM, s. 309), (KHM, s. 314), (KHM, s. 339), (KHM, s. 340), (KHM, s. 348), (KHM, s. 361), (KHM, s. 361), (KHM, s. 361), (KHM, s. 361), (KHM, s. 361), (KHM, s. 361), (KHM, s. 363), (KHM, s. 363), (KHM, s. 330), (KHM, s. 332), (KHM, s. 367), (KHM, s. 367), (KHM, s. 381), (KHM, s. 385), (KHM, s. 387), (KHM, s. 392), (KHM, s. 393), (KHM, s. 402), (KHM, s. 414), (KHM, s. 415), (KHM, s. 464), (KHM, s. 474), (KHM, s. 477), (KHM, s. 478), (KHM, s. 484), (KHM, s. 484), (KHM, s. 484), (KHM, s. 484), (KHM, s. 489), (KHM, s. 489), (KHM, s. 489), (KHM, s. 489), (KHM, s. 489), (KHM, s. 489), (KHM, s. 489), (KHM, s. 489), (KHM, s. 503), (KHM, s. 506), (KHM, s. 506), (KHM, s. 506), (KHM, s. 510), (KHM, s. 510), (KHM, s. 510), (KHM, s. 510), (KHM, s. 511), (KHM, s. 511), (KHM, s. 511), (KHM, s. 511), (KHM, s. 519), (KHM, s. 521), (KHM, s. 546), (KHM, s. 546), (KHM, s. 551), (KHM, s. 553), (KHM, s. 573), (KHM, s. 575), (KHM, s. 582), (KA, s. 7), (KA, s. 15), (KA, s. 17), (KA, s. 30), (KA, s. 36), (KA, s. 36), (KA, s. 65), (KA, s. 85), (KA, s. 88), (KA, s. 88), (KA, s. 39), (KHM, s. 360) (KHM, s. 548).

Allah'tan ne gelirse hoştu (ITDA, s. 221)

Allah'tan ne gelirse hoştur.

Dedi "Kardeş!" dedi "Ne?" dedi "Bilisen navar?" dedi "Navar?" (KA, s. 51)

"Kardeş!" dedi "Ne?" dedi, "Biliyor musun ne var?", "Ne var?" dedi.

Mende onun

Bende onun

Nesi var mende onun

Nesi var bende onun

Çoğ emekler çekmişem

Çok emekler vermişim

Oğrıyca men de onun (KHM, s. 365)

Uğrunda ben de onun

Diğer örnekler: (ITDA, s. 235), (KA, s. 89), (ITT, s. 86), (ITT, s. 14), (ITT, s. 22), (ITT, s. 73), (ITT, s. 105), (AK, s. 30), (AK, s. 32), (ITDA, s. 155), (ITDA, s. 155), (KTB, s. 157),

(KTB, s. 164), (KHM, s. 525), (KA, s. 61), (KA, s. 62), (KHM, s. 574), (KA, s. 55), (KA, s. 60), (KA, s. 53), (KA, s. 54), (KA, s. 13), (KA, s. 7), (KA, s. 46), (KA, s. 32), (KA, s. 25), (KA, s. 16), (KA, s. 19), (KA, s. 19), (KA, s. 12), (KA, s. 10), (KA, s. 15), (KA, s. 33), (KA, s. 59), (KA, s. 59), (KA, s. 60), (KA, s. 62), (KHM, s. 303), (KHM, s. 364), (KHM, s. 367), (KHM, s. 367), (KHM, s. 367), (KHM, s. 367), (KHM, s. 367), (KHM, s. 367), (KHM, s. 430), (KHM, s. 396), (KHM, s. 460), (KHM, s. 460), (KHM, s. 460), (KHM, s. 491), (KHM, s. 491), (KHM, s. 306), (KHM, s. 306), (KHM, s. 306), (KHM, s. 306), (KHM, s. 539), (KHM, s. 430), (ITT, s. 38), (AK, s. 23), (AK, s. 25).

4.2.1.2.2. Öznede Yer Alan Soru Sözcükleri

Taranan metinlerde öznede yer alan soru sözcükleri toplamda 46 örnekte görülmektedir. Öznede yer alan soru sözcükleri; *kim*, *naḥsı*, *nanca*, *ne*, *neçe*'dir. Kullanma sayıları ise şöyledir: *kim* 4, *naḥsı* 2, *nanca* 2, *ne* 29, *neçe* 9.

Kimin kime *ḥeri* var

Sözlerimin yeri var

Oḥı *ḳardaş* yazımı

Hem zeber, hem zeri var (ITT, s. 71)

Kimin kime hayrı var

Sözlerimin yeri var

Oku *ḳardeş* yazımı

Hem üstü, hem altı var

Mene *diyiller* *yari* var

Canımın *ḳabarı* var

Ümir *telefe* *getti*

Kim *kimnen* *ḥeberi* var (KHM, s. 543)

Bana *yâri* var derler

Vücudumun *kabarıklığı* var

Ömür *hiçe* gitti

Kimin kimden haberi var

Diğer örnekler: (KHM, s. 543), (ITT, s. 71).

Bugin *ayın* *on dördi*

Ḳız *saçını* *kim* *hördi*

Mennen *sen* *görüſendeḥ*

Naḥsı *kör* *olmuş* *gördi* (KHM, s. 474)

Bugün *ayın* *on dördü*

Ḳız *saçını* *kim* *ördü*

Benle *sen* *görüſtüğümüzde*

Hangi *kör* *olası* *gördü*

Ḳarşı *alıp* *yar* *menim*

Ḳarşı *ma* *çıkmış* *yar* *benim*

Günim geçer zar benim

Ge felek ispat эле

Nahsı günim kâr benim (KHM, s. 525)

Günüm geçer zor benim

Gel felek ispat eyle

Hangi günüm kâr benim

Gönderi nanca şey var, balıhtutan... (KA, s. 12)

“Gönderir ne kadar şey varsa, balık tutan...”

Nanca koyun var bir ücü var bir ücü yohtu (KA, s. 88)

“Ne kadar koyun var bir ucu var bir ucu yoktur”

Herif: “Ne reng olsa al”

Canbaz: “Ne gün olsa gel”

Aramızda fasl olduğ

hakim beg bes, bizi sal! (ITT, s. 25)

Herif: “Ne renk olsa al”

Cambaz: “Ne gün olsa gel”

Aramızda bölündük

Hâkim bey yeter, bizi serbest bırak

Güle bilbil

Aşıktı güle bilbil

Cumbıtın ne suçu var

Gelmi diler bilbil (KHM, s. 341)

Güle bülbül

Aşıktır güle bülbül

Tomurcuğun ne suçu var

Gelmiyor diler bülbül

İnsanın eti yilinmez, derisi girilmez, şirin dilden başka nesi var (ITDA, s. 239)

İnsanın eti yenmez, derisi giyilmez, tatlı dilden başka nesi var. (insan kendisini ancak tatlı diliyle sevdirebilir).

Diğer örnekler: (ITT, s. 25), (KHM, s. 405), (ITDA, s. 156), (ITDA, s. 219), (ITDA, s. 155), (ITDA, s. 156), (KA, s. 96), (ITT, s. 102), (ITDA, s. 223), (ITDA, s. 224), (ITDA, s. 245), (ITDA, s. 255), (KTB, s. 139), (KTB, s. 148), (KTB, s. 150), (KTB, s. 150), (KHM, s. 304), (KHM, s. 338), (KHM, s. 404), (KHM, s. 514), (KHM, s. 521), (KHM, s. 479), (KHM, s. 490), (KHM, s. 560), (KA, s. 66), (KA, s. 91).

Al inciden

Al inciden

Gir sallan al inciden

Nêçe can telef oldı

Bı faǵtan alınca den (KHM, s. 299)

Bıdı yara

Bıdı dert bıdı yara

Nêçe şah nêçe bayǵuş

ǰondılar bı diyara (KHM, s. 414)

ǰınıfil hub reng olı

Aşka düşen deng olı

Pesend êle özıvden

Say bah nêçe reng olı (KHM, s. 536)

Giy salın al inciden

Kaç can mahvoldu

Bu tuzaktan bir tane alınca

Budur yara

Budur dert budur yara

Kaç şahin kaç baykuş

Kondular bu diyara

Karanfil güzel renk olur

Aşka düşen sersem olur

Beğen kendini

Say bak kaç renk olur

Diğer örnekler: (KHM, s. 358), (KHM, s. 358), (KHM, s. 405), (KHM, s. 414), (KHM, s. 489), (KHM, s. 489).

4.2.1.3. Nesnede Soru Sözcükleri

Irak Türkmen Türkçesinde taranan metinlerde tespit edilen soru sözcükleri, toplamda 98 örnekte görülmektedir. Soru sözcükleri nesne olan ve nesnede yer alan olmak üzere iki grupta değerlendirilerek incelenmektedir.

4.2.1.3.1. Nesne Olan Soru Sözcükleri

Irak Türkmen Türkçesinde nesne olan soru sözcükleri; *hara*, *kim* ve *ne*'dir. Taranan metinlerde toplamda 80 örnekte görülmektedir. Kullanma sayıları ise şöyledir: *hara* 2 *kim* 5, *ne* 73.

ǰazı sen ne ǰazısan

Bilmem kimnen razısan

Men seni tanı mıram

Naǵsı gölin ǰazısan

Kadı sen ne kadısın

Bilmem kimden razısın

Ben seni tanı mıyorum

Hangi gölün kadısısın

Odlı kabrivî ögîvde
Sen haranı kazısan (KHM, s. 528)

O önündeki mezar senin
 Sen nereyi kazıyorsun

Men girmişem karenî
Gezirem dağ dereni
Derd elinde çaşkaldım
Tumar edim haranı (KHM, s. 587)

Ben giymişim karayı
 Geziyorum dağı dereyi
 Dert elinde şaşakaldım
Nereyi temizleyeyim

Can bağına
Can bağlı can bağına
Yar kimi bağvan eder
Duvarlı can bağına (KHM, s. 323)

Can bağına
 Can bağlı can bağına
 Yar kimi bağcı eder
 Duvarlı can bağına

Kimi gözler
Ah çekib kimi gözler
Kaşiv kimin kaş olmaz
gözleriv kimi gözler (KHM, s.361)

Kimi gözler
 Ah çekmiş kimi gözler
 Kaşın gibi kaş olmaz
 Gözlerin kimi gözler

Ey, dedi kızım kimi alacağsız benimçi? (KA, s. 86)
 “E, kızım bana kimi alacaksınız?” dedi.

Diğer örnekler: (KHM, s.361), (KHM, s. 537).

Al mennen
Yeşil sennen al mennen
Sinem attar tukânı
Ne istirse al mennen (KHM, s. 300)

Al benden
 Yeşil senden al benden
 Sinem attar dükkânı
Ne istersen al benden

Pırtakal dilim dilim
Darılıb benim gülüm
Men gülüme ne dedim

Portakal dilim dilim
 Darılmış benim gülüm
 Ben gülüme ne dedim

Qurısın ağzım dilim (KHM, s. 556)

Kurusun ağzım dilim

Bu nedi getiripsen? Diyer “Nessiz özünnen?” (KA, s. 96)

Bu getirdiğin de nedir? “Ne istiyorsunuz kendisinden?” der.

Diğer örnekler: (ITDA, s. 155), (KTB, s. 171), (KTB, s. 158), (ITT, s. 9), (ITT, s. 11), (ITT, s. 18), (ITT, s. 61), (ITT, s. 27), (ITT, s. 28), (ITT, s. 31), (ITT, s. 34), (AK, s. 23), (AK, s. 27), (KA, s. 33), (KA, s. 33), (AK, s. 36), (AK, s. 39), (ITDA, s. 243), (ITDA, s. 247), (ITDA, s. 247), (ITDA, s. 247), (KA, s. 29), (KHM, s. 310), (KHM, s. 297), (KHM, s. 331), (KHM, s. 331), (KHM, s. 343), (KHM, s. 345), (KHM, s. 345), (KHM, s. 365), (KHM, s. 490), (KHM, s. 492), (KHM, s. 540), (KHM, s. 543), (KHM, s. 548), (KHM, s. 567), (KHM, s. 569), (KA, s. 21), (KA, s. 3), (KA, s. 15), (KA, s. 15), (KA, s. 34), (KA, s. 34), (KA, s. 36), (KA, s. 36), (KA, s. 39), (KA, s. 39), (KA, s. 42), (KA, s. 56), (KA, s. 56), (KA, s. 60), (KA, s. 60), (KA, s. 61), (KA, s. 66), (KA, s. 67), (KA, s. 86), (KA, s. 89), (KA, s. 89), (KA, s. 89), (KA, s. 97), (KA, s. 20), (KA, s. 21), (KA, s. 21), (KA, s. 37), (KHM, s. 501), (KHM, s. 501), (ITT, s. 56), (ITDA, s. 241).

4.2.1.3.2. Nesnede Yer Alan Soru Sözcükleri

Irak Türkmen Türkçesinde nesnede yer alan soru sözcükleri *ne*, *neçe*’dir. Taranan metinlerde 18 örnekte görülmektedirler. Kullanma sayıları ise şöyledir: *hahsı* 1, *kim* 2, *nahsı* 1, *nanca* 2, *ne* 10, *neçe* 2.

Şah dedi çağırın bir manga ekser verin, hahsı kıızı istirse top-tophana zoru assılar, (AK, s. 27)

Şah dedi çağırın bir manga asker verin, hangi kıızı isterse silah zoru ile alsınlar.

Kim *kimnen evêl öleceğini Allah bili* (ITDA, s. 242)

Kimin kimden önce öleceğini Allah bilir

Kim kimnen evêl öleceğini Allah bili (ITDA, s. 242)

Kimin kimden önce öleceğini Allah bilir

Dad edim

Nahsı derdim yad edim

Dost bizden üz çevirdi

Men kime feryad edim (KHM, s. 324)

Şikâyet edeyim

Hangi derdimi yad edeyim

Dost bizden yüz çevirdi

Ben kime feryat edeyim

“Ge nanca para istisen verim sene.” (KA, s. 59)

“Gel ne kadar para istiyorsan vereyim sana.”

“Ala dedi nanca istirsev lere verim sene...” (KA, s. 17)

“Al ne kadar lira istersen vereyim sana...” dedi.

Ev sipiri toz eder

Kaş altınnan göz eder

Fakir oğlan neynesin

Her ne eder kız eder (KHM, s. 499)

Ev süpürür toz eder

Kaş altından göz eder

Miskin oğlan neylesin

Her ne ederse kız eder

Nenevin neyin yazım

Onlara ta'et lazım

Sözünnen yan çıkanın

Layıktı başın ezim (ITT, s. 59)

Annenin neyini yazayım

Onlara itaat etmek lazım

Sözünden yan çıkanın

Layıktır başını ezeyim

Ne mavıdı

Gözleriv ne mavıdı

Avıdırsav sen avıd

Yad benim nem avıdı (KHM, s. 371)

Ne mavidir

Gözlerin ne mavidir

Avutursan sen avut

Yad benim neyimi avutur

Diğer Örnekler: (KA, s. 36), (KHM, s. 329) (ITT, s. 6), (KTB, s. 167), (ITT, s. 31), (ITT, s. 36), (KA, s.29).

Egirdi necce dükke

Bilmirem necce yükçe

Eğirdi kaç yumak

Bilmiyorum kaç yükçe

Yarsını hakça buldı
Fazlası yoñ bir tükçe (ITT, s. 27)

Yarısını hakça buldu
 Fazlası yok bir tüyce

Tülkü dedi: “Eyyi, ne var!
Neççe şahad dësev”
Tülkü gëtti dağlara
Dere teppe ğar kavar (ITT, s. 38)

Tilki “İyi, ne var!
 Kaç şahit desen” dedi
 Tilki gitti dağlara
 Dere tepede hızla koşar

4.2.1.4. Dolaylı Tümleçte Soru Sözcükleri

Irak Türkmen Türkçesinde taranan metinlerde tespit edilen dolaylı tümleç olan soru sözcükleri, toplamda 104 örnekte görülmektedir. Soru sözcükleri dolaylı tümleç olan ve dolaylı tümleçte yer alan olmak üzere iki grupta değerlendirilerek incelenmektedir.

4.2.1.4.1. Dolaylı Tümleç Olan Soru Sözcükleri

Taranan metinlerde dolaylı tümleç olan soru sözcükleri 90 örnekte görülmektedir. Bu soru sözcükleri şunlardır: *hanı, hara, harda, hardan, hayza, kim, ne*. Kullanma sayıları da şöyledir: *hara* 21, *harda* 18, *hardan* 15, *hayza* 2, *kim* 22, *ne* 12.

Bu para tonkal para
Yoñtı bu hala çara
Hiçbir kimse düşünmez
Üzün döndersin hara (ITT, s. 66)

Bu para bol para
 Yoktur bu hale çare
 Hiçbir kimse düşünmez
 Yüzünü döndürsün nereye

Hiç bilmem hara gëdim
Haram var hara gëdim
Bı derdi ğudam vërib
Darmana hara gëdim (KHM, s. 513)

Hiç bilmem nereye gideyim
 Nerem var nereye gideyim
 Bu derdi Huda'm vermiş
 Dermana nereye gideyim

Böyüg kız dedi “Bacılarım biz hardan hara olaştığ” (KA, s. 88)
 Büyük kız, “Bacılarım biz nereden nereye yetiştik” dedi.

Diğer örnekler: (ITT, s. 54), (ITT, s. 43), (ITT, s. 90), (KHM, s. 416), (KHM, s. 416), (AK, s. 19), (AK, s. 21), (ITDA, s. 117), (KHM, s. 513), (KHM, s. 513), (KHM, s. 546), (KA, s. 45), (KA, s. 19), (KA, s. 70), (KA, s. 70), (KA, s. 91), (KA, s. 93), (KA, s. 93).

Hakaldıydan, Hakvêrmez

Hakaldı ile hakalmaz

Êşidinir göz görmez

İşitilir, göz görmez

*Bular **harda** olursa*

Bunlar nerede olursa

Şeytan oraya girmez (ITT, s. 30)

Şeytan oraya girmez

*Kızlar aḥşamnan yatmadılar eve girille yazya çihulla... nenemiz **harda** kaldı?* (KA, s. 93)

“Kızlar akşamdan beri uyumayıp, eve girip çıkıyorlar... annemiz nerede kaldı?”

*Bir demir ‘aḳḳaz al elye harda ‘aḳḳazıyın üçü yilindi, **harda** ḳalaşıyın dibi delindi meni orda tapasan* (KA, s. 99)

“Bir demir baston eline al nerede bastonunun ucu ezildiyse, nerede ayakkabının dibi delindiyse beni orada bulursun”

Diğer örnekler: (ITT, s. 31), (ITDA, s. 55), (ITDA, s. 117), (ITDA, s. 117), (KHM, s. 386), (KHM, s. 387), (KHM, s. 413), (KHM, s. 413), (KHM, s. 494), (KHM, s. 516), (KHM, s. 519), (KA, s. 99), (KA, s. 6), (KA, s. 17), (KA, s. 6).

Egri otı ḳonış düz

Eğri otur düz konuş

Bahar ḡetti geldi güz

Bahar bitti geldi güz

Girdim bu borc altına

Girdim bu borç içine

***Hardan** vêreḡ bunı biz?* (ITT, s. 80)

Nereden verelim bunu biz

*Ne bahardı ne de güz, **hardan** geldi bu nergiz* (ITDA, s. 155)

“Ne bahardır ne de güz, nereden geldi bu nergis?” (beklenmedik bir vakit veya bir yerde güzel veya değerli bir şeye rastlanırken söylenir).

*Beli dedi, “İşte doğru sele baḥım sen munı **hardan** tanısan?”* (KA, s. 23)

“Ever, İşte doğruyu söyle bakayım sen bunu nereden tanıyorsun?” dedi.

Diğer örnekler: (ITT, s. 23), (ITDA, s. 113), (ITT, s. 92), (KHM, s. 547), (KA, s. 15), (KA, s. 86), (KA, s. 27), (KA, s. 63), (KA, s. 65), (KA, s. 65), (KA, s. 88), (KA, s. 91).

“Ey hayza getti?” (KA, s. 46)

“Ey nereye getti?”

Dedi “*Valla bilmem sebbehten çıtıptı evden bilmem hayza gedip!*” (KA, s. 72)

“Valla bilmiyorum sabahtan beri evden çıkmış bilmem nereye gitmiş” dedi

Kime gèdim

Kimim var kime gèdim

Bı derdi hudam vèrip

Darmana kime gèdim (KHM, s. 360)

Kime gideyim

Kimim var kime gideyim

Bu derdi Huda’m vermiş

Dermana kime gideyim

Yahudlarda şembe var

Al yavahta pembe var

Ge dostum itaplaşağ

Kimin hakkı kimde var (KHM, s. 575)

Yahudilerde cumartesi var

Al yanakta pembe var

Gel dostum hesaplaşalım

Kimin hakkı kimde var

Çağır gessin Fatmanı

Dama çekib çatmanı

Bağah kimnen örgenib

Kaş Altan göz etmeni (KHM, s. 478)

Çağır gelsin Fatma’yı

Dama çekmiş çatmayı

Bakalım kimden öğrenmiş

Kaş altından göz kırpmayı

Diğer örnekler: (ITT, s. 34), (ITT, s. 34), (ITT, s. 34), (ITT, s. 71), (KHM, s. 360), (KHM, s. 360), (KHM, s. 324), (KHM, s. 468), (KHM, s. 494), (KHM, s. 544), (KHM, s. 580), (KA, s. 38), (KHM, s. 468), (KHM, s. 403), (KHM, s. 528), (KHM, s. 528), (KHM, s. 542), (KHM, s. 545), (ITT, s. 5).

Her neye elvurram yasağ edipsen. (KA, s. 36)

Her neye dokunursam yasaklamışsın.

Nede yanım

Sen görset nede yanım

Sinem birdi dert bindi

Men bına ne dayanım (KHM, s. 371)

Nede yanayım

Sen göster nede yanayım

Sinem birdir dert bindir

Ben buna ne dayanım

Babam beg nenem hanım

Daha neyden güvenim?

Konşum zengin olmazsa

Yohlıhtan sıhan canım (ITT, s. 91)

Babam bey annem hanım

Daha neyle güveneyim

Komşum zengin olmazsa

Yoksulluktur canımı sıkın

Diğer örnekler: (ITDA, s. 156), (KA, s. 56), (KA, s. 99), (KA, s. 101), (KHM, s. 371), (AK, s. 27), (ITDA, s. 156), (ITDA, s. 221), (KA, s. 46).

4.2.1.4.2. Dolaylı Tümleçte Yer Alan Soru Sözcükleri

Taranan metinlerde dolaylı tümleçte yer alan soru sözcükleri 14 örnekte görülmektedir. Bu soru sözcükleri; *haşsı*, *naşsı*, *ne* ve *nece*'dir. Kullanma sayıları da şöyledir: *haşsı* 1, *naşsı* 2, *ne* 10, *nece* 1.

Get bah haşsı arvad korsa kolunda bezbend varsa cıhard o bezbendi geti indi ölü. (KA, s. 96)

“Git bak hangi kadının kolunda bilezik varsa çıkar o bileziği getir, şimdi ölür.”

Nahsı eşege mindih osurğan çıhtı (ITDA, s. 154)

“Hangi eşeğe bindiysek hep osurdu” (hiçbir zaman talihimiz düz gelmedi)

Çöl yerin ceyranıyam

Yar boyiv hayranıyam

Nahsı yoldan gelipsen

O yolın kurbanıyam (KHM, s. 481)

Çöl yerinin ceylanıyam

Yar boyunun hayranıyam

Hangi yoldan gelmişsin

O yolun kurbanıyam

Çomağıvı atıpsan

Çomağını atmışsın

Ne kavğıya batıpsan

Ne kavgaya batmışsın

Seniv kimin has Kamber

Senin gibi has Kamber

Kepenekte yatıpsan (AK, s. 22)

Kepenekte yatmışsın

Kanşarda şah devrişler

Karşıda şah dervişler

Ne hub yerde konmuşlar

Ne güzel yere konmuşlar

Sèveni sèvene ver

Seveni sevene ver

Oğlı kızı olmuşlar (KHM, s. 521)

Oğlu kızı olmuşlar

Ne bahasına olursa (ITDA, s. 155)

Ne pahasına olursa. (her türlü sıkıntı ve tehlikeyi göze alarak)

Diğer örnekler: (ITT, s. 80), (KHM, s. 360), (KHM, s. 414), (ITDA, s. 155), (KA, s. 39), (KHM, s. 387), (KHM, s. 496).

Ehmed arıadı aldı

Ahmet evlendi

Nece bir kèfe daldı

Nasıl bir sevince daldı

Arıad döndü tavusa

Kadın döndü tavus kuşuna

Hatta bir ki gün kaldı (ITT, s. 36)

Hatta bir iki gün kaldı

4.2.1.5. Zarf Tümlecinde Soru Sözcükleri

Irak Türkmen Türkçesinde taranan metinlerde zarf tümleci olan soru sözcükleri toplamda 276 örnekte görülmektedir. Soru sözcükleri zarf tümleci olan ve zarf tümlecinde yer alan olmak üzere iki grupta değerlendirilerek incelenmektedir.

4.2.1.5.1. Zarf Tümleci Olan Soru Sözcükleri

Irak Türkmen Türkçesinde zarf tümleci olan soru sözcükleri *harda*, *nanca*, *ne*, *nece*, *neçe*, *neçi*, *neden/neyden*, *nişi*, *niye*, *yavı/yavü*'dür. Taranan metinlerde 245 örnekte görülmektedir. Kullanma sayıları da şöyledir: *nanca* 10, *ne* 47, *nece* 126, *neçe* 2, *neçi* 7, *neden/neyden* 12, *nişi* 28, *niye* 7, *yavı/yavü* 6.

Hakaldı fikre daldı

Akşama nanca kaldı?

Kahtı gëtti bazara

Her ne isterse aldı (ITT, s. 31)

Hakaldı fikre daldı

Akşama ne kadar kaldı?

Kalktı gitti pazara

Her ne isterse aldı

Nanca lele yarvardı her etmedi. (KA, s. 25)

Lala ne kadar yalvarsa da etkisi olmadı.

Dedi “Yeri nanca görüsen?” (KA, s. 47)

“Yeryüzünü ne kadar görüyorsun?” dedi.

Diğer örnekler: (KHM, s. 338), (ITT, s. 56), (KHM, s. 502), (KA, s. 90), (KA, s. 40), (KA, s. 47), (KA, s. 95).

Ğare yazma buğçada

Bilbil oynar bağçada

Almağa güciv yetmez

Ne gezisen küçede (KHM, s. 524)

Kara yazma bohçada

Bülbül oynar bahçede

Almaya gücün yetmez

Ne geziyorsun mahallede

Ne durupsan işte oğlun eyyi oldu. Nece eyyi oldu? “İşte bu yeni gelen kız eyyi etti öznü.” dediler. (KA, s. 27)

Ne duruyorsun, işte oğlun iyileşti. Nasıl iyileşti? “İşte bu yeni gelen kız iyileştirdi kendisini.” dediler.

Nenem öleni neççe il oldu sen ne bekliyorsun? (KA, s. 85)

“Annem öleli kaç yıl oldu, sen ne bekliyorsun?”

Diğer örnekler: (KHM, s. 489), (KHM, s. 340), (KHM, s. 340), (KHM, s. 340), (KHM, s. 357), (KHM, s. 367), (KHM, s. 371), (KHM, s. 399), (KHM, s. 404), (KHM, s. 404), (KHM, s. 404), (KHM, s. 585), (KA, s. 98), (KA, s. 34), (KA, s. 51), (ITDA, s. 147), (ITDA, s. 155), (KA, s. 30), (KA, s. 88), (KA, s. 34), (KA, s. 18), (KA, s. 48), (KA, s. 32),

(KA, s. 51), (KA, s. 32), (KA, s. 25), (KA, s. 57), (KHM, s. 542), (ITT, s. 10), (ITT, s. 13), (ITT, s. 16), (ITT, s. 18), (ITT, s. 19), (KHM, s. 306), (KHM, s. 549), (KHM, s. 549), (KHM, s. 538), (KHM, s. 549), (KA, s. 76), (KA, s. 15), (KA, s. 15), (KA, s. 18), (KA, s. 57), (KA, s. 92).

Herif bir hile tapar

Tapınca nece yapar

Arvad: bir şey tapmışsam

Men doldurım sen apar! (ITT, s. 6)

İliştim Fatma hana

Géce düştüm külhana

Gündüzler yırgat işi

Nece kıydım bu cana! (ITT, s. 37)

Açulı koy pencereni

Gözüm görsün geleni

Néce kabre koyallar

Yar derdinnen öleni (KHM, s. 429)

Herif bir hile bulur

Bulunca nasıl yapar

Kadın: bir şey bulmuşsam

Ben doldurayım sen götür!

İliştim Fatma hana

Gece düştüm hamam ocağına

Gündüzler ırgat işi

Nasıl kıydım bu cana!

Açık bırak pencereyi

Gözüm görsün geleni

Nasıl kabre koyarlar

Yar derdinden öleni

Diğer örnekler: (ITT, s. 8), (ITT, s. 26), (ITT, s. 17), (ITT, s. 18), (ITT, s. 20), (ITT, s. 20), (ITT, s. 5), (ITT, s. 36), (ITT, s. 43), (ITT, s. 46), (ITT, s. 56), (ITT, s. 58), (ITT, s. 59), (ITT, s. 59), (ITT, s. 63), (ITT, s. 65), (ITT, s. 74), (ITT, s. 91), (ITT, s. 91), (KHM, s. 341), (ITDA, s. 222), (KA, s. 1), (KA, s. 1), (KA, s. 5), (KA, s. 4), (KA, s. 12), (KA, s. 12), (KA, s. 11), (KA, s. 7), (KA, s. 52), (KA, s. 54), (KA, s. 50), (KA, s. 50), (KA, s. 25), (KA, s. 30), (KA, s. 36), (KA, s. 59), (KA, s. 60), (KA, s. 58), (KA, s. 57), (KA, s. 18), (KA, s. 22), (KA, s. 18), (KA, s. 25), (KA, s. 26), (KA, s. 27), (KA, s. 32), (KA, s. 40), (KA, s. 42), (KA, s. 48), (KA, s. 49), (KA, s. 48), (KA, s. 8), (KA, s. 91), (KA, s. 10), (KA, s. 10), (KA, s. 16), (KA, s. 18), (KA, s. 94), (KA, s. 94), (KA, s. 94), (KA, s. 96), (KA, s. 98), (KA, s. 99), (KA, s. 100), (AK, s. 21), (KA, s. 51), (KA, s. 59), (KA, s. 32), (KA, s. 26), (KHM, s. 338), (KHM, s. 300), (KHM, s. 310), (KHM, s. 318), (KHM, s. 338), (KHM, s. 352),

(KHM, s. 352), (KHM, s. 369), (KHM, s. 370), (KHM, s. 370), (KHM, s. 370), (KHM, s. 370), (KHM, s. 370), (KHM, s. 370), (KHM, s. 370), (KHM, s. 370), (KHM, s. 370), (KHM, s. 370), (KHM, s. 374), (KHM, s. 380), (KHM, s. 385), (KHM, s. 395), (KHM, s. 395), (KHM, s. 399), (KHM, s. 404), (KHM, s. 460), (KHM, s. 460), (KHM, s. 460), (KHM, s. 460), (KHM, s. 465), (KHM, s. 467), (KHM, s. 477), (KHM, s. 477), (KHM, s. 482), (KHM, s. 493), (KHM, s. 496), (KHM, s. 501), (KHM, s. 504), (KHM, s. 516), (KHM, s. 518), (KHM, s. 520), (KHM, s. 537), (KHM, s. 537), (KHM, s. 559), (KHM, s. 576), (KHM, s. 383), (AK, s. 24), (KHM, s. 370), (KA, s. 11), (AK, s. 38), (AK, s. 32).

Ey misafir ‘ammuca

Yaşın oluptu neççe?

Sen konuş men de bilim

Çoğ oturağ bu gece (ITT, s. 11)

Ey misafir amca

Yaşın olmuştur kaç?

Sen anlat ben bileyim

Çok oturalım bu gece

Serçe bêche çıhardıb

Say bah neçe çıhardıb

Can vërib cefa çekib

Emeg hiçe çıhardıb (KHM, s. 565)

Serçe yavru doğurmuş

Say bak kaç tane doğurmuş

Can vermiş cefa çekmiş

Emeği hiçe vermiş

Genjdi neçi bir ihtiyara olsun bu gence ossa daha eyyidi!... (KA, s. 84)

Bu genç niçin bir yaşlıya yar olsun, bir gence olsa daha iyi olur!

Dedi “Berhürdar olmuş ahı sen bu neççe gündü mem ekmegim yisen indi mene ekmek neçi vermisen?” dedi “Valla vermem.” (KA, s. 56)

“Berhudar olan sen, benim ekmeğimi kaç gündür yiyorsun, şimdi bana niçin vermiyorsun?” dedi. “Vallahi vermem” dedi.

Neçi oyanmadı? Yorgundu... (KA, s. 90)

Niçin uyanmadı? Yorgundu...

Diğer örnekler: (ITT, s. 9), (KA, s. 85), (KA, s. 86), (KA, s. 91).

<i>Bu diyarda beslendiv</i>	Bu diyarda beslendin
<i>Dal üstünde seslendiv</i>	Dal üstünde seslendin
<i>Boyunbağuv keredi</i>	Kolyen karadır
<i>Bilmem <u>neden</u> yaslanduv</i> (ITT, s. 5)	Bilmem <u>neden</u> kederlendin

<i>Neden düir</i>	Neden inci
<i>Neden sedef <u>neden</u> düir</i>	Neden sedef <u>neden</u> inci
<i>Ƙareden ağ boyanı</i>	Karadan ak boyanır
<i>Ağın aslı nedendür</i> (KHM, s. 371)	Ağın aslı nedendir

Ey, dedi, baba sen bizimnenesen neden ƘorƘuruğ (KA, s. 87)
 “E, baba sen bizimlesin neden korkuyoruz” dedi.

Diğer örnekler: (ITDA, s. 243), (KHM, s. 371), (KHM, s. 371).

<i>Bele yüz</i>	Böyle yüz
<i>Bele gözler bele yüz</i>	Böyle gözler böyle yüz
<i>(Sordum) <u>Nişi</u> binca gözelsen</i>	<i>(Sordum) <u>Niçin</u> bu kadar güzelsin</i>
<i>(Dedi) Aslımızda bele yüz</i> (KHM, s. 311)	<i>(Dedi) Aslımızda böyle yüz</i>

<i><u>Nişin</u> gëttiv Ƙarşımnan</i>	<i><u>Niçin</u> gittin karşımdan</i>
<i>Aklım aldıv başımnan</i>	<i>Aklım aldın başımdan</i>
<i>Sinevde bostan ektim</i>	<i>Sinende bostan ektim</i>
<i>Suıardım göz yaşımnan</i> (KHM, s. 550)	<i>Gözyaşımla büyüttüm</i>

Sen nişi gelmiştiüv; bu kırsağı nişi getirmiştiüvg? Dedi “Valla biz herhizdih. geldiğ patşahgile herhizliğe” (KA, s. 18)

“Sen niçin geldin, bu kırsağı niçin getirdin?” dedi. “Valla biz hırsızız. Padişah’ın evine hırsızlığa geldik.” dedi.

Diğer örnekler: (KA, s. 51), (ITT, s. 4), (ITT, s. 15), (ITT, s. 39), (ITT, s. 60), (ITT, s. 58), (ITT, s. 107), (AK, s. 30), (AK, s. 34), (KA, s. 10), (KA, s. 9), (KA, s. 4), (KA, s. 5) (KA, s. 12), (KA, s. 6), (KA, s. 8), (KA, s. 17), (KA, s. 19), (KA, s. 22), (KA, s. 28), (KA, s. 29), (KA, s. 49), (KA, s. 21), (KA, s. 53), (KA, s. 68), (KHM, s. 472).

Dedi “Bu kapıyı satmasan?” dedi “Beli” dedi “Niye veresen” (KA, s. 31)
 “Bu takunyayı satmaz mısınız?” dedi. “Evet” dedi. “Kaça verirsın” dedi.

“Ne bilim neye verim özün! Köpeğin de fiyatı var?” (KA, s. 57)
 “Kaça vereceğimi ne (nasıl) bileyim! Köpeğin de fiyatı var mı?”

Niye satasan? (KA, s. 30)
 “Kaça satarsın?”

Diğer örnekler: (KA, s. 31), (KA, s. 38), (KA, s. 57), (KA, s. 57).

Patşah diskindi! Dedi “Be sen neyden bu gece bu asası edipsen?” (KA, s. 38)
 Padişah irkildi! “Peki, sen ne sebeple bu gece bu kaniya vardın?” dedi.

Diyer varanda meni neyden vurasan? (KA, s. 70)
 “Evlendiğimde beni neyle vurursun?” der.

Seher ossın yad edim
Neynen gevlim şad edim
Kurıssın haķ dıvanı

Yeķem yırtım dad edim (KHM, s. 561)

Seher olsun yad edeyim
Neyle gönlümü şad edeyim
 Kurulsun hak divanı
 Yakamı yırtıp şikâyet edeyim

Diğer örnekler: (KA, s. 35), (KA, s. 70), (KHM, s. 324).

Ey diyer, yavıu bele ķere olupsan? (KA, s. 11)
 “E, niye böyle kararmışsın?” der.

Diğer “Hani be yavı çadır işlemediy sen benimçin?” (KA, s. 68)

Hani sen bana niye çadır işlemedin.

“Ha, yavı yiğlemiri?” Küreken dedi. (KA, s. 95)

Damat, “Ha, niye ağlamıyor?” dedi.

Diğer örnekler: (KA, s. 8), (KA, s. 51), (KA, s. 59).

4.2.1.5.2. Zarf Tümlecinde Yer Alan Soru Sözcükleri

Taranan metinlerde zarf tümlecinde yer alan soru sözcükleri 31 örnekte görülmektedir. Bu soru sözcükleri *nanca*, *ne* ve *neçe*’dir. Kullanım sayıları ise şu şekildedir: *ne* 15, *neçe* 16.

Bilbili dalda gördim

Bülbülü dalda gördüm

Ne yaman halde gördim

Ne yaman halde gördüm

Ki bēyramnan üç namaz

İki bayramla üç namaz

Bēşin bir ilde gördim (KHM, s. 467)

Beşini bir yılda gördüm

Çırağta yağ tükendi

Çırada yağ tükendi

Ne yaman vah tükendi

Ne yaman vah tükendi

Ne sennen bu güzelliğ

Ne senden bu güzellik

Ne mennen ah tükendi (KHM, s. 481)

Ne benden ah tükendi

Diğer “Men ne halde yiğmişem sen de bes döğü tapıldıy benimçi!” (KA, s. 75)

“Ben ne halde topladım, yetmezmiş gibi bir de sen de bulundun!” der.

Diğer örnekler: (KHM, s. 467), (KHM, s. 526), (KHM, s. 526), (ITT, s. 24), (ITT, s. 73), (ITT, s. 82), (ITT, s. 96), (KHM, s. 494), (KA, s. 65), (KHM, s. 520), (KHM, s. 554), (KHM, s. 553).

Yolçı diyer bu yemeğ

Yolcu der bu yemek

Bir tas yoğurd üç ekmeg

Bir tas yoğurt üç ekmek

Nece vahıt, neççe gün

Kalı mısafır dèmeğ (ITT, s. 40)

Kaç vakit, kaç gün

Kalır misafır demek

Dediler “İşte patşahın bitek kıızı var delli olup budı nece aydı öz özüin parçalırı; bir yerde çarı yohtu” (KA, s. 25)

“İşte padişahın bir tek kıızı var deli olmuş bu kaç aydır kendisini dövüp parçalıyor, hiçbir yerde çaresi yok” dediler.

Nenem öleni nece il oldu sen ne bekliyorsun? (KA, s. 85)

“Annem öleli kaç yıl oldu, sen ne bekliyorsun?”

Diğer örnekler: (ITT, s. 40), (KA, s. 23), (KA, s. 32), (KA, s. 32), (KA, s. 23), (KA, s. 56), (ITT, s. 14), (ITT, s. 16), (AK, s. 38), (KA, s. 91), (KA, s. 84), (KA, s. 31), (KA, s. 87).

4.2.1.6. Eksiltili Cümlede Soru Sözcükleri

Yüklemin kullanılmadığı cümlelere bazı kaynaklarda eksiltili cümle (Atabay, 2003, s. 116), (Hatipoğlu, 1972, s. 161), (Şimşek, 1987, s. 315) bazılarında ise kesik cümle adı verilmektedir (Delice, 2003, s. 149) (Ediskun, 2005, s. 390) (Özmen, 2016, s. 196).

Konuşma veya anlatım esnasında yüklemi düşürülen ve kullanılmayan cümleler, eksiltili cümlelerdir. Yüklem dışındaki herhangi bir ögenin kullanılmaması cümleyi, eksiltili cümle yapmaz. Okuyucu veya dinleyici kullanılmayan yüklemi, cümle bağlamına göre tahmin edebilir veya uygun bir yüklem koyar. Eksiltelen yüklemin ne olduğu bilinmese de cümle içinde var olduğu okuyucu veya dinleyici tarafından bilinmektedir. Buna göre cümle incelemelerinde, eksiltili cümleyi de diğer cümleler gibi değerlendirmek gerekir (Özmen, 2016, s. 196).

Eksik olan ögenin okuyucu tarafından tamamlandığı bu cümleler, atasözü ve deyimlerde, günlük konuşmalarda, soru cevap ifadelerinde ve duygusal anlatımlarda sıkça görülür (Özkan, Sevinçli, 2009, s. 194).

Irak Türkmen Türkçesinde taranan metinlerde ekiltili cümle 42 örnekte görülmektedir. Kullanım sayıları şu şekildedir: *hayza* 1, *kim* 3, *ne* 27, *nece* 7, *nişi* 2, *niye* 2.

“*Ha baba sen hayza?*” (KA, s. 56)

Ha, sen nereye?

Üç oğlağ da bunun ardıyca geldi. Kimin? Ayının (KA, s. 89)

Üç oğlak da bunun ardından geldi. Kimin? Ayının.

Elif üstinde mimler

Bilbil dallarda inler

Menim gevlimde sensen

seniv gevlivde kimler (KHM, s. 494)

Elif üstünde mimler

Bülbül dallarda öter

Benim gönlümde sensin

Senin gönlünde kimler

Kimiyçi? Derziçi. (KA, s. 86)

Kimin için? Tezi için mi?”

Kız diyer, “*Men yeddi senedi Şam’da helve satıram ne yarım...?*” (KA, s. 67)

Kız, “Ben yedi yıldır Şam’dayım helva satıyorum ne yarım...?” der.

“*Olar da girdiler bahtılar ne!*” (KA, s. 19)

Onlar da (avluya) girdiler bir de ne görsünler!

Olaştım çayda sene

Ne yaman ayda sene

Qassam nef'im tohını

Össem ne fayda sene (KHM, s. 553)

Yetiştim çayda sana

Ne yaman ayda sana

Kalsam yararım dokunur

Ölürsem ne fayda sana

Diğer örnekler: (KA, s. 68), (KA, s. 23), (ITT, s. 44), (ITT, s. 45), (KA, s. 6), (KA, s. 8), (KA, s. 11), (KA, s. 30), (KA, s. 30), (KA, s. 17), (KA, s. 17), (KA, s. 19), (KA, s. 29), (KA, s.42), (KA, s. 42), (KA, s. 43), (KA, s. 47), (KA, s. 50), (KA, s. 51), (KA, s. 51), (KA, s. 66), (KA, s. 88), (KA, s. 95), (ITDA, s. 222).

Tavuz tamam kanata geldi, tük çıkardı, kurdoglu dedi “Nece...?” (KA, s. 47)

Tavus kuşu büyüdü, tüyü çıktı ve uçmaya başladı, kurt oğlu “Nasıl...(uçarsın)?” dedi.

Ğamber  ve geldi, kıız aydırdı. D di Ğamber! D di ha? D di  beriv  ar? D di n ce? dedi meni babamnan Tat oğlıçı istediler. (AK, s. 25)

Kamber eve geldi. Kız anlattı, “Kamber!” dedi. “Efendim?” dedi. “Haberin var mı?” dedi. “Nasıl?” dedi. “Beni babamdan Tat oğlu için istediler.” dedi.

Dedi “Beli bu benim nene babamıdı” “Nece?” dedi “Beli bulardı benim nene babam” (KA, s. 52)

“Evet, bunlar benim anne babamdır.” der. “Nasıl (olabilir)?” dedi. “Evet, bunlar benim anne babamdır” dedi.

Diğer  rnekler: (KHM, s. 355), (KA, s. 60), (KA, s. 7), (KA, s. 21).

Ni i hanım? (KA, s. 4)

“Niçin hanım?”

Ğoy ‘idam  derse meni etsin ‘elemi ni i etsin. (KA, s. 62)

“Bırak idam  derse beni etsin insanları niçin etsin.”

“Niye, niye?” “Be y z kırana.” (KA, s. 37)

“Kaça, kaça?” “Be  yüz kırana (para).”

“Niye, niye?” “Be y z kırana.” (KA, s. 37)

“Kaça, kaça (satarsın)?” “Be  yüz kırana (para).”

4.2.2. Söz  beklerinde Soru Sözcükleri

Söz  beği, iki veya daha fazla unsurdan oluşan kelime topluluğunun birbirine yapı ve anlam olarak bağlanan unsurlardır. Genel olarak bu unsurlardan biri yardımcı diğeri esas unsurdur ( zmen, 2016, s. 50).

Irak Türkmen Türkçesinde - taranan metinlerde - soru sözcüklerinin yer aldığı altı söz öbeği örneği karşımıza çıkmaktadır. Bunlar; birleşik fiil, edat grubu, isim tamlaması, kısaltma grubu, sıfat tamlaması ve zamir tamlamasıdır.

4.2.2.1. Birleşik Fiillerde Soru Sözcükleri

Taranan metinlerde Irak Türkmen Türkçesinde soru sözcüğünün birleşik fiillerde yer aldığı 207 soru örneği görülmektedir. Bu örneklerin ikisi *kim* soru sözcüğü ile *ol-* yardımcı fiille kullanılmaktadır. *Nece* soru sözcüğünün de toplamda sekiz örnekte birleşik fiillerle kullanıldığı tespit edilmektedir. Altı örnekte *nece + ol-* ve iki örnekte de *nece + et-* yardımcı fiillerle kullanılmaktadır. En çok *ne* soru sözcüğü ile birleşen yardımcı fiiller karşımıza çıkmaktadır. Taranan metinlerde *ne* soru sözcüğü ile birleşen yardımcı fiilleri kullanma sayıları ile birlikte şöyle gösterebiliriz: *ne + ol-* 23 örnekte, *ne + eyle-* 119 örnekte, *ne + et-* 52 örnekte görülmektedir.

Irak Türkmen Türkçesinde taranan metinlerde *ne* soru sözcüğünün birleşik fiil olmadığı hâlde *iste-* fiiliyle birleşik yazıldığı görülmektedir: *nissen* (1) ve *nissiz* (2).

Bağ sehebi

Bağ sahibi

Bağvandı bağ sehebi

Bağcıdır bağ sahibi

Kim ekti kim becerdi

Kim ekti kim başardı

Kim oldu bağ sehebi (KHM, s. 309)

Kim oldu bağ sahibi

Gülüm benim

Gülüm benim

Cumbuttu gülüm meni

Tomurcuktur gülüm benim

Sen getsev gülsüz kallam

Sen gitsen gülsüz kalırım

Kim olı gülüm benim (KHM, s. 343)

Kim olur gülüm benim

Oğlan bele kız bele

Oğlan böyle kız böyle

Beter olacağı hele

Beter olacak hele

*Ya Rabbi **ne** olacağı?*

Ya Rabbi **ne** olacak?

Men demiyim sen sele (ITT, s. 13)

Ben söylemeyeyim sen söyle

Dedi çarası nossın, benim kimin bir kimsesiz nêdebillem? Dêdi gêt Şah'a şiket êle, (AK, s. 25)

“Çaresi ne olsun, benim gibi bir kimsesiz ne yapabilir?” dedi. “Git padişaha şikâyet et” dedi.

Ey, dedi, nolup sen benim men de senüv, hara giderig! (KA, s. 19)

“E, ne oldu ki, sen benimsin ben de senin, nereye gidebiliriz” dedi.

Diğer örnekler: (ITT, s. 84), (KA, s. 67), (ITT, s. 60), (ITT, s. 73), (ITT, s. 76), (AK, s. 30), (KA, s. 27), (KA, s. 19), (KA, s. 22), (ITT, s. 82), (ITT, s. 19), (ITT, s. 44), (ITT, s. 58), (KHM, s. 506), (ITT, s. 62), (ITDA, s. 155), (ITDA, s. 231), (KA, s. 19), (ITT, s. 67), (KA, s. 1).

Daldalanım

Daldam yoğ daldanım

Men felege nêyledim

Koymırı daldalanım (KHM, s. 327)

Dalgalanayım

Dalgam yok dalgalanayım

Ben feleğe ne eyledim

Bırakmıyor dalgalanayım

Aşık malı nêyliri

Dünye-darı nêliri

Aşık dada gelipti

Sennen imdad diliri (AK, s. 27)

Âşık malı neyliyor

Dünya evini neyliyor

Âşık tada gelmiştir

Senden imdat diliyor

Vermesin Mabut, neylesin Mahmut (ITDA, s. 259)

Vermesin mabut, neylesin Mahmut. (Tanrı, rahat bir yaşam veya yetenek kısmet etmemişse kulun elinden bir şey gelmez)

Diğer örnekler: (KHM, s. 468), (KHM, s. 479), (KHM, s. 468), (KHM, s. 549), (KHM, s. 571), (KHM, s. 483), (AK, s. 35), (AK, s. 34), (KHM, s. 501), (AK, s. 27), (KHM, s. 379), (KHM, s. 379), (KHM, s. 379), (KHM, s. 479), (KHM, s. 479), (KHM, s. 539), (KHM, s. 539), (KHM, s. 539), (KHM, s. 509), (KHM, s. 509), (KHM, s. 527), (KHM, s. 573),

(KHM, s. 573), (KHM, s. 573), (KHM, s. 306), (KHM, s. 372), (KHM, s. 372), (KHM, s. 382), (KHM, s. 382), (KHM, s. 382), (KHM, s. 399), (KHM, s. 399), (KHM, s. 399), (KHM, s. 416), (KHM, s. 416), (KHM, s. 416), (KHM, s. 416), (KHM, s. 465), (KHM, s. 465), (KHM, s. 465), (KHM, s. 465), (KHM, s. 465), (KHM, s. 477), (KHM, s. 477), (KHM, s. 477), (KHM, s. 486), (KHM, s. 486), (KHM, s. 486), (KHM, s. 489), (KHM, s. 489), (KHM, s. 489), (KHM, s. 498), (KHM, s. 498), (KHM, s. 514), (KHM, s. 514), (KHM, s. 514), (KHM, s. 515), (KHM, s. 536), (KHM, s. 536), (KHM, s. 536), (KHM, s. 542), (KHM, s. 542), (KHM, s. 542), (KHM, s. 546), (KHM, s. 546), (KHM, s. 546), (KHM, s. 546), (KHM, s. 549), (KHM, s. 551), (KHM, s. 555), (KHM, s. 555), (KHM, s. 555), (KHM, s. 562), (KHM, s. 562), (KHM, s. 562), (KHM, s. 567), (KHM, s. 567), (KHM, s. 567), (KHM, s. 586), (KHM, s. 581), (KHM, s. 498), (KHM, s. 498), (KHM, s. 498), (KHM, s. 498), (KHM, s. 498), (KHM, s. 498), (KA, s. 76), (KHM, s. 422), (KHM, s. 308), (KA, s. 2), (KA, s. 2), (KA, s. 2), (KA, s. 61), (KHM, s. 464), (KHM, s. 307), (KHM, s. 307), (KHM, s. 307), (KHM, s. 303), (KHM, s. 499), (ITDA, s. 232), (ITDA, s. 232), (ITDA, s. 219), (KHM, s. 307), (AK, s. 19).

Bı dünya kamımcadı

Bu dünya kamımcadır

Aşkı maramımcadı

Aşkı meramımcadır

Nedim fani dünyeni

Neyleyeyim fani dünyayı

Ecel he ardımcadı (KHM, s. 462)

Acel hep ardımcadır

Ey dedi, kerri nene kurban olum sene bunu nedim! (KA, s. 75)

“E, karı nine kurbanın olayım söyle bana bunu ne edeyim!” dedi.

Ya rabbi diyer, men nettim özüm özüme? (KA, s. 6)

Ya rabbi der, ben ne yaptım kendi kendime?

Diğer Örnekler: (KHM, s. 462), (KA, s. 75), (ITT, s. 92), (ITT, s. 78), (ITT, s. 12), (ITT, s. 15), (ITT, s. 15), (ITT, s. 18), (ITT, s. 45), (KHM, s. 499), (AK, s. 25), (KA, s. 32), (KA, s. 9), (AK, s. 38), (AK, s. 38), (KA, s. 35), (ITT, s. 4), (ITT, s. 8), (KA, s. 58), (KA, s. 54), (KA, s. 55), (AK, s. 30), (ITT, s. 46), (KA, s. 90), (KA, s. 34), (KA, s. 87), (ITDA, s. 223),

(KA, s. 18), (KA, s. 85), (ITT, s. 28), (ITT, s. 90), (KA, s. 18), (KA, s. 35), (KA, s. 35), (KA, s. 10), (AK, s. 24), (KA, s. 89), (KA, s. 89), (KA, s. 90), (KA, s. 90), (KA, s. 91), (KA, s. 91), (KA, s. 94), (ITT, s. 64), (ITT, s. 73), (ITT, s. 81), (KA, s. 94), (KA, s. 32), (KA, s. 92).

Çıhtı kapiya “Nissen babam?” dedi. “Bu kılınıcı satıram; kınını satmam.” (KA, s. 37)
Kapiya çıktı, “Ne istiyorsun” dedi. “Bu kılınıcı satıyorum ama kınını satmıyorum.” dedi.

Bu nedi getiripsen? Diyer “Nessiz özünne?” (KA, s. 96)
Bu getirdiğin de nedir? “Ne istiyorsunuz kendisinden?” der.

Tuttular kolunnan. “Nissiz baba?” Dediler “patşahın emri beledi.” (KA, s. 21)
Kolundan tuttular, “Ne istiyorsunuz efendim?” dediler. “Padişahın emri böyledir” dediler.

Nêce olur

Gün batar gêce olı

Gelib bəyram günleri

Yetim hali nêc-olı (KHM, s. 370)

Nasıl olur

Gün batar gece olur

Gelmiş bayram günleri

Yetimin hali harap olur

Şamber bed dõe bastı özine! Dêdiler nêce olı! (AK, s. 32)

Kamber beddua etti kendisine! “Nasıl olur!” dediler.

Dêdi nêce olı kaxmırı yuhıdan, bilmirem nêdim (AK, s. 38)

“Nasıl olur da uyanamaz, ne yapacağımı bilmiyorum” dedi.

Diğer örnekler: (KA, s. 11), (KA, s. 98), (AK, s. 24), (KA, s. 26), (KA, s. 96).

4.2.2.2. Edat Grubunda Soru Sözcükleri

Irak Türkmen Türkçesinde taranan metinlerde edat grubu oluşturan soru sözcükleri *kim* ve *ne*'dir. Bu sözcükler; *için*, *evel*, *kimin*, *keder* ve *dögü* edatlarıyla kullanılarak

cümlede edat grubu oluşturmaktadırlar. Soru sözcüklerinin ikisi *kim* ve üçü *ne* olmak üzere toplamda beş örnekte görülmektedir.

Kimiyçi? *Derziçi.* (KA, s. 86)

Kimin için? Tezi için mi?

Kim kimnen evel öleceğini Allah bili (ITDA, s. 242)

Kimin kimden önce öleceğini Allah bilir.

Bular ne keder kuvatları varsa yediler (KA, s. 66)

Bunlar ne kadar kuvvetleri varsa yediler.

Ne kimin? (KA, s. 88)

Ne gibi?

Men de gedim hatunumdu sorum öznü bir bahım nedi ne döğü! (KA, s. 27)

Ben de gideyim hatunumu sorayım bir bakayım nedir ne değildir!

4.2.2.3. İsim Tamlamasında Soru Sözcükleri

Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Irak Türkmen Türkçesinde de isim tamlamaları, belirtili isim tamlaması ve belirsiz isim tamlaması olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır.

4.2.2.3.1. Belirtili İsim Tamlamasında Soru Sözcükleri

Soru sözcüğü, belirtili isim tamlamasının tamlayanında veya tamlananında yer almak üzere iki grupta değerlendirilmiştir. Taranan metinlerde belirtili isim tamlamasındaki soru sözcükleri toplamda 11 örnekte görülmektedir.

4.2.2.3.1.1. Belirtili İsim Tamlamasının Tamlayanında Yer Alan Soru Sözcükleri

Taranan metinlerde Irak Türkmen Türkçesinde belirtili isim tamlamasının tamlayanında yer alan soru sözcükleri altı örnekte görülmektedir. Bu cümlelerin beşi *kim* soru sözcüğü ile ve biri de *ne* soru sözcüğü ile kurulmaktadır.

Sen kimin oğlusan, hardasan, filansan...? (KA, s. 69)

Sen kimin oğlusun, neredesin, falan...?

Gel kardeş doğru yola

Bir düşün ahır nola?

Sen kimin evladısın?

Kedri bil olma köle! (ITT, s. 76)

Gel kardeş doğru yola

Bir düşün ahirin ne ola?

Sen kimin evladısın?

Kıymetini bil olma köle!

Bı gelen Cabbarıdı

Sorın kimin yarıdı

Üzin daldalar geçer

Ye kördü ye karıdı (KHM, s. 463)

Bu gelen Cabbarıdır

Sorun kimin yâridir

Yüzünü örter geçer

Ya kördür ya yaşlıdır

Diğer örnekler: (ITT, s. 71), (KHM, s. 575), (ITDA, s. 242).

Neyin nesi. (ITDA, s. 158)

Neyin nesidir. (kim olacak, ne önemi var)

4.2.2.3.1.2. Belirtili İsim Tamlamasının Tamlananında Yer Alan Soru Sözcükleri

Soru sözcüklerinin belirtili isim tamlamasının tamlananında yer alanları ise taranan metinlerde dört örnekte ve *ne* soru sözcüğünde görülmektedir.

Neyin nesi. (ITDA, s. 158)

Neyin nesidir. (kim olacak, ne önemi var)

Bir elin nesi var, ki elin sesi var. (ITDA, s. 224)

Bir elin nesi var, iki elin sesi var.

Nenevin neyin yazım

Onlara ta'et lazım

Sözünnen yan çıkanın

Leyik başın ezim (ITT, s. 59)

Annenin neyini yazayım

Onlara itaat lazım

Sözünden yan çıkanın

Başının ezilmesine layıktır

Sine gerek

Sine gerek

Sinem tek sine gerek

Sinem tek sine gerek

Men sévdim sen de sévdiv

Ben sevdim sen de sevdin

Hahın nesine gerek (KHM, s. 387)

Halkın nesine gerek

4.2.2.3.2. Belirtisiz İsim Tamlamasında Soru Sözcükleri

Irak Türkmen Türkçesinde taranan metinlerde belirtisiz isim tamlaması bir örnekte karşımıza çıkmaktadır.

Dedi “Baba ne parası!” (KA, s. 66)

“Ne parası baba!” dedi.

4.2.2.4. Kısaltma Gurubunda Soru Sözcükleri

Kısaltma grubu, eksiltilim olayları sonucuyla ortaya çıkar. Kısaltma gruplarını tek bir kurala bağlamak imkânsızdır. Kısaltma gruplarını Türkiye Türkçesinde şu formüllerle ifade etmek mümkündür: “İsim Unsuru + İsim Unsuru + A”, “İsim Unsuru + DAn + İsim Unsuru + A”, “İsim + İsim + DA” (Özmen, 2016, s. 139).

Irak Türkmen Türkçesinde de “İsim Unsuru + İsim Unsuru + A” biçiminde oluşan bir kısaltma örneği tespit edilmiştir.

Kim kimesi (ITDA, s. 140)

Kim kimesidir?

4.2.2.5. Sıfat Tamlamasında Soru Sözcükleri

Irak Türkmen Türkçesinde taranan metinlerde sıfat tamlamasında yer alan soru sözcükleri *hahsı* (1), *nahsı* (10), *nanca* (10), *ne* (112), *nece* (30), *neçe* (30)’dir. Sıfat tamlamasındaki soru sözcükleri toplamda 193 örnekte görülmektedir.

Şah dedi çağırın bir manga ekser verin, hahsı kızı isterse top-tophana zoru assılar. (AK, s. 27)

Şah dedi çağırın bir manga asker verin, hangi kızı isterse silah zoru ile alsınlar.

İmam sene

İmam sana

Dal verdim imam sene

Bilmem nahsı dindesen

Getirim iman sene (KHM, s. 348)

Dal verdim imam sana

Bilmem hangi dindensin

Getireyim iman sana

Çöl yerin ceyranıyam

Yar boyıv hayranıyam

nahsı yoldan gelipsen

O yolın kurbaniyam (KHM, s. 481)

Çölün ceylanıyım

Yar boyunun hayranıyım

Hangi yoldan gelmişsin

O yolun kurbaniyım

Nahsı inegin bızavısan (ITDA, s. 154)

Hangi ineğin buzağısın. (hangi soydan geldiği bellidir)

Diğer örnekler: (KHM, s. 509), (KHM, s. 514), (KHM, s. 528), (KHM, s. 324), (KHM, s. 474), (KHM, s. 525), (ITDA, s. 154).

Bir tülkü diyer hemen

Bu kerri nanca yaman

O kıyamet gününde

Derriüv doldurı saman (ITT, s. 18)

Bir tilki der hemen

Bu karı ne kadar yaman

O kıyamet gününde

Derini doldurur saman

Ah dedi, bu bir tek tel saç munca gözeldi, göresen sehebi nanca gözeldi! (KA, s. 15)

“Ah, bu bir tek saç teli bu kadar güzelse acaba sahibi ne kadar güzeldir?” dedi.

Ge nanca para istisen verim sene. (KA, s. 59)

Gel ne kadar para istiyorsan vereyim sana.

Diğer örnekler: (KA, s. 11), (KA, s. 11), (KA, s. 15), (KA, s. 12), (KA, s. 88), (KA, s. 17), (KHM, s. 588).

Sen ne güzel bir kuşsan

Kerkük haşına tuşsan

Sen ne güzel bir kuşsun

Kerkük halkına yoldaşsın

Yaz günü sebbeh vahtı

Konuşısan ne hoşsan (ITT, s. 5)

Yaz günü sabah vakti

Konuşuyorsun ne hoşsun

Hunı gözler

Çan damar hunı gözden

Bı sevdâ ne sevdâydı

Aldı yuhını gözden (KHM, s. 360)

Kanlı gözler

Kan damlar kanlı gözler

Bu sevda ne sevdâydı

Aldı uykuyu gözden

İnsanın eti yilinmez, derisi girilmez, şirin dilden başka nesi var (ITDA, s. 239)

İnsanın eti yenmez, derisi giyilmez, tatlı dilden başka nesi var (insan kendisini ancak tatlı diliyle sevdirebilir).

Diğer örnekler: (ITT, s. 73), (KA, s. 36), (KHM, s. 329), (ITT, s. 5), (ITT, s. 5), (ITT, s. 19), (ITDA, s. 62), (ITDA, s. 62), (ITDA, s. 155), (KA, s. 67), (ITT, s. 64), (ITT, s. 67), (ITT, s. 23), (ITT, s. 37), (ITT, s. 37), (ITT, s. 42), (KTB, s. 157), (KTB, s. 164), (KTB, s. 167), (KTB, s. 167), (KTB, s. 173), (KHM, s. 319), (ITT, s. 82), (KHM, s. 360), (KHM, s. 364), (KHM, s. 358), (KHM, s. 371), (KHM, s. 371), (KA, s. 33), (KA, s. 27), (KHM, s. 510), (KHM, s. 502), (KHM, s. 504), (KHM, s. 494), (KHM, s. 495), (KHM, s. 488), (KHM, s. 470), (KHM, s. 468), (KHM, s. 468), (KHM, s. 383), (KHM, s. 387), (KHM, s. 537), (KHM, s. 586), (KHM, s. 550), (ITT, s. 25), (ITT, s. 25), (ITT, s. 61), (KA, s. 36), (KHM, s. 509), (KHM, s. 374), (KA, s. 62), (KA, s. 65), (ITT, s. 55), (KHM, s. 405), (ITDA, s. 219), (ITDA, s. 155), (ITDA, s. 156), (KA, s. 96), (ITT, s. 102), (ITDA, s. 223), (ITDA, s. 245), (ITDA, s. 255), (KTB, s. 139), (KTB, s. 148), (KTB, s. 150), (KTB, s. 150), (KHM, s. 304), (KHM, s. 338), (KHM, s. 341), (KHM, s. 404), (KHM, s. 514), (KHM, s. 521), (KHM, s. 479), (KHM, s. 490), (KHM, s. 560), (KA, s. 91), (ITT, s. 80), (AK, s. 22), (KHM, s. 360), (KHM, s. 414), (KHM, s. 521), (KA, s. 36), (ITDA, s. 155), (ITDA, s. 155), (KA, s. 39), (KHM, s. 467), (KHM, s. 467), (KHM, s. 481), (KHM, s. 526), (KHM, s. 526), (ITT, s. 24), (ITT, s. 96), (KHM, s. 494), (KA, s. 65), (KA, s. 75), (KHM, s. 520), (KHM, s. 554), (KHM, s. 553), (KA, s. 95).

Herif ipi uzadı

Herif ipi uzadır

Geldi canıv azadı
Çeker bir ejdeha ilan
Ah bu nece kazadı? (ITT, s. 7)

Geldi canını kurtardı
 Çeker bir büyük yılan
 Ah bu nasıl kazadır

Bu aylar nece aydı
Gecem ah, günüm vaydı
Üzü kerelmiş felek
Bunu da 'umür saydı! (ITT, s. 51)

Bu aylar nasıl aylardır
 Gecem ah, günüm vaydır
 Yüzü kararmış felek
 Bunu da ömür saydı

Ey, dedi keçel bu nece hediye bizimçi getiripsen? (KA, s. 3)
 “E keloğlan bu nasıl bir hediyedir ki bizim için getirmişsin?” dedi.

Diğer örnekler: (ITT, s. 17), (ITT, s. 36), (ITT, s. 4), (ITT, s. 19), (ITT, s. 19), (ITT, s. 40), (ITT, s. 42), (ITT, s. 53), (ITT, s. 84), (ITT, s. 86), (KHM, s. 318), (KHM, s. 349), (KHM, s. 321), (KHM, s. 364), (KHM, s. 369), (KHM, s. 369), (KHM, s. 369), (KHM, s. 370), (KHM, s. 370), (KHM, s. 370), (KA, s. 67), (AK, s. 36), (KA, s. 21), (KA, s. 48), (KA, s. 88), (KHM, s. 586), (KHM, s. 466).

Bilmem nece kattı gâvur kıralının evi (KA, s. 16)
 Bilmem gâvur kralın evi kaç kattır.

Al inciden
Gir sallan al inciden
Nêce can telef oldu
Bı fahtan alınca den (KHM, s. 299)

Al inciden
 Giy salın al inciden
Kaç can mahvoldu
 Bu tuzaktan bir tane alınca

Şatın kırağına, nêce gündü ne yemişem ne içmişem ne yatmışam ne durmuşam bı şatın boyında gel get edirem! (AK, s. 38)
 Sahilde kaç gündür ne yemek yemişim ne içmişim ne uyumuşum ne durmuşum bu sahil boyunca gelip gidiyorum!

Diğer örnekler: (KHM, s. 565), (KHM, s. 358), (KHM, s. 358), (KHM, s. 405), (KHM, s. 414), (KHM, s. 414), (KHM, s. 489), (KHM, s. 489), (KHM, s. 536), (KA, s. 91), (KA, s. 32), (KA, s. 23), (KA, s. 23), (ITT, s. 27), (ITT, s. 27), (ITT, s. 38), (ITT, s. 40), (ITT, s. 40), (KA, s. 32), (KA, s. 25), (KA, s. 56), (ITT, s. 14), (ITT, s. 16), (KA, s. 84), (KA, s. 31), (KA, s. 85), (KA, s. 87).

4.2.2.6. Zamir Tamlamasında Soru Sözcükleri

Zamir tamlaması, tamlayanı teklik ya da çokluk 6 kişi zamirinden biri olan ve ardından bir isim unsurunun geldiği söz öbeğidir. Irak Türkmen Türkçesinde soru sözcüğünden oluşan zamir tamlaması taranan metinlerde iki örnekte görülmektedir.

Ne mavıdı

Ne mavidir

Gözleriñ ne mavıdı

Gözlerin ne mavidir

Avıdırsav sen avıd

Avutursan sen avut

Yad menim nem avıdı (KHM, s. 371)

Yad benim neyimi avutur

Ey dedi bizim neyimiz nuksandı istesin gévlim! (KA, s. 61)

“E, bizim neyimiz eksiktir ki gönlüm istesin!” dedi.

4.3. Anlam Bakımından Soru

4.3.1 Doğrudan Soru

Türkiye Türkçesinin grameri ya da cümlebilgisi üzerine yazılmış kitaplara bakıldığında, soru cümlesinin anlamca daha çok olumluluk, olumsuzluk ve sözdelik olmaları bakımından değerlendirildiği görülmektedir (Özmen, 2016, s. 220).

Soru cümleleri, anlam bakımından öncelikle “doğrudan ve dolaylı” olmaları açısından iki grupta değerlendirilmiş ardından gerçeklik, sözdelik, olumluluk ve olumsuzluk üzerinden alt anlamları belirlenmiştir. Anlam farklılıklarını görebilmek için zaman zaman metnin bağlamından da yararlanmıştır.

4.3.1.1. Doğrudan Gerçek Soru

Doğrudan gerçek sorular; olumlu, olumsuz, olumlu yapıli olumsuz anlamlı ve olumsuz yapıli olumlu anlamlı sorular olarak dört grupta incelenmektedir.

4.3.1.1.1. Doğrudan Olumlu Gerçek Soru

Doğrudan olumlu gerçek soruda tespit edilen anlamlar; *bıkma*, *çaresizlik*, *itiraz*, *kaygı*, *kaygılandırma*, *merak*, *sitem* ve *şaşıрма*’dır.

4.3.1.1.1.1. Bıkma Anamlı Olumlu Gerçek Soru

Taranan metinlerde *ne* soru sözcüğünün bir örnekte bıkma anlamlı olumlu gerçek soru olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Fatmağan, Fatmağan! diyer “Ne Alla hetiriçi” (KA, s. 8)

“Fatmahan, Fatmahan!” “Allah rızası için ne?” der.

4.3.1.1.1.2. Çaresizlik Anamlı Olumlu Gerçek Soru

Çaresizlik anlamlı olumlu gerçek soru olarak kullanılan soru sözcükleri şunlardır: *hara* ve *nêdebil-* < (*ne+edebil-*). Taranan metinlerde iki örnekte görülmektedirler.

Dedi, men seni hara aparım seni burda ağrıg tuttu? (KA, s. 93)

“Şimdi sen burada sancılandın, ben seni nereye götürüyim?” dedi.

Dedi çarası nossın, benim kimin bir kimsesiz nêdebillem? Dêdi gêt Şah'a şiket êle, (AK, s. 25)

“Çaresi ne olsun, benim gibi bir kimsesiz ne yapabilir?” dedi. “Git padişaha şikâyet et” dedi.

4.3.1.1.1.3. İtiraz Anlamlı Olumlu Gerçek Soru

Taranan metinlerde *hara* soru sözcüğü itiraz anlamlı olumlu gerçek soru olarak sadece bir örnekte geçtiği görülmektedir.

Hara gelsen men odun...? dedi. “gellem seniyyden eşye almağa” (KA, s. 93)

“Nereye geliyorsun, ben odun...?” dedi. “Seninle eşya almaya geliyorum” dedi.

4.3.1.1.1.4. Kaygı Anlamlı Olumlu Gerçek Soru

Kaygı anlamlı olumlu gerçek soru cümlesinde geçen soru sözcüğü *nece*'dir. Taranan metinlerde bir örnekte görülmektedir.

Ey nece çıhağ bular elinnen? (KA, s. 32)

E, nasıl kurtulalım bunların elinden?

4.3.1.1.1.5. Kaygılandırma Anlamlı Olumlu Gerçek Soru

Kaygılandırma anlamlı olumlu gerçek soru olarak geçen soru cümlesi *II. tip ezgi sorusudur*. Taranan metinlerde bir örnekte görülmektedir.

Dêdi özim şata atım? dedi at at atasan atmasan cehenneme! (AK, s. 36)

“Kendimi suya atayım mı?” dedi. “At at bana ne, cehennemin dibine kadar yolun var!” dedi.

4.3.1.1.1.6. Merak Anlamlı Olumlu Gerçek Soru

Taranan metinlerde merak anlamlı olumlu gerçek soru olarak kullanılan soru sözcükleri şunlardır: *haşsı, kim, hayza, hardan, harda, hara, hanı, nanca, ne, neden, nece, nişi, niye, yavı* ve *ezgi sorusu*. Toplamda 251 soru cümlesinde geçen merak anlamlı gerçek sorunun kullanma sayıları şöyledir: *haşsı* 1, *hanı* 12, *hara* 3, *harda* 7, *hardan* 7, *hayza* 2, *kim* 19, *nanca* 2, *ne* 92, *neden* 1, *nece* 15, *nişi* 20, *niye* 10, *yavı* 4 ve *ezgi sorusu* 56.

Durun kimse kimseye degip dolaşmasın. Buyuguvüz hahsıdı? (KA, s. 20)

Durun, kimse kimseye değip dolaşmasın. Büyüğünüz hangisidir?

Geldi Tat'tan sordu, dedi Tat! Hanı Arzı? Dedi odı odada... girdi dedi Tat! Hanı odada yohtı! (AK, s. 39)

Geldi Tat'a sordu, "Tat! Arzu nerede?" dedi. "O odadadır" dedi... Odaya girdi, "Tat! Hani? Odada yok." dedi.

Dedi "Sebbeḥ bunı (kilinci) sennen ister demez hanı munın kılını, kablığı belüvdedi?" (KA, s. 38)

"Sabah padişah kılıcı istediği zaman, belindeki kılıfın kılıcı nerede demez mi?" dedi.

Diye be hanı seniye diyirdiy bir uşağ doğaram bir yanı altın bir yanı gümüş? (KA, s. 68)

"Peki, senin dediğin bir yanı altın bir yanı gümüş olarak doğurduğun çocuk nerede?" der.

Diğer örnekler: (AK, s. 39), (KA, s. 6), (KA, s. 17), (KA, s. 65), (KA, s. 68), (KA, s. 68), (KA, s. 72), (KA, s. 76), (KHM, s. 316).

Arzydan kamber nêcedi? oḫımahta hara yêtişipler? (AK, s. 21)

Arzu ile Kamber nasıldır? Okulda nereye yetiştiriler? (hangi sınıfa geldiler?)

Ha, dedi, doyzanḫatın doyzanḫatın hara gêdisen? (KA, s. 70)

"Ha, böcek böcek nereye gidiyorsun?" dedi.

Ha, dedi, doyzanḫatın doyzanḫatın hara gêdisen? (KA, s. 70)

"Ha, böcek böcek nereye gidiyorsun?" dedi.

Be harda yeḫeyeceḫsen? (KA, s. 6)

Ya nerede yıkayacaksın?

Hardadı kardaşlarım? (KA, s. 6)

Nerededir kardeşlerim?

Memleketiñ hardadı gelipsen burdan ciğer almağa? (KA, s. 54)

Memleketin nerededir (nerelisin) buraya kadar ciğer almaya gelmişsin?

Diğer örnekler: (KA, s. 1), (KA, s. 18), (KA, s. 69), (KA, s. 65)

Munı hardan taptuv? Dedi “... ğaripti çölde kurt, kuş yer özünü” (KA, s. 15)

“Bunu nereden buldun?” dedi. “...Yabancıdır, miskindir, çölde kurt, kuş yer kendisini” dedi.

Beli dedi, “İşte doğru sele bahım sen munı hardan tanısan” “Valla... işte...!” dedi (KA, s. 23)

Evet, “İşte doğru söyle bakayım sen bunu nereden tanıyorsun?” dedi. “Valla...işte...!” dedi.

“Ha oğlum hardan olusan?” “Mısır şehrinnen.” (KA, s. 63)

“Peki, oğlum nerelisin?” “Mısır’lıyım”

Diğer örnekler: (KA, s. 86), (KA, s. 61), (KA, s. 65), (KA, s. 65)

Ey hayza getti? (KA, s. 46)

E, nereye getti?

ha baba sen hayza? (KA, s. 56)

ha sen nereye?

Bir yoldaşı görünce,

‘Bunu kim tikti sene?’

Bir bele kat tikerem,

Çoğ güzel uyar mene (ITT, s. 10)

Bir arkadaşı görünce

‘bunu kim dikti sana?’

Öyle bir takım dikerim ki

Çok güzel yakışır bana

O dedi bı gelini kim bezetsin? Bı dedi bı gelini kim bezetsin? (AK, s. 31)

O, “Bu gelini kim süslesin?” dedi. Bu, “Bu gelini kim süslesin?” dedi.

Dediler kılinci kime satıpsan. (KA, s. 38)

“Kılıcı kime sattın?” dediler.

Diğer örnekler: (AK, s. 31), (AK, s. 31), (KA, s. 39), (KA, s. 36), (KA, s. 36), (KA, s. 65), (KA, s. 86), (KA, s. 37), (KA, s. 63), (KA, s. 65), (KA, s. 21), (KA, s. 64), (KA, s. 64), (KA, s. 17), (KA, s. 69), (KA, s. 86).

Dedi “Yeri nanca görüsen?” (KA, s. 47)

“Yeryüzünü ne kadar görüyorsun?” dedi”

Nanca görüsen? (KA, s. 47)

“Ne kadar görüyorsun?”

Derziye bir müşteri:

“Mene bir kat tik uygun”

Derzi diyer: “Adı ne?”

Herif diyer: “Adım Gün” (ITT, s. 10)

Terziye bir müşteri:

“Bana bir takım dik uygun”

Terzi, “Adın ne?” der

Herif, “Adım Gün” der

“Ne istiri benim canımçı gövliv?” dedi. (KA, s. 61)

“Benim canımın içi gönlün ne istiyor?” dedi.

Şamber yarın gün orta oldu geldi. Dedi em-arvadı ne var yim? (AK, s. 25)

Kamber ertesi gün öğle vakti geldi. “Yenge yemekte ne var?” dedi.

Diğer örnekler: (ITT, s. 10), (KA, s. 60), (AK, s. 27), (AK, s. 30), (KA, s. 6), (KA, s. 11), (KA, s. 7), (KA, s. 47), (KA, s. 39), (KA, s. 42), (KA, s. 42), (KA, s. 32), (KA, s. 33), (KA, s. 33), (KA, s. 25), (KA, s. 29), (KA, s. 43) (KA, s. 21), (KA, s. 88), (KA, s. 97), (KA, s. 66), (KA, s. 50), (KA, s. 101), (KA, s. 51), (KA, s. 51), (KA, s. 54), (KA, s. 53), (KA, s.

59), (KA, s. 60), (KA, s. 86), (KA, s. 45), (KA, s. 46), (KA, s. 96), (KA, s. 55), (KTB, s. 151), (KTB, s. 173), (KTB, s. 173), (KTB, s. 173), (KTB, s. 169), (KTB, s. 167), (KTB, s. 167), (KTB, s. 151), (KA, s. 38), (KA, s. 37), (KA, s. 61), (KA, s. 55), (KA, s. 58), (KA, s. 58), (KA, s. 58), (KA, s. 60), (KA, s. 51), (KA, s. 51), (KA, s. 62), (KA, s. 84), (KA, s. 85), (KA, s. 70), (KA, s. 70), (KA, s. 95), (KA, s. 90), (KA, s. 91), (KA, s. 92), (KA, s. 93), (KA, s. 93), (KA, s. 31), (KA, s. 25), (KA, s. 27), (KA, s. 28), (KA, s. 35), (KA, s. 35), (KA, s. 7), (KA, s. 36), (KA, s. 18), (KA, s. 18), (KA, s. 18), (KA, s. 22), (KA, s. 19), (KA, s. 19), (KA, s. 25), (KA, s. 27), (KA, s. 33), (KA, s. 44), (KA, s. 9), (KA, s. 19), (KA, s. 3), (KA, s. 24), (KA, s. 12), (KA, s. 4), (AK, s. 19), (KA, s. 21).

Padişah dedi sağ âşıklığı neden bilini? Dedi bahçavın yèddi yemişini birbirine katarsa sağ âşıktı. (AK, s. 27)

Padişah, “Sağlam âşık nereden bilinir?” dedi. “Bahçenin yedi meyvesini birbirine katarsa sağlam âşıktır” dedi.

Üle kerete, sen bunu nece teksim ettiv? (KA, s. 5)

“Ulan kerata, sen bunu nasıl böldün?”

Heber getti patşahçı “Ne durupsan işte oğlunv tapıldı.” “Nece tapıldı? (KA, s. 30)

Haber gitti padişah için “Ne duruyorsun oğlun bulundu” “Nasıl bulundu?”

Arzydan kamber necedi? Ohımahta hara yetişipler? (AK, s. 21)

Arzu ile Kamber nasıllar? Okulda nereye yetiştiler? (Hangi sınıftalar)

Diğer örnekler: (AK, s. 25), (KA, s. 18), (KA, s. 18), (KA, s. 22), (KA, s. 60), (KA, s. 59), (KA, s. 42), (KA, s. 48), (KA, s. 49), (KA, s. 49), (KA, s. 52), (KA, s. 100).

Sen nisi bu resme bahtıv hesret verdüv? Dedi “Hiç...” dedi “Nece hiç...?” (KA, s. 21)

“Sen niçin bu resme baktın hasret giderdin?” dedi. “hiç...” dedi. “Nasıl hiç...?” dedi.

Sen nişi gelmiştüv; bu kırsrağı nişi getirmiştüv? Dedi “valla biz herhizdih. geldiñ patşahgile herhizliğe” (KA, s. 18)

Sen niçin geldin, bu kırsrağı niçin getirdin? “Vallahi biz hırsızız. Padişahın evine hırsızlığa geldik.” dedi.

Sen Fatmağan nişin bele ze ifleşipsen, bele qorhu var qarnıvda; yavı bize hakat etmisen? (KA, s. 8)

“Fatmahan niçin böyle zayıflamışsın, bir korku var içinde, niye bize söylemiyorsun?”

Diğer örnekler: (KA, s. 17), (KA, s. 18), (KA, s. 19), (KA, s. 4), (KA, s. 4), (KA, s. 22), (KA, s. 23), (KA, s. 28), (KA, s. 29), (KA, s. 25), (KA, s. 21), (KA, s. 27), (KA, s. 49), (KA, s. 50), (KA, s. 55), (KA, s. 55), (KA, s. 6).

Dedi “Bu zubunu satmasan mene? Dedi “Beli” dedi “Niye satasan?” (KA, s. 31)

“Bu kıyafeti bana satmaz mısın?” dedi. “Satarım” dedi. “Kaç satarsın?” dedi.

Niye sattıv? (KA, s. 38)

Kaç sattın?

Bu köpegi memçi neye kesesen? (KA, s. 57)

Bu köpeği benim için kaç kesersin?

Diğer örnekler: (KA, s. 30), (KA, s. 31), (KA, s. 37), (KA, s. 37), (KA, s. 57), (KA, s. 54), (KA, s. 54).

“Yavı bele olupsan?” (KA, s. 59)

“Niçin böyle (fakir) olmuşsun?”

Qeyin nene geli, “Nene bu ev yavı bele oluptu? Eşşeg gezipti!” (KA, s. 75)

Kaynana gelir, “Anne bu ev niçin böyle olmuş? Eşek mi gezmiş!” dedi.

“Ha, yavı yığlemiri?” *Küreken dedi.* (KA, s. 95)

Damat, “ha, niçin ağlamıyor?” dedi.

Ey diyer, yavı bele kere olupsan? (KA, s. 11)

“Ey, niçin böyle kara olmuşsun?” der.

*Ƙamber éve geldi, kız aydırdı. Dèdi Ƙamber! **Dèdi ha?** Dèdi heberiv var? Dèdi néce? dedi meni babamnan Tat oğlıçı istediler.* (AK, s. 25)

Kamber eve geldi. Kız anlattı, “Kamber!” dedi. “Efendim?” dedi. “Haberin var mı?” dedi. “Nasıl?” dedi. “Beni babamdan Tat oğlu için istediler.” dedi.

Dedi “Valla ihtiyar baba sormaginan! Başıma dem düşüp gelmişem.” “Herdi” (KA, s. 45)

“Valla yaşlı baba sorma! Başıma bir bela geldiği için geldim.” dedi “Hayırdır?” dedi.

Dediler: be sen?

“Ya sen?” dediler,

Dedi: Men istemirem. (KA, s. 4)

“Ben istemiyorum” dedi.

Diğer örnekler: (AK, s. 24), (AK, s. 31), (AK, s. 32), (KA, s. 45), (KA, s. 68)

*Ƙamber éve geldi, kız aydırdı. Dèdi Ƙamber! Dèdi ha? Dèdi **heberiv var?** Dèdi néce? dedi meni babamnan Tat oğlıçı istediler.* (AK, s. 25)

Kamber eve geldi. Kız anlattı, “Kamber!” dedi. “Efendim?” dedi. “Haberin var mı?” dedi. “Nasıl?” dedi. “Beni babamdan Tat oğlu için istediler.” dedi.

Haşsımızın bir kızı oldı, bir birine beşik kesme adaıhlı ıssın. Dèdi eyyidi, kaydı yohtı. Dèdi şart? Dedi şart. (AK, s. 19)

“Hangimizin bir kızı oldursa, birbirine beşik kertme, nişanlı olsun.” dedi. “İyi, tamam” dedi. “Söz mü?” dedi. “Söz” dedi.

Dèdi Tat’tan korkısan? (AK, s. 38)

“Tat’tan korkuyor musun?” dedi.

Diğer örnekler: (AK, s. 27), (AK, s. 30), (KA, s. 10), (KA, s. 15), (KA, s. 17), (KA, s. 17), (KA, s. 18), (KA, s. 9), (KA, s. 30), (KA, s. 19), (KA, s. 44), (KA, s. 45), (KA, s. 46), (KA, s. 46), (KA, s. 43), (KA, s. 47), (KA, s. 48), (KA, s. 48), (KA, s. 48), (KA, s. 49), (KA, s. 49), (KA, s. 51), (KA, s. 52), (KA, s. 52), (KA, s. 53), (KA, s. 54), (KA, s. 55), (KA, s. 55), (KA, s. 54), (KA, s. 57), (KA, s. 57), (KA, s. 57), (KA, s. 57), (KA, s. 57), (KA, s. 57), (KA, s. 58), (KA, s. 62), (KA, s. 61), (KA, s. 61), (KA, s. 64), (KA, s. 64), (KA, s. 65), (KA, s. 67), (KA, s. 67), (KA, s. 85), (KA, s. 86).

4.3.1.1.1.7. Sitem Anlamlı Olumlu Gerçek Soru

Taranan metinlerde sitem anlamı olarak kullanılan soru sözcükleri *ne* (3), *nossın* < (*ne* + *olsun*) < (*ne* + *ol-*) (1), *nece* (1) ve *yavı* (1)'dir. Sitem anlamı olumlu gerçek soru toplamda beş örnekte görülmektedir.

Ey dedi bizim neyimiz nuksandı istesin gëvlim! (KA, s. 61)

“E, bizim neyimiz noksandır gönlüm istesin!” dedi.

Böyüg oğlan dedi “Biz ha zamana kimin arvad almayacağığ, neyimiz nuksandı?” küçüg oğlan dedi “O şertten arvad allıg, kıziv ossa oğluma verisen?” (KA, s. 62)

Büyük oğlan “Biz ne zamana kadar evlenmeyeceğiz, neyimiz noksandır?” dedi. Küçük oğlan, “Bir şart ile evleneceğiz eğer kızın olursa oğluma verir misin?” dedi.

Dedi çarası nossın, benim kimin bir kimsesiz nêdebillem? Dêdi gêt Şah’a şiket êle, (AK, s. 25)

“Çaresi ne olsun, benim gibi bir kimsesiz ne yapabilir?” dedi. “Git padişaha şikâyet et” dedi.

Ey, dedi keçel bu nece hediyeledi bizimçi getiripsen? Kelleni verdüv padişahıydım mene, sağ kanatı ona verdüv... (KA, s. 3)

“E, keloğlan bu nasıl bir hediyedir ki bizim için getirmişsin?” dedi. Ben padişahken kelleyi bana verdin, sağ kanadı ona verdin...

Diğer “Hanı be yavı çadır işlemediy sen benimçin?” (KA, s. 68)

“Hani sen niçin çadır işlemedin benim için” der.

4.3.1.1.1.8. Şaşıрма Anlamalı Olumlu Gerçek Soru

Toplamda dokuz örnekte görülen şaşıрма anlamalı olumlu gerçek soruda kullanılan soru sözcükleri *ne*, *nece* ve *nişi*’dir. *Ezgi sorusu* da şaşıрма anlamalı olumlu gerçek soru olarak kullanılmaktadır. Kullanma sayıları ise şöyledir: *ne* 3, *nece* 3, *nişi* 1 ve *ezgi sorusu* 2. *Dedi “Baba ne parası!”* (KA, s. 66)

“Ne parası baba” dedi.

Dedi Hesen Nüreddin Şam’da helveçi olup. “Ne diyisen?!” dedi “Valla” (KA, s. 67)

Hasan Nurettin Şam’da Helvacı oldu. “Ne söylüyorsun?!” dedi. “Vallahi...” dedi.

Apardı horuzu kabda, kabıydan peştamalıydan koydu mezin üstüne. Dedi “Keçel bu nedi? ” dedi “valla padişahım...” (KA, s. 3)

Horuzu leğende götürdü, leğeniyle, havlusuyla masanın üstüne koydu. “Keloğlan bu nedir?” dedi. “Vallahi padişahım...”

Nece kardeşuvüğü? (KA, s. 7)

Nasıl kardeşiniz? (Nasıl kardeşim olursun?)

Dedi “Odu kızın eyyi oldu” “Nece eyyi oldu?” (KA, s. 26)

“İşte kızın iyileşti” dedi. “Nasıl iyileşti?” dedi.

Ne durupsan işte oğlun eyyi oldu. Nece eyyi oldu? “İşte bu yeni gelen kız eyyi etti öznü.” dediler. (KA, s. 27)

Ne duruyorsun, işte oğlun iyileşti. Nasıl iyileşti? “İşte bu yeni gelen kız iyileştirdi kendisini.” dediler.

Dedi “Çıh bu ta’ziyeden; bu işleyenlerin hepsin yığıştır apar hamama.” “Nişi? Ne hamamı!” (KA, s. 29)

“Çık bu üzüntüden; bu çalışanların hepsini topla hamama götür.” dedi. Niçin? Ne hamamı!

“*Sen öziy kıssan bunca beşeri öldürüpsen?*” dedi. “*Beli*” (KA, s. 49)

“Sen bu kadar insanı öldüren bir kız mısın?” “Evet” dedi.

Dedi “*Verdim*”, dedi “*Verdiüv?*” dedi “*He*” (KA, s. 57)

“Verdim” dedi. “Verdin mi?” dedi. “Evet” dedi.

4.3.1.1.2. Doğrudan Olumsuz Gerçek Soru

Doğrudan olumsuz gerçek soruda sadece *merak* anlamı tespit edilmiştir.

4.3.1.1.2.1. Merak Anlamalı Olumsuz Gerçek Soru

Taranan metinlerde merak anlamalı olumsuz gerçek soru 19 örnekte görülmektedir. Soru sözcükleri ise şunlardır: *net-* < (*ne+et-*) (1), *neçi* (3), *nişi* (1). Ayrıca *II. tip ezgi sorusu* da merak anlamalı olumsuz gerçek soru örnekleri arasında bulunmaktadır ve 14 örnekte görülmektedir.

“*Bu, dedi, bugün nettiv netmediüv?*” (KA, s. 35)

Bu, “Bugün ne yaptın ne yapmadın?” dedi.

Kız diyer, en aşağıya neçi enmisen? (KA, s. 10)

Kız in aşağıya niçin inmiyorsun?

Dedi “*Berhürdar olmuş ahi sen bu neççe gündü mem ekmegim yisen indi mene ekmek neçi vermisen?*” dedi “*Valla vermem.*” (KA, s. 56)

“Berhudar olan sen, benim ekmeğimi kaç gündür yiyorsun, şimdi bana niçin vermiyorsun?” dedi. “Vallahi vermem” dedi.

Baba neçi seniyçi arvad almyağın? (KA, s. 85)

“Baba seni niçin evlendirmeyelim?”

Nişi tükân açmıyipsan? (KA, s. 34)

Niçin dükkânı açmamışsın?

Bir gün patşah oğlu dedi “Kardaş!” dedi “Ne” dedi “Gelmesen gideh çöle ava!” (KA, s. 42)

“Bir gün padişahın oğlu “Kardeş” dedi. “Ne” dedi. “Av için gelmez misin çöle gidelim?” dedi.

Dedi “seni aşsam mene bir şey etmesen?” (KA, s. 44)

Seni açarsam (zincirini) bana bir şey etmez misin?”

“Dedi bu Altun çerşefi satmasan?” Dedi “beli.” (KA, s. 30)

“Bu alın çarşafı satmaz mısın?” dedi “evet” dedi

Diğer Örnekler: (KA, s. 46), (KA, s. 50), (KA, s. 55), (KA, s. 57), (KA, s. 70), (KA, s. 70), (KA, s. 31), (KA, s. 59), (KA, s. 48), (KA, s. 31), (KA, s. 21).

4.3.1.1.3. Doğrudan Olumlu Yapılı Olumsuz Anlamalı Gerçek Soru

Taranan metinlerde, doğrudan olumlu yapılı olumsuz anlamalı gerçek sorulara rastlanmamıştır.

4.3.1.1.4. Doğrudan Olumsuz Yapılı Olumlu Anlamalı Gerçek Soru

Doğrudan olumsuz yapılı olumlu anlamalı gerçek soruda sadece *merak* anlamı tespit edilmiştir.

4.3.1.1.4.1. Merak Anlamalı Olumsuz Yapılı Olumlu Anlamalı Gerçek Soru

Olumsuz yapılı olumlu anlamalı gerçek soru ise sadece merak anlamında kullanılmaktadır. Taranan metinlerde bir örnekte II. tip ezgi sorusu görülmektedir.

Dedi “Bir konusmasan memçi bu başuvdan geçeni ne gelip başuva, nece kazanıpsan bu malı?” (KA, s. 59)

“Başına gelenleri bana anlatmaz mısın? Başına ne gelmiş, bu malı nasıl kazandın?” dedi.

4.3.1.2. Doğrudan Sözde Soru

Bilgi edinmek amacıyla sorulmayan, eğer bir muhatabı varsa, cevap verme ihtiyacının duyulmadığı, hayret, abartma, öfke, şaşırma, vb. gibi anlamları taşıyan sorular, sözde soru cümleleridir.

Sözde soru cümleleri olumlu, olumsuz ya da olumlu yapıli olumsuz anlamlı veya olumsuz yapıli olumlu anlamlı olabilir. Sözde soru cümleleri, soru sözcüğüyle ya da ezgi sorularıyla da soru oluşturulabilir.

4.3.1.2.1. Doğrudan Olumlu Sözde Soru

Doğrudan olumlu sözde soruda *abartma, beddua, bıhma, çaresizlik, çokluk, değersizlik, endişe, gereksizlik, hesap sorma, imkânsızlık, istek, isteksizlik, itiraz, kararsızlık, küçümseme, merak, pişmanlık, sitem, sorgulama, şaşıma, umursamama* ve *yalvarma* anlamları tespit edilmiştir.

4.3.1.2.1.1. Abartma Anlamlı Olumlu Sözde Soru

Taranan metinlerde abartma anlamlı olumlu sözde soruya iki örnek cümlede rastlanmıştır. Bu cümleler, *ne* ve *nece* soru sözcükleriyle abartma anlamında kurulan cümlelerdir.

Dedi “Kağın indi bular ayıssa bizim başımıza ne getirirler” (KA, s. 20)

“Kalkın şimdi bunlar ayılırsa bizim başımıza ne getirirler!” dedi.

Başım kesti oğlağı nece başımı yeke yeke, müntaha müntaha daşlara keyelere çaldım. (KA, s. 91)

Başımı kesti oğlağı nasıl da başımı taşlara kayalara vuruyorum.

4.3.1.2.1.2. Beddua Anlamlı Olumlu Sözde Soru

Beddua anlamlı olumlu sözde soru taranan metinlerde bir örnekte görölmektedir. Bu anlamda kullanılar soru sözcüğü ise *naşısı* soru sözcüğüdür.

Bugin ayın on dördi

Bugün ayın on dördü

Kız saçını kim hördi

Kız saçını kim ördü

Mennen sen görüşendeḥ
Naḥsı kör olmış gördi (KHM, s. 474)

Benle sen görüştüğümüzde
Hangi kör olası gördü

4.3.1.2.1.3. Bıkma Anlamlı Olumlu Sözde Soru

Ne soru sözcüğü iki örnekte kullanılarak bıkmama anlamı olumlu sözde soru cümlesinde görülmektedir.

Dedi “ala başıy yesin nesen sen!” (KA, s. 94)

“Al ne halin varsa gör, nesin sen! (nasıl bir insansın) dedi”

Diyer “Men ne ḥalda yigmişem sen de bes döğü tapıldııy benimçi!” (KA, s. 75)

“Ben ne halde toplamışım yetmezmiş gibi sen de bulundun bana!”der”

4.3.1.2.1.4. Çaresizlik Anlamlı Olumlu Sözde Soru

Taranan metinlerde, çaresizlik anlamı olumlu sözde sorunun 88 örnekte kullanıldığı görülmektedir. *Hara* (3), *harda* (1), *hardan* (1), *kim* (1), *ne* (78) ve *nece* (4) soru sözcükleri bu görevde kullanılan soru sözcükleridir.

Olmuşam bir maḥara

Olmuşum bir maskara

Baş alım gidim hara?

Baş alıp gideyim nereye?

On beş il ḥesteyem

On beş yıl hastayım

Derdime yoḥ bir çara! (ITT, s. 90)

Derdime yok bir çare!

Hiç bilmem hara gëdim

Hiç bilmem nereye gideyim

Haram var hara gëdim

Nerem var nereye gideyim

Bı derdi ḥudam verib

Bu derdi Huda'm vermiş

Darmana hara gëdim (KHM, s. 513)

Dermana nereye gideyim

Hiç bilmem hara gëdim

Hiç bilmem nereye gideyim

Haram var hara gëdim

Nerem var nereye gideyim

Bı derdi ḥudam verib

Bu derdi Huda'm vermiş

Darmana hara gëdim (KHM, s. 513)

Dermana nereye gideyim

Baharda gülüm
Soldı baharda gülüm
Bırda gülmeğ yasağı
Gèdim be harda gülüm (KHM, s. 413)

Baharda gülüm
Soldu baharda gülüm
Burada gülmek yasaktır
Gideyim ya nerede güleyim

Egri otı konuş düz
Bahar gètti geldi güz
Girdim bu borc altına
Hardan vèreğ bunı biz? (ITT, s. 80)
Elimde sazım bıdı
Hakka niyazım bıdı
Kime gèdim şikâyete
Allımda yazı bıdı (KHM, s. 494)

Eğri otur düz konuş
Bahar gitti geldi güz
Birdim bu borç içine
Nereden verelim bunu biz
Elimde sazım budur
Hakka niyazım budur
Kime gideyim şikâyete
Alnımda yazı budur

Ehmedivem ağa men
Şitil vırdım bağa men
Beg dèsem öldiriller
Bes ne diyim ağa men (KHM, s. 492)

“Ahmedinim ağa ben
Fidan ektim bağa ben
Bey desem öldürüller
Ama ne diyeyim ağa ben”

köskivde bir cüt nar var
Baş kaldır hakka yalvar
Bı günü hudam yazıb
Menin elimde ne var (KHM, s. 539)

“Göğsünde bir çift nar var
Baş kaldır hakka yalvar
Bu günü Huda’m yazmış
Benim elimde ne var”

Nedim nedim!... Ya Allah bugün men nedim! (KA, s. 35)

Ne edeyim, ne edeyim... ya Allah bugün ben ne edeyim!

Diğer örnekler: (KHM, s. 372), (KHM, s. 372), (KHM, s. 382), (KHM, s. 382), (KHM, s. 382), (KHM, s. 399), (KHM, s. 399), (KHM, s. 399), (KHM, s. 416), (KHM, s. 416), (KHM, s. 465), (KHM, s. 465), (KHM, s. 465), (KHM, s. 465), (KHM, s. 465), (KHM, s. 465), (KHM, s. 468), (KHM, s. 477), (KHM, s. 477), (KHM, s. 477), (KHM, s. 489),

(KHM, s. 489), (KHM, s. 489), (KHM, s. 498), (KHM, s. 498), (KHM, s. 498), (KHM, s. 498), (KHM, s. 498), (KHM, s. 498), (KHM, s. 498), (KHM, s. 498), (KHM, s. 499), (KHM, s. 514), (KHM, s. 514), (KHM, s. 514), (KHM, s. 515), (KHM, s. 536), (KHM, s. 536), (KHM, s. 536), (KHM, s. 542), (KHM, s. 546), (KHM, s. 546), (KHM, s. 546), (KHM, s. 546), (KHM, s. 549), (KHM, s. 555), (KHM, s. 555), (KHM, s. 555), (KHM, s. 561), (KHM, s. 562), (KHM, s. 562), (KHM, s. 562), (KHM, s. 567), (KHM, s. 567), (KHM, s. 567), (KHM, s. 571), (KHM, s. 581), (KA, s. 9), (KA, s. 9), (KA, s. 32), (KA, s. 35), (KA, s. 35), (KA, s. 75), (KA, s. 75), (KA, s. 89), (KA, s. 36), (ITT, s. 80), (ITT, s. 8), (ITT, s. 78), (KHM, s. 303), (KHM, s. 308), (ITDA, s. 232), (ITDA, s. 232), (ITDA, s. 239), (ITDA, s. 259).

Bilmem gülem ağlıyam

Men cigerden dağlıyam

Gezerem gözler görmez

Nece çarha bağlıyam! (ITT, s. 26)

“Bilmem güleyim ya ağlayayım

Ben ciğerden dağlıyım

Gezerim gözler görmez

Nasıl çarka bağlıyım!”

Sözüv doğruğı dedim

Men eve nece gēldim?

Ki kelem çal kâğıda

Arvadım ikna ‘ edim (ITT, s. 74)

“Sözünü doğrudur dedim

Ben eve nasıl gideyim

İki kalem vur kâğıda

Eşimi ikna edeyim”

Sarı kavın alaca

Başıva dönüm nece

Senivnen itaplaşım

Perdeye giren gece (KHM, s. 559)

Diğer örnek: (ITDA, s. 222).

“Sarı kavun alaca

Başına döneyim nasıl

Seninle sitemleşelim

Gerdeğe girilen gece”

4.3.1.2.1.5. Çokluk Anlamlı Olumlu Sözde Soru

Taranan metinlerde çokluk anlamında kullanılan soru sözcükleri; *ne* (7), *nece* (4) ve *neçe* (9)’dir. Toplamda 20 örnekte çokluk anlamında olumlu sözde soru olarak kullanıldıkları görülmektedir.

*Seherden sada geli
Zulmü çoḡ dada geli
Gessin benim canıma
Dosta ne kada geli* (KHM, s. 560)

*Scherden seda gelir
Zulmü çok tada gelir
Gelsin benim canıma
Dosta ne musibet gelir*

*Kız adıv Fatmaḡandı
lebleriv doli kandı
Her gelen seni sever
Bı can sende ne candı* (KHM, s. 537)

*Kız adın Fatmahandır
Dudakların dolu kandır
Her gelen seni sever
Bu can sende ne candır*

*Ḥunı gözler
Ḳan damar ḥunı gözden
Bı seḡda ne seḡdaydı
Aldı yuhını gözden* (KHM, s. 360)

*Kanlı gözler
Kan damlar kanlı gözler
Bu sevda ne seḡdaydı
Aldı uykuyu gözden*

Diğer örnekler: (KTB, s. 150), (KHM, s. 338), (KHM, s. 496), (ITT, s. 56).

*Toyları ki günüymüş
Nece bir düğüniymiş
Ettim beş gün özünü
Bitmeḡi bu günüymüş* (ITT, s. 4)

*Düğünler iki günüymüş
Nasıl bir düğünmüş
Yaptım beş gün onu
Bitmesi bu günüymüş*

*Bı teppe nece tepe
Ḳar yağar sepe sepe
Men yarı oyadıram
Gözini öpe öpe* (KHM, s. 466)

*Bu tepe nasıl tepe
Kar yağar serpe serpe
Ben yarı uyandırıyorum
Gözünü öpe öpe*

*demeḡun sözüüm sertti
meni seleden dertti
Arıad kapıda durub
Bu nece feleketti* (ITT, s. 86)

*Demeyim sözüüm serttir
Beni söyleten derttir
Kadın kapıda durmuş
Bu nasıl felakettir*

Diğer örnekler: (KHM, s. 355).

Ellerçin ayağ lazım

Eller için ayak lazım

Bineçin dayag lazım

Bina için dayak lazım

Necce yatana karşı

Kaç yatana karşı

Bir dene oyağ lazım (ITT, s. 14)

Bir tane uyanık lazım

Egirdi neççe dükçe

Eğirdi kaç yumak

Bilmirem neççe yükçe

Bilmiyorum kaç yükçe

Yarsını hakça buldı

Yarısını hakça buldu

Fazlası yoğ bir tükçe (ITT, s. 27)

Fazlası yok bir tüyce

Hana bir gün

Hana bir gün

Hana meyhana bir gün

Hana meyhane bir gün

Neçe köşk neçe saray

Kaç köşk kaç saray

Olı meyhana bir gün (KHM, s. 358)

Olur meyhane bir gün

Diğer örnekler: (KHM, s. 358), (KHM, s. 405), (KHM, s. 414), (KHM, s. 414), (KHM, s. 489), (KHM, s. 489).

4.3.1.2.1.6. Değersizlik Anlamlı Olumlu Sözde Soru

Taranan metinlerde *ne* soru sözcüğünün dokuz örnekte değersizlik anlamlı olumlu sözde soru olarak kullanıldığı görülmektedir.

Dalda sına

Dalda sına

Bilbil dalda sına

Bülbül'ü dalda sına

Bı beş günniğ dünyenin

Bu beş günlük dünyanın

Bes sıhıl daldasına

Yeter sıkılma gölgesine

Sen mene dalda ossav

Sen bana gölge olsun

Yad nedi daldası ne (KHM, s. 416)

Eller nedir gölgesi ne

Qazı sen ne kazısan

Kadı sen ne kadısın

Bilmem kimnen razısan
Men seni tanımıram
Naḥsı gölin qazısan
Odı kabriv ögıvde
Sen haranı qazısan (KHM, s. 528)

Bilmem kimden razısın
 Ben seni tanımıyorum
 Hangi gölün kadısın
 O önündeki mezar senin
 Sen nereyi kazıyorsun

Dalda sına
Bilbil dalda sına
Bı beş günniğ dünyenin
Bes sıḫıl daldasına
Sen mene dalda ossav
Yad nedi daldası ne (KHM, s. 416)

Dalda sına
 Bülbül'ü dalda sına
 Bu beş günlük dünyanın
 Yeter sığınma gölgesine
 Sen bana gölge olsun
 Eller nedir gölgesi ne

Diğer örnekler: (KHM, s. 366), (KHM, s. 366), (ITDA, s. 222), (ITDA, s. 231), (ITDA, s. 156), (ITDA, s. 25).

4.3.1.2.1.7. Endişe Anlamlı Olumlu Sözde Soru

Dört örnekte rastlanan endişe anlamlı olumlu sözde soru, dört ayrı soru sözcüğüyle soru cümlesi kurmuştur. Bunlar: *harda*, *kim*, *ne* ve *nece* soru sözcükleridir.

Ay anam
Yıldız anam ay anam
Bıraḫtív gëttív meni
***Harda** qaldív ay anam* (KHM, s. 413)

Ay anam
 Yıldız anam ay anam
 Bıraktın gittin beni
Nerede kaldın ay anam

Çağırdım esmer esmer
Ağ cigerim qan besler
Odı men qoydım gëttim
*Yavrum seni **kim** besler* (KHM, s. 477)

Çağırdım esmer esmer
 Akciğerim kan besler
 O ki ben bıraktım gittim
 Yavrum seni kim besler

*Bular dediler “Biz **nedeğin!**”* (KA, s. 42)

Bunlar, “Biz ne yapalım” dediler.

Çoğ ırağa gider yarabbi gecedi nece dönüm, diyer, bir de mığaraya! (KA, s. 10)
 “Çok ırağa gider ve der yarabbi bu gece vaktinde nasıl bir de mağaraya döneyim!”

4.3.1.2.1.8. Gereksizlik Anlamlı Olumlu Sözde Soru

Taranan metinlerde gereksizlik anlamlı olumlu sözde soru 29 örnekte görülmektedir. *Ne* ve *nişi* soru sözcükleri bu işlevde kullanılan soru sözcükleridir.

Ahırşerler ne başıma bunca kaşısız işte o benim kişimdi (KA, s. 98)

Ey talihsizler, ne kibirleniyorsunuz o benim eşim.

Çayır çimeni nèyler

Kağve Yemeni nèyler

Aslı güzel olanın

Her gün hamamı nèyler (KHM, s. 479)

Çayır çimeni neyler

Kahve Yemeni neyler

Aslı güzel olanın

Her gün hamamı neyler

Çayır çimeni nèyler

Kağve Yemeni nèyler

Aslı güzel olanın

Her gün hamamı nèyler (KHM, s. 479)

Çayır çimeni neyler

Kahve Yemeni neyler

Aslı güzel olanın

Her gün hamamı neyler

Diğer örnekler: (KHM, s. 479), (KHM, s. 509), (KHM, s. 509), (KHM, s. 539), (KHM, s. 539), (KHM, s. 539), (KHM, s. 573), (KHM, s. 573), (KHM, s. 573), (AK, s. 27), (AK, s. 27), (KHM, s. 307), (KHM, s. 307), (KHM, s. 307), (KHM, s. 307), (KHM, s. 387), (KHM, s. 464), (KHM, s. 486), (KHM, s. 486), (KHM, s. 486), (KHM, s. 549), (KHM, s. 551), (KHM, s. 586), (KA, s. 76).

Be men nişi özimi çalırım, helve paylıram!? (AK, s. 30)

Ya ben niçin kendimi dövüyorum, helva dağıtıyorum?

Koy ‘idam ederse meni etsin ‘elemi nişi etsin. (KA, s. 62)

Bırak idam ederse beni etsin insanları niçin etsin!

4.3.1.2.1.9. Hesap Sorma Anlamalı Olumlu Sözde Soru

Taranan metinlerde iki örnekte görülen hesap sorma anlamalı olumlu sözde soru, *ne* soru sözcüğü ve *I. tip ezgi sorusu* ile bu işlevi gerçekleştirmektedir.

<i>Ḳare yazma buḥçada</i>	Kara yazma bohçada
<i>Bilbil oynar baḡçada</i>	Bülbül oynar bahçede
<i>Almaḡa güciṽ yètmez</i>	Almaya gücün yetmez
<i><u>Ne</u> gezisen küçede</i> (KHM, s. 524)	<i><u>Ne</u> geziyorsun mahallede</i>

<i>Gelin soraḡ bu kıızdan</i>	Gelin soralım bu kıızdan
<i>Pêçesi yandı üzden</i>	Peçesi yandı yüzden
<i>Bacım <u>hêrdi</u> geibsen</i>	Kardeşim <u>hayırdır</u> buraya gelmişsin
<i>Bura geldiṽ ne üzden?</i> (ITT, s. 82)	Buraya geldin ne yüzle

4.3.1.2.1.10. İmkânsızlık Anlamalı Olumlu Sözde Soru

Harda (2), *ne* (1), *nece* (1) soru sözcükleri imkânsızlık anlamalı olumlu sözde soru işlevini gerçekleştiren soru sözcükleridir. Toplamda dört örnekte görülmektedir.

<i>Dêdi: arvâd ḡoy bizi</i>	“Kadın bırak bizi
<i>Ḳırınsın şeytan dizi</i>	Şeytanın bacağı kırılsın
<i>Biz <u>harda</u>, altun harda?</i>	Biz <u>nerede</u> , altın nerede?
<i>Reḡmetlinin öz kıızı</i> (ITT, s. 78)	Merhumun kendi kıızı” dedi

<i>Dêdi: arvâd ḡoy bizi</i>	“Kadın bırak bizi
<i>Ḳırınsın şeytan dizi</i>	Şeytanın bacağı kırılsın
<i>Biz harda, altun <u>harda</u>?</i>	Biz nerede, altın <u>nerede</u> ?
<i>Reḡmetlinin öz kıızı</i> (ITT, s. 78)	Merhumun kendi kıızı” dedi

<i>Bir köyin aḡası Salman ossın</i>	Bir köyün aḡası Salman olsun
<i>O köyde <u>ne</u> ḡarman ossın?</i> (ITT, s. 102)	O köyde <u>ne</u> harman olsun?

<i>Eyliğiv <u>nece</u> vèrim</i>	İyiliğini <u>nasıl</u> vereyim
----------------------------------	--------------------------------

arhadaş seni görüm
Şah kızının boynına
Özümi éyyi hörüm (ITT, s. 8)

Arkadaş seni göreyim
 Şah kızının boynuna
 Ben iyi öreyim

4.3.1.2.1.11. İstek Anlamalı Olumlu Sözde Soru

Taranan metinlerde istek anlamalı olumlu sözde soru toplamda altı örnekte görülmektedir. *Ne* (4) ve *nece* (1) bu işlevi gerçekleştiren soru sözcükleridir. Bir örnekte de *ezgi sorusu* cümlesi aynı işlevi gerçekleştirmektedir.

Edirem havar havar
Havara gelsev navar
Gelib kurban bayramı
Kurbanıv olsam navar (KHM, s. 491)

Ediyorum yaygara yaygara
 Yaygaraya gelsen ne var
 Gelmiş kurban bayramı
 Kurbanın olsam ne var

Edirem havar havar
Havara gelsev navar
Gelib kurban bayramı
Kurbanıv olsam navar (KHM, s. 491)

Ediyorum yaygara yaygara
 Yaygaraya gelsen ne var
 Gelmiş kurban bayramı
 Kurbanın olsam ne var

Men de elim koydum koltuğuma “Nedim nedim!” (KA, s. 35)

Ben de elimi koltuğuma koyup düşündüm “Ne yapayım, ne yapayım!”

Men de elim koydum koltuğuma “Nedim nedim!” (KA, s. 35)

Ben de elimi koltuğuma koyup düşündüm “Ne yapayım, ne yapayım!”

Nenesi dedi saçı kesilmiş! Gédisen, nèce hazırsan su getirmeğe! (AK, s. 21)

Annesi, “Saçı kesilesi seni! Gidiyor musun? Nasıl da hazırsın hemen gidip su getirmeye!” dedi.

Dedi “Ka bir tray edeğ bağım aparabillem seni!” (KA, s. 47)

“Kalk bir deneyelim bakayım kaldırabilir miyim seni!” dedi.

4.3.1.2.1.12. İsteksizlik Anlamlı Olumlu Sözde Soru

İsteksizlik anlamlı olumlu sözde soru cümleleri *ne* ve *nîşi* soru sözcükleriyle kurulmaktadır. Taranan metinlerde toplamda iki örnekte görülmektedir.

<i>Derdi nêynim</i>	Derdi ne eyleyeyim
<i>Yad gülüm derdi nêynim</i>	Yad gülüm derdi ne eyleyeyim
<i>Bağrımda bı felegin</i>	Bağrımda bu feleğin
<i>Sağalmaz derdi <u>nêynim</u></i> (KHM, s. 416)	Sağalmaz derdi <u>ne eyleyeyim</u>

<i><u>Nîşin</u> gëttiv karşımnan</i>	<i><u>Nîçin</u> gittin karşımdan</i>
<i>Aklım aldîv başımnan</i>	<i>Aklım aldın başımdan</i>
<i>Sinevde bostan ektim</i>	<i>Sinende bostan ektim</i>
<i>Suwardım göz yaşımnan</i> (KHM, s. 550)	<i>Suwardım gözyaşından</i>

4.3.1.2.1.13. İtiraz Anlamlı Olumlu Sözde Soru

Taranan metinlerde itiraz anlamlı olumlu sözde soru, 24 örnekte görülmektedir. *Ne* (12), *nece* (7) ve *nîşi* (1) bu işlevde kullanılan soru sözcükleridir. Aynı işlevde kullanılan *ezgi sorusu* cümlesi dört örnekte görülmektedir.

<i>Herif dedi: “<u>Ne</u> dişi?</i>	<i>Herif: “<u>Ne</u> rüyası?</i>
<i>Men erkegem, sen dişi</i>	<i>Ben erkeğim, sen dişi</i>
<i>Bir kuyyu bal tapmışam</i>	<i>Bir kuyu bal bulmuşum</i>
<i>İdara eder kışı”</i> (ITT, s. 6)	<i>İdare eder kışı” dedi</i>

<i>Arvad dèdi: “<u>Ne</u> işi?</i>	<i>Kadın “<u>Ne</u> işi?</i>
<i>Harda gördüv bu dişi?</i>	<i>Nerede gördün bu düşü</i>
<i>Bir bunca daha bekle,</i>	<i>Bir bu kadar daha bekle</i>
<i>Yaz gëtti bekle kışı”</i> (ITT, s. 31)	<i>Yaz gitti bekle kışı” dedi</i>

Biz ekmeg tapmarıg bu nedi getiripsen özün? (KA, s. 95)

“Biz ekmeği bulamıyoruz bu getirdiğin de nedir?”

Diğer örnekler: (ITT, s. 45), (KA, s. 32), (KA, s. 57), (KA, s. 67), (KA, s. 68), (KA, s. 93), (KHM, s. 304), (ITT, s. 30), (AK, s. 39).

Kahveyi gül ferde men

Kahveyi gül perde ben

Düştim yaban derde men

Düştüm ıssız derde ben

Açılmamış koncayam

Açılmamış tomurcuğum

Nêce yatım yêrde men (KHM, s. 516)

Nasıl uyuyayım yerde ben

Ûoca, bu nece işti

Koca, bu nasıl iştir

Bu gerçektî ye diştî?

Bu gerçek mi ya düş mü?

Bu iş sene yaramaz

Bu iş sana yaramaz

Yohsa işüv çiriştî (ITT, s. 84)

Kosa işin çürüktür

Nece işti yarabbi? (KA, s. 67)

Nasıl bir iştir yarabbi?

Diğer örnekler: (KHM, s. 300), (KA, s. 11), (KA, s. 21), (KA, s. 94).

Diye nişi babam evinnen getirmişem ne? (KA, s. 68)

“Niye babamın evinden mi getirdim ne?” der.

Men indiden sonra gèdim Tat’a arvathîg èdim? (AK, s. 39)

Ben bugünden sonra gidip Tat’a eşlik mi edeyim?

Diye nişi babam evinnen getirmişem ne? (KA, s. 68)

“Niçin babamın evinden mi getirdim ne?” der.

Bele ac ac olu? Gèt birez yemeğ al, asbab al... (KA, s. 19)

Böyle aç aç olur mu? Git biraz yemek getir, kıyafet al...

Oğlan dedi, Arzı mene bele dèsin, özin attı şata. (AK, s. 36)

Oğlan, “Arzu bana böyle mi desin” dedi. Kendisini suya attı.

4.3.1.2.1.14. Kararsızlık Anlamlı Olumlu Sözde Soru

Taranan metinlerde üç örnekte görülen kararsızlık anlamlı olumlu sözde soru, *harda* ve *ne* soru sözcükleriyle bu işlevi gerçekleştirmektedir.

<i>Dalda yanım</i>	Dalda yanayım
<i>Dağlandı dalda yanım</i>	Dağlandı dalda yanım
<i>Baş alım <u>hara</u> gëdim</i>	Baş alıp <u>nereye</u> gideyim
<i>Yohtı bir dalda yanım (KHM, s. 416)</i>	Bir dal yok ki yanayım
<i>Dalda yerim</i>	Dalda yerim
<i>Bilbilem dalda yerim</i>	Bülbülüm dalda yerim
<i>Baş alıb <u>hara</u> gëdim</i>	Baş alıp <u>nereye</u> gideyim
<i>Yohtu bir dalda yerim (KHM, s. 416)</i>	Bir dalda yok ki yerim
<i><u>Nede</u> yanım</i>	<u>Nede</u> yanayım
<i>Sen görset nede yanım</i>	Sen göster nede yanayım
<i>Sinem birdi dert bindi</i>	Sinem birdir dert bindir
<i>Men bına ne dayanım (KHM, s. 371)</i>	Ben buna nasıl dayanayım

4.3.1.2.1.15. Küçümseme Anlamlı Olumlu Sözde Soru

Ne ve *neçe* soru sözcükleriye kurulan soru cümleleri, toplamda üç örnekte küçümseme anlamlı olumlu sözde soru olarak kullanılmaktadır.

Bir dene kaçtı, dëdi yalla yalla men bezedirem, Kamber nedi sözi bele geçsin! (AK, s. 31)

“Bir adam kalktı, hadi hadi ben süslerim, Kamber de nedir sözü böyle geçsin” dedi.

Başuv neçedendi bura gelipsen? Çih kaçşarım! (KA, s. 14)

Başın kaçtandır (bu ne cesarettir) da buraya gelmişsin? Önüme gel!

Başuv neçedendi gelipsen bura? Çih kaçşarım! (KA, s. 14)

Başın kaçtandır (bu ne cesarettir) da buraya gelmişsin? Önüme gel!

4.3.1.2.1.16. Merak Anlamlı Olumlu Sözde Soru

Taranan metinlerde merak anlamlı olumlu sözde soru, *hanı* (16), *hara* (5), *harda* (10), *hardan* (5), *kim* (98), *naıısı* (4), *nanca* (1), *ne* (103), *neden* (2), *nece* (20), *neçe* (2), *neçi* (6), *nişı* (14) soru sözcüğüyle ve *ezgi sorusu* (27) ile toplamda 313 örnekte görülmektedir.

O herif bir gün geldi

Kürkünü yere saldı

Hanı *canbaz inegim?*

O gün aıışama kaldı (ITT, s. 24)

Sordı: Hıkvermez hanı?

Hıkaldıyam sen tanı

Hıkım var kıııv iste

Ya kanımdı, ya kanı! (ITT, s. 30)

Yeşildi başıv sona

Kalemdi kaşıv sona

Göle yalguz gelipsen

Hanı *yoldaşıv sona* (KHM, s. 580)

O herif bir gün geldi

Kürkünü yere saldı

Nerede *cambaz inegim?*

O gün akşama kaldı

Sordu: Hıkvermez **nerede**?

Hıkaldıyım sen tanı

Hıkım var eşini iste

Ya kanımdır, ya kanı!

Yeşildir başın suna

Kalemdir kaşın suna

Göle yalnız gelmişsin

Nerede *arkadaşın suna*

Diğer örnekler: (ITT, s. 24), (KHM, s. 534), (KHM, s. 359), (KHM, s. 316), (KHM, s. 316), (KHM, s. 316), (KHM, s. 346), (KHM, s. 346), (KHM, s. 346), (KHM, s. 524), (KHM, s. 553), (KHM, s. 553), (ITDA, s. 245).

“Ey, dedi, nolup sen benim men de senüv, **hara** gideriğ!” (KA, s. 19)

E, ne olmuş ki sen benimsin ben de senin, **nereye** gidebiliriz!

*Emmi dedi bir gèdim mulladan sorım bılar **hara** yetişıpler?* (AK, s. 19)

“Amca, bir gideyim molladan sorayım, bakalım bunlar **nereye** yetişmişler?” dedi.

*Bu para tonkal para
yohtı bu hala çara
Hiçbir kimse düşünmez
Üzün döndersin hara (ITT, s. 66)*

*Bu para bol para
Yoktur bu hale çare
Hiçbir kimse düşünmez
Yüzünü döndürsün nereye*

Diğer örnekler: (KHM, s. 528), (ITDA, s. 77).

*Arvad dedi: “Ne işi?
Harda gördüv bu dişi?
Bir bunca daha bekle,
Yaz gëtti bekle kışı” (ITT, s. 31)*

*Kadın dedi: “Ne işi?
Nerede gördün bu düşü
Bir bu kadar daha bekle
Yaz gitti bekle kışı*

*Gül harda
Bilbil harda gül harda
Narlara su vërmişem
Bilmirem sümbil harda (KHM, s. 343)*

*Gül nerede
Bülbül nerede gül nerede
Narlara su verdim
Bilmiyorum sümbül nerede*

*Kızlar aħşamnan yatmadılar eve girille yazya çıħılla... nenemiz harda kaldı? (KA, s. 93)
Kızlar akşamdan beri uyumayıp, eve girip çıkıyorlar... annemiz nerede kaldı?*

Diğer örnekler: (KHM, s. 343), (KHM, s. 343), (ITT, s. 29), (ITT, s. 42), (ITT, s. 42), (KA, s. 17), (KA, s. 30).

*Vüle, bu yol ne yoldı?
Bu nenev **hardan** oldu
At özünü koy gëtsin
Bu serseri bir yoldı (ITT, s. 23)*

*Ula, bu yol ne yoldur?
Bu annen **nereden** oldu
At kendisini bırak gitsin
Bu amaçsız bir yoldur*

*Êşidin arħadaşlar
Këlbi dolı çim daşlar
Hësis zengin cezası*

*Duyun arkadaşlar
Kalbi dolu çim taşlar
Cimri zengin cezası*

İlk önce hardan başlar (ITT, s. 92)

İlk önce nereden başlar

Dedi “Ne eyyisi, hardan eyyi olu?!” (KA, s. 27)

“Ne iyileşmesi, nereden iyi olur?!” dedi.

Diğer örnekler: (AK, s. 28), (KHM, s. 547).

İlan bir kaçamağ kaçır

Yılan bir kaçamak kaçır

Aradan on gün geçer

Aradan on gün geçer

Şah kızının boynuna

Şah kızının boynuna

Bir ilan var, kim açar? (ITT, s. 8)

Bir yılan var, kim açar?

Üç oğlak da bunun ardıyca geldi. Kimin? Ayının (KA, s. 89)

Üç oğlak da bunun ardından geldi. Kimin? Ayının.

Munu kim hisab ediri? O dul arvad mehellelerinde (KA, s. 85)

Bunu kim hesap ediyor? O mahallelerdeki dul kadın.

Diğer örnekler: (KHM, s. 474), (ITT, s. 13), (ITT, s. 33), (ITT, s. 49), (ITT, s. 56), (ITT, s. 56), (ITT, s. 57), (ITT, s. 67), (ITT, s. 71), (ITT, s. 71), (ITT, s. 8), (ITT, s. 34), (ITT, s. 42), (KHM, s. 330), (KHM, s. 323), (KHM, s. 324), (KHM, s. 314), (KHM, s. 306), (KHM, s. 306), (KHM, s. 306), (KHM, s. 309), (KHM, s. 309), (KHM, s. 309), (ITT, s. 73), (ITT, s. 76), (ITT, s. 78), (ITT, s. 90), (ITT, s. 91), (KHM, s. 332), (KHM, s. 343), (KHM, s. 360), (KHM, s. 360), (KHM, s. 360), (KHM, s.361), (KHM, s.361), (KHM, s. 361), (KHM, s. 361), (KHM, s. 361), (KHM, s.361), (KHM, s.361), (KHM, s.361), (KHM, s.361), (KHM, s. 368), (KHM, s. 381), (KHM, s. 385), (KHM, s. 387), (KHM, s. 392), (KHM, s. 402), (KHM, s. 415), (KHM, s. 463), (KHM, s. 464), (KHM, s. 484), (KHM, s. 484), (KHM, s. 484), (KHM, s. 484), (KHM, s. 489), (KHM, s. 489), (KHM, s. 489), (KHM, s. 489), (KHM, s. 489), (KHM, s. 489), (KHM, s. 489), (KHM, s. 506), (KHM, s. 506), (KHM, s. 506), (KHM, s. 494), (KHM, s. 510), (KHM, s. 510), (KHM, s. 510), (KHM, s. 510), (KHM, s. 511), (KHM, s. 511), (KHM, s. 511), (KHM, s. 521), (KHM, s. 537), (KHM, s. 542), (KHM, s.

543), (KHM, s. 543), (KHM, s. 544), (KHM, s. 551), (KHM, s. 575), (KHM, s. 575), (KHM, s. 582), (KHM, s. 583), (KA, s. 17), (KA, s. 88), (KA, s. 88), (KHM, s. 510), (KA, s. 84), (ITDA, s. 241), (ITDA, s. 242), (ITDA, s. 140), (ITDA, s. 242), (ITDA, s. 242), (ITDA, s. 252), (ITDA, s. 140), (ITDA, s. 140).

Gözlerim ne demdesen

Açıl gèvil gèmdesen

Men seniv`âlemivde

Sen nahsı `âlemdesen

Bèlime postı vırdıv

gezdirdıv`âlemde sen (KHM, s. 509)

Gözlerim ne âlemdesin

Açıl gönül gamdasın

Ben senin âlemindeyim

Sen hangi âlemdesin

Belime postu vurdun

Gezdirdin âlemde sen

İkiviz bir bedensiz

Sallanıv yol gèdensiz

Dönin üziviz görüm

Siz nahsı obadansız (KHM, s. 514)

İkiniz bir bedensiniz

Sallanıv yol gidensiniz

Dönün yüzünüzü göreyim

Siz hangi obadansınız

Qazı sen ne qazısan

Bilmem kimnen razısan

Men seni tanı mıram

Nahsı gölin qazısan

Odı kabriv`öğivde

Sen haranı qazısan (KHM, s. 528)

Kadı sen ne kadısın

Bilmem kimden razısın

Ben seni tanı mıyorum

Hangi gölün kadısısın

O önündeki mezar senin

Sen nereyi kazıyorsun

Diğer örnek: (ITDA, s. 154).

Hakaldı fikre daldı

Ahşama nanca kaldı?

Qahtı gètti bazara

Her ne isterse aldı (ITT, s. 31)

Hakaldı fikre daldı

Akşama ne kadar kaldı?

Kalktı gitti pazara

Her ne isterse aldı

Mèyde ne var

Mèy bili mèyde ne var

İçmiyen esnemiyen

Ne bili mèyde ne var

Men içtim men esnedim

Men billem mèyde ne var (KHM, s. 367)

Meyde ne var

Mey bili meyde ne var

İçmeyen esnemeyen

Ne bili meyde ne var

Ben içtim ben esnedim

Ben bilirim meyde ne var

Oğlan bele kız bele

Beter olacağ hele

Ya Rabbi ne olacağ?

Men demiyim sen sele (ITT, s. 13)

Oğlan böyle kız böyle

Beter olacak hele

Ya Rabbi ne olacak?

Ben söylemeyeyim sen söyle

Heber getti patşahçı “Ne durupsan işte oğluv tapıldı.” “Nece tapıldı? (KA, s. 30)

Haber gitti padişah için “Ne duruyorsun oğlun bulundu” “Nasıl bulundu?”

Diğer örnekler: (ITT, s. 11), (ITT, s. 14), (ITT, s. 16), (ITT, s. 18), (ITT, s. 27), (ITT, s. 24), (ITT, s. 22), (ITT, s. 23), (ITT, s. 23), (ITT, s. 44), (ITT, s. 55), (ITT, s. 58), (KHM, s. 542), (KHM, s. 331), (KHM, s. 549), (KA, s. 1), (KA, s. 3), (KA, s. 10), (KA, s. 10), (KA, s. 17), (KA, s. 17), (KA, s. 19), (KA, s. 27), (KA, s. 15), (KA, s. 17), (KA, s. 34), (KA, s. 27), (KA, s. 34), (KA, s. 34), (KA, s. 85), (KA, s. 39), (KA, s. 91), (KA, s. 89), (KA, s. 89), (KA, s. 25), (KA, s. 22), (KA, s. 22), (KA, s. 2), (ITT, s. 59), (ITT, s. 34), (ITT, s. 34), (ITT, s. 45), (ITT, s. 45), (ITT, s. 46), (ITT, s. 12), (ITT, s. 9), (KHM, s. 303), (KHM, s. 306), (KHM, s. 306), (KHM, s. 321), (KHM, s. 324), (ITT, s. 84), (AK, s. 22), (AK, s. 23), (AK, s. 23), (AK, s. 25), (AK, s. 25), (ITT, s. 91), (ITT, s. 101), (ITT, s. 101), (KTB, s. 157), (KTB, s. 161), (KTB, s. 161), (KTB, s. 161), (KTB, s. 157), (KTB, s. 151), (KHM, s. 297), (KHM, s. 327), (KHM, s. 345), (KHM, s. 345), (KHM, s. 365), (KHM, s. 367), (KHM, s. 367), (KHM, s. 506), (KHM, s. 509), (KHM, s. 465), (KHM, s. 493), (KHM, s. 493), (KHM, s. 493), (KHM, s. 493), (KHM, s. 494), (KHM, s. 527), (KHM, s. 543), (KHM, s. 561), (KHM, s. 561), (KA, s. 85), (KA, s. 89), (KA, s. 91), (KA, s. 92), (ITDA, s. 245), (ITDA, s. 224), (ITDA, s. 163), (ITDA, s. 223), (ITDA, s. 156), (ITDA, s. 157), (ITDA, s. 249), (ITDA, s. 147), (ITDA, s. 155), (ITDA, s. 155).

Kurda neden boynun kalın demişler, kendi işimi kendi elimle yaparım demiş (ITDA, s. 243)

“Kurda neden boynun kalındır” demişler. “Kendi işimi kendi elimle yaparım” demiş. (işini başkasına inanmayarak kendisi yapan, üzülmez, rahat eder)

Arsız neden arlanı çölde gezer salanlı (ITDA, s. 221)

Arsız neden arlanır çölde gezer sallanır. (arsız hiçbir şeyden utanmadığı için çölde de olsa salına salına gezer)

Herif ipi uzadı

Geldi canıv azadı

Çeker bir ejdeha ilan

ağ bu nece kazadı? (ITT, s. 7)

Herif ipi uzadır

Geldi canını kurtardı

Çeker bir büyük yılan

Ah bu nasıl kazadır

Nene diyer: en kızım

İşimiz çohtı bizim

Damlar kuşu olubsan

Derdive nece dözüüm? (ITT, s. 58)

Nene “İn kızım

İşimiz çoktur bizim

Damlar kuşu olmuşsun

Derdini nasıl dinleyeyim?” der

“Ey, dedi, parçalasın; siz nece aparsız men de bele aparram” (KA, s. 25)

“E parçalasın, siz nasıl götürüyorsanız ben de böyle götürürüm.” dedi.

Diğer örnekler: (ITT, s. 6), (ITT, s. 53), (ITT, s. 17), (KHM, s. 321), (KHM, s. 460), (KHM, s. 460), (KHM, s. 460), (KHM, s. 496), (KHM, s. 496), (KHM, s. 501), (ITT, s. 36), (KHM, s. 526), (KA, s. 1), (KA, s. 24), (KA, s. 24), (KA, s. 26), (KA, s. 40).

Ey misafir ‘ammuca

Yaşın oluptı nece

Sen konuş men de bilim

Çoğ oturağ bu gece (ITT, s. 11)

Ey misafir amca

Yaşın olmuştur kaç?

Sen konuş ben de bileyim

Çok oturalım bu gece

Al inciden

Gir sallan al inciden

Nêçe can telef oldı

Bı fakıtan alınca den (KHM, s. 299)

Al inciden

Giy salın al inciden

Kaç can mahvoldu

Bu tuzaktan bir yem alınca

Neci uymuru? Cigerdi tehemmil etmez öldürmegine vurmağina (KA, s. 86)

Niçin uymuyor? Öldürmeye vurmaya ciğer tahammül etmez.

Neçi oyanmadı? Yorgundu... (KA, s. 90)

Niçin uyanmadı? Yorgundu...

Ah, dedi, neçi bu oğlağı sen kesipsen netmişti sene ne zereri vardı sene? Bu ayı öz özne diri. (KA, s. 91)

“Ah, niçin bu oğlağı kestin ne yapmıştı, ne zararı vardı sana?” dedi. Bunu ayı kendi kendine söylüyor.

Diğer örnekler: (KHM, s. 549), (ITT, s. 9), (KHM, s. 570).

Derde nişi

Düşmüşem derde nişi

Çıışım gem yokışı

Enişim derd enişi (KHM, s. 329)

Derde niçin

Düşmüşüm derde niçin

Çıkışım gam yokuşu

İnişim dert inişi

Leyle bilisen, nişin yatmısan? (ITT, s. 107)

Ninni biliyorsun, niçin uyumuyorsun?

Yetimin nazı çohtı

Nazını çeken yohtı

Yetim nişi melülse

Diyiller babav yohtı (KHM, s. 580)

Yetimin nazı çoktur

Nazını çeken yoktur

Yetim niçin hüznölüsün

Babanın olmadığını mı dediler

Diğer örnekler: (ITT, s. 4), (KHM, s. 329), (KHM, s. 311), (KHM, s. 562), (KHM, s. 372), (KHM, s. 464), (KHM, s. 521), (KHM, s. 472), (KHM, s. 422), (KHM, s. 422), (KHM, s. 422).

Çakkal bilisen neder

Saçın sekkelidi deder

Kıyamatta ne verim?

Tavuğu koyar gider (ITT, s. 18)

Çakal biliyor musun ne eder

Saçını sakalını deder

Kıyamette ne vereyim?

Tavuğu bırakır gider

Yemind iç bir de gene

Bu kömeli tikene

Allah hak istinedi

Mene vèri, ye sene? (ITT, s. 38)

Yemin et bir de yine

Bir kümeli dikene

Allah hak üstünedir

Bana verir, ya sana?

Keyin nene geli, “Nene bu ev yavı bele oluptu? Eşşeg gezipti!” (KA, s. 75)

Kaynana gelir, “Anne bu ev niçin böyle oldu? Eşek mi gezdi!” dedi.

Diğer örnekler: (ITT, s. 7), (ITT, s. 19), (ITT, s. 19), (ITT, s. 19), (ITT, s. 46), (ITT, s. 46), (ITT, s. 53), (ITT, s. 54), (ITT, s. 64), (ITT, s. 67), (ITT, s. 84), (ITT, s. 86), (ITT, s. 100), (ITT, s. 104), (ITT, s. 104), (AK, s. 21), (KA, s. 61), (KHM, s. 580), (KA, s. 21), (KA, s. 22), (KA, s. 65), (KA, s. 90), (ITDA, s. 134), (KA, s. 12).

4.3.1.2.1.17. Pişmanlık Anlamlı Olumlu Sözde Soru

Taranan metinlerde *nece* (1) ve *net-* < (*ne* + *et-*) (2) soru sözcükleri, pişmanlık anlamlı olumlu sözde soru olarak toplamda üç örnekte görülmektedir.

İliştım Fatma hana

Géce düştüm külhana

Gündüzler yırğat işi

Nece kıydım bu cana! (ITT, s. 37)

İliştım Fatma hana

Gece düştüm hamam ocağına

Gündüzler ırğat işi

Nasıl kıydım bu cana!

Bir géce eve gëttim

Bir gece eve gittim

And iştım toba êttim
Ki gün gêşti aradan
Düşündüm dëdim nëttim (ITT, s. 90)

Ant içtim tövbe ettim
 İki gün geçti aradan
 Düşündüm dedim nettim

Ya rabbi diyer, men nettim özüm özüme? (KA, s. 6)
 “Yarabbi, ben ne yaptım kendi kendime?” der.

4.3.1.2.1.18. Sitem Anlamlı Olumlu Sözde Soru

Taranan metinlerde sitem anlamlı olumlu sözde soru toplamda 56 sözcükte görülmektedir. *Kim* (3), *ne* (22), *nece* (11), *nişi* (7) ve *yavû* (1) bu işlevde kullanılan soru sözcükleridir. Ayrıca *ezgi sorusu* cümlesi de aynı işlevde kullanılarak 12 örnekte görülmektedir.

Kime êdim men dadı?
Bilmirem nedi adı
Menim kimin nazdara
Êttirmişsin sen cadı! (ITT, s. 34)

Kime edeyim ben şikâyeti?
Bilmiyorum adı nedir
Benim gibi nazlıya
Sen büyü yaptırmışsın!

Bilmem kime dad êdim
Ėemli gëvlim şad êdim
Yarım da üz çevirdi
Men kime fıryad êdim (KHM, s. 468)

Bilmem kime şikâyet edeyim
Gamlı gönlümü şad edeyim
Yârim de yüz çevirdi
Ben kime feryat edeyim

Kerküğe düştü yolım
Yar çekme çıkar kolım
Kesilib gelib gëden
Sorağiv kimnen alım (KHM, s. 528)

Kerkük’e düştü yolum
Yar çekme çıkar kolum
Gelen giden kalmamış
Haberini kimden alayım

Ah boyagçı tükeni
Bura ne attı meni?
Yeddi reng boyag küpü,
Ne biter ne tükeni (ITT, s. 19)

Ah boyacı tükenir
Buraya nasıl geldim
Yedi renk boya küpü
Ne biter ne tükenir

Ƙardaşlar bu ne haldı?

‘Eklivüzi kim çaldı?

Bir sorun bezirgen’nen

Bu zehirdi ya baldı? (ITT, s. 67)

Kardeşler bu ne haldir?

Aklınızı kim çaldı

Bir sorun bezirgândan

Bu zehir mi ya bal mı?

Altuvda hesir yoh, üstüvde yorgan yoh, bir kessek yastuğuvdu... bu ne haldı edisen! (KA, s. 33)

Altında hasır yok, üstünde yorgan yok, sadece bir kerpiç gibi yastığın... bu ne haldir içindesin (ediyorsun kendi kendin)!

Diğer örnekler: (ITT, s. 10), (ITT, s. 36), (ITT, s. 82), (AK, s. 30), (KHM, s. 383), (KHM, s. 404), (KHM, s. 404), (ITT, s. 46), (KA, s. 33), (KA, s. 65), (KA, s. 67), (AK, s. 30), (KHM, s. 416), (KHM, s. 422), (KHM, s. 483), (KHM, s. 501), (AK, s. 34), (ITDA, s. 219), (ITDA, s. 223).

Tükende yeddi küp var

Kimi enni kimi dar

Küpten küpe yeddi reng

Nece işti hayhavâr (ITT, s. 19)

Dükkânda yedi küp var

Kimi geniş kimi dar

Küpten küpe yedi renk

Nasıl iştir yarabbi

Yana sen

Nêce düştiv yana sen

Yar qorhımisan ahımnan

Hesret çekim yanasan (KHM, s. 395)

Yana sen

Nasıl düştün yana sen

Yar korkmuyor musun ahımdan

Hasret çekeyim yanasın

Ey, dedi keçel bu nece hediiedi bizimçi getiripsen? (KA, s. 3)

“E, Keloğlan bu bize getirdiğin nasıl bir hediye dir?” dedi.

Diğer örnekler: (ITT, s. 19), (ITT, s. 51), (ITT, s. 40), (ITT, s. 63), (KHM, s. 349), (KHM, s. 364), (KHM, s. 404), (KA, s. 4).

Çağırdım gel yanıma

bağ yaralı canıma

Nişin *tebib degildiv*

Girdiv şirin kanıma (KHM, s. 478)

Çağırdım gel yanıma

Bak yaralı canıma

Niçin *tabip değildin*

Girdin tatlı kanıma

He eylediv eylediv

Qamber mene neylediv

Sen mene degmemiştiv

Nişin *bühten eylediv* (AK, s. 34)

Ha eyledin eyledin

Kanber bana neyledin

Sen ana değmemiştin

Niçin *bühtan eyledin*

Daha nişi diyisiz... ? hakkıvda var işte... (KA, s. 5)

Daha niçin söylüyorsunuz... ? Hakkın da var işte...

Diğer örnekler: (ITT, s. 39), (KHM, s. 474), (KA, s. 51), (KHM, s. 570)

*Dediler “Oğlum sen nişi bijsen? **Yavı** nene babayı takip etmisen; kurt nece benedam doğar?”* (KA, s. 51)

Oğlum sen niçin kurnazlık yapıyorsun? Anne babanı niçin takip etmiyorsun? Kurt nasıl bin adam doğar?

Bêd ilim

Bêd aylarım bêd ilim

Zağ diyer ge bizden ol

Bilbil diyer be dilim (KHM, s. 414)

Çirkin yılım

Çirkin aylarım çirkin yılım

Karga der gel bizden ol

Bülbül der ya dilim?

Alla muni kebl eder, peğember muni kebl eder? (KA, s. 4)

Allah bunu kabul eder mi, peygamber kabul eder mi?

Lolo, lolo, mene de lolo? (ITDA, s. 148)

Lolo, lolo, bana da mı lolo? (benden öğrendiğini bana mı satıyorsun?)

Diğer örnekler: (ITT, s. 39), (ITT, s. 47), (ITT, s. 47), (ITT, s. 47), (ITT, s. 47), (KA, s. 4), (KA, s. 36) (ITT, s. 46), (ITDA, s. 176).

4.3.1.2.1.19. Sorgulama Anlamlı Olumlu Sözde Soru

Sorgulama anlamlı olumlu sözde soru taranan metinlerde toplamda 31 örnek soru cümlesinde görülmektedir. *Ne* (5), *nece* (6), *neçe* (1), *neden* (16) ve *nişi* (3) soru sözcükleri bu işlevde kullanılan soru sözcükleridir.

Dost bize gelmez oldı

Dost bize gelmez oldu

Halımı sormaz oldı

Halimi sormaz oldu

Men ona ne demiştim

Ben ona ne demiştim

Yaramı sarmaz oldı (KHM, s. 490)

Yaramı sarmaz oldu

Ne bahısan odamnan

Ne bakıyorsun odamdan

Utanmısan adanman

Utanmıyor musun adamnan

Diliv nobat şekeri

Dilin nöbet şekeri

Dudağlarıv badamnan (KHM, s. 549)

Dudakların bademden

Başına ne geldi bunun? (KA, s. 13)

Bunun başına ne geldi?

Diğer örnekler: (KHM, s. 549), (KHM, s. 574).

Néce dağlar

Nasıl dağlar

Néce kar néce dağlar

Nasıl kar nasıl dağlar

Ge çek sevda derdini

Gel çek sevda derdini

Gör seni néce dağlar (KHM, s. 369)

Gör seni nasıl dağlar

Néce gözler

Nasıl gözler

Néce kaş néce gözler

Nasıl kaş nasıl gözler

Bir göz kiprik çalarsa

Bir göz kirpik çalarsa

Yar yolın néce gözler (KHM, s. 370)

Yar yolunu nasıl gözler

Néce gözler

Néce kaç néce gözler

Bir göz kiprik çalarsa

Yar yolın néce gözler (KHM, s. 370)

Nasıl gözler

Nasıl kaç nasıl gözler

Bir göz kirpik çalarsa

Yar yolunu nasıl gözler

Diğer örnekler: (KHM, s. 369), (KHM, s. 369), (KHM, s. 370).

Başuv necedendi bura gelipsen? Çih kaçşarırma! (KA, s. 13)

Başın kaçtandır da buraya gelmişsin? Önüme gel!

Neden düir

Neden sedef neden düir

Ķareden ağ boyanı

Ağın aslı nedendür (KHM, s. 371)

Neden inci

Neden sedef neden inci

Karadan ak boyanır

Ağın aslı nedendir

Degirman dolı dendi

Suyı gelmez nedendi

‘Âlemin yarı geldi

Bizim gelmez nedendi (KHM, s. 487)

Değirmen dolu dendir

Suyu gelmez nedendir

Âlemin yâri geldi

Benim gelmez nedendir

Ey, dedi, baba sen bizimnenesen neden kırhuruğ (KA, s. 87)

“Ey, baba sen bizimlesin neden korkuyoruz” dedi

Diğer örnekler: (KHM, s. 371), (KHM, s. 371), (KHM, s. 371), (KHM, s. 485), (KHM, s. 485), (KHM, s. 485), (KHM, s. 485), (KHM, s. 485), (KHM, s. 487), (KHM, s. 319), (KHM, s. 319), (KHM, s. 370), (KHM, s. 370).

Düşenem

Yıhılanam düşenem

Sen dedüv gözden salam

Nişi gözden düşenem (KHM, s. 333)

Düşenim

Yıkılanım düşenim

Sen dedin gözden çıkarırım

Niçin gözden düşenim

Nişansız

Bir kuşum var nişansız

Geden mennen gèdipti

Siz nişi perişansız (KHM, s. 372)

Nişansız

Bir kuşum var nişansız

Giden benden gitmiştir

Siz niçin perişansız

Ya rabbi nişi bu kız döndü bu ceyrannan? (KA, s. 12)

Ya rabbi niye bu kız döndü (ceylanı kesmekten vazgeçti) bu ceylandan?

4.3.1.2.1.20. Şaşıрма Anlamalı Olumlu Sözde Soru

Taranan metinlerde şaşıрма anlamalı olumlu sözde soru toplamda 58 örnekte görülmektedir. *Hanı* (1), *hardan* (3), *kim* (2), *ne* (20), *nece* (22) ve *nişi* (1) soru sözcükleri, bu işlevde kullanılan soru sözcükleridir. Ayrıca aynı işlevde kullanılan *ezgi sorusu* cümlesi 10 örnekte görülmektedir.

Dedi “Ker nenev̇ össün nene yerim hanı!” (KA, s. 17)

“Yaşlı ninen ölsün, yerim hanı (hani nerede yerim var!)” dedi.

Gün hardan çıhip (ITDA, s 113)

Gün nereden çıkmış. (alışkanlığı değişen kimseye söylenir)

Ne bahardı ne de güz, hardan geldi bu nergiz. (ITDA, s. 155)

Ne bahardır ne de güz, nereden geldi bu nergis. (beklenmedik bir vakit veya bir yerde güzel veya değerli bir şeye rastlanırken söylenir)

Yengi giren varlıya mübarek olsun, fakire de bu hardan sene diyeler (ITDA, s. 261)

Yeni kıyafet giyen zengine “Hayırlı olsun”, fakire de “Bu nereden sana” derler.

Ah diyer, valla kim gelip evime! (KA, s. 7)

“Ah, valla kim gelmiş evime!” der.

Kız dedi “Kimsen sen?” Dedi men kürekenem, padişahın oğlıyam kimem!” dedi. (KA, s.

64)

Kız, “Sen kimsin?” dedi, “Ben damatım, padişahın oğluyum kim olabilirim!” dedi.

Çakkal kaçtı hem çöle

Sanki düşüb bir göle

Başka çakkal görünce

İlahi bu ne ola?! (ITT, s. 19)

Çakal kaçtı hem çöle

Sanki düşmüştür bir göle

Başka çakal görünce

İlahi bu ne ola?! (ITT, s. 19)

Tat kılincini sıyırdı, çıhtı damnan bahsın, ne görsin? bahtı Kamber gerçekten ölip, Arzu da öz-özin öldirip, (AK, s. 39)

Tat kılıcını çakardı, neler olduğuna bakmak için çatıya çıktı, bir de ne görsün? Baktı Kamber gerçekten ölmüş Arzu da kendisini öldürmüş.

Olar da girdiler bahtılar ne! (KA, s. 19)

Onlar da (avluya) girdiler bir de ne görsünler!

Diğer örnekler: (ITT, s. 34), (ITT, s. 37), (KTB, s. 157), (KTB, s. 164), (KHM, s. 358), (KHM, s. 470), (KHM, s. 550), (KA, s. 19), (KA, s. 67), (KA, s. 2), (AK, s. 39), (ITT, s. 34), (ITT, s. 11), (ITDA, s. 156), (ITDA, s. 156), (ITDA, s. 62), (ITDA, s. 62).

çakkal diyer: “Ey zalım,

Nece yediv sen malım?

Ƙoy ƙerri sennen assın

Ƙurtarım men de ƙalım’’ (ITT, s. 18)

Çakal: “Ey zalım,

Nasıl yedin sen malımı?

Bırak ƙarı senden alsın

Kurtarıp ben de kalayım’’ der

Ƙamber bed döe bastı özine! Dédiler nece olı! (AK, s. 32)

Kamber beddua etti kendisine! “Nasıl olur!” dediler.

Aman, diyer, sen muni... nanca nazdarıydı yanuvda; muni nece kesesen, nece yesen! (KA, s. 12)

Aman, sen bunu... Ne kadar kıymetliydi yanında; bunu nasıl kesersin, nasıl yersin?’’

Diğer örnekler: (ITT, s. 46), (AK, s. 36), (KHM, s. 341), (KHM, s. 467), (ITT, s. 5), (ITT, s. 59), (KA, s. 12), (KA, s. 11), (KA, s. 18), (KA, s. 25), (KA, s. 47), (KA, s. 48), (KA, s. 51), (KA, s. 52), (KA, s. 60), (KA, s. 96), (KA, s. 88), (KA, s. 1), (KA, s. 8).

Daha nişi gedisiz odun yığısız getirisiz! (KA, s. 53)

Daha niçin gidiyorsunuz, odun toplayıp getiriyorsunuz!

Üstānbil'e gideceğsen? (KA, s. 2)

İstanbul'a mı gedeceksin?

Ay diyer nene yüzü kere olmasım bu sensen! (KA, s. 97)

“Ay anne yüzün kara olmasın, bu sen misin?” der.

Dedi “Ah kapıydan ha valla hoy! Bu devdi, beşerdi...? Bu nece bir beşerdi, canavardı bunca beşeri kesip!” (KA, s. 48)

“Ah kapıdan giren ha valla hay! Bu dev mi, beşer mi...? Bu kadar insanı kesen nasıl bir beşerdir, bu ancak bir canavar olabilir!” dedi.

Diğer örnekler: (ITT, s. 7), (KA, s. 99), (KA, s. 48), (KA, s. 51), (KA, s. 59), (KA, s. 2), (KA, s. 2).

4.3.1.2.1.21. Umursamama Anlamlı Olumlu Sözde Soru

Taranan metinlerde *ne* soru sözcüğü umursamama anlamı olumlu sözde soru olarak toplamda 10 örnekte görülmektedir.

Ne işiyiz kalıp özünnen beslerem özün! (KA, s. 96)

Ne işiniz var kendisiyle ben beslerim kendisini!

Oyağı nèyler

Yatıb oyağı nèyler

İçerden yaralıyam

Yazım boyağı nèyler (KHM, s. 379)

Uyanığı neyler

Yatmış uyanığı neyler

İçimden yaralıyım

Yazım boyayı neyler

Bu nedi getiripsen? diyer “nessiz özünnen?” (KA, s. 96)

Bu getirdiğin de nedir? “Ne istiyorsunuz kendisinden?” der.

Diğer örnekler: (KHM, s. 462), (KHM, s. 379), (KHM, s. 462), (KHM, s. 498), (KHM, s. 542), (KHM, s. 542), (KA, s. 30).

4.3.1.2.1.22. Yalvarma Anlamlı Olumlu Sözde Soru

Taranan metinlerde bir örnekte görülen yalvarma anlamı olumlu sözde soru, *nol-* < (*ne + ol-*) birleşik fiilyle kurulan soru cümlesinde görülmektedir.

Sen özüvü ağır tut

Sen kendini ağır tut

Bir ki heket nolı, ut!

Bir iki söz ne olur yut!

Hoş dile her kës kanar

Güzel dile herkes kanar

Yedirseler balamurt (ITT, s. 73)

Yedirseler acı bitki

4.3.1.2.2. Doğrudan Olumsuz Sözde Soru

Doğrudan olumsuz sözde soruda *merak* ve *sitem* anlamları tespit edilmiştir.

4.3.1.2.2.1. Merak Anlamlı Olumsuz Sözde Soru

Taranan metinlerde olumsuz sözde soru sadece bir örnekte *ezgi sorusu* olarak merak anlamında görülmektedir.

Cadıkar dili ustura

Cadının dili jilet

Eliüvden gëdim hara?

Elinden nereye gideyim?

Hiç kortımisan Allah’tan

Hiç korkmuyor musun Allah’tan

Bühtençi üzü kere (ITT, s. 54)

İftiracı yüzü kara

4.3.1.2.2.2. Sitem Anlamlı Olumsuz Sözde Soru

Sitem anlamı olumsuz sözde soru, taranan metinlerde dokuz örnekte görülmektedir. *Nişî* (1), *yavî* (1) soru sözcükleri bu işlevde kullanılan soru sözcükleridir. *Ezgi sorusu* cümlesi ise 7 örnekte görülmektedir.

Gëce yuḥum gelmiri

Gece uykum gelmiyor

Damağım ders almırı

Babamın mülk emlaki

Nişi mene kalmırı? (ITT, s. 60)

Beynim ders almıyor

Babamın mülkleri

Niçin bana kalmıyor?

Sen Fatmağan nişin bele ze 'ifleşipsen, bele kôrhu var karnuvda ; yavû bize hâkat etmisen?

(KA, s. 8)

Fatmahan niçin böyle zayıflamışsın, böyle korku var karnında, neden bize söylemiyorsun?

Ne bahısan odamnan

Utanmısan adanman

diliv nobat şekeri

dudağlarıv badamnan (KHM, s. 549)

Ne bakıyorsun odamdan

Utanmıyor musun adamnan

Dilin nöbet şekeri

Dudakların bademden

Bu diğket etti (oğlunu tanımaz adam?...) (KA, s. 67)

Bu dikkat etti, “Oğlunu tanımaz mı adam?”

Dedi “Demediy yarin gece neneyin asbabına bahariğ?” (KA, s. 86)

“Yarın gece annenin kıyafetine bakacağımızı demedin mi?” dedi.

Diğer örnekler: (KHM, s. 395), (KA, s. 4), (KA, s. 4), (ITDA, s. 62).

4.3.1.2.3. Doğrudan Olumlu Yapılı Olumsuz Anlamlı Sözde Soru

Doğrudan olumlu yapılı olumsuz anlamlı sözde soruda *azlık*, *çaresizlik*, *gereksizlik*, *imkânsızlık*, *itiraz* ve *şaşırtma* anlamları tespit edilmiştir.

4.3.1.2.3.1. Azlık Anlamlı Olumlu Yapılı Olumsuz Anlamlı Sözde Soru

Taranan metinlerde, *hara* (2), *kim* (8), *naşsı* (1), *ne* (34) ve *ezgi sorusu* (1) azlık anlamlı olumlu yapılı olumsuz anlamlı sözde soru olarak 44 örnekte görülmektedir.

“Ey, dedi, nolup sen benim men de senüv, hara gideriğ!” (KA, s. 19)

“E, ne olmuş ki sen benimsin ben de senin, nereye gidebiliriz!” dedi.

Hiç bilmem hara gëdim

Haram var hara gëdim

Bı derdi hıdam verib

Darmana hara gëdim (KHM, s. 513)

Hiç bilmem nereye gideyim

Nerem var nereye gideyim

Bu derdi Huda'm vermiş

Dermana nereye gideyim

Kal'eden üç kız baħar

Surmalı uħır taħar

Genc igitler durırkan

Ağ sekkale kim baħar (KHM, s. 519)

Kaleden üç kız bakar

Simli uçkur takar

Genç yiğitler dururken

Aksakala kim bakar

Ge gëdeħ Doligence

Kim sêver seni mence

Üstive yar tutmuşam

Zilfinin teli sence (KHM, s. 503)

Gel gidelim Doligence

Kim sever seni benim kadar

Üstüne gül koklamışım

Zülfünün teli senin kadar

Narıncım var limim var

Sene layık gülüm var

Uzun boy sarı saçlı

Sennen başka kimim var (KHM, s. 548)

Turuncum var limonum var

Sana layık gülüm var

Uzun boylu sarı saçlı

Senden başka kimim var

Diğer örnekler: (KHM, s. 553), (KHM, s. 573), (ITT, s. 9), (KHM, s. 360), (KHM, s. 324).

Karşım alıp yar benim

Günim geçer zar benim

Ge felek ispat эле

nahsı günim kâr benim (KHM, s. 525)

Karşıma çıktı yar benim

Günüm geçer zor benim

Gel felek ispat eyle

Hangi günüm kâr benim

Deryalarda semek var

Hak hesap var emek var

Bêd-asıllar ne bili

Nan içinde nemek var (KHM, s. 489)

Deryalarda balık var

Hak hesap var emek var

Kötü soylular ne bilir

Ekmek içinde tuz var

Arvatlar dèdiler koy bezetsin ne var, (AK, s. 32)

Kadınlar, “Bırak süslesin ne var” dediler.

Dedi “Valla ne bilim nece çıḥah!” (KA, s. 48)

“Valla nasıl çıkacağımızı ne bileyim!” dedi.

Diğer örnekler: (ITT, s. 38), (ITT, s. 44), (ITT, s. 79), (KHM, s. 393), (KHM, s. 396), (ITT, s. 105), (AK, s. 35), (KA, s. 19), (KTB, s. 150), (KHM, s. 303), (KHM, s. 371), (KHM, s. 460), (KHM, s. 460), (KHM, s. 460), (KHM, s. 553), (KHM, s. 556), (KHM, s. 567), (KA, s. 36), (KA, s. 36), (KHM, s. 331), (KHM, s. 341), (KHM, s. 343), (KHM, s. 364), (KHM, s. 487), (KHM, s. 521), (KA, s. 95), (KHM, s. 393), (KA, s. 91), (KA, s. 59) (ITDA, s. 219), (ITDA, s. 255).

“Ey dedi navar bunnan basit var?” (KA, s. 59)

“İyi ne var bundan daha kolayı var mı?” dedi.

4.3.1.2.3.2. Çaresizlik Anlamlı Olumlu Yapılı Olumsuz Anlamlı Sözde Soru

Bir örnekte görülen çaresizlik anlamlı olumlu yapılı olumsuz anlamlı sözde soru cümlesi, *nece* soru sözcüğü ile kurulmaktadır.

Ḳal`eden endim çaya

Kaleden indim çaya

Cıḡara saya saya

Sigara saya saya

Bèlimde bir cüt ḵubır

Belimde bir çift silah

Nèce girim saraya (KHM, s. 518)

Nasıl gireyim saraya

4.3.1.2.3.3. Gereksizlik Anlamlı Olumlu Yapılı Olumsuz Anlamlı Sözde Soru

Taranan metinlerde gereksizlik anlamlı olumlu yapılı olumsuz anlamlı sözde soru, *ne* soru sözcüğüyle kurulan üç örnekte görülmektedir.

çèyḥanavın tasına

Kahvehanenin tasına

Ḳurbanam badasına

Kurbanım badesine

Menim ne işim vardı

Benim ne işim var

Geldim yar havasına (KHM, s. 479)

Geldim yar hevesine

Koy gêtsin hercayanı

Bırak gitsin harcayanı

Ne çekisen vâynı

Ne çekiyorsun ahını

yarıv vefasız ossa

Yârin vefasız olsa

Uzağtan gör boyını (KHM, s. 538)

Uzaktan gör boyunu

Oyağı nêyler

Uyanığı neyler

Yatıb oyağı nêyler

Yatan uyanığı neyler

İçerden yaralıyam

İçerden yaralıyım

Yazım boyağı nêyler (KHM, s. 379)

Yazım boyayı neyler

4.3.1.2.3.4. İmkânsızlık Anlamlı Olumlu Yapılı Olumsuz Anlamlı Sözde Soru

İmkânsızlık anlamlı olumlu yapılı olumsuz anlamlı sözde soru 61 örnekte görülmektedir. *Kim* (8), *ne* (12) ve *nece* (33) işlevde kullanılan soru sözcükleridir. Ayrıca aynı işlevi gerçekleştiren *ezgi sorusu* cümleleri de sekiz örnekte görülmektedir.

Lala bili

Lala bilir

Gül kadrin lala bili

Gül kadrini lala bilir

Sen bir mert igid ossav

Sen bir mert yiğit olsan

Meni kim ala bili (KHM, s. 363)

Beni kim alabilir

Mine bili

Mine bilir

Mey kadrin mine bili

Mey kadrin mine bilir

Sen bir merd igid ossav

Sen bir mert yiğit olsan

Mene kim dinebili (KHM, s. 367)

Bana kim değebilir

Bı dağa

Bu dağa

avçı gelmez bı dağa

Avcı gelmez bu dağa

Men dözdım men dayandım

Ben dinledim ben dayandım

Kim var dözsın bı dağa (KHM, s. 414)

Kim var dayansın bu dağa

Diğer örnekler: (KHM, s. 367), (KHM, s. 393), (KHM, s. 414), (KHM, s. 403), (KHM, s. 403).

Derdi bile

Ol tebib derdi bile

Aşınalar yâd olup

Yâdlar ne derdi bile (KHM, s. 329)

Derdi bilir

Ol tabip derdi bilir

Aşınalar yâd olmuş

Eller ne derdi bilir

Keman sızlar

oğ sızlar keman sılar

kemallı dost kadrini

Ne bili kemalsızlar (KHM, s. 357)

Keman sızlar

Ok sızlar keman

Kemallı dost kadrini

Ne bilir kemalsızlar

Bacı sen ne bilisey nenemiz yerinesey. (KA, s. 88)

Bacı sen annemizin yerine ne bilirsın.

Diğer örnekler: (ITT, s. 16), (ITT, s. 61), (KHM, s. 306), (KHM, s. 367), (KHM, s. 399), (KHM, s. 404), (KHM, s. 371), (ITT, s. 13), (KA, s. 46).

Çanalım sennen

Geçmem çanalım senen

Çol beyaz nişter kare

Nêce kan alım sennen (KHM, s. 352)

Kanalım senden

Geçmem kanalım senden

Kol beyaz neşter kara

Nasıl kan alayım senden

Çanım sene

Halaldı çanım sene

Yağış yağar yer çanmaz

Men nêce çanım sene (KHM, s. 352)

Kanım sana

Helaldir kanım sana

Yağmur yağar yer kanmaz

Ben nasıl kanayım sana

Nêce geçim

Bı sudan nêce geçim

Nasıl geçeyim

Bu sudan nasıl geçeyim

Zerrece dada seni (KHM, s. 514)

Zerrece tada seni

Bir gün dedi “Nene sen kirlenmediñ?” dedi “Ne bilim ker nene!” (KA, s. 15)

Bir gün, “Anne sen kirlenmedin mi?” dedi. O da “Ne bileyim yaşlı kadın!” dedi.

Dedi “Men ne bilim!” (KA, s. 51)

“Ben ne bileyim!” dedi.

“Ne bilim neye verim özün! Köpeğin de fiyatı var?” (KA, s. 57)

Kaç vereceğimi ne (nasıl) bileyim! Köpeğin de fiyatı var mı?

Dedi “Sen ne konuşusan; köpeg nece satılı?” (KA, s. 57)

“Sen ne konuşuyorsun (nasıl böyle konuşabiliyorsun); köpek nasıl satılır?” dedi.

Genjdi neçi bir ihtiyara olsun bu gence ossa daha eyyidi!... (KA, s. 84)

Gençtir niçin bir ihtiyara yar olsun, bu gence olsa daha iyi olur!

Diyer “Bikere nişi bele gelisen; yarın gelginen men kapını açaram, gel otu benimnen.”

(KA, s. 9)

“Aslında niye böyle bu günde geliyorsun, yarın geldiğinde ben kapıyı açarım ve benimle oturursun.” der.

Menim yohtı bir işim

Ahşam geli öz kişim

İster al ister alma

Hiç haraptı diyişim? (ITT, s. 31)

Benim yoktur bir işim

Akşam gelir kendi eşim

İster al ister alma

Hiç kötü olur mu söyleyişim?

4.3.1.2.3.6. Şaşıрма Anlamlı Olumlu Yapılı Olumsuz Anlamlı Sözde Soru

Taranan metinlerde iki örnekte görülen şaşıрма anlamlı olumlu yapılı olumsuz anlamlı sözde soru, *nece* soru sözcüğüyle kurulan soru cümlelerinde görülmektedir.

Patşah oğlannan sordu dedi “Oğlum bu kurdoglu sene bir şey etmiyipti?” dedi. “Baba bu benim kardaşımdı nece kıyer mene bir şey etsin!” (KA, s. 50)

“Padişah oğlundan sordu “Oğlum bu kurt sana bir şey etmemiş mi?” dedi. “Baba bu benim kardeşimdir, bana bir şey yapmaya nasıl kıyar?” dedi.

“Bu benim sebebime devlerden dev’e etti, Behri Muḥita getti... nece mene kıyer!” (KA, s. 50)

“Bu adam benim için devlerle kavga etti, deniz çevrelerine gitti... Nasıl bana kıyar!”

4.3.1.2.4. Doğrudan Olumsuz Yapılı Olumlu Anlamli Sözde Soru

Doğrudan olumsuz yapıli olumlu anlamli sözde soruda *çokluk* ve *kesinlik* anlamliarı tespit edilmiştir.

4.3.1.2.4.1. Çokluk Anlamli Olumsuz Yapılı Olumlu Anlamli Sözde Soru

Taranan metinlerde olumsuz yapıli olumlu anlamli sözde soru, çokluk anlamli olarak sadece üç örnekte *kim*, *ne* ve *nece* soru sözcüklerinde görölmektedir.

Gözele kim bahmaz (ITDA, s. 235)

Güzele kim bakmaz.

Gözele ne yaraşmaz (ITDA, s. 235)

Güzele ne yakışmaz.

Coşğın nece coşmasın

Ėem de hedden aşmasın

Yarı güzel olanın

Fikri nece çaşmasın (KHM, s. 477)

Coşkun nasıl coşmasın

Gam de haddin aşmasın

Yâri güzel olanın

Aklı nasıl karışmasın

4.3.1.2.4.2. Kesinlik Anlamli Olumsuz Yapılı Olumlu Anlamli Sözde Soru

Nece (3) ve *nişi* (1) kesinlik anlamli olumsuz yapıli olumlu anlamli olarak kullanılan soru sözcükleridir. *Ezgi sorusu* ise bir örnek soru cümlesinde geçmektedir.

Taranan metinlerde kesinlik anlamlı olumsuz yapılı olumlu anlamlı sorular toplamda beş örnekte görülmektedir.

<i>Razı can</i>	Razı can
<i>Razı tebîb Razı can</i>	Razı tabip Razı can
<i>Bı derdi yar vèripti</i>	Bu derdi yar vermiş
<u>Nêce</u> olmaz razı can (KHM, s. 383)	<u>Nasıl</u> olmaz razı can

Men bularçin nece yemeğlerin hazır etmiyim! (KA, s. 7)

Ben bunlar için nasıl yemek hazırlamayayım!

<i>Coşğın nêce coşmasın</i>	Coşkun nasıl coşmasın
<i>Gem de hedden aşmasın</i>	Gam de haddin aşmasın
<i>Yarı güzel olanın</i>	Yâri güzel olanın
<i>Fikri <u>nêce</u> çaşmasın</i> (KHM, s. 477)	Aklı <u>nasıl</u> karışmasın

Ûer nene yarın bu toya meni aparabilisen? Dedi “Nişi aparmıram nene!” (KA, s. 30)

Yaşlı nine yarın beni bu düğüne götürebilir misin? “Niçin götürmeyeyim nin” e! dedi.

Dedi “Sebbeğ bunu (kilinci) sennen ister demez hanı munın kılını, kablığı belüvdedi?” (KA, s. 38)

Sabah padişah kılıcı istediği zaman, belindeki kılıfın kılıcı nerede demez mi?

4.3.2. Dolaylı Soru

Irak Türkmen Türkçesinde soru sözcüğünün doğrudan doğruya yükleme bağlandığı örnekleri için *doğrudan soru*; soru sözcüklü bir fiilimsi grubunun yükleme bağlandığı örnekleri için ise *dolaylı soru* terimi kullanılmaktadır.

Türkiye Türkçesinde soru sözcüğü fiilimsi grubu içerisinde yer alıyor ve oluşan fiilimsi grubunun bağlandığı yüklem bir bildirme cümlesi oluşturuyorsa bu tür yapılara *dolaylı soru* adı verilmektedir (Oturakçı, 2012, s. 269). Bu soru türü “Soru Sözcüğü + Fiilimsi Grubu” biçiminde formüleleştirilir. “Nereye gittiğini biliyorum.” cümlesinde

görüldüğü gibi, soru sözcüğü fiilimsi grubu içerisinde yer alarak bildirme cümlesine bağlanmaktadır. Irak Türkmen Türkçesinde de “Hara gëttiğuvı billem” gibi dolaylı soru örneklerinin olduğu görülmüş (Bayatlı, 1996, s. 405) ancak taranan metinlerde bu tür örneklerle rastlanmamıştır.

Türkiye Türkçesinde bir diğer soru türü ise soru sözcüklü soru cümlesinin fiilimsi grubuna bağlanmadan bir bildirme cümlesinin öncesinde ya da sonrasında yer almasıdır. Bu soru türüne ise *gizli dolaylı soru* adı verilmektedir (Oturakçı, 2012, s. 269) ve ilgili soru türü “Soru Sözcüklü Soru Cümlesi + Bildirme Cümlesi” ya da “Bildirme Cümlesi + Soru Sözcüklü Soru Cümlesi” biçiminde formüleleştirilir. “Nereye gittin, biliyorum” ya da “Biliyorum, nereye gittin” örnekleri bu türdendir. Irak Türkmen Türkçesinde de “Bilirem hara gedisen” örneğinde görüldüğü gibi gizli dolaylı soruya sıkça rastlanmaktadır. Yapıca iki ayrı cümle olarak kurgulanan “Bilirem” ve “Hara gedisen” cümleleri, bir araya geldiklerinde *gizli dolaylı soru* yapısını oluşturmaktadırlar.

Taranan metinlerde dolaylı soru işlevinde kullanılan soru sözcükleri şunlardır: *hara* (1), *harda* (3), *hardan* (1), *kim* (8), *nanca* (1), *ne* (82), *neden* (1), *nece* (19), *neçe* (5), *nişi* (1).

Ḳareliye

Ge gëdeḡ Ḳareliye

Sordular haralısan

Benzisen yaralıya

Ge güzel sen reḡm-ële

Men baḡtı ḡareliye (KHM, s. 354)

Kareliye

Gel gidelim Kareliye

Sordular nerelisin

Benziyorsun yaralıya

Gel güzel sen merhamet et

Ben baḡtı karalıya

Gül harda

Bilbil harda gül harda

Narlara su vërmişem

Bilmirem sümbil harda (KHM, s. 343)

Gül nerede

Bülbül nerede gül nerede

Narlara su vermişim

Bilmiyorum sümbül nerede

İçerden ḡurlıyordu

Bulaşmış durıyordu

Edeb bilmez hardadı!

İçerden ses taklidi yapıyordu

Bulaşmış duruyordu

Edep bilmez nerededir!

Garson soruyordu (ITT, s. 42)
Cayran biliri bacısı hardadı. (KA, s. 73)
 “Ceylan biliyor bacısı nerededir”

Garson soruyordu

Bu bülüz hardan, sorun?
Kumaşın eyyi görün
Bu çarşıda bulunmaz
Bin özözüvüzi yorun (ITT, s. 64)

Bu bülüz nereden, sorun?
 Kumaşını iyi görün
 Bu çarşıda bulunmaz
 Kendi kendinizi bin defa yorun

Gül derdi
Bilbilde var gül derdi
Bağdan bir gül gederse
Bağvan bili kim derdi (KHM, s. 340)

Gül derdi
 Bülbülde var gül derdi
 Bağdan bir gül giderse
 Bağcı bilir kim kopardı

Çağır gessin Fatmanı
Dama çekib çatmanı
Bahağ kimnen örğenib
Kaş Altan göz etmeni (KHM, s. 478)

Çağır gelsin Fatma’yı
 Dama çekmiş çatmayı
 Bakalım kimden öğrenmiş
 Kaş altından göz kırpmayı

Ege bu gece geldiyse bir oyun ettiyseler koğlama, bağ içersev içme, özüv öllüğe vur bir bağ nedi, kimdi!.. (KA, s. 31)

Eğer bu gece gelip bir tuzak kurmaya çalışırsalar, hiçbir şeyi koklama, içme, içmiş gibi yap, kendini ölmüş gibi yap, bir bak nedir, kimdir!...

Diğer örnekler: (KHM, s. 510), (KHM, s. 511), (ITT, s. 17), (KHM, s. 478), (KHM, s. 545).

Menim elim çek bağ sene nanca her gösterrem! (KA, s. 95)

Benim elimi tut, bak sana ne kadar hayrım dokunur!

Gül arhası

Gül arkası

Cumbıttı gül arhası

Gör ne fiğanlar etti

Yüsifin Zilâyhası (KHM, s. 340)

Tomurcuktur gül arkası

Gör ne feryatlar etti

Yusuf'un Zelihası

Diğer “Bilisen nedi bu ceyrannar?” Diğer “nedi?” (KA, s. 9)

“Bu Ceylanların ne olduğunu biliyor musun?” der. “Nedir?” (diye cevap verir)

Gideğ bahag bu netti? (KA, s. 35)

Gidelim bunun ne yaptığına bakalım.

Diğer örnekler: (AK, s. 36), (KA, s. 36), (KHM, s. 340), (KHM, s. 340), (KHM, s. 319), (KTB, s. 139), (KTB, s. 148), (KHM, s. 364), (ITT, s. 61), (ITT, s. 19), (KHM, s. 490), (KHM, s. 360), (KHM, s. 374), (KHM, s. 502), (KHM, s. 414), (KHM, s. 331), (KHM, s. 586), (KHM, s. 310), (KHM, s. 367), (KHM, s. 367), (KHM, s. 367), (KHM, s. 367), (KTB, s. 150), (KHM, s. 501), (KHM, s. 525), (KHM, s. 569), (KA, s. 90), (KA, s. 39), (KA, s. 3), (KA, s. 16), (KA, s. 18), (KA, s. 58), (ITT, s. 34), (KTB, s. 161), (KTB, s. 169), (KTB, s. 169), (KTB, s. 169), (KTB, s. 170), (KTB, s. 176), (KHM, s. 361), (KHM, s. 493), (KHM, s. 561), (KA, s. 76), (KA, s. 24), (KA, s. 27), (KA, s. 28), (KA, s. 29), (KA, s. 31), (KA, s. 31), (KA, s. 33), (KA, s. 27), (KA, s. 33), (KA, s. 51), (KHM, s. 306), (KHM, s. 306), (KHM, s. 371), (KHM, s. 585), (ITT, s. 18), (KA, s. 34), (KA, s. 38), (ITT, s. 4), (ITT, s. 92), (AK, s. 38), (KA, s. 54), (KA, s. 85), (KA, s. 87), (KA, s. 24), (ITT, s. 73), (ITT, s. 28), (KA, s. 90), (ITT, s. 28), (ITT, s. 64), (ITT, s. 73), (ITT, s. 81), (ITT, s. 62), (ITT, s. 60), (ITT, s. 67), (ITT, s. 76).

Bu kel'e burcu bedendi

Yeşil ekim kırmızı çıktı

Tap bu nedendi (KTB, s. 144)

Bu kale burcu bedendir

Yeşil ekim kırmızı çıktı

Bul bu nedendir

Dedi “Bilisen nece yaklaşabilisen özne?” (KA, s. 54)

“Ona nasıl yaklaşabileceğini biliyor musun?” dedi.

Néce dağlar

Néce kar néce dağlar

Ge çek sévda derdini

Gör seni néce dağlar (KHM, s. 369)

Nasıl dağlar

Nasıl kar nasıl dağlar

Gel çek sevda derdini

Gör seni nasıl dağlar

Yaz, güz biter kış olı

Bir nece yağış olı

Bunun tükü yeheni

Bah nece bir iş olı (ITT, s. 20)

Yaz, güz biter kış olur

Bir nasıl yağmur olur

Bunun tüyü yıkanır

Bak nasıl bir iş olur”

Diğer örnekler: (ITT, s. 17), (KA, s. 32), (KA, s. 40), (KA, s. 48), (KA, s. 59), (KHM, s. 462), (ITT, s. 91), (KHM, s. 310), (KHM, s. 395), (KA, s. 58), (KHM, s. 385), (KHM, s. 460), (KHM, s. 520), (KHM, s. 576), (KHM, s. 460), (ITT, s. 20).

Kınıfil hub reng olı

Aşka düşen deng olı

Pesend ele öziñden

Say bah nece reng olı (KHM, s. 536)

Karanfil güzel renk olur

Aşka düşen sersem olur

Beğen kendini

Say bak kaç renk olur

Bah nece il, neçe zaman besledi öznü böyüg etti. (KA, s. 23)

Bak kaç yıl, kaç zaman besledi kendisini büyük etti.

Bah neçe il geçer bir arıadın ettiği hıssaba göre... (KA, s. 84)

Bir kadının ettiği hesaba göre bak kaç yıl var...

Diğer örnekler: (KHM, s. 565), (KA, s. 23).

Ne ev gördüm ne ‘aba

Ne rast dedim ne saba

Gel de gir cehenneme

Ge bahım nisi baba? (ITT, s. 15)

Ne ev gördüm ne aba

Ne doğru dedim ne saba

Gel de gir cehenneme

Gel bakayım niçin baba?

4.3.3. Soru Anlamı Taşımayan Sorular

Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Irak Türkmen Türkçesinde de soru sözcüklerinin soru anlamı taşımadan kullanıldığı görülmektedir. Çalışmada bu tür kullanımlar üç bölümde değerlendirilmektedir. Soru anlamı taşımayan soruların birinci kısmında *salt soru sözcükleri* yer almaktadır. Ayrıca bu bölüm “şart cümlelerinde yer alan salt soru cümleleri” ve “şart cümleleri dışında yer alan salt soru cümleleri” olmak üzere iki ayrı alt başlık olarak da sınıflandırılmaktadır.

Soru sözcüklerinin soru anlamı dışında kullanılması, *sözlükselleşme* ile olabilir. Bu başlık da bu bölümün ikinci kısmını oluşturmaktadır.

Bölümün üçüncü kısmında ise sözlükselleşen soru sözcüklerinin *deyimselleşme* aşamasında olan örnekleri yer almaktadır.

4.3.3.1. Salt Soru Sözcükleri

Herhangi bir ekle veya sözcükle birleşmeden, anlam değiştirmeden kurulduğu cümlelerde yer alan soru sözcüklerine *salt soru sözcükleri* adı verilmiştir. Salt soru sözcükleri, “şart cümlelerinde yer alan salt soru sözcükleri” ve “şart cümleleri dışında yer alan salt soru sözcükleri” başlıkları altında iki grupta değerlendirilmiştir.

4.3.3.1.1. Şart Cümlelerinde Yer Alan Salt Soru Sözcükleri

Türkiye Türkçesinde “Ne istiyorsun?” cümlesi, doğrudan doğruya merakın giderilmesini amaçlayan, soru zamiriyle kurulan bir soru cümlesidir. Ancak “Ne istersen yaparım.” örneği, soru sormayan, genelleme içeren ve aslında diğer bazı dillerde de görülen, soru zamirlerinin bir belgisiz zamir gibi kullanılıp, soru anlamından uzak bir anlamda olduğunu gösteren bir örnektir (Oturakçı, 2012, s. 274). Türkiye Türkçesindeki bu durum, Irak Türkmen Türkçesinde de görülmektedir. Örneğin “Ne istisen?” cümlesi, doğrudan doğruya merakın giderilmesi amacıyla, soru zamiriyle kurulan bir soru cümlesiyken, “Ne istesev ederem” cümlesi, aslında “İstediğin her şeyi yaparım” anlamında kurulan, soru sormayan, genelleme içeren bir cümledir.

Bu kullanım Batı dillerinde de mevcuttur. Göksel & Kerslake bu tür örnekleri *evrensel şart cümleleri* (universal conditional clauses) başlığı altında değerlendirir (2005, s. 419).²

4.3.3.1.1.1. Genellemeli Şart Cümlelerini Sınıflandırma

Bu çalışmada genellemeli şart cümleleri; düz genellemeli şart cümleleri, ardıl zamirle / sıfatla kullanılan genellemeli şart cümleleri, benzeşimci genellemeli şart cümleleri, ödünleyici genellemeli şart cümleleri, şart eki olmadan kullanılan genellemeli şart cümleleri olmak üzere beş grupta değerlendirilmiştir (Göksel & Kerslake, 2005, s. 434).

4.3.3.1.1.1.1. Düz Genellemeli Şart Cümleleri

Türkiye Türkçesinde soru sözcüklü şart cümlesi, yan cümle özelliği göstererek eylemin tamamlanması için temel cümleye ihtiyaç duyar. Soru sözcüklü pek çok genellemeli şart cümlesi bu grup içinde değerlendirilir (Oturakçı, 2012, s. 276).

Bu tür yapılar Irak Türkmen Türkçesinde de karşımıza çıkmaktadır. Örneğin “*Nahsı kıızı istiyor?*” soru cümlesi, merakın giderilmesi amacıyla sorulan bir soru cümlesiyken “*Nahsı kıızı isterse alsın*” cümlesi, “*İstediği her kıızı alsın*” anlamında söylenen, aslında soru içermeyen bir cümledir. Soru sözcüğü içeren bu tür cümleler aslında soru sorma amacıyla kurulmayan cümlelerdir. Taranan metinlerde *hahsı* (2), *hara* (1), *harda* (5) *kim* (5), *nanca* (3), *ne* (20), *nece* (2) ve *neçe* (1) soru sözcüklerinin bazı kullanımları toplamda 39 örnek olmak üzere düz genellemeli şart cümleleri olarak kullanılmaktadır.

Şah dedi çağırın bir manga ekser verin, hahsı kıızı istirse top-tophana zoru assılar, (AK, s. 27)

Şah dedi çağırın bir manga asker verin, hangi kıızı isterse silah zoru ile alsınlar.

Get bah hahsı arvad korsa kolunda bezbend varsa cıhard o bezbendi... (KA, s. 96)

Git bak hangi kadının kolunda bilezik varsa çıkar o bileziği getir, şimdi ölür.

² Bu çalışmada “evrensel şart cümleleri” terimi yerine “genellemeli şart cümlesi” terimi kullanılmıştır.

Dedi “Vallahi madam beledi hara gedipse ille getirrem bacyızı.” (KA, s. 45)

“Vallahi mademki böyle kardeşiniz nereye gitmişse getiririm onu” dedi.

Ḳal ‘nin ḳulasıyam

Kalenin kulesiyim

Dibinde lalasıyam

Dibinde lalasıyım

Harda bir güzel görsem

Nerede bir güzel görsem

Men onun kölesiyem (KHM, s. 519)

Ben onun kölesiyim

Senem sensiz

Senem sensiz

Gezerem senem sensiz

Gezerim senem sensiz

Harda bir ğerip ğörev

Nerede bir garip görse

Bele bil menem sensiz (KHM, s. 386)

Böyle bil ki benim sensiz

Elinde dolı bada

Elinde dolu bada

Her zaman düşer yâda

Her zaman hatırlanır

Harda hoyrat çağırsav

Nerede hoyrat seslendirsen

Kerküğe geli sada (KHM, s. 494)

Kerkük’e gelir seda

Diğer örnekler: (KHM, s. 387), (KHM, s. 516).

Şatırlı’da medrese,

Şatırlı’da medrese

Milla girerdi derse

Molla girer derse

Bağçası, ğem dağıdı

Bahçesi, gam dağıtır

Kim ona bir ğün ğirse (ITT, s. 49)

Kim ona bir ğün ğirse

Ḳonşı, ḳonşıya baḥtı

Komşu, komşuya baktı

evleri yiḥen ḥaḥtı

Evleri yıkan halktır

Kim bilmezse ḳoy sorsun

Kim bilmezse bırak sorsun

Altun modêli ḳaḥtı (ITT, s. 81)

Altın modası kalktı

Kim gider munın seḥebin menimçi taparsa ne isterse verrem özne. (KA, s. 15)

Kim giderse bunun sahibini benim için bulursa, ne isterse veririm kendisine.

Diğer örnekler: (KHM, s. 360), (KHM, s. 546).

Ala dedi nanca istirsev lère verim sene... (KA, s. 17)

“Al ne kadar lira istersen vereyim sana...” dedi.

Ge nanca para istisen verim sene. (KA, s. 59)

Gel ne kadar para istiyorsan vereyim sana.

Dedi “Sen bugünnen bele nanca hayvan tutsay parçalasay, buğazınнан tut!” (KA, s. 40)

“Sen bugünden sonra ne kadar hayvan tutup parçalasan, boğazından tut!” dedi.

Herif: “Ne reng olsa al”

Herif: “Ne renk olsa al”

Canbaz: “Ne gün olsa gel”

Cambaz: “Ne gün olsa gel”

Aramızda fasl olduğ

Aramızda bölündük

Hâkim beg bes, bizi sal! (ITT, s. 25)

Hâkim bey yeter, bizi serbest bırak

“Kim gider munın sehebin benimçi taparsa ne isterse verrem özne.” (KA, s. 15)

Kim gider bunun sahibini benim için bulursa, ne isterse veririm kendisine.

Allah’tan ne gelirse hoştu (ITDA, s. 221)

Allah’tan ne gelirse hoştur.

Diğer örnekler: (ITT, s. 25), (ITT, s. 28), (KHM, s. 405), (ITT, s. 31), (ITDA, s. 155), (KA, s.15), (KA, s. 89), (KTB, s. 158), (KA, s. 19), (KHM, s. 300), (KTB, s. 171), (KHM, s. 365), (KA, s.15), (KA, s. 15), (KA, s. 66), (KA, s. 29), (KHM, s. 540).

Bağ bağçamız barlıdı

Bağ bahçemiz meyvelidir

Babam nenem varlıdı

Babam annem varlıklıdır

Bu devran nece dönse

Bu devran nasıl dönse

Zengin olan kârlıdı (ITT, s. 91)

Zengin olan kârlıdır

Allah hetiriçin, diyer; peğember hetiriçi, diyer, nece bilirsevüz... (KA, s. 10)

Allah hatırı için, der, peygamber hatırı için, der nasıl biliyorsanız (öyle yapın)...

Tülkü dèdi: “Eyyi, ne var!

Tilki “iyi, ne var!

Necce şahad dèsev”

Kaç şahit dersin” dedi

Tülkü gètti dağlara

Tilki gitti dağlara

Dere teppe gar kavar (ITT, s. 38)

Dere tepede hızla koşmaya

4.3.3.1.1.1.2. Ardıl Zamirle/Sıfatla Kullanılan Genellemeli Şart Cümleleri

Türkiye Türkçesinde şartlı yan cümle içinde yer alan soru sözcüğü, temel cümledeki zamirle pekiştirilerek kurulabilir. *Ardıl zamir* olarak adlandırdığımız zamir türü ile kurulmuş bu tür şart cümleleri, şartlı yan cümledeki soru sözcüğünün temel cümledeki zamire yaptığı gönderme ile kurulur. Ve soru sözcüğünün temel cümlede kullanılmayıp zamirle yinelenmesi sonucunda oluşur (Göksel & Kerslake, 2005, s. 477).

Irak Türkmen Türkçesinde de bu kullanıma rastlanmaktadır. Taranan metinlerde *harda* (5), *naşsı* (1) ve *ne* (3) soru sözcüklerinin ardıl zamirle/sıfatla kullanıldığı görülmektedir.

Harda kırıldıysa orda kalsın (ITDA, s. 117)

Nerede kırıldıysa orada kalsın. (bir işi bozup üstünden geçmek)

Bir demir ‘ağkaz al elye harda ‘ağkazıyın üçü yilindi, harda kılaşıyın dibi delindi meni orda tapasan (KA, s. 99)

Bir demir baston eline al nerede bastonunun ucu ezildiyse, nerede ayakkabının dibi delindiyse beni orada bulursun.

Bir demir ‘ağkaz al elye harda ‘ağkazıyın üçü yilindi, harda kılaşıyın dibi delindi meni orda tapasan (KA, s. 99)

Bir demir baston eline al nerede bastonunun ucu ezildiye, nerede ayakkabının dibi delindiyse beni orada bulursun.

Diğer örnekler: (ITDA, s. 117), (ITT, s. 30).

Çöl yerin ceyranıyam

Çöl yerinin ceylanıyım

Yar boyıv hayranıyam

Yar boyunun hayranıyım

nahsı yoldan gelipsen

Hangi yoldan gelmişsin

O yolın kurbanıyam (KHM, s. 481)

O yolun kurbanıyım

Ne doğrarsav aşıva **o** çıhar karşıva (ITDA, s. 247)

Ne doğrarsan aşına **o** çıkar karşına.

*Kazana **ne** koysav çimçeve o geli* (ITDA, s. 241)

Kazana **ne** bıraksan kepçene **o** gelir.

Ne ekersev **onu** biçesen (ITDA, s. 247)

Ne ekersen **onu** biçersin.

4.3.3.1.1.1.3. Benzeşimci Genellemeli Şart Cümleleri

Türkiye Türkçesinde yardımcı cümle içinde yer alan *nasıl* soru sözcüğü, ana cümledeki *öyle* sözcüğü ile pekiştirilebilir (Göksel & Kerslake, 2005, s. 435).

Irak Türkmen Türkçesinde de bu kullanıma rastlanmaktadır. Taranan metinlerde benzeşimci genellemeli üç şart cümlesi görülmüştür. 2'sinde yardımcı cümlede şart eki varken 1'sinde şart eki olmadan şart cümlesi kurulmuştur.

*Sen **nece** bilisen **bele** ele* (KA, s. 42)

Sen **nasıl** biliyorsan **öyle** yap.

***Nece** bilisen **bele** kes* (KA, s. 42)

Nasıl biliyorsan **öyle** kes.

Ey, dedi, parçalasın; siz nece aparsız men de bele aparram (KA, s. 25)

E, parçalasın, siz nasıl götürüyorsanız ben de öyle götürürüm.

4.3.3.1.1.4. Ödünleyici Genellemeli Şart Cümleleri

Genellemeli şart cümlesi, ödünleyicilik anlamı taşıyabilir. Soru sözcüklü bu tür genellemeli şart cümleleri *ödünleyici genellemeli şart* yapıları olarak adlandırılır (Göksel & Kerslake, 2005, s. 435). Türkiye Türkçesinde “SS + *fiilin şartlı birleşik çekimi* + *aynı fiilin emir çekimi*” olarak formülleştirilebilen yapıda, soru sözcüklü cümlenin yüklemi, şartlı birleşik çekim içinde kullanılır, daha sonra yüklem aynı kişi ulamıyla emir kipinde tekrardan çekimlenir, temel cümle kalıplaşma eğiliminde olan bu yapının sonrasında kullanılır (Oturakçı, 2012, s. 281). Bu kullanıma Irak Türkmen Türkçesinde de rastlanmaktadır. Taranan metinlerde *hara* (1), *kim* (1) ve *ne* (1) soru sözcükleri, ödünleyici genellemeli şart cümleleri içerisinde yer alarak toplamda üç örnekte görülmektedir.

Pencereden ataram

Pencereden atarım

Derdime derd kataram

Derdime dert katarım

Hara *düşerse düşsün*

Nereye *düşerse düşsün*

Onnan sora yataram (ITT, s. 43)

Ondan sonra yatarım

Hiç kimseden sen hürkme

Hiç kimseden sen korkma

Altun tiksev borküme

Altın diksen borküme

Kime *görükeşv görük*

Kime *görünürsen görün*

He bes mene görükme! (ITT, s. 34)

Sadece bana görünme!

Get herçle nedesen ele! (KA, s. 39)

Git harca ne yaparsan yap!

4.3.3.1.1.5. Şart Eki Olmadan Kurulan Genellemeli Şart Cümleleri

Türkiye Türkçesinde “*Nereye gidiyorsun?*” cümlesi, doğrudan doğruya merakın giderilmesini amaçlayan, soru zamiriyle kurulan bir soru cümlesi iken, “*Nereye gitsen gelirim.*” örneği soru sormayan, genelleme içeren bir şart cümlesidir (Oturakçı, 2012, 274). Irak Türkmen Türkçesinde de “*hara gèdisen?*” doğrudan doğruya bir soru cümlesi iken,

“hara gétsev gellem” cümlesi ise soru sormayan, Türkiye Türkçesindeki gibi genellemeli bir şart cümlesidir.

Irak Türkmen Türkçesinde taranan metinlerin bazı örneklerinde anlam açısından şart ifade eden genellemeli şart cümlelerinin şart eki olmadan kurulduğu görülmektedir. “her ne eder, kız eder” genellemeli şart cümlesi, aslında “her ne ederse kız eder” anlamını taşıyan bir genellemeli şart cümlesidir. Irak Türkmen Türkçesinde şart eki olmadan kurulan bu tür genellemeli şart cümleleri *hara* (1), *harda* (1), *kim* (5), *naşsı* (1), *nanca* (7), *ne* (14), *neçe* (1) soru sözcükleriyle kurulmuş ve toplamda 30 örnekte görülmüştür.

Hara *gettim balıĝ başı arpa ekmegi* (ITDA, s 117)

Nereye gittiysem balık başı arpa ekmeği. (ne kadar uğraştımsa da fena durumdan kurtulamadım)

Bir abam var ataram, harda gelmiş yataram. (ITDA, s. 55)

Bir abam var atarım, nerede olsa yatarım. (kendi basit yaşayışına razıyım, nasıl olursa idare ederim)

Şah göz tikmez gözüne

Kızı vèrdi özüne

Yanında vezir etti

Kim *yèrişi tozına* (ITT, s. 9)

Şah göz dikmez gözüne

Kızı verdi kendisine

Yanında vezir etti

Kim *yetiştirse tozuna*

Parayı perelesin

Yüz yerden yaralansın

Her kim meni hebs eder

El üzü kerelensin (ITT, s. 89)

Parayı dizensin

Yüz yerden yaralansın

Her kim beni tutuklarsa

Eli yüzü karalansın

Göz yuvası

Sürmedi göz yuvası

Her kim yuva dağıdı

Dağıssın öz yuvası (KHM, s. 339)

Göz yuvası

Sürmedi göz yuvası

Her kim yuva dağıtırsa

Dağılsın kendi yuvası

Diğer örnekler: (KHM, s. 348), (ITT, s. 84).

Nahsı eşeğe mindiñ osurğan çıñtı (ITDA, s. 154)

Hangi eşeğe bindiysek hep osurdu. (hiçbir zaman talihimiz düz gelmedi)

Gèdirem yolım dağdı

Gör ne hëyvalı bağdı

Gèçmerem öz yarımnan

Her nanca canım sağdı (KHM, s. 502)

Gidiyorum yolum dağdır

Gör ne ayvalı bağdır

Geçemem kendi yârimden

Her ne kadar canlıysam

Gözim işler

Kababa közim işler

Beklerem yar yolını

Her nanca gözüm işler (KHM, s. 338)

Gözüm işler

Kebaba közüm işler

Beklerim yar yolunu

Her ne kadar sağlamsam

Nanca koyun var bir üçü var bir üçü yohtu (KA, s. 88)

Ne kadar koyun varsa bir ucu var bir ucu yoktur.

Diğer örnekler: (ITT, s. 56), (KA, s. 25), (KA, s. 12), (KA, s. 90).

Ev sipiri toz eder

Kaş altınnan göz eder

Fakir oğlan neynesin

Her ne eder kız eder (KHM, s. 499)

Ev süpürür toz eder

Kaş altından göz eder

Fakir oğlan neylesin

Her ne ederse kız eder

Dediler “Arhadaşlar konuşun di! başuvuzdan geçen, ne görüpsüz, neyvüz var, ne bilisiz, ma ‘lumativuz neye var?” (KA, s. 56)

“Arkadaşlar hadi konuşun! Aklınızdan geçenleri söyleyin, ne gördüyseniz, ne biliyorsanız, malumatınız (bilgileriniz) neye varsa söyleyin?” dediler.

Dediler “Arhadaşlar konuşun di! başuvuzdan geçen, ne görüpsüz, neyvüz var, ne bilisiz, ma lumatvuz neye var?” (KA, s. 56)

“Arkadaşlar hadi konuşun! Aklınızdan geçenleri söyleyin, ne gördüyseniz, ne biliyorsanız, malumatınız (bilgileriniz) neye varsa söyleyin?” dediler.

Diğer örnekler: (KA, s. 42), (KA, s. 89), (KA, s. 55), (KA, s. 55), (KA, s. 36), (KA, s. 99), (AK, s. 30), (KA, s. 32), (AK, s. 24), (KA, s. 56), (KA, s. 56).

Necce yük odun allığ... ancağ bir yük odun aparabillig (KA, s. 87)

Kaç kilo odun alırsak... ancak bir yük odun götürebiliriz.

4.3.3.1.2. Şart Cümleleri Dışında Yer Alan Salt Soru Sözcükleri

Bu bölümde, soru anlamından uzak ve şartsız kurulan soru cümlelerine “şart cümleleri dışında yer alan salt soru sözcükleri” adı verilmiştir. Bir başka ifadeyle, bu bölümde, şart cümleleri içinde yer almayan, aynı zamanda soru anlamı taşımayan, salt soru sözcükleri yer alır. Örneğin “Ne güzel bir kız” cümlesindeki *ne* soru sözcüğü, salt soru sözcüğü olarak kullanılan ve “çok güzel bir kız” anlamıyla, asıl anlamından uzak bir soru sözcüğüdür. Soru anlamı taşımayan soru sözcükleri, bu başlık altında değerlendirilmiştir. Bu kullanım Irak Türkmen Türkçesinde de mevcuttur. Taranan metinlerde, *nanca*, *ne* ve *nece* soru sözcükleri, herhangi bir sözcikle birleşmeden, soru anlamından uzak kullanımlarıyla yer alırlar.

Nanca soru sözcüğü, soru anlamından uzak “çok, pek çok” anlamında kullanılmış ve taranan metinlerde toplamda beş örnekte görülmüştür.

Dedi “Sen munın sehebini taptır ki, bir tel saç munca güzel olunca munın sehebi indi nanca güzeldi!” (KA, s. 15)

“Sen bunun sahibini bul ki bir tel saç bu kadar güzelse, bunun sahibi ne kadar güzeldir!” dedi.

Ah dedi, bu bir tek tel saç munca güzeldi, göresen sehebi nanca güzeldi! (KA, s. 15)

“Ah, bu bir tek tel saç bu kadar güzelse acaba sahibi ne kadar güzeldir?” dedi.

Sakı badav boş oldu

Saki baden boşaldı

İçenler sarhoş oldu

İçenler sarhoş oldu

Gem nanca utanmazdı

Gam ne kadar utanmazdır

Bir de mene eş oldu (KHM, s. 588)

Bir de bana eş oldu

Diğer örnekler: (ITT, s. 18), (KA, s. 11).

Irak Türkmen Türkçesinde *ne* soru sözcüğü, isimlerden önce yer alarak “çokluk” anlamında kullanılır. Taranan metinlerde 24 örnekte bu soru sözcüğüne rastlanmıştır.

Aman Allah'ım aman

Aman Allah'ım aman

Aman, arvad ne yaman!

Aman, kadın ne yaman!

Gece gündüz ezildim

Gece gündüz ezildim

Uzun müddet bir zaman (ITT, s. 37)

Uzun müddet bir zaman

Oynadıvı uttıvı meni

Oynadın yendin beni

Oyunda tuttu vı meni

Oyunda tuttun beni

Uydıvı eller sözine

Oynadın eller sözüne

Ne tız unıttıvı meni (KHM, s. 554)

Ne çabuk unuttun beni

Bilbil ne şirin kuştı

Bülbül ne tatlı kuştur

Hiç gülmez üzi turştı

Hiç gülmez yüzü ekşidir

Bir ölüm bir ayrılığ

Bir ölüm bir ayrılık

Her kisi zulüm işti (KHM, s. 468)

Her ikisi iş de zulümdür

Diğer örnekler: (ITT, s. 42), (ITT, s. 96), (KHM, s. 467), (KHM, s. 467), (KHM, s. 387), (KHM, s. 360), (KHM, s. 371), (KHM, s. 371), (KHM, s. 481), (KHM, s. 488), (KHM, s. 495), (KHM, s. 504), (KHM, s. 510), (KHM, s. 520), (KHM, s. 521), (KHM, s. 526), (KHM, s. 526), (ITT, s. 5), (ITT, s. 5), (ITT, s. 5), (KHM, s. 494).

Nece soru sözcüğü, Irak Türkmen Türkçesinde “ne kadar çok” anlamıyla sorudan uzak kullanımıyla da karşımıza çıkmaktadır. Taranan metinlerde üç örnekte görülmüştür.

Yaz, güz biter kış olı
Bir nece yağış olı
Bunun tükü yeheni
Bah nece bir iş olı (ITT, s. 20)

Yaz, güz biter kış olur
Bir nasıl yağmur olur
Bunun tüyü yıkanır
Bak nasıl bir iş olur

Ehmed arvadı aldı
Nece bir kefe daldı
Arvad döndü tavusa
Hatta bir, ki gün kaldı (ITT, s. 36)

Ahmet evlendi
Nasıl bir sevince daldı
Kadın döndü tavusa
Hatta bir iki gün kaldı

Bin altun cêbe koydı
Ne şenlig, nece toydı
Girdi şehir girişi,
Köyli girişin soydı (ITT, s. 42)

Bin altın cebe koydu
Ne şenlik, nasıl düğündür
Giydi şehir giyişini
Köylü giyişini çıkardı

Irak Türkmen Türkçesinde *nece* soru sözcüğüyle *vakit*, *yıl*, *ay*, *gün* gibi zaman kavramları kullanılarak oluşturulan yapı “bir hayli, epey zamandır” anlamına gelmektedir. “Soru Sözcüğü + Zaman Kavramı” biçiminde formülleştirilen yapı, “Soru Sözcüğü + Zaman Kavramı + +DI / +DU” biçiminde, bildirme ekinin eklenmesiyle de kurulabilir. Taranan metinlerde bu tür yapılar 12 örnekte görülmektedir.

Yolçı diyer bu yemeğ
Bir tas yoğurd üç ekmeg
Nece vahıt, neççe gün
Kalı mısafır dèmeğ (ITT, s. 40)

Yolcu der bu yemek
Bir tas yoğurt üç ekmek
Kaç vakittir, kaç gün
Kalır misafır demek

Koy gessin bir görüşeğ
Onuydan bir soruşağ
Nece gündü sormıyb
Küsmüşiydim barışağ (ITT, s. 16)

Bırak gelsin bir görüşelim
Onunla bir soruşalım
Kaç gündür sormamış
Küsmüşüm barışalım

Dediler “İşte patşahın bitek kızı var delli olup budı neççe aydı öz özün parçalırı; bir yerde çarı yohtu” (KA, s. 25)

“İşte padişahın bir tek kızı var deli olmuş bu kaç aydır kendisini dövüp parçalıyor, hiçbir yerde çaresi yok” dediler.

Diğer örnekler: (ITT, s. 40), (AK, s. 38), (KA, s. 31), (KA, s. 32), (KA, s. 32), (KA, s. 32), (KA, s. 56), (KA, s. 85), (KA, s. 91).

4.3.3.2. Soru Sözcüklerinde Sözlükselleşme

Adını hatırlayamadığımız nesneler için “şey, falan, filan” gibi sözcükler kullanılarak veya uydurularak anlık oluşturulan sözcükler türetilir ve bu türetilen sözcükler o ortamda kalır. Anlık oluşturulan sözcükler bir dilin söz varlığındaki asıl kaynağıdır. Bu oluşumlar başka bir ortamda ve başkaları tarafından kullanılırsa, bu oluşum artık yaygınlaşmış ve tutunmaya başlamış demektir. Sözlükselleşme, yeni bir sözcüğün dilde belirli bir sözlüksel içerikle, belirli bir çapta yaygınlaşması, tutunması olarak tanımlanır (Uzun, 2006, s. 89).

Dilde hatırlanmayan sözcükler / yapılar ya da belirli bir adı olmayan nesne veya duygular için geçici sözcükler üretilebilir. Anlık oluşum olarak ortaya çıkan bu yapılar, yalnızca türetildiği ortamda yaşayabildiği gibi, başka kullanıcılarca da tekrarlandığında, belirli bir sıklığa ulaşarak anlık oluşum olmaktan çıkar (Uzun, 2006, s. 89). Böylelikle, kullanımı yaygınlaşan sözcük ya da ifade tutunur ve bir süre sonra sözlükte yer alarak kullanımının kabul gördüğünü kanıtlar.

Yeni bir sözcük ya da ifadenin oluşum aşaması olarak düşünebileceğimiz bu süreç, anlık oluşum ile başlar, sözlükselleşme ile devam eder. Sözlükselleşmenin bir ileri aşaması ise deyimleşmedir ve bu sürecin son halkasını oluşturur. Kimi kullanımlar, yalnızca sözlükselleşme aşamasında kalır, kimi kullanımlar ise deyimleşmeye kadar gider (Oturakçı, 2012, s. 293).

Türkiye Türkçesinde *kim* soru sözcüğü ek fiilin şartıyla kullanıldığında, zaman içinde görev, biçim ve anlam değişimi yaşamış ve sözlükselleşmiştir. Bir başka ifadeyle *kimse* sözcüğü, *kim* ile *erse*’nin birleşmesi sonucu oluşmuştur. *Kimse* sözcüğü “kişi”

anlamıyla kullanılarak olumlu cümleler içinde yer alır. Irak Türkmen Türkçesinde de *kimse* sözcüğü aynı anlamdadır. Taranan metinlerde 12 örnekte *kimse* kullanımına rastlanmıştır.

Dedi “Tavuzlardan daha kimse kalıp yazda?” (KA, s. 46)

“Tavus kuşlarından başka daha kimse kaldı mı dışarıda?” dedi.

Durun kimse kimseye degip dolaşmasın. Buyuguvüz haşsıdı? (KA, s. 20)

Durun, kimse kimseye değip dolaşmasın. Büyüğünüz hangisidir?

Durun kimse kimseye degip dolaşmasın. Buyuguvüz haşsıdı? (KA, s. 20)

Durun, kimse kimseye değip dolaşmasın. Büyüğünüz hangisidir?

Diğer örnekler: (AK, s. 25), (KA, s. 52), (ITT, s. 66), (ITT, s. 34), (KHM, s. 361), (KHM, s.361), (KA, s. 90), (KA, s. 65), (KA, s. 88).

Ek fiilin şartıyla kurulan diğer soru sözcüğü ise, *neyse* < *ne+erse* sözcüğüdür. *Neyse*, Türkiye Türkçesinde soru anlamı dışında birden fazla anlam taşımaktadır. *Neyse*, aslında istenmediği hâlde gerçekleşen bir şey için “önemi yok, olan oldu” anlamını taşımaktadır. *Neyse*’nin bir diğer anlamı ise, olumsuz bir şeyin gerçekleşmesi önlendiğinde “çok şükür, bereket versin” anlamıdır. Bunun yanında bir diğer anlamı ise, konuşma çok fazla uzadığında, “konuyu kapatalım uzatmayalım” anlamıdır (Gökdayı, 2015, s. 252). Irak Türkmen Türkçesinde de *neyse* bu anlamlarıyla mevcuttur ve taranan metinlerde beş örnekte *neyse*’ye rastlanmaktadır.

Neyse. Ayı netti özüyçün yedi toh oldu. (KA, s. 89)

Neyse. Ayı netti kendisi için, yedi doydı.

Neyse ayı gene geldi (KA, s. 90)

Neyse ayı yine geldi.

Bah bizim işimiz hardan hara geldi! Neyse. (KA, s. 91)

Bak bizim işimiz nereden nereye geldi! *Neyse.*

Diğer örnekler: (KA, s.91), (KA, s. 89).

4.3.3.3. Soru Sözcüklerinde Deyimselleşme

Sözlükselleşmenin bir sonraki aşaması olarak da değerlendirebileceğimiz *deyimselleşme*, iki ya da daha fazla sayıdaki sözcüğün / yapının bir araya gelerek *anlık oluşum* olmaktan çıkıp *sözlükselleşmesi* ve sözlükselleşen yapının yeni bir anlam kazanması sürecidir (Bussmann, 1996, s. 681). Deyimselleşen yapı, birleşen yapıların birleşme sonucu kazandığı yeni ve tek anlam üzerine kuruludur (Oturakçı, 2012, s. 302).

Deyimselleşme, var olan sözlüksel yapılara ya da söz öbeklerine mecazi anlamlar yüklenmesi veya bunların var olan anlamlarını yitirmesi durumudur. Örneğin *göze batmak* deymi, artık kendisini oluşturan unsurlardan anlamı çıkarılamayacak derecede anlamsal farklılık göstermiş, bir bakıma soyut anlam ifade ederek, dil içi nedensizliğe uğramıştır. Esasında deyimleşmeler sözdizimsel anlık oluşumlardır, ancak burada, alıcının ifadeyi algılayabilmesi esastır, çünkü deyim gösterdiği kavram veya durum zihinde kodlanmış ve tahmin edilebilir durumda değildir. Dolayısıyla bu yapılar alıcı için ilk duyulduğunda anlaşılabilir durumdadır. Anlaşılabilir olmaları için yapılarının ve bütün hâlinde anlamlarının zihinde kodlanmış olması gerekir (Sarı, 2015, s. 97).

Bu kodlanmış sözcükler, Gökdayı'ya göre *kalıplaşmış dil birimleri*'dir. Kalıplaşmış dil birimleri belirli bir biçimde akılda yer kaplayan, yeri geldiğinde aynı yapıyı değiştirmeden hatırlanıp kullanılan sözlerdir. Gerekliyse bazı ekleme veya çıkarma yapılsa da tek bir sözcükten, ardışık veya aralı sözcükler içeren sözcük öbeği veya cümleden oluşabilen, söylenmesi toplumca benimsenmiş ve kullanımı belirli bir sıklığa ulaşmış kalıp sözlerdir (2015, s. 71).

Irak Türkmen Türkçesindeki soru anlamı taşımayan soru sözcüğüyle deyimleşen sözler, *kalıplaşmış dil birimleri* olarak değerlendirilmiştir.

Kalıp sözler, bir toplumun bireyleri arasında belirli iletişim durumlarında geleneksel olarak kullanılan, duyguları, düşünceleri ve dilekleri açığa vuran, en az iki sözcükten oluşan, tek bir kavramı mecazsız olarak karşılayan, küçük değişiklikler dışında biçim olarak hep aynı kalan, kalıplaşmış sözcük dizeleridir (Gökdayı, 2015, s. 69).

Irak Türkmen Türkçesinde, *harda...harda* (2), *hardan hara* (2), *kim* (3), *ne* (20), *nece* (2) “*Bilmem + Soru Sözcüğü*” (35) soru sözcükleri deyimleşerek kalıplaşan soru sözcükleri olarak tespit edilmiştir.

Dedi: arvad koy bizi

Kadın! bırak bizi

Qırınsın şeytan dizi

Şeytanın bacağı kırılsın

Biz harda, altın harda?

Biz nerede, altın nerede?

Rehmetlinin öz kızı (ITT, s. 78)

Merhumun kendi kızı” dedi

Dedi “Kerküg harda Musil harda gelmişem ciger almağa!” (KA, s. 55)

“Kerkük nerede Musul nerede, (yolun uzunluğunu ifade etmektedir) buraya kadar ciğer almaya gelmişim!” dedi.

Böyüg kız dedi “Bacılarım biz hardan hara olaştıg” (KA, s. 88)

Büyük kız, “Bacılarım biz nereden nereye yetiştik” dedi.

Bizim işimiz hardan hara geldi! (KA, s. 91)

Bizim işimiz nereden nereye geldi!

Yere attım

Yere attım

Her anda bir verici

Her anda bir verici

Allah belasını vere

Allah belasını vere

Kim bilir bu verici (KTB, s. 174)

Kim bilir bu verici

Qızım kaç kazan coştı

Kızım koş kazan coştı

Qız bahtı kazan boştı

Kız baktı kazan boştur

Bu çamur baş kişinin

Bu talihsiz kişinin

Kim bili gevli hoştı? (ITT, s. 87)

Gönlünün hoş olmadığını kim bilir

Qahraman’ın koyunu

Kahramanın koyunu

Kim bili bu oyunu

Kim bilir bu oyunu

Qahraman koyun alı

Kahraman koyun alır

Çopan tutar toyunu (ITT, s. 29)

Çoban düğün yapar

Ne de olsa (ITDA, s. 155)

Ne de olsa (bununla beraber, yine de)

Ne münasebet (ITDA, s. 155)

Ne münasebet. (öyle şey mi olur, ilgisi yok)

“*Ğeribem, kimsem yohtu, kimseni tanımıram,...*” bu oğlanı bele etti ne bilim! (KA, s. 15)

“*Garibim, kimsem yok, kimseyi tanımıyorum,...*” Bu oğlanı böyle yaptı (canından bezdirdi, bıktırdı) ne bileyim!

Diğer örnekler: (KA, s. 92), (ITDA, s. 155), (ITDA, s. 155), (KA, s. 60), (ITT, s. 18), (ITDA, s. 158), (ITDA, s. 155), (ITDA, s. 155), (KA, s. 30), (KA, s. 30), (KA, s. 17), (KA, s. 17), (KA, s. 19), (KA, s. 10), (KA, s. 15), (KA, s. 60), (KHM, s. 553).

Nece olu! Menim adaşlımı aldı. (KA, s. 11)

Nasıl olur! Benim nişanlımı aldı.

Kızım Atakaya olmaz varasan nece olu! (KA, s. 98)

Kızım Ataka ile evlenemezsin nasıl olur!

Dedi nece olı kaşımı yuhıdan, bilmirem nédim (AK, s. 38)

Nasıl olur da uyanamaz, bilmiyorum neyleyeyim.

Hiç bilmem hara gèdim

Haram var hara gèdim

Bı derdi hudam vèrib

Darmana hara gèdim (KHM, s. 513)

Hiç bilmem nereye gideyim

Nerem var nereye gideyim

Bu derdi Huda'm vermiş

Dermana nereye gideyim

Meni vırdı bir daştan

Beni vurdu bir taş ile

Didem dolıptı yaştan
Bilmirem hara gèdim
Men bı beleli baştan (KHM, s. 546)

Gözüm dolmuş yaş ile
Bilmiyorum nereye gideyim
 Ben bu belalı baştan

O yarım yaralıdı
Hiç bilmem haralıdı
O yarın bir öpüşü
Bir Gürcinin kanıdı (KHM, s. 554)

O yârim yaralıdır
 Hiç bilmem nerelidir
 O yârin bir öpücüğü
 Bir Gürcü'nün kanıdır

Tut ağacı bardadı
Bilmem yarım hardadı
Gèdim yarımı sorım
Gelmiyib bahardadı (KHM, s. 570)

Dut ağacı ürün verir
Bilmem yârim nerededir
 Gidip yârimi sorayım
 Gelmeyen bahardadır

Dedi “Valla bilmem sebbehten çıtıptı evden bilmem hayza gedip!” (KA, s. 72)
 “Valla bilmiyorum sabahtan beri evden çıktı bilmem nereye gitti” dedi.

Bilmem kime dad èdim
Gemli gevlim şad èdim
Yarım da üz çevirdi
Men kime fıryad èdim (KHM, s. 468)

Bilmem kime şikâyet edeyim
 Gamlı gönlümü şad edeyim
 Yârim de yüz çevirdi
 Ben kime feryat edeyim

Ne emin ne miskinsen
Nenev ölüp diskin sen
Gög girip gileylişen
Bilmem kimnen küskünsen? (ITT, s. 5)

Ne emin ne miskinsin
 Annen ölmüş ödün koptu
 Mavi giyip sitem ediyorsun
Bilmem kimle küskünsün?

Bilmem kimnen razısan
Men seni tanımıram
Naşsı gölin kazısan
Odı kabriv ögivde

Bilmem kimden razısın
 Ben seni tanımıyorum
 Hangi gölün kadısısın
 O önündeki mezar senin

Sen haranı kazısan (KHM, s. 528)

Sen nereyi kazıyorsun

İmam sene

İmam sana

Dal verdim imam sene

Dal verdim imam sana

Bilmem nahsı dindesen

Bilmem hangi dindensin

Getirim iman sene (KHM, s. 348)

Getireyim iman sana

Sukakta bilmem ne var

Sokakta bilmem ne var

Sen insansan ya davar?

Sen insan mısın ya davar?

Koşlısan siyan arhtı

Kokluyorsun pis ırmaktır

Olupsan bir cenevar (ITT, s. 86)

Olmuşsun bir canavar

Ağu gülünde sem var

Ağu gülünde zehir var

Bilmem gevlivde ne var

Bilmem gönlünde ne var

Dostum eyyi bilisen

Dostum iyi biliyorsun

Menim dünyede nem var (KHM, s. 430)

Benim dünyada neyim var

Neneni kaçışarladılar endirdile kıızı aldıla öptüler bilmem nettile... (KA, s. 94)

Anneyi karşıladılar indirdiler, kıızı aldılar öptüler, bilmem ne yaptılar...

Diğer örnekler: (ITT, s. 64), (KHM, s. 490), (KA, s. 94), (KA, s. 21), (AK, s. 38), (AK, s. 38), (KHM, s. 468), (KHM, s. 468), (ITT, s. 73), (KHM, s. 404), (ITT, s. 15), (ITT, s. 15), (ITT, s. 82), (ITT, s. 9), (KA, s. 62).

Karşı dağlar dumandı

Karşı dağlar dumandır

Bağ halım ne yamandı

Bak halim ne yamandır

Dos dostı yaralrı

Dost dostu yaralar

Bilmem nece zamandı (KHM, s. 586)

Bilmem nasıl zamandır

Oda yandım

Oda yandım

Ataşsız oda yandım

Ataşsız oda yandım

Bı derde kimse dözmez

Bilmem nece dayandım (KHM, s. 374)

Bu derde kimse dayanmaz

Bilmem nasıl dayandım

Arvad bilmem nece etti bezbendi kolunnan aştı arvad bağda öldü. (KA, s. 96)

Kadın bilmem nasıl yaptı da bileziği kolundan açtı, kadın bağda öldü.

Diğer örnekler: (KA, s. 99), (KHM, s. 576), (KHM, s. 462)

Bilmem nece kattı gâvur kıralının evi. (KA, s. 16)

Bilmem kaç kattır gâvur kralın evi.

Bu diyarda beslendiv

Dal üstünde seslendiv

Boyunbağuv keredi

Bilmem neden yaslanduv (ITT, s. 5)

Bu diyarda büyüdün

Dal üstünde seslendin

Kolyen siyahtır

Bilmem neden kederlendin

BÖLÜM V

SONUÇ

Bu çalışmada Irak Türkmen Türkçesindeki soru işaretleyicileri yapısal ve anlamsal boyutlarıyla ele alınmış, soru sorma eyleminde hangi göstergelerin kullanıldığı, hangi cümlelerin kurulduğu ve yapıların ne sıklıkla ve hangi anlamlarda kullanıldığı tespit edilmiştir.

Irak Türkmen Türkçesi ile yazılmış “hoyrat”, “masal”, “atasözü ve deyim”, “bilmece (tapmaca)”, “halk hikâyesi” ve “halk şiiri” türlerindeki eserler taranarak bu çalışmanın malzemesi oluşturulmuştur.

Çalışmanın dördüncü ve ana bölümü Bulgular’da Irak Türkmen Türkçesindeki sorular, soru işaretleyicileri, sözdizimi ve anlam bakımından değerlendirilmiştir. Bu bölümün birinci kısmını oluşturan “Soru İşaretleyicileri” bölümünde 1418 soru işaretleyicisinin yer aldığı cümle tespit edilmiştir. Bu soru cümlelerinin 774’ü soru zamiriyle, 199’u soru sıfatıyla, 289’u soru zarfıyla, 147’si ezgi sorusuyla ve 9’u ise soru cümlesi kurmaya yardımcı bir sözcük olan *’acebe* ve *hamı* ile oluşturulmuştur.

Tablo 1’de görüldüğü üzere, taranan eserler arasında en çok soru işaretleyicisinin elde edildiği eser “Kerkük Hoyratları ve Manileri”dir. Tespit edilen soru işaretleyicilerinin çoğu hoyrat ve mani türünde olmasının sebebi ise Irak Türkmen Türkçesi yazı dilinde hoyrat ve manilerin diğer türlere göre daha fazla yer almasıdır. En az soru işaretleyicisi ise bilmece türünde görülmüştür. Soru işaretleyicilerinin eserlere göre dağılımı ayrıntılı bir şekilde aşağıda görülmektedir:

Tablo 1

Soru İşaretleyicilerinin Taranan Eserlere Göre Dağılımı

Taranan Eserler	Soru Zamiri	Soru Sıfatı	Soru Zarfı	Toplam
AK	33	4	9	46
ITDA	48	13	4	65
ITT	106	48	38	192
KA	270	43	124	437
KHM	296	82	110	488
KTB	21	9	4	34
Toplam	774	199	289	1262

Soru zamiri olarak tespit edilen soru sözcüklerinin kullanım sayıları şöyledir: *haşsı* 1, *hanı* 26, *hara* 27, *harda* 38, *hardan* 19, *hayza* 3, *kim* 165, *ne* 482, *neçe* 3, *nerede* 1 ve *niye* 9. Bu soru sözcüklerinin hangi eserde ne kadar görüldüğü ise Tablo 2’de gösterilmiştir. Buna göre zamirler 296 örnekle en çok “Kerkük Hoyratları ve Manileri” adlı eserde görülmüştür. Soru zamirleri 21 örnekle en az bilmece türünde tespit edilmiştir.

Tablo 2

Soru Zamirlerinin Taranan Eserlere Göre Dağılımı

No	Soru Zamiri	AK	ITDA	ITT	KA	KHM	KTB	Toplam
1	haşsı	–	–	–	1	–	–	1
2	hanı	2	1	3	7	13	–	26
3	hara	2	2	4	8	11	–	27
4	harda	–	3	8	15	12	–	38
5	hardan	1	3	4	10	1	–	19
6	hayza	–	–	–	3	–	–	3
7	kim	3	9	30	26	96	1	165
8	ne	25	30	56	188	163	20	482
9	neçe	–	–	–	3	–	–	3
10	nerede	–	–	1	–	–	–	1
11	niye	–	–	–	9	–	–	9
Toplam		33	48	106	270	296	21	774

Soru sıfatlarının kullanım sayısı ise şöyledir: *haşsı* 2, *naşsı* 11, *nanca* 9, *ne* 115, *nece* 33 ve *neçe* 29. Bu soru sözcüklerinin eserlere göre kullanım oranları ise Tablo 3’te görüldüğü üzere en çok “Kerkük Hoyratları ve Manileri” eserinde görülmüştür. Soru sıfatlarının en az görüldüğü eser ise “Arzı Kamber Matalı”dır.

Tablo 3

Soru Sıfatlarının Taranan Eserlere Göre Dağılımı

No	Soru Sıfatı	AK	ITDA	ITT	KA	KHM	KTB	Toplam
1	haşsı	1	–	–	1	–	–	2
2	naşsı	–	2	–	–	9	–	11
3	nanca	–	–	1	8	–	–	9
4	ne	1	11	27	16	51	9	115
5	nece	1	–	12	5	15	–	33
6	neçe	1	–	7	12	9	–	29
Toplam		4	13	47	42	84	9	199

Soru zarfı olarak kullanılan sözcüklerin sayısı ise şöyledir: *nanca* 11, *ne* 39, *nece* 138, *neçe* 4, *neden* 23, *neçil/neyçi* 10, *nişi/nişin* 57 ve *yavı/yavü* 7. Soru zarflarının taranan eserlere göre dağılımına bakıldığında ise söz konusu sözcük türünün en az kullanıldığı eserlerin deyim, atasözü ve bilmece; en çok kullanıldığı eserlerin ise masal türünde olduğu görülmüştür.

Tablo 4

Soru Zarflarının Taranan Eserlere Göre Dağılımı

No	Soru Zarfı	AK	ITDA	ITT	KA	KHM	KTB	Toplam
1	nanca	–	–	2	6	3	–	11
2	ne	–	2	4	15	18	–	39
3	nece	6	1	22	58	51	–	138
4	neçe	1	–	2	–	1	–	4
5	neden	–	1	1	1	16	4	23
6	neçi/neyçi	–	–	1	7	2	–	10
7	nişi/nişin	2	–	6	30	19	–	57
8	yavı/yavü	–	–	–	7	–	–	7
Toplam		9	4	38	124	110	4	289

Yukarıdaki Tablo 2, 3 ve 4'ten elde edilen sonuçları ise şöyle yorumlayabiliriz: *haşsı* soru sözcüğü soru zamiri olarak 1 örnekte görülürken soru sıfatı olarak 2 örnekte görülmüştür. *Hanı, hara, harda, hardan, hayza, kim, neredede ve niye* soru sözcükleri ise sadece soru zamiri olarak kullanılmıştır. *Ne* ve *neçe* soru sözcükleri ise soru zamiri, soru sıfatı ve soru zarfı olarak cümlelerde görülmüştür. *Ne* soru sözcüğü, soru zamiri olarak 482 örnekte, soru sıfatı olarak 115 örnekte ve soru zarfı olarak 39 örnekte görülmüştür. *Neçe* soru sözcüğü ise soru zamiri olarak 3, soru sıfatı olarak 29 ve soru zarfı olarak 4 örnekte görülmüştür. *Nece* ve *nanca* soru sözcüklerinin sadece soru sıfatı ve soru zarfı olarak kullandıkları görülmüştür. *Nece* soru sözcüğü soru sıfatı olarak 33 örnekte, soru zarfı olarak ise 138 örnekte tespit edilirken *nanca* soru sözcüğünün soru sıfatı olarak 9 ve soru zarfı olarak 11 örnekte tespit edilmiştir. *Naşsı* soru sözcüğü ise sadece soru sıfatı olarak kullanılmış ve 11 örnekte görülmüştür. *Neden, neçilneyçi, nişilnişin ve yavı/yavı* soru sözcükleri de sadece soru zarfı olarak kullanılmıştır. Buna göre taranan eserlerde en sık kullanılan soru sözcüklerini şöyle gösterebiliriz:

- “Arzu Kamber Matalı”nda en çok *ne* soru sözcüğü tespit edilmiş ve 26 örnekte görülmüştür.
- “Irak Türklerinde Deyimler ve Atasözleri”nde en çok *ne* soru sözcüğü tespit edilmiş ve 43 örneğine rastlanmıştır.
- “Irak Türkmen Türkçesi”nde en çok *ne* soru sözcüğü tespit edilmiş ve 87 örnekte geçmiştir.
- “Kerkük Ağzı”nda en çok *ne* soru sözcüğü tespit edilmiş ve 219 örnekte görülmüştür.
- “Kerkük Hoyratları ve Manileri”nde en çok *ne* soru sözcüğü görülmüş ve 232 örnekte tespit edilmiştir.
- “Kerkük Türklerinde Bilmece”de ise en çok *ne* soru sözcüğüne rastlanmıştır ve 29 örnekte tespit edilmiştir.

Ezgi soruları toplamda 147 örnekte tespit edilmiş olup elde edilen örnekler iki sınıfa ayrılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre *I. tip ezgi* sorusunda 18 ve *II. tip ezgi* sorusunda 129 örnek yer almıştır. Irak Türkmen Türkçesinde soru ekinin görülmemesi sebebiyle II. tip ezgi sorusunun I. tip ezgi sorusuna kıyasla daha fazla olduğunu görmekteyiz. I. tip ezgi

sorusu olarak adlandırdığımız ezgi sorusu, Türkiye Türkçesindeki gibi ezgi yoluyla sorulan sorulardır. II. tip ezgi sorusu olarak adlandırdığımız ezgi sorusu ise Türkiye Türkçesinde mI/mU ekiyle kurulan cümlelerine karşılık gelir. Tablo 5’te ezgi sorularının taranan eserlere göre ayrıntılı bir şekilde dağılımı yapılmıştır.

Tablo 5

Ezgi Sorularının Taranan Eserlere Göre Dağılımı

Taranan Eserler	I. Tip Ezgi Sorusu	II. Tip Ezgi Sorusu	Toplam
AK	4	9	13
ITDA	–	4	4
ITT	7	22	29
KA	6	91	97
KHM	1	3	4
KTB	–	–	–
Toplam	18	129	147

Yardımcı sözcük olarak tespit ettiğimiz *’acebe* ve *hanı* sözcükleri ise *’acebe* sözcüğünün 3’ü “Irak Türkmen Türkçesi”nde ve 4’ü “Kerkür Ağzı”nda görülmüştür. *Hanı* sözcüğü ise “Kerkük Ağzı”nda 2 örnekte görülmüştür.

Soru sözcükleri sözdizimi bakımından, cümle ögelerinde soru sözcüğü ile söz öbeklerinde soru sözcüğü olmak üzere iki sınıfta incelenmiştir. Cümle ögelerinde soru sözcüğü bölümü; yüklemde (yüklem olan ve yüklemde yer alan), öznede (özne olan ve öznede yer alan), nesnede (nesne olan ve nesnede yer alan), dolaylı tümleçte (dolaylı tümleç olan ve dolaylı tümleçte yer alan) ve zarf tümlecinde soru sözcüğü (zarf tümleci olan ve zarf tümlecinde yer alan) olarak sınıflandırılmıştır. Yüklem olan soru sözcükleri 481 örnekte, özne olan soru sözcükleri ise 221 örnekte, nesne olan soru sözcükleri 98 örnekte, dolaylı tümleç olan soru sözcükleri 104 örnekte ve zarf tümleci olan soru sözcükleri de 276 örnekte görülmüştür. Ayrıca *hayza* (1), *kim* (3), *ne* (27), *nece* (7), *nişi* (2) ve *niye* (2) soru sözcüklerinin yer aldığı eksilteli soru cümlelerine de rastlanmıştır.

Soru işaretleyicisi bölümünde yer alan ezgi soruları ise sözdizimsel bakımdan incelenmemiştir. Bunun sebebi de ezgi sorularının hangi cümle ögesi olduğunu tespit edememekten kaynaklanmaktadır. Soru sözcüklerinin cümle ögesine göre dağılımı Tablo 6'da yer almıştır. Buna göre soru sözcükleri en çok yüklemde, en az da nesnede görülmüştür.

Tablo 6

Soru Sözcüklerinin Cümle Ögelerine Göre Dağılımı

No	SS	Yüklemde Soru		Öznede Soru		Nesnede Soru		Dolaylı T. Soru		Zarf T. Soru		Top lam
		Y. olan	Y'de yer alan	Ö. olan	Ö'de yer alan	N. olan	N'de yer alan	DT olan	DT'de yer alan	ZT olan	ZT'de yer alan	
1	haşsı	1	–	–	–	–	1	–	1	–	–	3
2	hanı	28	–	–	–	–	–	–	–	–	–	28
3	hara	2	–	2	–	2	–	21	–	–	–	27
4	harda	21	–	–	–	–	–	18	–	–	–	39
5	hardan	4	–	–	–	–	–	15	–	–	–	19
6	hayza	–	–	–	–	–	–	2	-	–	–	2
7	kim	16	5	108	4	5	2	22	–	–	–	162
8	naşsı	–	5	–	2	–	1	–	2	–	–	10
9	nanca	–	6	–	2	–	2	–	–	10	–	20
10	ne	95	236	65	29	73	10	12	10	47	15	592
11	nece	9	30	–	–	–	–	–	1	126	–	166
12	neden	13	–	–	–	–	–	–	–	12	–	25
13	neçe	5	2	–	9	–	2	–	–	2	16	36
14	neçi	–	–	–	–	–	–	–	–	7	–	7
15	nerede	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1
16	nişi	2	–	–	–	–	–	–	–	28	–	30
17	niye	1	–	–	–	–	–	–	–	7	–	8
18	yavı/ yavı	–	–	–	–	–	–	–	–	6	–	6
Toplam		198	284	175	46	80	18	90	14	245	31	1181
		482		221		98		104		276		

Soru sözcüklerinin sözdizimi bakımından incelenmesinin ikinci kısmında söz öbekleri yer almıştır. Yapılan çalışmada birleşik fiil, edat grubu, isim tamlaması, kısaltma grubu, sıfat tamlaması ve zamir tamlamasında soru sözcükleri tespit edilmiştir. Bu sınıflandırmada en çok birleşik fiiller tespit edilmiştir. Birleşik fiil içerisinde en çok *ne* soru sözcüğüne rastlanmıştır. *Ne*'nin birleşik fiil olarak söz öbeklerinde sıkça yer alması, Irak Türkmen Türkçesindeki eserlerde *ne* + *fiil* yapısının çok sık kullanılmasına dayanır. Soru sözcüğünün en az görüldüğü söz öbeği ise kısaltma grubudur. Söz öbeklerindeki soru sözcüklerinin dağılımı Tablo 7'de yer almıştır.

Tablo 7

Soru Sözcüklerinin Söz Öbeklerine Göre Dağılımı

No	Soru Sözcüğü	Birleşik Fiil	Edat Grubu	İsim Tamlaması	Kısaltma Grubu	Sıfat T.	Zamir T.	Toplam
1	haşsı	–	–	–	–	1	–	1
2	kim	2	2	7	1	–	–	12
3	naşsı	–	–	–	–	11	–	11
4	nanca	–	–	–	–	10	–	10
5	ne	197	3	6	–	112	2	320
6	nece	8	–	–	–	30	–	38
7	neçe	–	–	–	–	30	–	30
Toplam		207	5	13	1	194	2	422

Soru sözcükleri anlam bakımından doğrudan ve dolaylı sorular olarak iki temel grupta sınıflandırıldıktan sonra doğrudan sorular gerçek ve sözde oluşlarına göre ikiye ayrılmıştır. Gerçek ve sözde sorular olumlu ve olumsuz anlamları olmaları bakımından dört grupta değerlendirilmiştir.

Olumlu gerçek soru cümlesi toplamda 271 örnekte görülmüştür. Bu soru cümlelerinde *bıkma* (1), *çaresizlik* (2), *itiraz* (1), *kaygı* (1), *kaygılandırma* (1), *merak* (251), *sitem* (5) ve *şaşıрма* (9) olmak üzere toplamda 8 anlam tespit edilmiştir. Olumsuz gerçek soruda ise sadece *merak* (19) anlamı tespit edilmiştir. Irak Türkmen Türkçesinde taranan metinlerde olumlu yapıli olumsuz anlamlı gerçek soru tespit edilmemiştir. Olumsuz yapıli olumlu anlamlı gerçek soru ise sadece *merak* anlamında bir örnekte tespit edilmiştir.

Olumlu sözde soruda *abartma* (2), *beddua* (1), *bıkma* (2), *çaresizlik* (88), *çokluk* (20), *değersizlik* (9), *endişe* (4), *gereksizlik* (29), *hesap sorma* (2), *imkânsızlık* (4), *istek* (6), *isteksizlik* (2), *itiraz* (24), *kararsızlık* (3), *küçümseme* (3), *merak* (313), *pişmanlık* (3), *sitem* (56), *sorgulama* (31), *şaşıрма* (58), *umursamama* (10) ve *yalvarma* (1) olmak üzere toplamda 22 anlam tespit edilmiştir. Olumlu sözde sorudaki toplam cümle sayısı ise 671'dir.

Olumsuz sözde soruda ise *merak* (1) ve *sitem* (9) anlamları tespit edilmiştir. Olumlu yapıli olumsuz anlamlı soruda *azlık* (44), *çaresizlik* (1), *gereksizlik* (3), *imkânsızlık* (61), *itiraz* (8) ve *şaşıрма* (2) olmak üzere toplamda 8 anlam tespit edilmiştir. Olumlu yapıli olumsuz anlamlı sözde soru cümlesinin sayısı 119'dur. Olumsuz yapıli olumlu anlamlı sözde soruda ise *çokluk* (3) ve *kesinlik* (5) anlamları tespit edilmiştir.

Doğrudan gerçek soru cümlesi 291 örnekte görülürken doğrudan sözde soru cümlesi 806 örnekte görülmüştür. Elde edilen soru cümlelerinin sayısal dökümü ise aşağıdaki gibidir. Buna göre taranan metinler doğrultusunda Irak Türkmen Türkçesinde anlam bakımından sorular, en çok doğrudan olumlu sözde sorularda karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 8

Soruların Anlamlarına Göre Dağılımı

Doğrudan Gerçek Soruda Anlam				Toplam
Olumlu	Olumsuz	Olumlu yapı olumsuz anlam	Olumsuz yapı olumlu anlam	
271	19	–	1	291
Doğrudan Sözde Soruda Anlam				
Olumlu	Olumsuz	Olumlu yapıli olumsuz anlam	Olumsuz yapı olumlu anlam	
671	10	119	8	808
				1099

Irak Türkmen Türkçesinde dolayli sorular gizli sorular olarak görülmüştür. 122 gizli dolayli soru cümlesi tespit edilmiş, söz konusu soru türünde görülen soru sözcükleri *hara*, *harda*, *hardan*, *kim*, *nanca*, *ne*, *neden*, *nece*, *neçe* ve *nişi*'dir. Gizli dolayli soru, en çok “Kerkük Hoyratları ve Manileri”nde tespit dilmiştir. Atasözü ve deyimlerde gizli dolayli soruya rastlanmamıştır. Gizli dolayli soruda en çok *ne* soru sözcüğü kullanılmıştır. Gizli

dolaylı soruda yer alan soru sözcüklerinin taranan eserlere göre dağılımı ise Tablo 9’da yer almıştır.

Tablo 9

Gizli Dolaylı Soruda Yer Alan Soru Sözcüklerinin Taranan Eserlere Göre Dağılımı

No	Gizli Dolaylı S.	AK	ITDA	ITT	KA	KHM	KTB	Toplam
1	hara	–	–	–	–	1	–	1
2	harda	–	–	1	1	1	–	3
3	hardan	–	–	1	–	–	–	1
4	kim	–	–	1	1	6	–	8
4	nanca	–	–	–	1	–	–	1
5	ne	2	–	16	27	27	10	82
6	neden	–	–	–	–	–	1	1
7	nece	–	–	4	6	9	–	19
8	neçe	–	–	–	3	2	–	5
9	nişi	–	–	1	–	–	–	1
Toplam		2	0	24	39	46	11	122

Çalışmanın anlam bölümünde soru anlamı taşımayan soru sözcükleri de bulunmaktadır. Bu kısımda sözlükselleşmeyen ya da deyimselleşmeyen soru sözcükleri, “Salt Soru Sözcükleri” başlığı altında değerlendirilmiştir. Salt soru sözcükleri, şart cümlelerinde yer alan soru sözcükleri ve şart cümleleri dışında yer alan soru sözcükleri olarak ikiye ayrılmıştır. Şart cümlelerinde yer alan soru sözcükleri, sorudan uzak anlamlarıyla genelleme anlamlı cümleler oluştururlar. Genellemeli şart cümleleri olarak adlandırılan bu yapıları *Düz Genellemeli Şart Cümleleri* (39), *Ardıl Zamirle /Sıfatla Kullanılan Genellemeli Şart Cümleleri* (9), *Benzeşimci Genellemeli Şart Cümleleri* (3), *Ödünleyici Genellemeli Şart Cümlesi* (4) ve *Şart Eki Olmadan Kurulan Genellemeli Şart Cümleleri* (30) olmak üzere beş alt grupta değerlendirilmiştir.

“Salt Soru Sözcükleri”nin şart cümleleri dışında yer alan soru sözcüklerinde, şart cümlesinde yer almayan, soru anlamı taşımayan, salt soru sözcükleri yer alır. Bu kısımda da *nanca* (5), *ne* (24), *nece* (3) ve *neçe* (12) soru sözcükleri “çok, pek çok, epey zaman” anlamlarını taşıyarak toplamda 44 örnekte görülmüştür.

Soru anlamı taşımayan soru sözcükleri içerisinde sözlükselleşen soru sözcükleri de yer almıştır. Çalışmada tespit edilen *kimse* (12) ve *neyse* (5) sözcükleri toplamda 17 cümlede sözlükselleşme örneği olarak sunulmuştur.

Bazı kullanımlar, yalnızca sözlükselleşme aşamasında kalırken, bazıları ise deyimleşmeye kadar gider. Çalışmada bazı soru sözcüklerinin de deyimleştiği tespit edilmiştir. Deyimleşme örneği gösteren soru sözcükleri toplamda 64 örnekte görülmüştür. Bu örneklerin yapılarına göre sınıflandırılması yapılmıştır. Tespit edilen yapıların dağılımı ise şu şekildedir: *harda... harda* (2), *hardan... hara* (2), *kim* (3), *ne* (20), *nece* (2) ve *bilmem + soru sözcüğü* (35).

Taranan metinlerde atasözü ve deyimlerdeki soru sözcükleri toplamda 58 örnekte tespit edilmiştir. Bu deyimlerin anlam bakımından bazıları deyimleşme örneği göstermiştir. Böylece bazı atasözü ve deyimler deyimleşme kısmında yer almıştır. Diğer atasözü ve deyimlerdeki soru sözcükleri ise soru sorma eylemini taşımıştır. Bu örnekler ise doğrudan ve dolaylı sorular bölümünde yer almış ve anlamlarına göre tasnif edilmiştir. Taranan metinlerde atasözü ve deyimlerin doğrudan sözde soru olarak 51 örnekte görüldüğü tespit edilmiştir. Deyimleşmedeki atasözü ve deyimler ise sadece 7 örnekte yer almıştır. Soru anlamı taşımayan soru sözcüklerin dağılımı Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10

Soru Anlamı Taşımayan Soru Sözcüklerinin Türlerine Göre Dağılımı

Salt Soru Sözcükleri				Sözlükselleşme		Deyimselleşme		Topl am
Şart cümlesinde yer alan		Şart cümlesi dışında yer alan		kimse	12	harda harda	2	
Genellemeli şart cümlelerini sınıflandırma						hardan hara	2	
Düz	39	nanca	5			kim	3	
Ardıl/sıfatla zamirle kullanılan	9	ne	24			ne	20	
Benzeşimci	3	nece	3	neyse	5	nece	2	
Ödünleyici	4	neçe	12			bilmem+ss	35	
Şart eki olmadan kurulan	30							
Toplam	85	44		17		64		210

Sonuç olarak Irak Türkmen Türkçesindeki soruların Türkiye Türkçesindeki sorularla kıyaslandığında benzerliklerle birlikte farklılıkların da olduğu görülmüştür. Soru sözcüklerinde “*hanı, ne, kim ve neredede*”nin Irak Türkmen Türkçesinde ve Türkiye Türkçesinde kullanıldığı, bunun yanında soru ihtiyacını karşılayan diğer sözcüklerin farklı birimlerle karşılandığına tanık olunmuştur. Irak Türkmen Türkçesi ile Türkiye Türkçesinin soru işaretleyicileri bakımından en belirgin farklılığın ise ezgi sorularının kullanımında olduğu görülmüştür.

Soru sözcükleri gerek Irak Türkmen Türkçesinde gerekse Türkiye Türkçesinde aynı söz dizimsel yapıyla kullanılmış, ancak yapılan çalışmayla Irak Türkmen Türkçesinde hiçbir soru sözcüğünün hiçbir fiilimsi grubu içerisinde kullanılmadığı tespit edilmiştir.

Irak Türkmen Türkçesindeki sorular anlamsal açıdan değerlendirildiğinde ise soruların Türkiye Türkçesindeki gibi doğrudan ve dolaylı olarak sınıflandırıldığı ancak dolaylı sorularda bir farklılığın olduğu görülmüştür. Irak Türkmen Türkçesindeki dolaylı soruların bütününün gizli dolaylı soru olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca Irak Türkmen Türkçesinde şart ekinin olmasına rağmen birçok cümlede şart eksiz ancak şart anlamını içeren soru sözcüklü cümleye rastlanmıştır.

KAYNAKÇA

- Akar, D. (1990). *Wh-questions in Turkish*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Aksan, D. (1998). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Aksan, D. (2006). *Anlambilim, anlambilim konuları ve Türkçenin anlambilimi*. Ankara: Engin.
- Anwar, İ. (2012). Irak'ta Türkçe eğitiminin dünü ve bugünü. *Gazi Üniversitesi Türkçe Araştırmaları Akademik Öğrenci Dergisi*, 2.
- Aslan, K. (2005). *Soru nasıl sorulur?*. İstanbul: Anahtar Kitaplar.
- Atabay, N., Özel, S. & Çam, A. (2003). *Türkiye Türkçesinin sözdizimi*. İstanbul: Papatya.
- Banguoğlu, T. (1990). *Türkçenin grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Bayatlı, H. K. (1996). *Irak Türkmen Türkçesi*. Ankara: Bizim Büro.
- Bilal, Z. (2015). Erbil Türkmen ağzı (inceleme-Metin). Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Bilveren, T. (2017). Özbekçede soru. Doktora tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Bussmann, H. (1996). *Routledge dictionary of language and linguistics* (L. Forester, K. Kazzazi, S. Newton, E. Thompson & G. Trauth, Trans.). London - New York: Routledge.
- Çetin, E. (2008). On üçüncü yüzyıl öncesi Türkçesinde soru. Doktora tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Dâkûkî, İbrahim (1970), *Irak Türkmenleri*, İstanbul: Güven Matbaası.
- Delice, H. İ. (2003). *Türkçe sözdizimi*. İstanbul: Kitapevi.
- Demir, N. & Yılmaz, E. (2003). *Türk dili el kitabı*. Ankara: Grafiker.
- Demir, T. (2006). *Türkçe dilbilgisi*. Ankara: Kurmay.
- Deny, J. (1941). *Türk dili grameri (Osmanlı lehçesi)* (A. U. Elöve, Çev.). İstanbul: Maarif Vekaleti.

- Ediskun, H. (2005). *Türk dilbilgisi*. İstanbul: Remzi.
- Eker, S. (2005). *Çağdaş Türk dili*. Ankara: Grafiker.
- Emre, A. C. (1945). *Türk dilbilgisi*. İstanbul: Türk Dil Kurumu.
- Eren, H. (1999). *Türk dilinin etimolojik sözlüğü*. Ankara: Bizim Büro.
- Ercilasun, A. B. (1989). Irak Türkleri ve edebiyatları. *Milli Folklor Dergisi*, 4.
- Ergin, M. (1998). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak.
- Eyuboğlu, İ. Z. (1988). *Türk dilinin etimolojik sözlüğü*. İstanbul: Sosyal.
- Gencan, T. N. (2001). *Dilbilgisi*. Ankara: Ayraç.
- Gökdayı, H. (2015). *Türkçede kalıp sözler*. 2. B, İstanbul: Kriter.
- Göksel, A. & Kerslake, C. (2005). *Turkish: a comprehensive grammar*. London –New York: Routledge.
- Gülensoy, T. (2000). *Türkçe el kitabı*. Ankara: Akçağ.
- Hassan, R. A. (2006) Irak Türkmen atasözleri üzerine bir inceleme. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Hatiboğlu, A. N. (2000). *Üniversitede Türk dili dersleri*. Ankara: Seçkin.
- Hatiboğlu, V. (1972). *Türkçenin sözdizimi*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Hazar, M. (2007). Irak Türkmenlerinin dünü ve Türkçesi. *Turkish Studies*, 2/2, 259-363.
- Hengirmen, M. (2005). *Türkçe dilbilgisi*. Ankara: Engin.
- Hürmüzlü, H. (2003). *Kerkük Türkçesi sözlüğü*. İstanbul, Kerkük Vakfı.
- İbrahim, A. B. (2009). Irak Türkmen Türklerinde konu ve yapı. Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- İsmael, L. N. (2013). Irak Türkmen Türkçesinin bayat ağzı. Yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Karaağaç, G. (2009). *Türkçenin söz dizimi*. İstanbul: Kesit.

- Kazancı, M. Ö. (2014). Irak Türkmen edebiyatında hikâye ve roman türüne toplu bir bakış. *Kardeş Kalemler Aylık Avrasya Edebiyat Dergisi*, 91.
- Korkmaz, Z. (2003). *Türkiye Türkçesi grameri, şekil bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Kornfilt, J. (1996). On some infinitival wh-constructions in Turkish. *Dilbilim Araştırmaları*. Ankara: Bizim Büro.
- Kornfilt, J. (1997). *Turkish descriptive grammar*. London - New York: Routledge.
- Kükey, M. (1975). *Uygulamalı örneklerle Türkçenin sözdizimi*. Ankara: Kardeş.
- Lewis, G. L. (2000). *Turkish grammar*. Oxford-New York: Oxford University.
- Mahdi, S. (2010). Kerkük hoyratları ve icrası. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Omar, S. (2012). *Kerkük folklorundan*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Oturakçı, N. (2012). Türkiye Türkçesinde soru sözcükleri. Doktora tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Oturakçı, N. (2018). Türkiye Türkçesinde yansımali soruların yapı ve işlev özellikleri: Tiyatro Metinleri Örneği. *Teke Dergisi*, 788-805.
- Oytun Altun, H. (2009). *Türkçede Soru*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Özgen, M. (2010). *Türkçe soru tümcelerinin öğretimi*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Özmen, M. (2010). Eksik olan dil bilgisi terimlerimiz üzerine. *Türk Dili Üzerine Makaleler*. Ankara: Akçağ.
- Özmen, M. (2016). *Türkçenin Sözdizimi*. 2. bs., Adana: Karahan.
- Özkan, M., Sevinçli, V. (2009). Türkiye Türkçesi söz dizimi. 1. bs., İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Saatçi, Ö. (2012). Irak Türkmen eğitiminin kronolojisi. *Kardaşlık Dergisi*, 54.
- Saatçi, S. (2007). *Tarihten günümüze Irak Türkmenleri*. 2. bs., İstanbul: Ötüken.
- Saatçi, S. (2008). *Hasretin adı Kerkük*. 2. bs., İstanbul: Ötüken.

- Saatçi, S. (2015). *Irak Türkmen boyları oymaklar ve yerleşke bölgeleri*. İstanbul, Ötüken.
- Sarı, İ. (2015). *Türkçede ekleme dışı sözcük yapımı ve sözlükselleşme*. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Sharif, U. A. (2012). Krallık döneminde Irak Türkmenlerinin siyasal etkinlikleri (1921-1958). Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Şimşek, R. (1987). *Örneklerle Türkçe sözdizimi, tümceler, belirtme öbekleri, çözümleme*. Trabzon: Kuzey.
- Tarcan, A. (2010). *Bazı yaygın dillerde soru cümleleri üzerine sosyo-kültürel bir yaklaşım*. Ankara: Araştırma.
- Underhill, R. (1987). *Turkish grammar*. London: Massachusetts Institute of Technology.
- Uzun, N. E. (2006). *Biçimbilim, temel kavramlar*. İstanbul: Papatya.
- Uzun, N. E. (1988). Türkçenin öğretimi için soru tümcesi türleri üzerine bir sınıflama denemesi. *Dil Dergisi*, 131.
- Üstünoğlu, K. (2002). Soru cevap cümlelerinin çözümü. *Dil Yazıları*. Ankara: Akçağ.
- Vasfi, İ. S. (2001). *Irak Türklerinde deyimler ve atasözleri*. 2. bs., İstanbul: Kerkük Vakfı.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Ad, Soyadı: Noor Yalmaz Nooraldeen NOORALDEEN

Doğum Yeri, Tarihi: Kerkük, 01.01.1994

Eğitim Durumu

Lisans: 2011 - 2015, Kerkük Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

Yüksek Lisans: 2016 - 2019, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

Yabancı Dil Bilgisi

Arapça (iyi derecede), İngilizce (orta derecede)

İletişim Bilgileri

e-posta: nuryilmaz565@gmail.com